

1. හැඳින්වීම

1.1 වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සඳහා වූ විෂයය පදය -

1.1.1. සන්දර්භය හා පරිච්ඡේදය

ගතික වූ, සම්පත් බහුල වූ, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ සංරක්ෂණය, සංවර්ධනය සහ නිර්සාර නාවික සඳහා ඒකාබද්ධ කළමනාකරණයක අවශ්‍යතාව දිගුකාලීන සිට කඳුකරයෙන් ඇත. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම, අවුරුදු පහක කාලයක් තුළ වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා යොදාගත යුතු ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් සැලැස්මකි. වර්තමාන ජාතික සංවර්ධන අරමුණු සපුරා ගන්නා අතර වෙරළබඩ පරිසරය සහ එහි සම්පත් දිගුකාලීනව නිර්සාර ලෙස නාවිකා කිරීම සහතික කිරීම සඳහා එය නිර්මාණය කොට ඇත. සැලසුම් කාල පරාසය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කළමනාකරණ අරමුණු ද, සම්පත් නාවික පිළිබඳ තරඟකාරීත්වය හමුවේ පලදායී කළමනාකරණයක් සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමෝපායන් සහ ක්‍රියාකාරකම් ද සැලැස්මෙහි සැකෙවින් දක්වා ඇත. මේ දක්වා වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය සැලසුම් කොට ඇත්තේ,

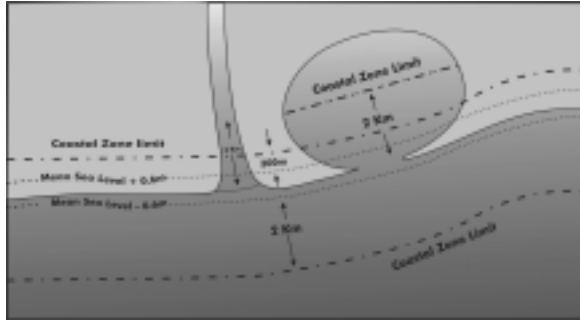
- (අ) වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ බල අධිකාරියක් ඇති ආයතන රාශියක් අතුරින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව එක් ආයතනයක් පමණක් බවත්,
- (ආ) යෝජිත කළමනාකරණ පිළියම් වලට සමාජීය හා දේශපාලනික එකඟත්වයක් ලැබිය යුතු බවත්,
- (ඇ) වෙරළ සම්පත් වලට බලපානු ලබන සංවර්ධන කටයුතු සෘජුවම කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ හැකියාවන් පිළිබඳ යාථාර්ථවාදී තක්සේරු වූ සහ වෙනත් ආයතන මගින් සිදු කරනු ලබන වෙරළ කළමනාකරණ කටයුතු වලට බලපෑමක් කිරීමට එයට ඇති හැකියාවන් මත සැලසුම් සකස් කළ යුතු බවත් යන කරුණු පදනම් කර ගෙනය.

වෙරළබඩ සම්පත් නාවික හා වෙරළ බාදනය අවම කිරීමට කටයුතු කිරීම ගත වර්ෂ ගණනාවක් පසුපසට දිවේ, එහෙත් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ වර්තමාන පිලිගැනීම් අනුව, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය ආරම්භ වූයේ වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳව රජයේ දැඩි අවධානය යොමු වූ 1960 දශකයේ ප්‍රථම භාගයේදීය. කොළඹ වරාය කොමිසම යටතේ වෙරළ ආරක්ෂණ ඒකකයක් 1963 දී ස්ථාපිත කරන ලද අතර, 1978 දී බිටර් කටයුතු පිළිබඳ විෂයය භාර අමාත්‍යාංශය යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ අංශය පිහිටුවන ලදී. මේ අනුව වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳව වැඩ සටහනක් පැවති නමුත් ක්‍රමවත් ලෙස වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රථම උත්සාහයක් ගන්නා ලද්දේ 1984 න් පසු වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ස්ථාපිත කිරීමෙන් අනතුරුවය. 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ වෙරළ කලාපය පරිපාලනය, පාලනය, භාරකාරීත්වය සහ කළමනාකරණය ශ්‍රී ලංකා ජන රජය වෙත පවරන ලද අතර, එම පනතේ විධිවිධාන පරිපාලනය කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම, වෙරළබඩ සම්පත් සම්පූර්ණ කිරීම සහ ලැයිස්තුගත කිරීමේ වගකීම් සහිත වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයෙකු පත් කෙරිණි. මේ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳ වගකිවයුතු මූලික ආයතනය වනුයේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාකාරීත්වයට අවශ්‍ය වන තෙරගලාසි 1983 දී ගැසට් පත්‍රයක් මගින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී. 1981 දී වෙරළ සංරක්ෂණ පනත මගින් වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම පිළියෙල කිරීම සඳහා වූ නීතිමය වගකීම වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා වෙත පවරා ඇති අතර, එම සැලැස්ම කාලීනව යාවත්කාලීන කළයුතුවේ. මෙම 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම, වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් සංශෝධනයේ දෙවැනි පියවර වේ.

- වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීමේ විශේෂ අවස්ථා -
- 0 1990 ජාතික වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙහි එම වකවානුව තුළ ආර්ථික හා සමාජීය වශයෙන් වැදගත් වූ උග්‍ර වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන ලදී. මේ අනුව වෙරළ කලාපයේ මූලික කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් වැඩි වශයෙන් යොමු කරන ලද්දේ හිරිගල් පර කැඩීම හා වැලි ඉවත් කිරීම හා සම්බන්ධ ගැටළු වලට පිලියම් සෙවීම ඇතුළු වෙරළ බාදනය හා විශේෂ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා විශේෂ වැදගත්කමින් යුත් ජෛවමය, පුරාවිද්‍යාත්මක, සංස්කෘතික සහ දර්ශනීය හෝ විනෝදාත්මක ස්ථාන විනාශ වී පිළිබඳවය.
 - 0 "වෙරළ 2000 : ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ සඳහා වූ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය" යන වැදගත් ලේඛනය පිළියෙල කිරීම නිසා ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය කෙරෙහි නැඹුරුවක් ඇති විය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සකස් කරන ලදුව, වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශන මණ්ඩලය විසින් සනාථ කොට 1994 දී අමාත්‍ය මණ්ඩලය මගින් අනුමත කරන ලද මෙම වැදගත් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනයේ අනාගත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය උපදෙස් සැපයුණු අතර, එමගින් කළමනාකරණයේදී සමාජමය හා ආර්ථික කරුණු සැලකිල්ලට ගත යුතු බවද අවධාරණය කෙරිණි.
 - 0 "වෙරළ 2000" ප්‍රකාශනය සඳහන් ප්‍රතිපත්ති මත පදනම්ව 1997 දී යාවත්කාලීන කරන ලද වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් වෙරළ බාදනය පිළිබඳ ගැටළු, පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය, පුරාවිද්‍යාත්මක, ජෛවමය, දර්ශනීය සහ විනෝදාත්මක වටිනාකමක් ඇති ස්ථාන පිළිබඳව සාකච්ඡා කෙරුණු අතර, වෙරළබඩ දූෂණය, විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය මගින් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා වගකීම බෙදාහැරීම වැනි කට්ටි විෂයයන්ද ආවරණය කෙරිණි.
 - 0 සංකීර්ණ ගැටළු වලින් සමන්විත ස්ථාන සඳහා විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය කළමනාකරණ උපකරණයක් ලෙස නියාමක පදනම මත අනුකඳ බැලීම සඳහා ස්ථාන දෙකක (හික්කඩුව සහ රුකුව) විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් 1996 දී පිලියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

වෙරළ කලාපයේ නෛතික සීමාවන් -

වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා වෙරළබඩ පරිසරය සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය සඳහා වූ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ බල අධිකාරිය වෙරළ කලාපයට සීමා වේ. 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ දක්වා ඇති පරිදි වෙරළ කලාපයෙහි යන්තෙන් මධ්‍යතන වාදය ඉම සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් තුන්සියයක සීමාවක් සහ මධ්‍යතන බාදිය ඉම සිට මුහුද දෙසට කිලෝ මීටර් දෙකක සීමාවක් ඇතුළත පිහිටි ප්‍රදේශය අදහස් වන අතර ස්ථිර වශයෙන් හෝ කලින් කල මුහුදට සම්බන්ධ වූ ගංගා දිය පාරවල්, කළු හෝ වෙනත් යම් ජල කඳක් හෝ සම්බන්ධයෙන් වන විට, ගොඩබිම දෙසට වූ මායිම, ඒවායේ ස්වභාවික පිටිසුම් ලක්ෂණ අතර අදින ලද සෘජු පාද රේඛාවකට ලම්භකව මතින ලද කිලෝ මීටර් දෙකක සීමාවකට ව්‍යාප්ත වී ය යුතු අතර, එසේ මුහුදට සම්බන්ධ වූ ඒවා ගංගා දිය පාරවල් සහ කළු හෝ වෙනත් යම් ජල කඳක් හෝ ඊට ඇතුළත් වේ.

Coastal Zone Limit - වෙරළ කලාපයේ සීමාව
Mean Sea Level - මධ්‍යයන මුහුද මට්ටම

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ සියලුම වෙරළ තීරයන් පොදු දේපල ලෙස සැලකේ.

රූපය 1.1 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ නිත්‍යානුකූල සීමාවන් දැක්වීම

වෙරළ කලාපය පිළිබඳ මෙම අර්ථ කථනය සංශෝධනය කිරීම දැනට සැලකිල්ලට නැගියා වී ඇති අතර, වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සඳහා යෝජිත සංශෝධන නීතිගත වූ පසු එම අර්ථකථනයට සංශෝධනය කෙරෙනු ඇත.

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම මගින් සාකච්ඡා කරනු ලබන ගැටළු වෙරළ කලාපයට පමණක්ම සීමා නොවේ. ඒවා බොහෝවිට වෙරළට මායිම්වන ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ ඇතුළත් වන බිවෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ බිම් ගොඩබිම දෙසට ව්‍යාප්ත වේ. (අරමුණුව 1.1) එලෙසම වෙරළ කලාපයෙන් පිටත පිහිටි මුහුදු ප්‍රදේශවල සිදුවන කටයුතු වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ නියත බලපෑම් සහ ගැටළු ඇති කරනු ලබයි. මේ අනුව ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාව සහ වෙරළ සම්පත් පිළිබඳව බල අධිකාරියක් හිමි හෝ වෙරළ කලාපයට බලපෑම් කරනු ලබන කටයුතුවල තීරණ රාජ්‍ය ආයතන සමඟ සහයෝගාත්මක උත්සාහයන් මාර්ගයෙන් ඒකාබද්ධ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රියාදාමයක් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් අනුගමනය කළ යුතුව ඇත.

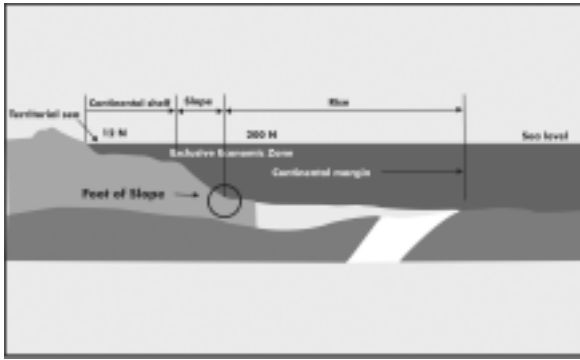
1976 අංක 22 දරණ මුහුදු කලාප පනත හා එම පනත යටතේ ප්‍රකාශිත 1977 ජනවාරි 15 වැනි දිනැති ජනාධිපති ප්‍රදාප්තිය හා එකසන් ජාතිකයන් සහරා නීතිය පිළිබඳ සම්මුතියේ විධි විධාන ප්‍රකාර, වෙරළ දිගේ බාදිය ඉමේ සිට සාගරය දෙසට නාවික සැහසුම් 12ක් දක්වා ශ්‍රී ලංකාව මුහුදු කලාපය විහිදේ. ශ්‍රී ලංකාව වෙත ස්වාධීනව ඇති ප්‍රදේශයට ජල තලයේ, මුහුදු පත්ලේ හා යටිපසේ පිහිටි ජීවී හා අජීවී සම්පත් ද මුහුදු කලාපයට අනලීන් පිහිටි ගුවන් කලාපයද ඇතුළත් වේ.

රූපය 1.2 ඉන්දියන් සාගරයේ ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම

අන්‍ය ආර්ථික කලාපය (අ.ආ.ක) දිවයිනේ උපරි වැදගත්කම කලාපය හා සමපාත වන අතර එය ශ්‍රී ලංකාව වටා පිහිටා ඇත. එය මනකරම් බොක්ක, පොක් සමුද්‍ර සන්ධිය හා පොක් බොක්ක යන ප්‍රදේශවලදී ඉන්දියානු හා ලංකාව වෙත කරන මුහුදු මායිම දක්වාද, වෙනත් තත්ව හා දිනාවන් හි නාවික සැහසුම් 200ක් දක්වාද විහිදේ. කලාපීය මුහුදුන් පිටත, එහෙත් අන්‍ය කලාපය ඇතුළත, ජල තලයේ, සාගර පත්ලේ හා යටි පසේ පිහිටි සියලුම ජීවී හා අජීවී සම්පත් පිළිබඳ ස්වාධීනව ශ්‍රී ලංකාවට හිමිවේ. තවද, ජාත්‍යන්තර නීතිය මගින් පිලිගත් සාගර විදුලිමක පරික්ෂණ හා සෙසු අධීක්ෂිත අනුමත කිරීම, පාලනය කිරීම, හා හසුරුවා ලීමේ අන්‍ය අයිතිය හා පරමාධිකාරය ශ්‍රී ලංකාවට සහය.

ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු කලාපයේ හා අන්‍ය ආර්ථික කලාපයේ විශාලත්වය පිළිබඳව වර්ත කිලෝමීටර් 21,500 හා වර්ග කිලෝමීටර 517,000 වේ. අන්‍ය ආර්ථික කලාපයේ විශාලත්වය රටේ බිම් ප්‍රමාණය මෙන් 7.8ක ගුණිතයකි.

රූපය 1.3 කලාපීය මුහුදු අන්තර් ආර්ථික කලාපය යනාදියේ විවිධ අර්ථ දැක්වීම්.

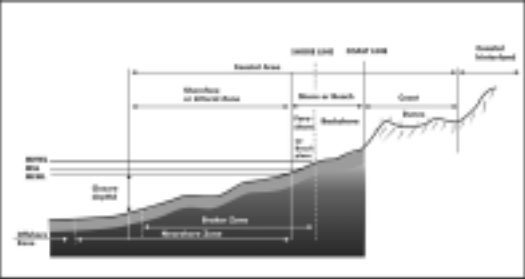
- Territorial Sea - කලාපීය මුහුදු
- Continental Shelf - මහාද්වීපික තටකය
- Slope - බැදුම
- Rise - නැගීම
- Exclusive Economic Zone - අන්තර් ආර්ථික කලාපය
- National Territory - ජාතික දේශ ක්‍රමය
- Continental Margin - මහාද්වීපික දාරය
- Foot of Slope - බැදුමේ පාමුල
- Continental Crust - මහාද්වීපික පෘෂ්ඨය
- Oceanic Crust - සාගර පෘෂ්ඨය
- Ocean Level - මුහුදු මට්ටම

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ ඓතිහාසික පසුබිම -

ක්‍රි.පූ.55 දී පුන්තලමට නුදුරු මුහුදු වෙරළ වෙත ලංකා වූ ශ්‍රී ලංකාවේ පළමු වන රජ වන විජය කුමරු ගේ අගමහලයේ සිටම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපය තුළින් රටේ සමාජමය සංස්කෘතික හා ආර්ථික සංවර්ධනය කෙරෙහි ඉතා වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු වී ඇත. පළමු වන සියවසේ සිටම ලෝකයේ ප්‍රධාන නාවික මාර්ගයක් මැද පිහිටි ස්ථානයක් ලෙස ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම නිසා එහි වෙරළ බඩ ප්‍රදේශ සැලකිය යුතු වෙළඳ බලපෑම් සහ සංස්කෘතික හුවමාරු වලට පාත්‍ර විය. එය සමුද්‍ර ගවේෂක පෘතුගීසීන්, ලන්දේසීන් හා ඉංග්‍රීසීන් මෙහි පැමිණීමට මූලික වූ අතර, ඔවුහු දිවයිනේ වෙරළ කලාපය, අවුරුදු හාරසියයක් පමණ කාලයක් තුළ යටත් විජිත වශයෙන් පාලනය කළහ. මෙහි ප්‍රතිඵල ලෙස ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානයන්ගේ සහ රාජ්‍ය ආණ්ඩු පාලන සමයේ වූ කලා කෘති, දර්ශනීය යටත් විජිත ගෘහ නිර්මාණයන් දක්වා පැතුරුණු සාර්වත්‍රී වූ ඉතා මහනර සංස්කෘතියක උරුම ස්වරූපයක් මෙම ප්‍රදේශයේ පිළිබිඹු වේ. මේ නිසා වෙරළ කලාපය කෙරෙහි බලපාන ලද විවිධ බාහිර බලපෑම් මගින් වූ සංස්කෘතික සමාජීය සහ ආර්ථික ගැටළු මෙන්ම පාරිසරික බලපෑම් ඇතිවීම කිසියම් විශේෂ දැනුවත් කරුණක් නොවේ. යටත් විජිත සමයේ මාතෘ ජනාවාස රටවත් සමහර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි අධික ජනගහණ ඝනත්වයක් ද නාගරික සංවර්ධනයක්ද, සංවර්ධන කටයුතු පිළිබඳ කේන්ද්‍රගත විමකටද හේතු විය. තවද, විවිධ ආර්ථික කටයුතුවල නිරත වූ, වෙරළබඩ සම්පත් කෙරෙහි විවිධ බලපෑම් ඇති කරන නාතා විධි ජාතීන්ගෙන් යුත් සමාජයක් සංකේදණය විය.

රටෙහි දේශපාලන සහ සමාජීය ජීවන ගුණාංගය කෙරෙහි බැරෑරුම් බලපෑම් ඇති කළ නුවලන, උදම් මහින් වන පිටාර ගැලීම් සහ මුහුදින් යටවීම පිළිබඳ අපර්ව සාක්ෂි ඉතිහාසයෙන් සැපයේ. කැලණියේ මුහුදු පිටාර ගැලීමක් පිළිබඳව මහා වංශයේ සඳහන් වන අතර, ක්‍රි.පූ.200 දී එය ගවී හතක් (සැතපුම් 28)ක් ඇතට විහිදුන බව සඳහන් වන අතර, රාජාවලිය වාර්තා කරන අන්දමට වරක් මුහුදු ගොඩගැලීම නිසා දිවයිනේ වී ගාල ප්‍රමාණයක් මුහුදට යටවූ බව දැක්වේ. 13 වන සියවසේ ගවේෂකයෙකු වූ මාර්ක් පෝලෝගේ අදහස අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ වට ප්‍රමාණය සැතපුම් 3,500 සිට සැතපුම් 2,400 දක්වා අඩු විය. මෙසේ වීමට හේතු වූයේ මෙම කොටස හරහා ඉතා වේගයෙන් හමන උතුරු සුළඟ හේතු කොට දිවයිනේ විශාල ප්‍රදේශයක් මුහුදින් යටවීමයි. මේ නිසා ඉන්දිය සාගරයේ මුතුඳුටිය ලෙස ශ්‍රී ලංකාව අද පවත්නා හැඩය සහ ප්‍රමාණයට පත් කරමින් වෙරළ බාදනය බොහෝ කාලයක සිට පැවතිණි.

1.2 වෙරළ කලාපයේ ගති ලක්ෂණ -

- n මුහුදු වෙරළ හෙවත් වැල්ල : ඒකාබද්ධ නොවූ ද්‍රව්‍ය වලින් සමන්විත වන අතර, මධ්‍ය වඩ්දිය ඉමේ සිට ද්‍රව්‍ය වල ප්‍රධාන වෙනසක් ඇත ප්‍රදේශය තෙක් හෝ ස්වභාවික හැරුණු ප්‍රදේශය තෙක් හෝ නිත්‍ය වාසලතා රේඛාව තෙක් විහිදේ.
- n වෙරළ ඉම : වෙරළ සහ මධ්‍ය වඩ්දිය ඉම හරහට වැටෙන (පේදනය වන) ස්ථානය වේ.
- n වෙරළ තීරය : තාක්ෂණික වශයෙන් වෙරළ සහ වෙරළ අතර සීමා. මෙය වැලි වැටියේ පදනම සහ වෙරළ වාසලතා තීරය හෝ කුණාටු රළ සහ කුණාටු උදම් බලපාන සීමාව වේ. වෙරළ තීරය වෙරළාසන්න සීමාවන් (පසුපිටුව) හෝ මුහුදු දෙසට ඇති යොමු ඉම වේ.
- n වෙරළ : වෙරළ තීරයේ සිට ගොඩබිම දෙසට වන පළමු හුම් ලක්ෂණයන්ගේ වෙනස දක්වා වූ බිම් තීරය. මෙය වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියේ බලපෑමට ලක් නොවේ.
- n වෙරළ ගොඩබිම : වෙරළේ සිට ගොඩබිම දෙසට විහිදෙන හුම් සහ වන අතර, වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියේ බලපෑමට යටත් නොවේ. වෙරළ ගොඩබිම පිළිබඳව පොදු එකඟත්වයක් ඇති

1.2.1 ජීවන භෞතික ලක්ෂණයන් -

ඉන්දියන් සාගරයේ උතුරු ප්‍රදේශයේ උතුරු අක්ෂාංශ 5.54 සහ 9.52 සහ නැගෙනහිර දේශාංශ 79.39 සහ 81.53 අතර දිවයිනේ පිහිටීම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි දැඩි ලෙස බලපා ඇත. දිවයිනේ නිර්මාණයට පදනම් වූ නැගිලි තුන අතුරින් පහත්ම නැගිලි ස්ථානය වන වෙරළබඩ ප්‍රදේශ සාමාන්‍යයෙන් අඩි 100ට (මීටර 30) වඩා උසින් අඩු නැගිලි වලින් සමන්විත වේ. වෙරළබඩ නැගිලි ආධිපත්‍යයෙන් වෙරළබඩ නැගිලි දිවයිනේ පිටතට මහාද්වීපික තටකය ලෙස මුහුදට යටත් විහිදෙන අතර බොහෝ නැගිලි එය සැතපුම් 5-25 (කි.මී. 8-40) පමණ පළලකින් යුතුව විහිදේ. මුහුදු මට්ටමින් පහලට සාමාන්‍ය ගැඹුර අඩි 216 (මීටර 65 පමණ) වේ. දිවයිනේ දකුණු දිග කොටසේදී, මහාද්වීපික තටකය පවුලන නමුත් උතුරු දෙසට බොහෝ පළල් වී ඉන්දියන් වටා ඇති තටකය හා සම්බන්ධ වේ.

කලපු ගැර බොකු සහ මුවදෙර සහිතව ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය දිගින් කි.මීටර 1,620 ක් පමණ වේ (3 වන පරිච්ඡේදය). නිරිත දිග සහ ඊසාන දිග පිහිටි හරහට වැටුන ස්වභාවයේ වෙරළ තීරයන්, ගල් සහිත තුඩු වලින් දෙපාර්ශ්වයෙන්ම ආරක්ෂා වූ දර්ශනීය වැලි සහිත බොකු පෙලකින් සමන්විත වී ඇත. නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ වතුකාර වූ සංකීර්ණ කලපු සහ වැලි පද්ධතියක්ද ඇත. ඊසාන දිග වෙරළ පිහිටි ත්‍රිකුණාමල බොක්ක ඉන්දියානු සාගරයේ ඇති පරිපූර්ණ ස්වභාවික වරාය ලෙස හැඳින්වෙන අතර එය විශේෂ වැදගත්කමකින් යුතුය. වයඹ සහ ගිණිකොන දිග වෙරළ තීරයන්හි සමහර අවස්ථාවන්හිදී කලපු, වැලිවැටි සහ වැලි තුඩු දර්ශනය වේ. ඇතැම් ස්ථානවල ඒවා කිලෝමීටර් ගණනාවක් දක්වා දිගැතිය. දිවයින වටා පිහිටි නොගැඹුරු ජලයෙන් යුත් මහාද්වීපික තටකයක් ඇති අතර වෙරළ තීරය දිගේ නොදිග වර්ධනය වූ වැලි ගල්පර සහ ගල් පර අතර කොරල් පර නිර්මාණය වී ඇත. අඟුරු ප්‍රබව අඹබලන්ගොඩ සහ මාතර අතර ප්‍රදේශයේ ගොඩබිම දෙසට විහිදී ගිය කොරල් නිධි පිහිටා ඇත. නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම හා වෙරළට ආරක්ෂාව සපයන කොරල්පර විනාශ කිරීම වැලි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් ස්වභාවික බාදන ක්‍රියාවලිය තව තවත් උග්‍ර වී නිරිත දිග වෙරළ තීරය බාදනයට පාත්‍ර වී ඇත (2 වන පරිච්ඡේදය). අතින් අතට වයඹ සහ ගිණිකොන දිග ප්‍රදේශවල සමහර වෙරළ තීරයන් වැලි නැතිවන විම හේතු කොට විවර්ධනයට පාත්‍ර වී ඇත.

වගුව 1.1 ශ්‍රී ලංකාව වටා ඇති වෙරළ තීරයන් වර්ග සහ වෙරළබඩ පැතිකඩ වර්ග

වෙරළ තීර	වර්ගය
A බොකු සහ උස්තුඩු	a වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
B බොකු සහ උස්තුඩුවැලි සහිත සෘජු වෙරළ තීර	b පහත් වැලි කඳු සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
C බේලිටා සහ ලවණ තැන්	c පාෂාණ සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
D හුණුගල් සහිත වෙරළ	c ගල්පර සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ d පර සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වැල්ල d බාධක හා තුඩු f පර / කොරල්පර

- n බොකු සහ උස්තුඩු වෙරළ වර්ග (Type A) ප්‍රධාන වශයෙන් බස්නාහිර පළාතේ දකුණු කොටසේ වෙරළ තීරයේ දකුණු පළාතේ වෙරළ තීරය සහ නැගෙනහිර පළාතේ උතුරු පෙදෙස් වෙරළ තීරයේදී සංකේතීය වී ඇත.
- n වැලි වැටි, වැලිතුඩු, බාධක වෙරළ, වෙරළේ පිහිටි ගල් සහ පර සහිත සෘජු වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ තීරයන් (බී වර්ගය) බස්නාහිර පළාතේ උතුරු කොටසේත්, වයඹ පළාත වෙරළ දිගේත්, නැගෙනහිර පළාතේ දකුණු කොටසේ සහ උතුරු පළාතේ නැගෙනහිර වෙරළේ දක්නට ලැබේ.
- n ලවණ වැටි සහ හුණුගලින් යුත් වෙරළ (C හා D වර්ගයේ) උතුරු පළාතේ උතුරු සහ බටහිර කොටසේ හමුවේ.

දිවයිනේ වැඩි කොටසක් ප්‍රාග් භෞමික මූලාශ්‍ර සහිත පාෂාණ වලින් යුත් නමුත්, ඒවා වෙරළ කලාපයට අවිනිශ්චිත වනුයේ මග්ගොන සිට (කොළඹට දකුණින්) බටහිර දකුණු සහ ගිණිකොන වෙරළ තීරයෙන්, සංගමකන්ද තුඩුව, (කෝමාරි වලට උතුරින්) කල්කුඩා බොක්ක (මඩකලපුවට කි.මී. 25ක් උතුරින්) සහ පුල්ලුමඩේ (ත්‍රිකුණාමලයට කි.මී. 35 ජ්‍යාන දෙසින්) යන නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේදීය. වෙරළබඩ ප්‍රදේශය විවිධ වර්ගයේ වාතුර්තික නිධි වලින් යුක්ත වේ. ඒවා නම් වැලිගල් පර (වැලිගල් ඇතුළත්ව) තිරුවාන, බොරළු, රතුසස් සහ ගොඩබිම පිහිටා ඇති හිරිගල් පර නිධිවේ. වෙරළබඩ ප්‍රදේශය තුළ පවත්නා වැදගත් ඛනිජ අතර, බර බණ්ණිවැලි (කෝබ්ලයිට් සිට පුල්ලුමඩේ, කදුරමලේ, අලිමංකඩ සහ හම්බන්තොට) මයොසීන, සිලිකා වැලි, (ආදම්පේ - නාන්තකඩය), ලුනු (පුත්තලම, පාලි, අලිමංකඩ, හම්බන්තොට) මයොසීන හුණුගල් (පුත්තලම, මුලතිව්, යාපනය අර්ධද්වීපය) යකඩ ලෝහ පස් (රත්ගම), වන්ද කාන්ති පාෂාණ (අම්බලන්ගොඩ) වේ. පහත ශ්‍රේණියේ ජීරණ නිධි මුතුරාජවෙල ප්‍රදේශයේ ඇත.

මුහුදු, ගොඩබිම සහ වායු මෝලය අතර ඉතා ගතික සංක්‍රමණික කලාපයකින් වෙරළ හදුරුගතය සමන්විත වන අතර, එය භූමි ප්‍රදේශ සහ වෙරළ ද්‍රව්‍ය (වැලි) සෑදීමේ කෙරෙහි මුහුදු සහ වායුගෝලීය බලපෑමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ගොඩනැගී ඇත. මධ්‍යම කඳුකරයේ සිට පැතුරුණු ගංගා 103ක් පමණ වෙරළබඩ හදුරුගතයන් ඉතා වැදගත් ලක්ෂණයක් වූ මුට්ටු වෙරළ ගොඩනගමින් මුහුදට ගලා බසී. වාණිජ සහ දෛනික නාවිකය සඳහා යොදා ගන්නා මත්ස්‍ය වර්ගයන්ට එම ගංගා මගින් වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් (වාසනම්) සැපයේ (3 වන පරිච්ඡේදය). මෙම ගංගා මගින් වෙරළ පෝෂණයට ඉතා අවශ්‍ය වන වැලි, රෝනමඩ සහ මැටි විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රවාහනය කෙරේ (2 වන පරිච්ඡේදය). නමුත් වෙරළබඩ ජලයේ සහ පරිසර පද්ධතිවල ගුණාත්මක නාව්‍ය සෞඛ්‍යය සහ කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය ද එමගින් ගෙන එනු ලබයි (3 වන පරිච්ඡේදය). වෙරළ කලාපය තුළ දිගටම, විවිධ ගොඩබිම් මත පදනම් වූ පරිසර පද්ධතීන් පවත්නා අතර, ඊට මුහුදු වෙරළ, බාධක වෙරළ වැලිවැටි, වැලිඉඳු, ගල් සහිත වෙරළ, කඩොලාන සහ ලවන වගුරු ඇතුළත් වේ. ඒවා සමාන වන වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් නම් කොරල් පර, කලපු, මුට්ටු, මුහුදු තෘණලාභී උසාවිදීයයි. මෙම පද්ධති මගින් වැදගත් භෞතික ක්‍රියාවලීන් නඩත්තු කිරීම, පරිසර පද්ධති සේවාවන් සහ කාර්යයන් සුදුරාලීම සහ බිම්, හාණි සහ සේවාවන් සැපයීම යනාදියට උපකාරී වේ (3 වන පරිච්ඡේදය).

දේශගුණික තත්ත්වය -

දිවයිනේ සියලුම ප්‍රධාන දේශගුණික බෙදීම් වෙරළ කලාපය තුළ නියෝජ්‍ය කරනු ලබයි. බටහිර සහ නිරිත දිග වෙරළ තීරයන් තෙත් කලාපය තුළ පිහිටා ඇති අතර, ඒවා මි.මී. 2,500 සිට මි.මී. 5,000කට වැඩි වාර්ෂික වර්ෂාපතනයකින් සහ සෛනිලවේදී අංශක 27 ක් පමණ වූ උෂ්ණත්වයකින් යුතු ලක්ෂණයන්ගෙන් යුක්ත වේ. වෙරළ කලාපයේ අනෙකුත් බොහෝ ප්‍රදේශයන් විශ්ලි කලාපයට අයත් වන අතර, එහි සාමාන්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මි.මී. 1,250 - මි.මී. 1,900 වන අතර සහ උෂ්ණත්වය සෛනිලවේදී අංශක 30ක් පමණ වෙයි. වයඹ සහ ගිණිකොන පිහිටි අතිරේක විශ්ලි බවින් යුතු ගුණික ප්‍රදේශයන්හි පිහිටි වෙරළ තීරයන් දෙකට මි.මී. 1,250 ට අඩු වාර්ෂික වර්ෂාපතනයක් ලැබෙයි.

සුළු සුළං සමඟ කුණාටු සර්ජන සහිත රළු ඇති වේ. සුළු සුළං සමඟ පැමිණෙන කුණාටු සහිත රළුට එරෙහි පළමු ආරක්ෂණ තීරය වනුයේ වැලි වැටිය. සාමාන්‍ය සුළු සුළං ප්‍රවේගය පැයට සැතපුම් 20 සිට 30 (පැ.කි.මී. 32 සිට 48) ක් වන අතර නාරිය (මධ්‍යම) ආසන්නයේ පැයට සැතපුම් 90 සිට 100 (පැ.කි.මී. 113 සිට 161) ක් වන වේ. ඇඟවීම්වලට එය සැතපුම් 120 සිට 150 (කි.මී. 193 සිට 241) දක්වා වැඩි විය හැක. විශේෂයෙන් වෙරළ ඉම සහ කලපු ප්‍රදේශයන් හි ජල ගල කෙරෙහි සුළු සුළං මගින් අධික බලපෑම් ඇති කෙරේ.

දිවයින වටා පිහිටි රළු දේශගුණික තත්ත්වය මධ්‍යම උසකින් යුත් රළු සහිත සාගුමය ලක්ෂණයන්ගෙන් යුක්ත වෙයි. සුදුළු උදුම් ඉත් කුඩා (වඩාදිය, බාදිය) මෙන් සාමාන්‍යයෙන් උර්වල උදුම් කඳුදිය සමඟ මිශ්‍ර වූ අර්ධ දෛනික ඒවා වෙයි. වෙනස් වන මෝසම් බලපෑමෙන් යුත් සුළු දේශගුණය අඩු ප්‍රමාණයේ සිට මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ වේගයක් සහිත වේ. දිවයිනේ නිරිතදිග කොටසේ

පිහිටි වෙරළබඩ ප්‍රදේශ මැයි සිට සැප්තැම්බර් දක්වා කාලයේදී නිරිත දිග මෝසම මගින් ගෙන එන අධික වර්ෂාවට නාජනය වේ. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයට ලැබෙන අධික වර්ෂාව දෙසැම්බර් සිට පෙබරවාරි දක්වා ජ්‍යාන දිග මෝසම මගින් ලැබෙන අතර, දිවයිනේ අනෙකුත් ප්‍රදේශවලටද වර්ෂාව රැගෙන එයි. අප්‍රේල් සිට මැයි දක්වා වූ අතර මෝසම් සමයේදී ද වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්ට වර්ෂාව ලැබෙන අතර, නැවත ඔක්තෝම්බර් සිට නොවැම්බර් දක්වා සුළු සුළං ක්‍රියාකාරී වීමෙන් ද වර්ෂාව ලැබිය හැකිය.

උතුරු ඉන්දියානු සාගරයේ සුළු සුළං තීරයේ කෙලවරේහි දිවයින පිහිටා තිබුණද, සුළු සුළං ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිගුමාන වන්නක් නොවේ. බොහෝ සුළු සුළං ගිණිකොන සිට වයඹ දෙසට දිවයිනේ උතුරු කොටස හරවා ගමන් කරන අතර, ජ්‍යාන දිග වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන් එහි වැඩිම බලපෑමට ලක්වේ. දිවයිනේ උතුරු ප්‍රදේශයට බලපෑම් කරමින් කුණාටු ඇතිවීමේ වාර්ෂික මධ්‍යය 0.2 වන අතර, අවුරුදු පහකට වරක් නැවත හට ගැනීමේ ප්‍රවණතාවයක් පෙන්වයි. දේශගුණික තත්ත්වයන්ගේ වෙනස්වීම් සමඟ අනාගතයේදී මෙම තත්ත්වය වෙනස් විය හැක. විශේෂයෙන් සරම් කලාපයේ සුළු සුළං රටාවන් වැඩි වන ප්‍රවණතාවයක් සහ අධික බවක් පසුගිය දශක දෙක තුළ දක්නට ලැබේ. කුණාටුවල වර්ධනය සහ සංඛ්‍යාව වෙනස්වීම වෙරළ තීරයන් වර්ධනයට දැඩි ලෙස බලපානු ලබන වෙරළාශ්‍රිත ද්‍රව්‍ය (වැලි) ලැබීම් පිළිබඳ වෙනස්කම් ඇති කිරීමට හේතු විය හැක.

1.3 වෙරළ කලාප කළමනාකරණය - ජාතික සංවර්ධනය සඳහා එහි වැදගත්කම

වෙරළ ප්‍රදේශය, වෙරළ මායිම් සහිත ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ 74 කින් සමන්විත වෙයි. මේවා දිවයිනේ පරිපාලන දිස්ත්‍රික්ක 25න් 14 ක් තුළ පිහිටා ඇති අතර, දිවයිනේ භූමි ප්‍රමාණයෙන් 23%ක් පමණ ආවරණය කරති.

ඓතිහාසික සාකච්ඡා කේතයට ගෙන අධික ජන සහනවයක් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ වල පවතී. විශේෂයෙන් මෙම තත්ත්වය දකුණු, බස්නාහිර සහ වයඹ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැකිය. වර්තමානයේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශය තුළ මිලියන 4.6ක ජනගහනයක් පදිංචිව සිටින අතර, එය දිවයිනේ මුළු ජනගහනයෙන් 25%ක් පමණ වේ. මහ නගර සභා සහ නගර සභා මගින් ව.කි.මී. 285ක් පමණ වූ වෙරළබඩ ප්‍රදේශය ආවරණය කරනු ලබන අතර, එය මුළු දිවයිනේම මහ නගර සභා නගර සභා බල ප්‍රදේශවලින් අධික පමණ වේ. නාගරික වර්ධනයෙන් වැඩි කොටසක් සහ සංවර්ධන කටයුතු

වලින් බොහොමයක් මෙම ප්‍රදේශයන්හි සංකේතදායක වී ඇති අතර, බස්නාහිර පළාතේ සිදුකෙරෙන අධික සිසු ඉදිරිපත් වලින් මෙම තත්ත්වය මනාව නිරූපනය වෙයි. ඉදිරිපත් වන සංවර්ධන කටයුතු වලට ගංගා වලින් අධික ලෙස වැලි ඉවත් කිරීම, වෙරළ බාදනයට හේතු වී ඇත (2 වන පරිච්ඡේදය)

ශ්‍රී ලංකාවේ විවිධ වෙරළබඩ සම්පත්, වෙරළ කලාපයේ ආර්ථික කටයුතු රාශියක් පවත්වාගෙන යාමට දායක වෙයි. මෙම කටයුතු අතුරින් ප්‍රධාන වන්නේ මුහුදු සහ කිටුල්දිය ධීවර කර්මාන්තයි (5 වන පරිච්ඡේදය). දේශන වසරේ පැවති හාණි මිල යටතේ, ධීවර අංශය දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට 2.7%කින් දායක වී ඇත. තවද, එම කර්මාන්ත විදේශීය විනිමය ඉපයීමේ මූලයක් ලෙසද වැදගත් විය. ඇස්තමේන්තු මගින් පෙන්වා දී ඇති ආකාරයට 2002 වසරේ ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු ධීවර නිෂ්පාදනයෙන් 91%ක් පමණ මුහුදු ධීවර කර්මාන්තයෙන් සපයා ඇත. මෙම කොටසින් 64%ක්ම සැපයී ඇත්තේ වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තය මගිනි. ප්‍රධාන වශයෙන් වයඹ පළාතේ පවත්නා ඉස්සන් වගාව ඇතුළත් වෙරළබඩ ජලජීව වගා ඇතුළු ධීවර අංශය මගින් 150,000 පමණ ජනයාට සෘජු රැකියා සැපයෙන අතර, අවම වශයෙන් දළ ලක්ෂයකට පමණ ජීවනෝපාය සලසයි (5 වන පරිච්ඡේදය). ශ්‍රී ලාංකිකයින්ගේ සත්ත්ව ප්‍රෝතික අවශ්‍යතාවයන් අතුරින් ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය වන්නේ මාළුයි.

ශ්‍රී ලංකාව ඉතා නිදහස් කර්මාන්ත ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කරනු ලබන අතර, කර්මාන්ත ගලා නිමැවුම මගින් මනිනු ලබන කාර්මික නිමැවුම් සීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වෙමින් පවතී. වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කර්මික නිෂ්පාදනයේ කේන්ද්‍රය වශයෙන් සැලකිය හැකි අතර සියළු කර්මාන්ත ඒකකයන්ගෙන් 61.6%ක් එහි ස්ථානගත වී ඇත. කර්මාන්ත ඒකක ස්ථානගත වී ඇති වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්ගේ දේශීය කොට්ඨාශ 30කට වැඩි ප්‍රමාණයක් පවත්නා අතර, මේවායින් බොහොමයක් කොළඹ, ගම්පහ, කළුතර, ගාල්ල, මාතර සහ පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයන්හි විසිරී පවතී. අනෙක් අතට, පරිපාලන නොකරන ලද කාර්මික අපද්‍රව්‍ය සහ අනෙකුත් අපද්‍රව්‍ය මුදාහැරීම මගින් වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක නාව්‍ය සෞඛ්‍යයට සහ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ තත්ත්වයට සහ එහි අධික සම්පත්වලට වන බලපෑම මගින් ඉතා සංකීර්ණ ආර්ථික ගැටළු පැන නැගී ඇත (3 වන පරිච්ඡේදය).

සංචාරක කර්මාන්තය දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ සස්වැනි ආදර්ශ මාර්ගය වන අතර, 2001 වසරේදී එමගින් රුපියල් මිලියන 18,863.3 (ඩොලර් මිලියන 211.1) විදේශ විනිමය උපයා ගෙන ඇත. තවද පුද්ගලයින් 85,000කට පමණ සෘජු සහ වක්‍ර රැකියා ද එමගින් සපයා ඇත. 1980 දී පමණ ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තයේ සංවර්ධනයේ ආරම්භයත් සමඟම පැමිණි සංචාරකයින් දිවයිනේ දකුණු දිග පුළුල් වෙරළ තීරයන් වෙත ආකර්ෂණය විය. මේ නිසා, නිරිත දිග වෙරළ තීරය දේශ සංචාරක කටයුතු හා සම්බන්ධ පහසුකම් සංකේතදායක වීම සිදුවිය. ලංකා සංචාරක මණ්ඩලයේ ලියාපදිංචි මුළු සංචාරක හෝටල සංඛ්‍යාවෙන් 70%ක් (හෝටල 159ක් පමණ) පිහිටා ඇත්තේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේය. සොබා දහම සහ සංස්කෘතික කටයුතු මත පදනම් වූ සංචාරක කර්මාන්තය වැඩි දියුණු කිරීමේ ශ්‍රී ලංකාවේ නැඟියාවන් ඉලක්ක කොට ගත් සංචාරක කර්මාන්ත හා සම්බන්ධ රජයේ වර්තමාන ප්‍රතිපත්තියට අනති සහායක් ලබාදීමේ නැඟියාවන් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයකය. එසේ නමුත්, වෙරළබඩ ප්‍රදේශ නිවසක්ම ඉතිරි කරගත් කල සැලසුම් රහිත සංචාරක සංවර්ධනය නිසා පිටාවට පත් වී ඇති අතර, එමගින් වෙරළබඩ ජල දේශයන්ගේ සහ පරිසර පද්ධති දුෂණය වීම, (3 - 4 පරිච්ඡේදය) දැරියම් ස්ථාන ගණනය වීම (7 වන පරිච්ඡේදය) වෙරළ බාදනය (2 වන පරිච්ඡේදය) සහ සම්ප්‍රදායික ධීවර කර්මාන්තය හා ඇති ඉස්සාන වී ඇත (5 වන පරිච්ඡේදය). පරිසරයේ ගුණාත්මක නාව්‍ය මත සංචාරක කර්මාන්තයේ පැවැත්ම රඳා පවත්නා බැවින් ද සංචාරකයින් තමන් සංචාරක කර්මාන්තයේ පරිසර අවකරණය ඉතා දැඩි ලෙස සංවේදී සලකන බැවින් ද වෙරළබඩ සංචාරක කර්මාන්තයේ පැවැත්ම සඳහා වෙරළ කලාපය මනාව සැලසුම් සහිත ලෙස කළමනාකරණය කිරීම අවශ්‍ය වේ.

කෘෂි කර්මාන්තය වෙරළ කලාපය තුළ උසුලන්නේ ධීවර හා නිෂ්පාදන කර්මාන්තවලට වඩා අඩු වැදගත්කමකි. වෙරළ කලාපයේ භූමියෙන් 17%ක් පමණ කෘෂි කාර්මික ඉඩම් ලෙස ගැනේ. දේශගුණික වෙනස්වීම් හෝ සංවර්ධන කටයුතු හේතු කොට වෙරළබඩ කෘෂි කාර්මික ඉඩම්වල අවකරණයක් සිදු නොවීම තහවුරු කිරීම සඳහා වෙරළ කලාපය මනාව කළමනාකරණය කළ යුතු වේ. අතින් අතට, වගා කරන ලද ඉඩම් වලින් බැහැර කරනු ලබන ගොවි ජ්‍යාන ද්‍රව්‍ය වෙරළබඩ ජලය දුෂණය වන මූලයක් ලෙස ක්‍රියා කරන අතර, එය පාලනය කිරීම දුෂ්කර කටයුත්තක් වී ඇත (4 වන පරිච්ඡේදය). මුහුදු වෙරළින් සහ ගංගා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම, හුණු නිෂ්පාදනය සඳහා මුහුදින් කොරල් පර ඉවත් කිරීම වැනි වෙරළ කලාපය තුළ සිදුවන බොහෝ විවිධ ආර්ථික කටයුතු මගින්ද වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා ඉතා දැඩි දුෂ්කරතාවන් ඇති කරයි (2 වන පරිච්ඡේදය). වෙරළ කලාපය වෙළඳාම සහ ප්‍රවාහනය සම්බන්ධයෙන් ද ඉතා වැදගත් ස්ථානයක් උසුළයි. ප්‍රධාන වරායන් හතරක් කොළඹ, ගාල්ල, ත්‍රිකුණාමලය සහ කේතකන්දේර පහ ස්ථානවල පිහිටා ඇත. වර්ෂ 2000 දී නැව් 4,200ක් පමණ මෙම වරායන් වෙත පැමිණ ඇති අතර, මුහුදු ගමනාගමනයන් වැඩි වෙමින් පවතී. මෙයට අමතරව ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය යටතේ ධීවර වරායන් 12ක් ක්‍රියාත්මක වේ. නැව් සහ යාන්ත්‍රික ධීවර යානා මගින් මුදාහරිනු ලබන දැවි මෝල් හේතු කොට වෙරළබඩ ජලය දුෂණයට නාජනය වන අතර, මෙය අවම කිරීම සඳහා පිලියම් යෙදීම අවශ්‍ය වේ (4 වන පරිච්ඡේදය). දැනට එක් ජාත්‍යන්තර ගුවන් ගොඩුපලක් කටයුත්තක් ඇති අතර, එයද වෙරළබඩ වෙරළ ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. ගුවන්ගොඩුපල සහ වරායන් ආසන්නව පිහිටීම වෙරළ කලාපය තුළ කර්මාන්ත සංකේතදායක වීමට ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත.

1.4 වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෝෂ මගින් තුවාල නැරඹිය හැකිය

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ විවිධත්වය, සේවාවන් සහ කාර්යයන් නිරසාර ලෙස පවත්වා ගැනීමටත් සහ වෙරළබඩ පරිසරයෙන් ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමටත් සඳහා සැලසුම්ගත කළමනාකරණයක් අවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලාංකිකයින්ගේ ජීවන තත්ත්වය වැඩි දියුණු කරලීම සහ එකිනෙක සමඟ සම්පත් නාවිකයන් මගින් වෙරළබඩ ප්‍රජාවෙන් මුලික අවශ්‍යතාවන් සැපයීම වලංගු ලෙස සිදු නොවීම තහවුරු කිරීම විශේෂයෙන්ම සැලකිල්ලට නාජනය විය යුත්තකි. උද්ගමන සම්පත් වශයෙන් - ගංගා සහ වෙරළින් වැලි සහ කොරල් පර ඉවත් කිරීම, රට අභ්‍යන්තරයේ වේලි ඉදිරිපත් මගින් වෙරළ පෝෂණය සඳහා අවශ්‍ය වැලි ප්‍රමාණයක් ඉවත් කිරීම සිදුවන අතර, එමගින් වෙරළ බාදනයට නාජනය කෙරේ. මේ හේතුවෙන් වෙරළබඩ සුදුම් සහ යටිතල පහසුකම් විනාශ වීමත් සමඟම දැඩි ආර්ථික සහ සමාජීය ගැටළු පැන නගී. වෙරළ බාදනය ජනගහණ සහනවයකින් අධික වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි නිවාස සඳහා සිසු සංවර්ධනයක් සිදුවන අතර, එමගින් වෙරළේ හදුරුපහ සමඟම ඉතා වැඩි වෙනස් කිරීමට හේතු සාධක වේ. මේ නිසා, සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වූ නිවැරදි පුරවල් අවශ්‍යතාවන් සහතික කිරීම පිණිස සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. එසේ නොමැති වූවහොත්, පාලනය කළ නොහැකි සහ අනවශ්‍ය සිද්ධීන්ගේ අහිතකර බලපෑම අවම කිරීම සඳහා අති විශාල වියදමක් වැරිමට සිදුවනු ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව අත්කර ගැනීමට අපේක්ෂිත දෑ -

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ මෙහෙවර -

වෙරළබඩ සම්පත් තිරසාර ලෙස සංවර්ධනය කිරීමත් වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියත් කළමනාකරණ කිරීම මඟින් ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජ ආර්ථික සහ පාරිසරික තත්ත්වයන් ප්‍රගතියට මට්ටමක් කරා යොමු කිරීම වේ.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අරමුණු -

මෙහෙවර සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මෙහෙය වන සිටි වැදෑරුම් අරමුණු වනුයේ..

- 0 වෙරළබඩ පරිසරයේ තත්ත්වය වැඩි දියුණු කරලීම.
- 0 වෙරළ තීරය සංවර්ධනය කිරීම සහ කළමනාකරණය කිරීම.
- 0 වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ සහ සම්පත් හානි නැති කර ගැනීමේ ජීවන තත්ත්වය උසස් කරලීම.
- 0 වෙරළ සම්පත් මත පදනම් වූ ආර්ථික සංවර්ධනය පහසු කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

අත්කර ගත යුතු ප්‍රතිඵල -

- 0 වෙරළබඩ ඉඩම්වල සහ ජලයේ ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කිරීම.
- 0 ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය සහ තිරසාර බව සහතික කිරීම.
- 0 වෙරළබඩ ඉඩම්වල ප්‍රගතිය විවිධ සාක්ෂාත් කිරීම.
- 0 වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම.
- 0 නව ආර්ථික ඉඩ ප්‍රස්ථා නිර්මාණය කිරීම.
- 0 වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ ජීවන තත්ත්වය වැඩි දියුණු කිරීම.
- 0 විනෝදාත්මක හානියක් සඳහා පහසුකම් සැපයීම.
- 0 විද්‍යාත්මක/දැනගැනීම/ප්‍රවේශන සහ සංස්කෘතික වැදගත් කමකින් යුත් ස්ථාන සංරක්ෂණය කිරීම.

වෙරළබඩ සම්පත් තිරසාර ලෙස සංවර්ධනය කිරීම සහ වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය කළමනාකරණය කිරීමේ පැහැදිලි කාර්ය භාරය වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සතුය. මේනාස් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ගන්නා ලද කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් තුළින් මෙම අවශ්‍යතා නිරූපනය වේ. ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීම, රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙන්ම වෙරළබඩ සම්පත් ඒකාබද්ධ පදනමකින් කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය වන ධාරිතාව ගණිතමය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය මෑත වසර කිහිපයක් තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පිළිගෙන ඇත.

1.4.1 ප්‍රධාන සාධකයන්

පසුගිය දශක දෙකකදී තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කැපී පෙනෙන සාධකයන් පහත දැක්වේ.

- 0 වෙරළ බාදනයේ බලපෑම් අවම කිරීම.
- 0 මුහුදු තිරිඟේ ඉවත් කිරීම සහ මුහුදු වෙරළේ වැලි ඉවත් කිරීම සැලකිය යුතු මට්ටමකට අවම කිරීම.
- 0 වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් පාරිසරික තක්සේරු ලබා ගැනීම.
- 0 සංවර්ධන කටයුතු බලපෑම වල අඩංගු කොන්දේසිවලට අනුකූලවන බව සහතික කිරීම
- 0 වෙරළ පිහිටුම් පහසු කිරීම.
- 0 පාරිභෝගික සඳහා විෂය මාලාවන් සංවර්ධනය කිරීම ඇතුළත් වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳ දැනුවත් හාවය වැඩි දියුණු කිරීම.
- 0 වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේදී ප්‍රජා සහභාගිත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
- 0 විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සංකල්පය රැකව කලපුව සහ හික්කඩුව සමුද්‍ර උද්‍යාන ප්‍රදේශයන්හි හඳුන්වාදීම.

විදේශ තාක්ෂණික ආධාර

වෙරළ කලාපයේ දිගුකාලීන ස්ථායීතාව කෙරෙහි තර්ජනයක් වූ වෙරළබඩ ගැටළු වල ප්‍රතිඵල වැලැක්වීමට හෝ අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍ය විදේශීය මූල්‍යාධාර ලබා ගැනීමට පසුගිය වකවානුවලදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ වි ඇත. බැහිරි ආධාර මත ක්‍රියාත්මක වූ ව්‍යාපෘති දෙකකින් (1987/1989 සහ 1990/1992) සමන්විත වූ වෙරළ කළමනාකරණ වැඩසටහන, ඇමෙරිකානු ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතනය මගින් සැපයුණු අරමුදල් මත ක්‍රියාත්මක කරන ලද වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ වැඩ සටහනේ අදියර 1 හා අදියර 11 (1985-1991 හා 1991-1997) සහ ජර්මානු GTZ ආයතනය මගින් ආධාර සැපයුණු වෙරළ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති (1988 සිට 1996) මේවා අතරින් ප්‍රධාන වේ.

කළමනාකරණය සඳහා ධාරිතා වර්ධනය

ධාරිතා සංවර්ධනය අතින් ඇතැම් සාර්වභූමි ප්‍රතිඵල අත්කර ගෙන ඇති වුවද මූල්‍යමය සහ ආයතනික අවහිරතාවන් නිසාත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ක්‍රියාකාරී ආයතනයන් රැසක් තිබීම නිසාත් පුද්ගල ප්‍රතිචාරාත්මක (Proactive) ක්‍රියාකාරී ප්‍රවේශයක් වෙනුවට ප්‍රතික්‍රියා (Reactive) ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පෙළඹී ඇත. 2000 සිට 2005 දක්වා වන වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (පහත සඳහන් කොටුව බලන්න) මේ පිළිබඳව අවධානය යොමු කොට ඇති අතර, කළමනාකරණය සඳහා ආයතන ගණිතමය කිරීම සහ නිලධාරීන්ගේ ධාරිතාව නංවාලීමේ වැඩ සටහන් ඊට ඇතුළත් වේ. මේවා අතරින් ප්‍රධාන වන්නේ හුනෝලිය හොරතුරු පද්ධතිය පිළිබඳව හැකියාවන් වැඩි දියුණු කිරීම සහ දත්ත සමුදායක් ස්ථාපනය කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීමයි. එම අංශය නිර්මාණය කොට ඇත්තේ විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති, ප්‍රවේශන සහ දැනගැනීම වැදගත්කමින් යුතු ස්ථාන සංරක්ෂණය, වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සහ වෙරළබඩ ජල උපයෝජන පාලනය යනාදිය පිළිබඳ තීරණ ගැනීම පහසු කිරීමට හොරතුරු රැස් කිරීමටත් අනාගත සංවර්ධනයන් සඳහා වෙරළබඩ බිම් පරිහරණ රටාවන් සහ ස්ථාන හඳුනා ගැනීමටත් වේ. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යාවත්කාලීන කිරීම සහ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ වැඩ සටහන් වඩාත් ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව තුළ ධාරිතාව ගොඩනැගීමත් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියේ වෙනත් ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරකම් අතර වේ. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ආයතනික ප්‍රතිසංස්කරණයන් සඳහාත් වෙරළ සංරක්ෂණ පහත සංවෘද්ධනය කිරීම සඳහාත් සහාය ලබාදීම ද මීට ඇතුළත් වේ. මෙමගින් හදිසි ක්‍රියාකාරකම් වලින් බැහැරව, වඩාත් ප්‍රතිපත්ති කෙරෙහි ගැමුණු ව, සැලසුම් ගත කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් වෙත යොමු වීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට උපකාරී වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය - (2000 සිට 2005)

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය ධීවර සහ ජල සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රධාන වැඩ සටහනක් වන අතර, එය ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව, නෙදර්ලන්ත රජය සහ ශ්‍රී ලංකා රජය මඟින් සපයන ලද ඇ.ඩො.මිලියන 80ක අරමුදල් පදනම් කරගැනීමෙන් ක්‍රියාත්මක කෙරේ. මෙම ව්‍යාපෘතිය ප්‍රධාන කොටස් හතරකින් සමන්විත වේ. ඒවා නම්:

- (අ) වෙරළ ස්ථායීකරණය - වෙරළ බාදන ගැටළුවට පිළියම් ලෙස වෙරළ ස්ථායීකරණ නිර්මාණ ඉදිකිරීම සහ අදාළ වන පරිදි ආරක්ෂණ හෝ බාදනය වැලැක්වීමේ කළමනාකරණ වැඩ යොජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- (ආ) ධීවර සම්පත් කළමනාකරණය සහ ගුණාත්මක හාවය වැඩි කිරීම - ධීවර වරායන්, හැංගුරම් පොල ඉදිකිරීම, මසුන්ගේ ගුණාත්මක හාවය වැඩි දියුණු කිරීමට ඉවහල් වන උපකාරක සේවාවන් ඇති කිරීම සහ මාළු වල ප්‍රමිතිය වැඩි දියුණු කොට අපහේ සහ මාළු ප්‍රමාණය අවම කිරීම සඳහා සහාය වීම යනාදිය මඟින් තිරසාර ධීවර කළමනාකරණයක් සාක්ෂාත් කරගැනීම.
- (ඇ) වෙරළ බඩ පාරිසරික සම්පත් කළමනාකරණය - වෙරළබඩ සම්පත් සංරක්ෂණ සහ ආයතන පිළිබඳ අවධානය යොමු කර කලපු සහ මුවදොරවල ඇතිවන උපයෝජන අවම කිරීමටත් වෙරළබඩ සම්පත් කෙරෙහි ඵලදායී වි ඇති බලපෑම් අවම කිරීමටත් අවශ්‍යවන ක්‍රියාකාරකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
- (ඈ) ආයතන ගණිතමය කිරීම - ධීවර සහ ජල සම්පත් අමාත්‍යාංශය සහ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ඇතුළු එහි ආයතනයන්ගේ හැකියාවන් ගණිතමය කිරීම. 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යාවත්කාලීන කරනුයේ මෙම උපාංගය යටතේය.

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම -

ස්වභාවික ක්‍රියාවලිය සහ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා මෑත කාලීනව උග්‍ර වී ඇති, දිගු කලක සිට පැවත එන වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමේ සෘජු වගකීම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට උසුලයි. බාදනය උග්‍ර ස්ථානවල වෙරළ බාදනය වැලැක්වීම, පොළ සහ පොද්ගලික දේපල සහ යටිතල පහසුකම් ආරක්ෂා කිරීම සහ බාදනය හේතුවෙන් සමාජයට දැරීමට සිදුවී ඇති පිරිවැය අවම කිරීම යනාදියෙන් සාර්ථක ප්‍රතිඵල වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ලබා ගෙන ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 1985 සිට 1999 දක්වා වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා කරන ලද වියදම් වගු අංක 1.2 මගින් දක්වා ඇත.

පසුගිය සියවසේ ප්‍රථම භාගයේ සිට වෙරළ බාදනය වැලැක්වීම සඳහා හානි කළ මුළු ක්‍රමෝපාය වූයේ වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණ ඉදිකිරීමයි. එසේ වුවද, 1970 පමණ වන විට වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම, කෙටි , මධ්‍යම සහ දිගු කාලීන විසඳුම් අවශ්‍ය වන වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය කිරීමේ පුළුල් වැඩ සටහනක කොටසක් ලෙස සැලකීමේ ප්‍රවණතාවයක් ඇති විය. 1986දී කෙටි මධ්‍යම සහ දිගුකාලීන විසඳුම් ගනු ගැනීම සඳහා වෙරළ බාදනය පිළිබඳ මහා සැලැස්මක් සකස් කිරීමට මේ නිසා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට සිදුවිය. එම මහා සැලැස්මෙන් ඉදි කිරීම් පදනම් කර ගත් විසඳුම් යෝජනා කරන ලද අතර, අවශ්‍ය තැන්වලදී වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම :

- 0 වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය පිළිබඳ සාකච්ඡා ව්‍යාපෘතියක අංගයක් විය යුතු බවත්,
- 0 ප්‍රමාණවත් පරිදි සකස් කරන ලද සැලසුමක් සහ බාදනය කෙරෙහි බලපාන හේතු පිළිබඳ මහා අවබෝධයක් පදනම් කොට ගත යුතු බවත්,
- 0 නිර්මාණාත්මක විසඳුම් යොදා ගත යුත්තේ, ඒවා වෙරළ බාදනයට බලපාන මුළු ක්‍රම පාලනය කිරීම , ප්‍රති ස්ථාපන ගත කිරීම, ස්වරක්ෂ කලාප ස්ථාපනය කිරීම, වැලි වැටි කළමනාකරණය වැනි අනෙකුත් විකල්ප අතරින් වඩාත් උචිතම වි කල්පය වන අවස්ථාවලදී පමණක් ආරක්ෂක ඉදිකිරීම් යොදා ගැනීමෙන් කළ යුතු බව, එම මහා සැලැස්මෙන් පිළිගැනේ.

වගුව 1.2 : වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම සඳහා (1985 සිට 1999) අතර කාලය තුළ වර්ෂය ශ්‍රී ලංකා රජය දැරූ වියදම (රු. දහ ලක්ෂ)

වර්ෂය	වියදම රුපියල් දහ ලක්ෂ
1985	3.7
1986	14.4
1987	121.4
1988	121.4
1989	164.3
1990	230.3
1991	230.3
1992	226.9
1993	56.9
1994	63.3
1995	34.5
1996	32.0
1997	45.5
1998	79.0
1999	96.0

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම සඳහා ආරක්ෂක ඉදිකිරීම් හා නිර්මාණ අවශ්‍ය පරිදි යොදා ගැනීම අනිවාර්යයෙන් කළ යුතු නමුත්, බොහෝ විට එමගින් සිදුවන්නේ එම ගැටළු වෙරළ තීරයේ වෙනත් ස්ථානයකට මාරු කරනු ලැබීම බව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විර්තමාන කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය මගින් පිළිගනු ලබයි. වැලි සහ තිරිගල් ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම, වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම, උපද්‍රව සහිත ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු වැලැක්වීම, වෙරළ බාදන නැගීයාවන් හඳුනා ගැනීම හා සමාජීය වශයෙන් පිළිගත හැකි සහ පිරිවැය අතින් කාර්යක්ෂම වූ මෘදු පිළියම් යනාදිය කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් දැනට යොමු කෙරේ. වර්ෂ 2000 වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් නිර්මාණ මෙන්ම මෘදු පිළියම් ද ඇතුළත් වන විසඳුම් මගින් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට ආධාර සැපයේ (2 පරිච්ඡේදය). වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධ මූලික හේතුව වන ගංඟාවලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි වෙනුවට විකල්පයක් හඳුනා ගැනීම සහ ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි, ඉදිකිරීම් සඳහා යොදා ගැනීමේ හැකියාව පිළිබඳ නියමු පරිසරණ පැවැත්වීම සහ එම වැලි නාවිකය ප්‍රවර්ධනය මගින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාවට වැඩි දියුණු කිරීම ද ඒ හා සමානව වැදගත් වේ.

ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පහසුකරලීම.

වෙරළබඩ සම්පත්, උසුටන පරිහරණය, නො උසුටන පරිහරණය සහ පරිනාමක පරිහරණය යන නාවික පරාසයකට අයත් වන අතර, මේවා බොහොමයකින් අහිතකර ප්‍රවේල ඇති කෙරේ. උසුටන පරිහරණය නැවත වැඩිදියුණු කිරීමට අදාළ වේ. නො උසුටන පරිහරණයට අධ්‍යයනය, විකේන්ද්‍රීක කටයුතු ගැනෙන අතර, ඒවා මගින් පාරිසරික පද්ධතියට හානි දායක වන බවට සිදු නොවන අතර, දැඩි හානිකර ප්‍රතිඵල හා බලපෑම් ද ඇති නොවේ. අහිතකර පරිනාමක පරිහරණය මගින් පාරිසරික පද්ධති ගති ලක්ෂණ කෙරෙහි සෘණාත්මක බලපෑම් ඇති කරයි. වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ මූලික අවස්ථාවල සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම කෙරෙහි වැඩිම අවධානයක් යොමු කරන ලද නමුත්, පසුකාලීනව මෙය වෙනස්විය. තිරිසර සංවර්ධනයක් සහතික කිරීම සඳහා වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේදී ඒකාබද්ධ වූ සහනාගිතව ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය දැන් පුළුල් ලෙස අයහ කෙරේ. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේදී ප්‍රාදේශීය පාර්ශවකරුවන්ගේ සහනාගිතව කාර්ය භාරය 1990 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ප්‍රමාණවත් ලෙස හඳුනා නො ගැනිණි. වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි තෝරාගත් ස්ථානවල විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා අනාගතයේදී උපකාරවලින් තැබීමට අවශ්‍ය වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ඉහත සඳහන් දුර්වලතාව නිවැරදි කරන ලදී. මෙම ප්‍රවේශය 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් :

- (අ) බහුවිධ සම්පත් නාවික ගැටළු සහිත විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රදේශයන් හඳුනා ගැනීමෙන්ද,
- (ආ) භූගෝලීය වශයෙන් කුඩාවූ ගැටළු අතින් සංකීර්ණ නොවූ ii මට්ටමේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ විශේෂිත ප්‍රදේශ හඳුනාගැනීම මගින් ද මගින් තවදුරටත් ප්‍රවර්ධනය කෙරේ (6 වැනි පරිච්ඡේදය). භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතිය නාවික කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාව ගොඩ නැගීම විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා අනාගතයේදී උපකාරවලින් තැබීමට අවශ්‍ය කැපවීම ලැබේ.

පාලනය

වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන්, පාලනමය ක්‍රියාකාරකම් වලට ඉතා වැදගත් කාර්යය භාරයක් තව දුරටත් හිමි වන බව වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති වලින් පෙනීයයි. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දැනටමත් ක්‍රියාත්මක කෙරෙන අවසර පත්‍ර ක්‍රමයේ වෙරළාලේඛන (පස සිටු) ප්‍රමිතීන් මේ සම්බන්ධයෙන් අදාළ වේ. ඒ අනුව 1996 සිට 2001 කාලය තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් අවසර පත්‍ර 762 ක් නිකුත් කරන ලද අතර, තවත් සුළු අවසර පත්‍ර ගණනාවක් ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල මගින් නිකුත් කර ඇත. මෙයට අමතරව වෙරළාලේඛන ප්‍රමිතිය හා වැලි කැනීම පිළිබඳව මාර්ගෝපදේශ සකස් කරනු ලැබූ ඒවා ක්‍රියාත්මක කොට ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ විධිවිධාන වලට අනුව වෙරළ කලාපය තුළ සිදු කෙරෙන කවර හෝ සංවර්ධන ක්‍රියාවලියක් සම්බන්ධව පුද්ගලික හෝ රාජ්‍ය ආයතන වෙතින් පරිසර බලපෑම් අධ්‍යයනයක් ඉල්ලා සිටීමේ අහිමියන් වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයන සහය. එසේ වුවත් 1988 ජාතික පාරිසරික පනතේ සඳහන් කොට ඇති ව්‍යාපෘති සම්බන්ධව පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වූ ලබාගැනීමට අධ්‍යයන බාදී සිටී. මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ලබාගැනීම වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ අත්‍යවශ්‍ය නොවුවද කිසියම් ව්‍යාපෘතියක පාරිසරික බලපෑම් ඉහල තත්ත්වයක පවත්වන්නේ නම් මූලික පරිසර පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ඉල්ලා සිටීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයනකට සුළුවන. එසේ වුවත් වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මට අනුකූල නොවන ව්‍යාපෘතියක් සඳහා අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයනකට නුසුදුවන. වඩාත් යථාර්ථවදී වෙරළාලේඛන (පස සිටු) ප්‍රමිතිය තීරණය කිරීම, වෙරළ කලාපය තුළ වැලි ඉවත් කිරීම, වෙරළ අහිමුණ ප්‍රදේශ ගොඩ කිරීම යනාදිය සඳහා වන තව මාර්ගෝපදේශ පිළිවෙලින් අංක 8.1, 8.2 හා 8.3 යන ඇමතුම් වලින් 2004 සැලසුමෙහි දක්වා ඇත.

වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක භාවය සුපරීක්ෂණය

නියමිත විවිධ ජල භාවිතයන් සඳහා තාත්විකව ප්‍රමිතීන්, වෙරළබඩ ජලය සඳහා ශ්‍රී ලංකාව විසින් තීරණය කළ යුතුව ඇති අතර, මෝසම් කාලවලදී, ඉන් බාහිර කාලවලදී වෙරළබඩ අවට ප්‍රදේශයන්හි ජලයේ සාදක ගුණාත්මක භාවය මැනීමේ අධ්‍යයනයන් තුළින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට ජල දූෂණය පාලනය කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීමට එම අධ්‍යයනය තොරතුරු, වෙරළබඩ ජලයේ ප්‍රමිතිය සකස් කර ගැනීමට පදනම් කර ගත හැකි නිර්ණායක වශයෙන් නාවික කළ හැකිය. භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතිය හා දත්ත සමූහය ස්ථාපනය කිරීමද ඒ සඳහා බෙහෙවින් උපකාර වනු ඇත.

ආයතනික සහයෝගිතාව

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් දක්වා ඇති ඉලක්ක සපුරා ගැනීම සඳහා ආයතන ගණනාවක් තෙමේ, බහු ආයතන ක්‍රියාකාරකම් ගණනාවකට ආධාරය ලබා ගැනීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට සිදුවේ. මේ සඳහා රජයේ වෙනත් දෙපාර්තමේන්තු, ප්‍රාදේශීය හා පළාත් පාලන ආයතන හා පුජාව සමඟ ඉතා සමීප සහයෝගිතාවක් හා සබඳතා පවත්වා ගත යුතු වේ. දැනට ආයතන හා ඒකාබද්ධතාව පවත්වාගෙන යනු ලබන්නේ වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශන සභාව හා විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කමිටු මාර්ගයෙනි. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සංශෝධනය කිරීමෙන් අනතුරුව වෙනත් ආයතනික යාන්ත්‍රණ ද පිහිටුවෙනු ඇත.

වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ දී අවශ්‍ය වන සහයෝගිතාව මත වැඩ පිළිවෙලකට ධීවර (ජලජීවී වගාව ඇතුළු) නාවික, සංචාරක වන ජීවී හා වනාන්තර ආදිය හා නාවරික සංවර්ධනය, වාරි මාර්ග හා කෘෂිකර්ම යන අංශවල සහනාගිතාවය අවශ්‍ය වේ. තව ද එම අංශ තුළ ඇති මූලික ආයතන සමඟ ද සමීප සම්බන්ධතාවයකින් කටයුතු කිරීම අවශ්‍ය වේ. මෙම සහනාගිතාවය සඳහා කර ගැනීමට ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීම, කළමනාකරණය, සුපරිසරණය හා ඇගයීම පිළිබඳ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කර ගත යුතුවේ. තොරතුරු බෙදා හැර ගැනීම හා අධ්‍යයන හා සංවිච්චන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ද අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධතාවයන් අවශ්‍ය වේ.

තෛතික රාමුව

1981 වෙරළ සංරක්ෂණ පනත හා 1988 දී ඇති කරන ලද සංශෝධන මගින්, වෙරළ කලාපයේ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවශ්‍ය වන තෛතික පදනම සැපයේ. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට තවත් සංශෝධන කෙටුම්පත් කොට ඇති අතර ඒවා ඉදිරියේදී නීතිගත වනු ඇත. වෙරළ හා සමූද්‍රීය පරිසර පද්ධතියට හා ජීවිතයට හානිකරවන ප්‍රකාරවලට වෙනත් ආයතනවල විධි නියෝග යටතේ පනවන ලද තවත් නීති පද්ධති ගණනාවක් මෙහි පහත දක්වමු. එහෙත් වෙරළ සම්පත් සංරක්ෂණ උදෙසා නීති බලාත්මක කිරීම මෙතෙක් සාර්ථක වී නැත. මීට ප්‍රධාන හේතුව එම නීතිවල ඇති දුර්වලතා හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ඇති උණුසුම් වන මෙන්ම ගැටළුවල සමාජමය අංග නියම අන්දමින් වටහා නොගැනීමයි. කෙසේ වෙතත්, වෙරළින් වැලි ගොඩ දැමීමත්, මුහුදු තිරිගල් ගොඩ දැමීමත් නීති හා රෙගුලාසි මගින් සැලසෙන සාර්ථකත්වයකින් පාලනය කිරීමට හැකිවී ඇත (2 වන පරිච්ඡේදය).

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත හැරුණු විට, වෙරළ කලාපය තුළ කෙරෙන කටයුතු බලාත්මක කිරීම සහ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම කෙරෙහි බලපාන ප්‍රධානතම මෙවලම වන්නේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මයි. 1981 වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට අනුව වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම අනුමත වන තවදුරටත් කාර්යක්ෂම තෛතික පදනමක් ලබාදීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශන මණ්ඩලයේ තීරණය වලට අනුකූලව රෙගුලාසි සැකවීමේ බලයක් වෙරළ සංරක්ෂණ විෂයය හා අමතරව වෙනත් පැවරුම් ඇත. පොදු ජනයා විසින් පෙර වෙරළ නාවික කිරීමද ජීව ඇතුළත් වේ.

<p>වෙරළ කලාප කළමනාකරණය කෙරෙහි බලපාන නීති ප්‍රධාන ආඥා පනත්</p> <ul style="list-style-type: none"> 0 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත 0 1988 අංක 64 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ (සංශෝධන) පනත <p>වෙනත් වැදගත් ආඥා පනත්</p> <ul style="list-style-type: none"> 0 1981 අංක 59 දරණ සමුද්‍ර දූෂණය වැලැක්වීමේ පනත - මෙමගින් ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු ජලයේ දූෂණය වැලැක්වීම, අවම කිරීම හා පාලනය කිරීම සඳහා විධි විධාන සැලසේ. කවර හෝ සමුද්‍ර දූෂණයක් හෝ සමුද්‍ර ජීවිතට හෝ සම්පත්වලට හානි පැමිණවීම පිළිබඳව මෙම පනත යටතේ දඬුවම් ලබා දිය හැකිය. 0 1996 අංක 2 දරණ ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත - ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර හා ජලජ සම්පත් වල ඒකාබද්ධ කළමනාකරණය, පාලනය, සංරක්ෂණය, සංවර්ධනය හා ධීවර රක්ෂණ ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන විධි විධාන මේ පනතේ සැලසේ. 0 1998 අංක 53 දරණ ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරී පනත - මෙමගින් ජලජීවී වගා කටයුතු හා මිදුණු ධීවර කටයුතු සංවර්ධනය කිරීම සඳහා ජාතික ජල ජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය පිහිටුවන ලැබීය. 0 1981 අංක 54 දරණ ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ හා සංවර්ධන පනත - නාරා ආයතනය පිහිටුවීම මෙම පනතේ සියලුම සවිධි, අවිධි සම්පත්, ධීවර සහ සාගර අංශයේ සංවර්ධනයට හා කළමනාකරණයට අදාළ සියලුම පර්යේෂණ යොදා ගැනීමට විධි විධාන සැලසේ. 0 1937 අංක 2 දරණ වන සත්ව හා වානිජ ලතා සංරක්ෂණ පනත හා 1993 අංක 49 දරණ සංශෝධන - මෙමගින් රක්ෂිත කලාප වර්ග 6 ක් හඳුනා ගෙන ඇත. මීට සමුද්‍ර අභය භූමියක් හා රක්ෂිතයක් ඇතුළත් වේ. ඇතුළු වර්ගවලට අයත් සත්ව හා භාණ්ඩ විශේෂයන්ට ඒවා පිහිටි ප්‍රදේශවල ආරක්ෂාව සලසා ඇත. මේවා අතර වඳවීමේ තර්ජනයකට පාත්‍රවී ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු කලාපය තුළ දක්නට ලැබෙන කොරල් විශේෂ, මත්ස්‍ය, කැස්බෑ, හා සියලුම මුහුදු සම්පත් ඇතුළත් වේ. 0 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 56 දරණ සංශෝධන - එමගින් ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේදී අධිකාරී බල ඇති ආයතනයක් වෙත, හඳුනාගත් කවර හෝ ව්‍යාපෘති යෝජනා සහ අනුමත, පරිසර බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් ලබා ගැනීමේ බලය පැවරේ. 0 1947 අංක 8 දරණ රාජ්‍ය ඉඩම් ආඥා පනත හා එහි සංශෝධනයන් 0 1907 අංක 16 දරණ කැලෑ ආඥා පනත හා එහි සංශෝධන සහ 0 1978 අංක 37 දරණ නාවරික සංවර්ධන පනත - හඳුනාගෙන ඇති නාවරික සංවර්ධන ප්‍රදේශ සඳහා පාරිසරික ප්‍රමිතීන් හා පරිසරය වැඩි දියුණු කිරීමේ වැඩ සටහන් සංවර්ධනයට අවශ්‍ය බලතල මෙමගින් පවරා ඇත.

1.5 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම

1.5.1 සැලැස්ම සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය

කළමනාකරණයට අදාළ මැදගත්වීම් හා කටයුතු ප්‍රමාණවත් ලෙසින්, නිවැරදි ලෙසින් පැහැදිලිව සඳහා ගන්නා බව සහතික වන සේ පුළුල් සහනාගිතව ක්‍රියාවලියක් හා සෘණ අධ්‍යයනයක් ඉටුකර ගැනීමේ 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සකස් කර ඇත. එක් එක් ගැටළුවට අදාළ පරිච්ඡේද එම විෂයය හා සම්බන්ධ විශේෂයක් විය යුතුය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් පාර්ශවකරුවන්ගේ අවශ්‍යතා පිළිබිඹු කරන ක්‍රියාකාරී කණ්ඩායමකින් සහයෝගය ඇතිව සකස් කරන ලදී. ඉන් අනතුරුව මෙම පරිච්ඡේද අදාළ අංශවල විශේෂයන්ගෙන් හා නිලධාරීන්ගෙන් සමන්විත වූ කුඩා වැඩ මුළු වල දී සමාලෝචනයට භාජනය කරන ලදු ඒවා සංස්කරණය කොට සංයුක්ත ලේඛණයක් වශයෙන් සකස් කරන ලදී. මීට අතිරේකව, එම ලේඛණය ප්‍රමිති සුපරිසරණ සමාලෝචනයකටද භාජන කරන ලදු දියුණු මට්ටමේ විමර්ශනයකටත්, මහජන අදහස් විචාරණයකටත් පාත්‍ර කරන ලදී.

1.5.2 ව්‍යුහය හා අන්තර්ගතය

යාවත්කාලීන කරන ලද මෙම සැලැස්ම, පුරව සැලසුම් මෙන්ම පරිවිදේශ ගණනාවකින් යුක්තව වේ. 2 සිට 7 දක්වා වූ පරිවිදේශ, ගැටළු ආශ්‍රිත ඒවා වන අතර එමගින් ඒකාබද්ධ වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් උද්ගතවන විවිධ ප්‍රශ්න ආමන්ත්‍රණය කෙරේ. වෙරළබද කළමනාකරණය (2 පරිවිදේශය), වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම (3 වන පරිවිදේශය), විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය (6 වන පරිවිදේශය) හා සුවිශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන හා පොළ පිහිටුම් (7 වන පරිවිදේශය) හා නියෝගාත්මක යාන්ත්‍රණය (8 වන පරිවිදේශය) යන පරිවිදේශ 1997 සැලැස්මේ අන්තර්ගතය යාවත්කාලීන කිරීමක, මීට අමතරව ධීවර හා ජලජීවි වගා කටයුතු ඒකාබද්ධ කිරීම පිළිබඳ පරිවිදේශයක් ද ප්‍රථම වරට ඇතුළත් කොට ඇත. (5 වන පරිවිදේශය). මෙමගින් ධීවර කර්මාන්තය හා ජලජීවි වගාව නිසා වෙරළ කළාපය කෙරෙහි ඇතිවන බලපෑම් අවම කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ද ධීවර නිෂ්පාදනය කෙරෙහි අහිතකර අන්දමින් බලපාන වෙරළබඩ කළාපයේ කටයුතු පාලනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ද පෙන්වා දෙයි.

ගැටළු ආශ්‍රිතව සකස් වූ සෑම පරිවිදේශයකින්ම ඊට අදාළ වන වෙරළබඩ සම්පත් හෝ ඒ සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය වන මැදිහත්වීම්, අවශ්‍ය කෙරෙන ප්‍රශ්න, ඒ සම්බන්ධව දැනට පවත්නා සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ වැඩ සටහන්, නීති රීති, ආයතනික ව්‍යුහයන් හා කළමනාකරණ මැදිහත්වීම් කෙරෙහි බලපාන බලාත්මක යාන්ත්‍රණයන් ද විස්තර කෙරේ. මීට පෙර සකස් කළ සැලසුම් වල ඇතුළත් වූ පරිදි, සෑම පරිවිදේශයකම කළමනාකරණ අරමුණු හා ඊට අදාළවන ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් වේ. සෑම අරමුණකම, ලඟා කර ගත යුතු තත්වයක් වශයෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන අතර, කළමනාකරණ මැදිහත්වීම් අවශ්‍ය ප්‍රශ්නවලට අනුරූප වන පරිදි සකස්කොට ඇත. එක් එක් අරමුණක් මුද්‍රණය කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන ක්‍රියාවලීන් ප්‍රතිපත්ති මගින් හුවා දැක්වේ. ක්‍රමෝපායන් ප්‍රධාන ගැටළු ඉලක්ක කොට ගෙන ඇති අතර, විවිධ අරමුණු ඉටු කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන පුළුල් ක්‍රියා පිළිවෙත් හා විවිධ අන්දමේ ක්‍රමෝපායන් ඒවායින් පෙන්වා දෙයි. කිසියම් ක්‍රමෝපායන් අනුගමනය කිරීමට අදාළ වන නියත පියවර යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් මගින් හඳුනා ගනී.

නිරසාර සංවර්ධනයකට උර දෙමින්, එහි සම්පත් සංරක්ෂණය සඳහා ඒකාබද්ධ වූත්, සාකච්ඡාවූත්, වෙරළ කළාප කළමනාකරණයකට අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග ඇතුළත් සවිස්තරාත්මක ලැයිස්තුවක් මෙම වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. ඇතැම් යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් දැනටමත් ක්‍රියාවට ගැනෙමින් පවත්නා අතර ඒවා මෙහි නැවත සඳහන් කරන්නේ ඒවායේ වැදගත්කම අවධානය කිරීමත්, ඒවා අනන්ධව ඉදිරියට ගෙන යන බව සහතික කිරීමත්ය. අලුත් ක්‍රියාකාරකම් ගණනාවක් මෙම සැලැස්මට ඇතුළත් කර ඇති අතර ඒවා අලුතින් මතු වී ඇති ප්‍රශ්න වලට පිටුසී සෙවීමට හෝ මීට පෙර අනුගමනය කළ ක්‍රියා මාර්ගයන් ආමන්ත්‍රණය කිරීමට යොදාගත් ඒවාය. මෙහි දක්වා ඇති ක්‍රියාකාරකම් බොහෝමයක්ම වෙනත් ආයතන මගින් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු වේ. මේ සඳහා අවශ්‍ය සහයෝගීත්ව, ඒකාබද්ධ හා සුසර්වකාරී යාන්ත්‍රණයන් සකස් කර ගැනීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ක්‍රියා කළ යුතු වේ.

1.5.3 සැලැස්මේ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණ

යාවත්කාලීන කරන ලද සැලැස්මේ නව ලක්ෂණයන් වන්නේ විශේෂයෙන්ම පරිවිදේශ 3,6,7 සකස් කිරීමේ දී සෞභෞ දියායනයන් හා සමගාමීව ලබාගත් භූගෝලීය තොරතුරු උපයෝගී කර ගැනීමයි. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති වල විශාලත්වය නිවැරදිව හඳුනා ගැනීමටත් සහ ශ්‍රී ලංකාවේ කළු පා මෝස පිළිබඳ නිරවුල් නිර්වචනයන් ඉදිරිපත් කිරීමටත් භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතීන් හා ගුවන් ඡායාරූප බෙහෙවින් ඉවහල් වූ බව සැලකිය යුතුය (පරිවිදේශ 3). මෙහි තවත් වැදගත් ලක්ෂණයක් වන්නේ සෑම ක්‍රියාවලියක් හේතුවෙන් මීට පෙර ආවරණය කළ ගොහැකි වූ උතුරු හා නැගෙනහිර පළාත්වල පවත්නා කළමනාකරණ ගැටළු හඳුනා ගැනීමට හැකිවීමයි. එම ප්‍රදේශවල වෙරළ පරිසර පද්ධතීන් හා විශේෂිත වැදගත්කමක් යුත් ස්ථාන පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ලබා ගැනීමටද, විශේෂයෙන්ම අලුත් හඳුනා ගැනීමට ද ඒවා සම්බන්ධව කළමනාකරණ පිලියම් සෙවීමටද එමගින් හැකිවී ඇත. (Ch. 3 & 7) එලෙසම උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශවල ස්ථාන ඇතුළත් කිරීම තුළින් වඩා නියෝජනාත්මක හා යාර්ථවදායී ලෙස විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීමට හැකිවී ඇත. කාලගුණික විපර්යාස හේතුවෙන්ම ගෙන අනාගතයේදී මුහුණ දිය යුතු අභියෝගයන් සම්බන්ධයෙන් වඩාත් සුදුසුම සිටීමේ අවශ්‍යතාවන් ද සැලැස්ම තුළින් දක්වා ඇත (පරිවිදේශ 2). මෙම සැලැස්මේ තවත් නවතාවයක් වන්නේ වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ කාර්ය රාමුවක් ඉදිරිපත් කිරීමය. ඒ තුළින් විවිධ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ වගකීම්, සම්බන්ධකරණ හා සහයෝගීතාවන් එමගින් හඳුනාගෙන ඇත.

ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීම හා සැලසුම්ගත ඒකාබද්ධ වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සම්බන්ධකරණය හා පහසු කරලීම කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මෙහෙයවීම 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් අපේක්ෂා කෙරේ. පෙරට වඩා සාකච්ඡා දායකයකින් වෙරළ බාදන සැලැස්ම සඳහා වෙරළ නිරූ කළමනාකරණ සංකල්ප හඳුන්වාදීම (පරිවිදේශ 2) හා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම මීට නිදසුන් වේ.

- 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ ප්‍රධාන අරමුණු**
- 0 වෙරළ කළාප ගැටළු හඳුනා ගැනීම
 - 0 පිලියම් සෙවීම යුතු ගැටළු වල වර්තමාන තත්වය තක්සේරු කිරීම සහ ඒ සඳහා අවශ්‍ය කළමනාකරණ මැදිහත් වීම් හඳුනා ගැනීම
 - 0 හඳුනාගත ගැටළු සඳහා පිලියම් සෙවීම පිණිස වෙ.ස.දෙපාර්තමේන්තුවේ කළමනාකරණ වැඩ සටහන ඉදිරිපත් කිරීම
 - 0 වෙරළ කළාප ගැටළු වල විසඳා ගැනීම සහ සංකීර්ණත්වය අවම කිරීම සඳහා රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයන්ගේ වගකීම් හඳුනා ගැනීම.
 - 0 වෙරළ කළාප සම්පත් කළමනාකරණය කෙරෙහි නොවලඟා කළ යුතු පර්යේෂණ කටයුතු හඳුනා ගැනීම.

2. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය

2.1 හැඳින්වීම

2.1.1 ගැටළුවේ ස්වභාවය

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාදනය දිගු කලක සිට පැවත එන ගැටළුවක් වන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වටිනා වෙරළ ප්‍රදේශ සහ වෙරළබඩ ඉඩම් හානිය හෝ විනාශවීම සිදු වේ. වෙරළ බාදනය ස්වභාවික හේතු මෙන්ම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන්ම හටගන්නා අතර, ඒ නිසා පොදුවේ සහ පොදුගිලිබව විශේෂ පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවේ. වෙරළ සහ හි ජනපදයේ ගුණාත්මක භාවය නැතිවීම, පොදුගිලිබ නිවැස, පොදු ගොඩනැගිලි, සංචාරක නෝටල් සහ යටිතල පහසුකම් සම්බන්ධව සිදු වන හානිය හෝ හානිය අවම කිරීම සහ වෙරළ බාදන පිටත් සම්බන්ධයෙන් සහන සැලැස්මට යොදා ගත යුතු වාජ්‍ය පිරිවැය ද මීට ඇතුළත් වේ. වර්ෂ 1985 සිට 1999 දක්වා කාලය තුළ වෙරළ කළාපයේ වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සඳහා දළ වශයෙන් රුපියල් මිලියන 1520 ක් පමණ ආයෝජනය කොට ඇති අතර, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වර්ෂ 2000 සිට 2005 කාලය අතර රුපියල් බිලියන 3 ක් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා වියදම් කිරීමට සැලසුම් කොට ඇත.

වග අංක 2.1 මගින් අධික බාදන සිතුවමක් සහිත ප්‍රදේශ දක්වා ඇති අතර, ඒවායින් ස්ථාන හයක් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා නෝට්ටුගෙන ඇත. එක් එක් ස්ථාන අතර බාදන සිතුවමක් විශාල ලෙස විවිධ වන අතර, ප්‍රාදේශීය වශයෙන් වසරකට මීටර් 12 ක බාදන සිතුවමක් මගින් සහ ලක්ෂිත අතර සිදුවෙනුයේ නිරක්ෂණය කොට ඇත. පවත්නා වාර්තා අනුව සාමාන්‍ය වෙරළ බාදන සිතුවම වසරකට මීටර් 0.5 ක් ද, විවර්ධන (වැලි එකතු වීමේ) සිතුවම වසරකට මීටර් 0.2 ක් පමණ ද වේ.

1986 වෙරළ බාදන කළමනාකරණ මහා සැලැස්මෙන් ප්‍රධාන ප්‍රදේශ 15 ක් ද ප්‍රාදේශීය වශයෙන් බාදනය අහිමි වූ දැනට වන ඒකීය ස්ථාන 11 ක් ද තවදුරටත් හඳුනාගෙන ඇත. වෙරළ බාදනය ඉතා උග්‍රව පවත්නා බටහිර නිරිතදිග සහ දකුණු වෙරළ නිරිතනිති ප්‍රධාන ප්‍රදේශ 12 ක් සහ ඒකීය ස්ථාන හතක් පිහිටා ඇති අතර, අනෙකුත් ස්ථාන උතුරු, ඊසාන සහ නැගෙනහිර වෙරළ නිරිතනිති ව්‍යාප්තව ඇත. වෙරළ නිරිතේ උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ කාණ්ඩයන්හි වෙරළ බාදනය උග්‍ර ගැටළුවක් නොවූවත් ඉතා දැඩි බලපෑම් පවත්නා ඇතැම් ස්ථාන එම ප්‍රදේශ වල පවතී. ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ සිරිමාපුර, සල්ෆේආරු, සහ මුත්තර, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කයේ කල්මුගේ, පාලෙයිනමඩු, සහ මලවිල්, මහනාරාම දිස්ත්‍රික්කයේ වත්තාමල් සහ අරිප්පු සහ යාපනය දිස්ත්‍රික්කයේ වදමරවිට සහ මුත්තරය, මේ සම්බන්ධයෙන් හොඳ නිදසුන් වේ.

වග අංක 2.1 ශ්‍රී ලංකාවේ බටහිර සහ නිරිතදිග වෙරළ නිරිතනිති දැඩි ලෙස බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශ සහ බාදන සිතුවමක් පිළිබඳ පොදු හැඳින්වීමක්

ප්‍රධාන ප්‍රදේශ	ප්‍රාදේශීය වෙරළ නිරිතය සහ කාල වකවානු	වාජ්‍ය බාදන සිතුවම වසරකට මීටර් (අලු වන ස්ථාන සඳහා)
මහලය සිට ලක්ෂිම	වසින්කාල (1988 සිට 1998) ගින්නිය වැලිවැටිය (1991 සිට 1999) වැලිමුත්තර (1994 සිට 1998)	8 සිට 10 10 සිට 12 11 සිට 13
කොළඹ උතුර සිට දකුණට	මොදර සිට කැලණි මෝස දක්වා පල්ලියවත්ත සිට උස්වැටකෙයිසාව	0 සිට 1 2 සිට 3
මොරටුව සිට කොරටුව	-	කාලීන උච්චාවචන: සමස්ත බාදනයන් නොමැත
වාද්දුව	-	0 සිට 2
කලුගම සිට පයාගල	-	1 සිට 3
බේරුවල සිට බෙන්තොට	බේරුවල සිට බෙන්තොට බෙන්තොට සිට රෝබාලගොඩහුඹුව	1 සිට 2
හික්කඩුව	සිත්ගම සිට කොරල් ආවරණ කොරල්ගාඩින් තුඩුව සිට දෙඩන්දුව	0 සිට 2
ගාල්ල උතුර	-	0 සිට 1

වෙරළබඩ විවර්ධන සිසුනාව සාමාන්‍යයෙන් බාදන සිසුනාවට වඩා පහත් මට්ටමක පවතී. එහෙත් ස්වභාවික විවර්ධනය සැහැදිලි ලෙස කල්පිටිය (උදු - කන්දකුලිය ධීවර මධ්‍යස්ථානයේ සිට තලවිල දෙසට) සහ මඩකලපුවේ ඇතැම් ප්‍රදේශවල විශේෂයෙන් කලාවිලකුඩුවට උතුරින් පිහිටි ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැක. ඇතැම් වැලි පෝෂණ කටයුතු නිසා මෙමුච්චි සිසුනාව ලෙස ගොඩ වූ වූ ප්‍රදේශද ඇති අතර, වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා නෝට්ටු ගන්නා ලද අනෙකුත් ස්ථානයන්හි ද මෙවැනි ක්‍රියාකාරකම් සිදු කිරීමට අපේක්ෂා කෙරේ.

2.1.2 වෙරළ බාදනයට ඉවහල්වන ස්වභාවික ක්‍රියාවලියන්

ශ්‍රී ලංකාවේ වැලි සහිත වෙරළ නිරිතයන්ගේ ගර්භ ස්වභාවය, එහි අනන්ධවූ බාදන මෙන්ම විවර්ධනය ද ඇති කරයි. මේ අතුරින් ඇතැම් වෙනස්වීම් කාලීනව සිදුවන අතර, අනෙකුත් ඒවා වඩාත් ස්ථාවර වේ. වෙරළ බාදනයට ඉවහල්වන ස්වභාවික ක්‍රියාවලිය පහතින් සාරාංශගත කොට ඇත. සුළං, රළ සහ උදම්වල බලපෑම් යම් දුරකට දිවයිනේ පිහිටි කොරල්පර, වැලිගල්පර සහ ගල් සහිත තුඩු සහ සිසුම් බැවුම් සහිත වෙරළන් සමන්විත ස්වභාවික ආරක්ෂණයන් මගින් තුල්‍යතා කරනු ලබයි. විවිධ වර්ග වල වෙරළ නිරිත අනුව, ඒවා බාදනයට ලක්වීමේ හැකියාව විශාල වශයෙන් වෙනස් වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාදනයට ඉටුපත් වන ස්ථානවල ක්‍රියාවලියන් :

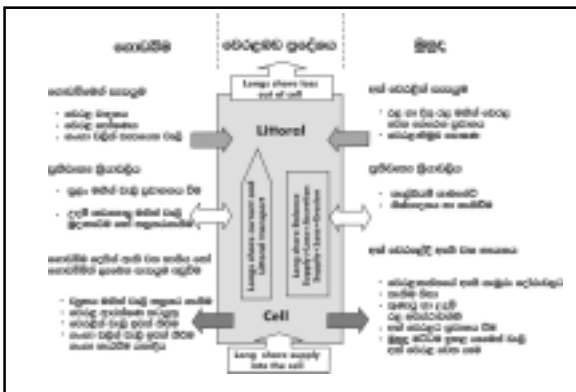
- 0 අවසාදිත ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහන සීඝ්‍රතා අනුකූලතාවය (බැටුම් අනුපාතය) (උදා-ගාලිල සිට අකුරුල දක්වා ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ පිහිටි කවාකාර වෙරළ තීරයන්)
- 0 විවර වීම හෝ සෝදිසාම නිසා පහත් වැලි වැටිවල වැලි ගොඩබිම් දෙසට එක්වීම. (උදා- දිකඹව්ව ප්‍රදේශය)
- 0 අන්තරාම් රළ සහ උදම් තත්වයන් යටතේ ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි ඇදී යාම (උදා-නිරිතදිග වෙරළ)
- 0 අගාධයන් වෙත ඇදී යාම නිසා වැලි නැතිවීම (උදා - මහවැලි ගඟ මගින් ගෙන එනු ලබන ද්‍රව්‍ය කුඹුණාමල බොක්කේ පිහිටි අගාධයන් තුළ කොටුවේ).
- 0 වැලි වැටිවල වැලි නැතිවීම වීම (උදා- මහවැලි)
- 0 වැලිගල් සහ ගල්පර කඩා වැටීම (උදා- පොහොසත් රිත් හෝටලයට උතුරින් බාදනය වන වෙරළ තීරය)
- 0 සංකේතීය ප්‍රදේශයන් (nodal areas) වෙතින් ද්‍රව්‍ය නැතිවී යාම
- 0 ගංඟා මගින් වෙරළ වෙත ඇදවීම වැලි සැපයුමේ විවලනය වීම
- 0 සුළං දේශගුණයේ ඇතිවන කාලීන සහ දිගු කාලීන විවලනයන්
- 0 මුහුදු මට්ටමේ වෙනස්වීම්.

සෘජු වැලි සහිත වෙරළ තීරවල ස්ථානවලට අංශයන් නොමැති නිසා, ඒවා වෙරළ බාදනයට බොහෝ දුරට ලක්වීමේ නැඹියාවක් ඇත. ලක්ෂ්‍යයක් සෘජු වෙරළ තීරයන්ගේ අධික බාදනය මේ සඳහා හේතුකාරක සැපයෙන අතර, හදිසි වෙරළාසන්න ඉදි කිරීම් දැනට මේ ප්‍රදේශයේ ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී.

අනෙක් අතට, බොහෝ සහ තුඩු ලක්ෂණයන් ගෙන් හෙබි වෙරළ තීරයන් ඒවායේ ඇති ස්ථායීකරණ කැණියාවන් නිසා, අඩු මට්ටමකින් වෙරළ බාදනයට පාත්‍ර වේ. මෙම තුඩු අතර කෙටි දුරක් පමණක් පවතින විට බාදනය වැලැක්වීමේ හැකියාව ද වඩාත් ශක්තිමත්ය.

වෙරළ ආශ්‍රිත අවසාදන තුලනය

වෙනත් ස්ථානවල මෙන්ම, ශ්‍රී ලංකාවේ ද වෙරළ තීරයන්ගේ ස්ථායීතාවය කෙරෙහි බලපාන වැදගත්ම සාධකය වනුයේ වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහය මගින් ලැබෙන සහ වැය වන ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයයි. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයට ද්‍රව්‍ය ලැබීමේ මූලාශ්‍රයන් සහ වැයවීම (නැතිවීම) පිළිබඳ සටහනක් වගු අංක 2.1 මගින් ඉදිරිපත් කොට ඇත. ප්‍රධාන වශයෙන්මෝසම් රළ සහ අභ්‍යන්තර වෙරළ තීරයේ දිගු දුර අවසාදනය කෙරෙහි ඇතිකරන බලපෑම් නිසා වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහනය සිදුවේ.

රූප සටහන 2.1 වෙරළාශ්‍රිත වැලි ගනු-දෙනුවේ මූලාශ්‍ර හා නැතිවීම්

වෙරළාශ්‍රිත සක්‍රීය ප්‍රදේශයන් (Littoral) වල වැලි සැපයුම සහ අනුවර්තන දිශාවට පිටවීම අතරවන අසමතුලිතතාව හේතුකොට, වෙරළ බාදනය ඇතිවන අතර, ඒ සඳහා සක්‍රීය ප්‍රදේශ සීමාවන් ඇතුළත දී සිදුවන යටපත්වීම සහ මූලාශ්‍රයන් මගින් ලැබෙන වැලි ප්‍රමාණය බලපායි. සක්‍රීය වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රදේශයන් පිටතට යන වැලි ප්‍රමාණය ඇතුළුවන ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි නම් එමගින් වෙරළාශ්‍රිත වැලි තුලනයේ (ගනු දෙනුවේ) හිඟයක් පවතින අතර ඒ හේතුකොට වෙරළ බාදනය ඇතිවේ. ගංඟා වෙතින් වැලි ඉවත් කිරීම, සහ ගංඟා ගලා බැසීම පාලනය කිරීම මගින් මේ සඳහා වන හේතුව වේ. බටහිර වෙරළේ කල්පිටියේ සිට නැගෙනහිර වෙරළේ මලවිලි දක්වා ශ්‍රී ලංකා වෙරළ තීරයේ රළ දත්ත ඇමුණුම අංක 2.1 මගින් දැක්වේ. දකුණු වෙරළ තීරයේ දකුණු දිගතිමුඛ දිගු රළ ඉතා ශක්තිමත්ව පවතී. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයේ දළ ධාරිතාවේ සැලකිය යුතු විචලනයක් පවතින අතර, දකුණු දිග වෙරළ තීරය දිගේ ප්‍රවාහන ධාරිතාව ගංඟාවලින් ලැබෙන වැලි ප්‍රමාණයට වඩා වැඩිය. මෙම වෙනස නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ බාදනය ඇති වීමට ප්‍රධාන වශයෙන් හේතුව වී ඇත.

මහවැලියේ අධික ලෙස වැලි ඉවත් කිරීම නිසා වෙරළේ ඇති වී තිබෙන විශාල වැලි හිඟය හේතුකොට මහවැලි උතුරු ප්‍රදේශයේ වෙරළ බාදනය සිදුවේ. මෙම ප්‍රදේශයේ සෘජු වෙරළක් තිබීම නිසා බාදනය තවත් උගුළු ඇත. (ඇමුණුම 2.3 බලන්න). දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ දිගේ වැලි සැපයුම පහත් මට්ටමක පවතින නමුත්, මෙහි තුඩු සහ බොකු සහිත වෙරළ තීරයන් වැඩි වශයෙන් පැවතීම නිසා වෙරළ තීරය සාපේක්ෂ වශයෙන් ස්ථායී වේ. කෙසේ වුවත් සංගමන් කන්ද තුඩුවට උතුරින් පිහිටි ප්‍රදේශයේ වෙරළ තීරය සෘජු වැලි සහිත වර්ගයට අයත් වේ. මේ නිසා වලවේ ගඟ සහ ගල්මය හරහා වේලි බාදීම නිසා වැලි සැපයුම අඩුවීම සමඟ මෙහි වෙරළ බාදනය ඉහල යා ඇත. (උදා- දකුණු පළාත, නැගෙනහිර පළාතේ දකුණු කොටස) මෙම වේලි මගින් මෙම ගංඟා ලෙකෙහි වැලි සැපයුම දැනටමත් වසරකට සහ මීටර 160,000 සිට 15,000 සහ 70,000 සිට 15,000 දක්වා පිළිවෙලින් අඩු වී ඇත.

වෙරළ තරහා වැලි නැති වීම

වෙරළ තරහා වැලි නැති වීම යාමෙන් ඇතුළු වීම වෙරළ බාදනය හටගත හැක. මෙය සිදුවන්නේ බොහෝ විට දැරුණු (උගු) අවස්ථාවන්හි උස් රළ, උස් උදම්, උදම් මගින් ඇතිවන රළ අවස්ථාවන්හිදී කුණාටු සර්පන වලට වෙරළබඩ පැතිකඩ නිරාවරණය වීම නිසාය. ඉතාම උගු (දැරුණු) අවස්ථාවන් ඇති වන්නේ මෝසම් මගින් ඇතිවන රළ සහ දික්වුරු පහර එකතුවෙන් හෝ සුළු සුළං හට ගැනීමෙනි. එවැනි සිද්ධීන් නිසා බොහෝ විට ජලය පිටාර ගැලීම සහ ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි නැති වී යෑම සිදුවේ. මුහුදු මට්ටම ඉහල යෑමද ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි නැතිවීමට හේතුවක් හැකි අතර, ඒ මගින් දිගු කාලීනව වෙරළ බාදනය උගු විය හැක.

2.1.3 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ තුරුපත

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ විවිධාකාර සුන්දර තුරුපතක්ගෙන් සමන්විත වන අතර, එය ස්ථායීකරණ දරණයක්වන, වෙරළබඩ ගතිකත්වය (වෙනස්වන සුළබව) සහ පරිසර පද්ධති විවිධත්වය යනාදියෙන් පොහොසත්ය. එවැනි වෙරළබඩ ලක්ෂණයන් හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් හෝ උපුටන, උපුටන හෝ පරිහාමක යන ගණයන්ට අයත්වේ. තවද, මේවායින් වෙරළබඩ සම්පත් සහ වෙරළ තීරයේ තත්වය සහ නිරිතර හා වයඹ වෙරළබඩ බලපෑම් ඇති වේ. වෙරළ කලාපයට පිටතින් පිහිටි ගංඟා වැඩි වශයෙන් උපුටන සහ පරිහාමක භාවිතයන් සඳහා යොදා ගැනීමේ හේතුවෙන් වෙරළ කලාපයේ ස්ථායීතාව කෙරෙහි ප්‍රධාන වශයෙන් බලපායි.

වගු අංක 2.2 මගින් වෙරළබඩ සහ ගංඟා ආශ්‍රිත සම්පත් හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් සහ කාර්යයන් පිළිබඳ හිඳසුන් දක්වා ඇත.

ක්‍රියාකාරකම් කාර්යයන්ගේ වර්ග	සම්පත් වර්ගය	සම්පත්	ක්‍රියාකාරකම්/ කාර්යයන් පිළිබඳ හිඳසුන්
හොලුපුටන	වෙරළබඩ	වෙරළ වැලි වැටි හෝ බාධකය	මසුන් සහ ආම්පන්න වේලා ගැනීමට ගොඩබැඳීමට හැක වීම, විනෝදාත්මක සහ සංචාරක කටයුතු සහ මුහුදු කැස්බෑවුන් සඳහා බිඳී දමන ස්ථාන
	ගංඟාශ්‍රිත	ගංඟා	බලශක්තිය නිපදවීම සඳහා වේලි බාදීම
	වෙරළ බඩ	වෙරළ, වැලිවැටිය කෙටි වැලිවැටිය	මුවදෙර විවෘත කිරීම (කඩනොලල) වැලි හාරා ගැනීම
උපුටන	ගංඟාශ්‍රිත	ගංඟා, වැලි, නොගැඹුරු ගංඟා ජලය	වැලි ඉවත් කිරීම නාවික ඇල මාර්ග හැරීම වැලි සහ වාර මාර්ග පහසුකම් ඉදි කිරීම
පරිහාමක	වෙරළබඩ	වැලිතුඩු බාධකය වැලිවැටි, වෙරළ, වැලිතුඩු බාධකය	නිවාස සහ වෙනත් යටිතල පහසුකම් ඉදි කිරීම සහ වසින් තණකොළ කැම වෙරළ ආරක්ෂක කටයුතු සිදු කිරීම.

2.2 ගැටළු සහ තර්ජන

2.2.1 වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට අදාල වන සම්පත් සහ ධාරිතාව ආශ්‍රිත බාධක

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම දශක ගණනාවක් පුරා දිවෙන්නේ වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා සැලසුම්ගත ප්‍රවේශයක් ආරම්භ කරන ලද්දේ 1980 මැද භාගයේදී වෙරළ බාදන කළමනාකරණ මහා සැලැස්ම සැකසුම් කිරීමත් සමඟය. එවක සිට වෙරළ බාදන පාලනය කිරීමේ පිලියම් වෙරළ බාදන කළමනාකරණ මහා සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලද ධ්‍රැවන ප්‍රදේශයන් සහ ස්ථායී සිද්ධීන්හි ගණනාවක් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වෙරළ බාදනය, ප්‍රධානතම වෙරළබඩ ගැටළුව ලෙස 1990 ප්‍රථම වෙරළ කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලදී. එතැන් සිට මූලික වශයෙන් වෙරළ බාදන කළමනාකරණය දියත් කරන ලද්දේ සැලසුම් ගත වෙරළාසන්න නිර්මාණ ඉදි කිරීම, වෙරළාසන්නයන් යොදා ගැනීම, වෙරළ බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශ වෙතින් සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් උවිත ප්‍රදේශ වලට යොමු කිරීම, සහ නියෝගාත්මක යාන්ත්‍රණයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම යනාදිය තුළිනි. වෙරළ බාදනය මේ දක්වා වැඩි වශයෙන් සිදුව ඇත්තේ ඕලන්ද බොක්ක (Dutch Bay) හා මහබන්තොට අතර වෙරළ ප්‍රදේශයේය. දිවයිනේ වෙරළ තීරයේ දැනට පවත්නා වෙරළාසන්න නිර්මාණයන්ගේ දිග ප්‍රමාණයන්, වගු අංක 2.3 හි සාරාංශ ගත කොට ඇත. උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් සඳහා වෙරළාසන්න නිර්මාණයන් සැලසුම්කොට ඇති අතර, උතුරු වෙරළේ වන්තාල ප්‍රදේශයේ ඉදි කිරීමට නියමිත පනා බැඳී දෙකක් හා නැගෙනහිර වෙරළේ ත්‍රිකුණාමල ප්‍රදේශයේ පමාලියාපුර මීටර 100 දිගැති පැති බැඳීමක් ඒට අයත් වේ.

මෙවැනි පිළියම් මධ්‍යයේ වුවද වෙරළ බාදනය, වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සම්බන්ධයෙන් අත්හැරීමට පටන් ගැනීමට පත් වී ඇත. බාදනයට ලක්වන සහ ඉතා ඉහල මට්ටමක සංවර්ධනයක් පවත්නා වෙරළ තීරයන්හි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් සහ සංවර්ධන කටයුතු කළමනාකරණය කිරීම ඉතා අවුල් සහගත වීමත් වෙරළාසන්නයට ගංගා ගඟන් ප්‍රමාණවත් වැලි සැපයුමක් නොලැබීම වැනි වෙරළ බාදනයට බලපාන ප්‍රධාන හැටළු අවම කිරීමට නොහැකි වීමත් නිසා, වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම ඉතා දුෂ්කර වී ඇත. මෙවැනි සංකීර්ණ හැටළු සඳහා සාපේක්ෂ විසඳුම් ලබාදීමට ප්‍රසස්ථ හා දිගු කාලීන වෙරළ ආරක්ෂණ පිළියම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට කාලීන අවශ්‍යතා අනුව සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් මෙම අවශ්‍යතාව දිගු කලක සිට හඳුනාගෙන ඇත. එනමුත් මූල්‍ය සහ අනෙකුත් සම්පත් සීමා සහිතවූ නිසා වැඩි අවධානයක් යොමු වූයේ කෙටි කාලීන හදිසි වෙරළාසන්නය පිළියම් කෙරෙහිය. බලපෑමට ලක්ව ඇති ස්ථානයන්හි වැලි හා ද්‍රව්‍ය භක්ෂණ කිරීම, ගල් යොදා ඇති බැම්ම ඉදි කිරීම යනාදිය එවැනි පිළියම් අතරට ගැනේ.

ටග අංක 2.3 වෙරළ බාදන අනුව දැනට පවත්නා වෙරළාසන්නය නිර්මාණයත් අදාළ ප්‍රමාණය -

වෙරළ බාදනය	මුළු දිග ප්‍රමාණය (මීටර) ඵර්ෂ 2000
ඇති බැම්ම (වැරදිදාර) බටහිර වෙරළ තීරයේ වෙරළ දකුණු දිග වෙරළ නැගෙනහිර වෙරළ	21,890 40,381 11,227 300
මුළු ඇති බැම්ම	73,798
පනාබැම්ම (ඉතිරි රැදාර) බටහිර වෙරළ තීරයේ වෙරළ දකුණු දිග වෙරළ	1,168 1,782 645
මුළු පනාබැම්ම	3,595
වෙරළබඩ දිය කඩන බටහිර වෙරළ තීරයේ වෙරළ	1004 60
මුළු දිය කඩන ප්‍රමාණය	1,064
මුළු දිය කඩන ප්‍රමාණය	78,457

ශ්‍රී ලංකා වෙරළ තීරයේ මිලනද බොක්කේ සිට හම්බන්තොට දක්වා වූ කි.මී. 685 ක මුළු දුර ප්‍රමාණයෙන් කි.මී. 270 සිට 350 ක පමණ වූ වෙරළ තීරය වෙරළ බාදනයට භාජනය වන ප්‍රදේශ ලෙස සැලකේ. මෙම මුළු ප්‍රදේශය සඳහාම සක්‍රීය ආරක්ෂණයක් අවශ්‍ය නොවන අතර, මේ වනතුනේ කි.මී. 86 ක පමණ ඵනම් වෙරළ බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශයන්ගෙන් සියයට 25-32 අතර ප්‍රමාණයක් ආරක්ෂා කොට ඇත.

මූලාශ්‍රය : වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ දත්ත සමූහය

ශ්‍රී ලංකාවේ බාදනයට ලක්වන වෙරළ තීරයන්ගෙන් සැලකිය යුතු කොටසක් මෙතෙක් ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් (ඉදිකිරීම්) වලින් තොරව පවතින බව සඳහන් කළ යුතුව ඇත. එවැනි ප්‍රදේශ සඳහා වෙරළ බාදන කළමනාකරණය කුමන ආකාරයට යොදා ගත යුතු ද යන්න පිළිබඳව පරීක්ෂාකාරී විය යුතු අතර, මේ සඳහා දිගු කාලීන සැලසුම් පදනම් කොට ගත් විධාන සුදුසු පිළියම් යොදා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. අනෙකුත් කෙටි කාලීන හදිසි පිළියම් යොදා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වූ අතර ඒවා යොදා ගැනීමෙන් බාදනය උග්‍ර ස්ථානයන්හි එය වැලැක්වීමට හැකිවිය. තවද පොදු සහ පෞද්ගලික දේපල හා යන්තල පහසුකම් ආරක්ෂා කිරීමෙන් සමාජයට පිරිවැය අවම කිරීමටද හැකිවිය. එසේ වුවත්, වෙරළ තීරයන් සහ සම්බන්ධ හු දැනට තවදුරටත් භාජනය වීම වැලැක්වීමට හදිසි ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් සඳහා අවශ්‍ය වූ පුනරුත්ථාපනයන් අවශ්‍ය වේ. මේ නිසා ප්‍රධාන අවශ්‍යතාව වනුයේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය අරමුදල් වැඩි කිරීමත්, තාක්ෂණික ධාරිතාව තවදුරටත් වැඩි කිරීම මගින් :

- (අ) ප්‍රතිවාර්තමක ක්‍රමෝපායන් ලෙස හදිසි වෙරළාසන්න පිළියම් මත විග්‍රහණ කැබලි අවම කිරීම, සහ
- (ආ) වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සැලසුම් කොට ප්‍රසස්ථ කිරීමත්ය.

මෙය වඩාත් අදාළ වනුයේ මේ දක්වා කිසිදු ආරක්ෂණයක් නොලැබී ඇති බොක්ක හා හම්බන්තොට අතර ඇති කි.මී. 599 ක වෙරළ තීරයේ බාදනය කළමනාකරණය කිරීමේදීය. දැනට පවත්නා ආරක්ෂණයන් සහ අනාගතයේදී අවශ්‍ය විය හැකි හදිසි ආරක්ෂණ ඉදිකිරීම් හා නිර්මාණයන් ප්‍රමාණවත් පරිදි සුපරීක්ෂණය සහ නඩත්තුව තීරසාර කළමනාකරණයක් සඳහා අවශ්‍ය වේ. වෙරළාසන්නය කටයුතු වල නිරතවීම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසර ඇතිව වෙරළාසන්නය කටයුතු වල යෙදීමට පෞද්ගලික අංශයට හැකිවන අතර එවැනි අවසරයක් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දෙනු ලබන්නේ වෙරළ තීරයේ අනෙකුත් කොටස් කෙරෙහි අහිතර බලපෑමක් ඇති නොවන්නේ නම් පමණකි. එවැනි ස්ථාන සඳහා සැලසුම්ගත වෙරළ බාදන කළමනාකරණ කටයුතු වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කරනු ලබන විට පෞද්ගලික ඉදිකිරීම් නිර්මාණ වෙනස් කිරීම හෝ ඉවත් කිරීමට සිදුවනු ඇත.

2.2.2 වෙරළ බාදනය සියු කරන මානව ක්‍රියාකාරකම්

වෙරළ කලාපය තුළ හා ඉන් පිටත කරනු ලබන මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් වල හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරයේ බොහෝ ප්‍රදේශවල වෙරළ බාදනය සියු වී ඇත. එම ක්‍රියාකාරකම් අතර (උසුටන) සහ (හො උසුටන) කටයුතු ඇතුළත් වන අතර, මේවායින් සමහරක් සංවර්ධනය කෙරෙහි යොමු ඒවාය. ගංගා සහ මුහුදු වෙරළ තීරයේ වෙරළ බාදන ක්‍රියාකාරකම් ඉවත් කිරීම, වෙරළ බඩ හතකොල ඉවත් කිරීම, වෙරළට ආසන්නව ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම සහ රට ඇතුළත වේලි සහ වාරිමාර්ග

යෝජනා ක්‍රම ඉදිකිරීම මේවා අතර වේ. ගංගා මුවදොර පිහිටි පනාබැම්ම, වෙරළ තීරයේ වෙරළ බාදනය, ජූපි ඉදි කිරීම, අදාළ තැනැති බාදනයක් ඇති කිරීමට හේතු වේ.

වෙරළ බාදනය කෙරෙහි දැනට මානව ක්‍රියාකාරකම් සහ ඒවායේ බලපෑම් දැක්වෙන සාධාරණ වග අංක 2.4 මගින් ඉදිරිපත් කොට ඇත.

ටග අංක 2.4 ශ්‍රී ලංකා වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි බලපෑම් ඇතිකරන මානව ක්‍රියාකාරකම්.

ක්‍රියාකාරකම්	ප්‍රතිඵල	වෙරළට වන බලපෑම	බලපෑම් ඇති ස්ථාන පිළිබඳ නිදසුන්
වෙරළ තීරය වැලි ඉවත් කිරීම	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයේ ක්‍රියාවලිය සඳහා පවත්නා වැලි පරිමාව අඩුවීම	වෙරළ හා වෙරළබඩ බාදනයට තුවාල	පානදුර, ලුණුව, අඟලාන සහ පලේපවත්ත
ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම	ගංගා මගින් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය අඩු වීම	වෙරළ සහ ගංගා ඉවුරු බාදනයට තුවාල	තිල්වලා ගහ, ගංගහ, කලුගඟ, කැලණි ගහ, මහ මය, දැල්ලුමය
රට අභ්‍යන්තරයේ නිර්ගලි කැනීම	එලෙස ඉඩම් ජලය රඳවා ගැනීමට පහවීම	අපද්‍රව්‍ය දමන ස්ථාන සහ අන් හරින ලද වලවල්, බිහිවීම හා පහත් බිම් ඇති වීම මගින් වෙරළේ දිගු කාලීන ස්ථායීතාවය අඩුවීම	අතුරුල, කහව, අහංගම, මීදිගම
වෙරළේ සහ වෙරළ ඉවත් නිර්ගලි කැබලි එක් රැස් කිරීම	වෙරළට අවශ්‍ය ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයේ අඩුවීම	වෙරළ සහ වෙරළබඩ බාදනයට තුවාල	අම්බලන්ගොඩ සිට හික්කඩුව, මීදිගම අහංගම පොල්හේන
නිර්ගලි කැබලි සිටිවීමට හදුනා ගෙන කොරල් පර වලට පුපුරන ද්‍රව්‍ය දැමීම	කොරල් පර වලට හානි පැමිණීම, පරවල වි ගාලනයට අඩුවීම, පර අතර හිඬු ස් ඇති වීම	වෙරළ වෙත එන රළු ගඟකින් වැඩි වීම, වෙරළ වෙත ලැබෙන නිර්ගලි කැබලි අඩුවීමෙන් බාදනය ඇති වීම,	අම්බලන්ගොඩ, හික්කඩුව, නොගල, මීදිගම, පොල්හේන, රුකව, පාසිකඩා, කුවිවවෙලි, නිලාවෙලි
වෙරළට ඉතා ආසන්නව ගොඩනැගිලි සහ යන්තල පහසුකම් යනාදිය ස්ථාපිත කිරීම	වෙරළ ස්ථායීතාව අඩුවීම	ගොඩනැගිලි විනාශ වීම, වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියට බාධා වන වෙරළාසන්න නිර්මාණයන් සහ ඉදි කිරීම් වල අවශ්‍යතාව	හික්කඩුව, බෙන්තොට, බේරුවල, මහමුව
වරායට ඇතුළුවන මාර්ග සහ පීඨ සුම් ඇල මාර්ග සඳහා වූ නඩත්තු කැනීම්	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයේ වැලි ඉවතට ගැනීම (පහල වෙරළ තීරයේ වෙත භාරගන්නා ලද වැලි නැවත පොම්ප නොකලහොත්)	තද සන්න වෙරළ තීරයන් බාදනයට ලක්වීම	කොළඹ වරාය
හරිතාගාර ආවරණය හේතුකොට මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම	ගැඹුරු මුහුදු වෙත වැලි ඉවතට ඇදීම	වෙරළ තීරය දිගේ බාදනය සිදුවන අතර පහතබිම් නිතර නිතර ජලයෙන් යටවීමේ ප්‍රවණතාවය	අවසාදිත ද්‍රව්‍ය සහිත වෙරළ තීර බාදනයට ලක්වීම
වෙරළබඩ තුරු ලනා විනාශ වීම (සතුන් පිසීන් තණ උලා කැම.)	සුළු හේන ඇතිවන බාදනයට වේගවත්ව යටත්වන නිරාවරණය වූ ප්‍රදේශ නිර්මාණය වීම	වෙරළ සහ වැලි වැටී බාදනයට ලක්වීමට තුවාල දීම	පලේපවත්ත, කොගලාන, පොල්හේන, මහමුව

වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා පමුණුවන වෙරළබඩ ඉදි කිරීම්

වෙරළ ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහයට සක්‍රීයව බාධා පමුණුවන, වේගව ඉදිකරන ආරක්ෂණ ව්‍යුහයන් නිසා වෙරළ බාදනය තව තවත් උග්‍ර කෙරේ. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයට බාධා වන වෙරළබඩ නිර්මාණයන් මගින් බාදනය උග්‍ර වීමත් මෙවැනි නිර්මාණ මගින් වෙරළබඩ ප්‍රවාහය ගමන් කරන දිශාවට සාපේක්ෂව පහල ප්‍රදේශයන්හි බාදනය වේගවත් කිරීමක්ද සිදුවේ. ගංගා මුවදොර පිහිටි පනාබැම්ම, වෙරළ තීරයේ වෙරළ බාදනය, ජූපි ඉදි කිරීම, බාදනයක් ඇති කිරීමට හේතු වේ. මුහුදු බැම්ම, ඇතිබැම්ම වැනි වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා නොවන ආරක්ෂණ නිර්මාණ වෙරළේ සිට මුහුදට තෙරා නොමැත (වගුව 2.5). ආරක්ෂණ නිර්මාණ මගින් ස්ථායීතාව වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සීමා කරනු ලබන අතර වෙරළබඩ සම්පත් තවදුරටත් භාජනය වන බව වෙරළ බාදන කළමනාකරණයේදී හඳුනා ගත යුතු බව වැදගත් වේ. එවැනි නිර්මාණ, හා ඉදිකිරීම් නිසා විනෝද කටයුතු, සංචාරක සහ සිටිපිටි කටයුතු සඳහා වෙරළ නාවිකා කිරීමේදී බාධා පැමිණේ. වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණ හේතුකොට ඇතිවන බාදනය අනෙකුත් ආකාරයේ වෙරළට සිදුවන හානි සමඟම සිදුවේ. මෙවැනි අවස්ථාවලදී බාදනයට හේතු සාධක වන කරුණු හඳුනා ගැනීම දුෂ්කර වේ.

වගු අංක - 2.5 වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා ඇතිවීමෙන් වෙරළ බාදනයට දායක වන වෙරළබඩ නිර්මාණ ක්‍රියාකාරකම්

නිර්මාණ ඉදිකිරීම්	ක්‍රියාවලිය	වෙරළ වෙත වන බලපෑම	බලපාන ලද ස්ථාන පිළිබඳ නිදසුන්
පනාබැඳීම්	වැලි එකරැස් වීම සහ ගැඹුරු මුහුද වෙත වැලි ඇදීයාම	වෙරළේ ඉහතතාව ආරක්‍ෂා කරන නමුත් පහල ස්ථානයන්හි ප්‍රාදේශීය බාදනයන් ඇති වීම.	පනාබැඳීම් නාවික කරන ලද සියලුම ස්ථානයන්හි
වෙනවු දියකඩන	රළ සඳහා ආවරණයන් නිර්මාණය වන අතර වැලි රඳවා ගැනීම	රළ ක්‍රියාකාරීත්වයට එරෙහිව ආරක්‍ෂාව ලබාදීම, වෙරළ ඉහල ප්‍රදේශවලට සහ පිටුපස ප්‍රදේශයට ආරක්‍ෂාව ලබාදීම, පහල ස්ථානයන්හි ප්‍රාදේශීය වගයෙන් බාදනය ඇති වීම.	මීගමුවේ දියකඩන ඉදිකිරීමේ යොජනා ක්‍රමය
වරාය	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා සිදු කිරීම, වැලි එකරැස් වීම, රොන්මඩ අවසාදනය හා ගැඹුරු මුහුදට වැලි ඇදීයාම	වෙරළ ඉහල ප්‍රදේශ, වැලි තැන්පත් වීමෙන් ආරක්‍ෂා කෙරෙන අතර පහල ප්‍රදේශයන්හි බාදනය හට ගැනීම	බේරූවල සහ කිරිඳි ධීවර වරායන්
කඩතොල සහ ගංගා මුවදෙර ජැටි	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා සිදු වීම, වැලි තැන්පත් වීම, රොන්මඩ අවසාදනය, ගැඹුරු මුහුදට වැලි ඇදීයාම	වෙරළ ඉහල ප්‍රදේශ, වැලි තැන්පත් වීමෙන් ආරක්‍ෂා කෙරෙන අතර පහල ප්‍රදේශයන්හි බාදනය හට ගැනීම	පානදුර, වැලිවල පහල දෙතිවල ජැටි.
මුහුදු බැඳීම් සහ පැන බැඳීම්	වෙරළ බාදනය සහ ජලය මට්ටම ගැලීම නැවැත්වීම.	වෙරළ අහිමි වීමට වෙරළ පහල ප්‍රදේශ බාදනයට ලක්වීම	මෙහි බාදනයට මූලික හේතුව මගයෙන් වැලි ඉවත් කිරීම වුවත් ලක්ෂ්‍යයට උතුරින් ප්‍රදේශය බාදනය වීමට මෙය දායක වී ඇත.

වෙරළාසන්නයන්ගේ වැදගත්කම දැක්වෙන නිදර්ශණ

- 0 බේරූවල ජීවත් නොවලය අසල වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නියම කරන ලද මීටර 50 වෙරළාසන්නය ඉතා අධික බව ප්‍රාදේශීය පාර්ශවකරුවන්ගේ අදහස විය. කෙසේ වුවත්, පසු කාලයකදී මෙම ස්ථානයේ වෙරළ ආරක්‍ෂණ කිරීමේ විශාල බිම් ප්‍රමාණයක් බාදනය වීමෙන් අහිමි වීම නිසා එම වෙරළාසන්නය සාධාරණීකරණය විය.
- 0 1980 දී මීගමුවේ ලීඩ්ස් පෙදෙසෙහි ඇති කරන ලද මීටර 30 වෙරළාසන්නය නිවැරදි බව ජංගම අවුරුදු 7 ට පසුව මෙම වෙරළ තීරය අහිමිවීමෙන් තහවුරු විය.
- 0 හම්බන්තොට ඔප්පිය නොවලය අසල පිහිටුවා ඇති මීටර 100 වෙරළාසන්නය වැලිකඳු ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා පිහිටුවන ලද ආදර්ශමයක් පියවරකි.
- 0 1978 සුළු සුළු සමඟ ඇතිවු ලදීම් තරංග නිසා පාසිඳුබඩ, කල්කුඩා, හා නිලාවැලි ප්‍රදේශය වෙරළ තීරයේ පිහිටි නොවල වලින් බොහොමයක් විනාශයට ගොස් ගියේය. ඒ වන විට වෙරළ ආරක්‍ෂකයින් පිහිටුවා නොතිබිණි.
- 0 දෙතිවල ගල්කිසිය වෙරළ තීරයේ ඇති වෙරළාසන්නය නොතකන අතර සරල ඉදි කිරීම් ගණනාවකට වරින් වර වෙරළ බාදනය නිසා විනාශ වේ.

වෙරළ කලාපයේ ගොඩබිම දෙසට වන සංවර්ධනයන්

වෙරළ තීරයේ ගොඩබිම දෙසට ඇතිවන සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් වෙරළ සම්පත් නාශනයට පත්වන විධි ගණනාවක්ම ඇත. ඒවා වැඩි හරියක්ම වාර්ෂිකව හා වැඩි ඉදිකිරීම් වැනි වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අඩුවීමට හේතු දෙන්නට පුළුවන. ජල විදුලිය උත්පාදනය සඳහා ඉදි කරනු ලබන ජලාග මගින් ගංගාවල ගලා බැස්මේ සැලකිය යුතු වෙනසක් සිදු නොවේ. එහෙත් එමගින් වැලි ප්‍රවාහයට ඉවහල්වන උපරිම ජලය ගලා බැස්ම අඩුවීමේ හේතුවෙන් හා ජලාගයන් තුළ වැලි රඳවාගැනීමෙන් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අඩු කෙරේ. මීට අමතර වගයෙන් අනාන්තර ඇල මාර්ගවල ගැඹුර වැඩි වීමෙන්ද, වාර්ෂිකව හේතු සඳහා ජලය ලබා ගැනීමෙන්ද, ගොඩනගන රටාවන්ගේ වෙනස්වී යාමයන්ගේද වෙරළ පෝෂණයට අවශ්‍ය වන අවසාදන ප්‍රමාණය අඩු කෙරේ. මේ අනුව රට අභ්‍යන්තරයේ ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන වාර්ෂික, ජල විදුලි බල උත්පාදන ව්‍යාපෘති හා ගංගා-ලෝහි සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වැනි කටයුතු සම්බන්ධ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේදී වෙරළ කෙරෙහි ඇති කෙරෙන බලපෑම් ප්‍රමාණවත් පරිදි සලකා බැලිය යුතුය. මෙය දැනට, අදාල බලධාරීන්ගේ සැලකිල්ලට භාජනය වෙමින් පවතී.

වෙරළ තීරයේ ගොඩබිම දෙසට ඇතිවන සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් වෙරළ සම්පත් නාශනයට පත්වන විධි ගණනාවක්ම ඇත. ඒවා වැඩි හරියක්ම වාර්ෂිකව හා වැඩි ඉදිකිරීම් වැනි වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අඩුවීමට හේතු දෙන්නට පුළුවන. ජල විදුලිය උත්පාදනය සඳහා ඉදි කරනු ලබන ජලාග මගින් ගංගාවල ගලා බැස්මේ සැලකිය යුතු වෙනසක් සිදු නොවේ. එහෙත් එමගින් වැලි ප්‍රවාහයට ඉවහල්වන උපරිම ජලය ගලා බැස්ම අඩුවීමේ හේතුවෙන් හා ජලාගයන් තුළ වැලි රඳවාගැනීමෙන් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අඩු කෙරේ. මීට අමතර වගයෙන් අනාන්තර ඇල මාර්ගවල ගැඹුර වැඩි වීමෙන්ද, වාර්ෂිකව හේතු සඳහා ජලය ලබා ගැනීමෙන්ද, ගොඩනගන රටාවන්ගේ වෙනස්වී යාමයන්ගේද වෙරළ පෝෂණයට අවශ්‍ය වන අවසාදන ප්‍රමාණය අඩු කෙරේ. මේ අනුව රට අභ්‍යන්තරයේ ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන වාර්ෂික, ජල විදුලි බල උත්පාදන ව්‍යාපෘති හා ගංගා-ලෝහි සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වැනි කටයුතු සම්බන්ධ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේදී වෙරළ කෙරෙහි ඇති කෙරෙන බලපෑම් ප්‍රමාණවත් පරිදි සලකා බැලිය යුතුය. මෙය දැනට, අදාල බලධාරීන්ගේ සැලකිල්ලට භාජනය වෙමින් පවතී.

ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම

ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම ලංකාවේ වෙරළ බාදනයට හේතු දෙන ප්‍රධාන හේතුව වශයෙන් පිළිගෙන ඇත. වැලි සඳහා මුළු දිවයිනේම අවශ්‍යතාව වාර්ෂිකව මීටර මිලියන 7 සිට 7.5 වෙනසක් ඇස්තමේන්තු කොට ඇති අතර, එයින් 40% ක්ම බස්නාහිර පළාත තුළ ප්‍රයෝජනයට ගනී. මෙම ගැටළුවේ හේතුවක් වශයෙන් අමතරව තවත් අංශ ගණනාවක් ද ඇත. ගංගාවලින් ලබාගන්නා වැලි මත ශ්‍රී ලංකාවේ ඉදි කිරීම් කටයුතු රඳා පවතින අතර රැකියා උත්පාදනය හා ඉදිකිරීම් කර්මාන්තයට අවශ්‍ය වන ද්‍රව්‍යයක් සැපයීම සඳහා වැලි ගොඩ දැමීම වැදගත් ආර්ථික කටයුත්තක් වේ.

ඉදි කිරීම් කටයුතු හා වෙරළ බාදනයට අදාල ගැටළු අධික ලෙස සංකේතීය වී ඇති වයඹ, බස්නාහිර හා දකුණු පළාතවල ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම උතුරු ලෙස සිදු කෙරේ. පසුගිය දශක දෙක තුළ ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම ඉතා විශාල ලෙස වැඩි වීම මගින් ගැටළුවක් වී ඇත. නිදර්ශණයක් වශයෙන් දැනුරු මය, මාමය, කැලණිගල, කළුගල හා ගංගා පහෙන් 1984 සිට 2001 දක්වා අතර කාලය තුළ සම මීටර මිලියන 1.2 සිට සම මීටර මිලියන 5.5 දක්වා වැඩි වී ඇත. 2002 දී වෙරළ සංරක්‍ෂණ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් කරන ලද වැලි පිළිබඳ අධ්‍යයනය මගින් එක් එක් පළාත් තුළ 2001 දී වැලි සඳහා පවතින ඉල්ලුම ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. එය පදනම්කර ගනිමින් පළාත් 4 ක් සඳහා සීමාසහිත නාවික පාදක කර ගනිමින් 2006 දක්වා වැලි සැපයීම අත්‍යවශ්‍ය ඉල්ලුම පුරෝකථනය කොට ඇත. එම පදනම මත, පළාත් 9 සඳහා ඇති ඉල්ලුම ගණනය කළ විට 2002 ට අදාලව සම මීටර මිලියන 8.1 සිට සම මීටර 11.8 දක්වා වැඩි වනු ඇත. (අංක 2.6 දරන වගුව) උතුරු හා නැගෙනහිර පළාතවල වැලි සඳහා අත්‍යවශ්‍ය ඉල්ලුම තක්සේරු කිරීම දැක්වූ වර්ෂයන් වලින් වර්ෂයන් සාම ක්‍රියාවලිය හේතුවෙන් එම ඉල්ලුම බෙහෙවින් වැඩි වනු ඇතැයි අපේක්‍ෂා කෙරේ. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තයේ අවශ්‍යතාවක් සපුරාලීමට දැනට පවතින මට්ටමෙන් ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම සැලැදිලිවම නිරසා නොවේ. එය ගංගා පහල සිටු ලෙස භාජනයට පත්වීමට ද, වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අත්‍යවශ්‍යවේදී තවදුරටත් අඩු වීමට ද හේතු වනු ඇත.

ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම දිගු කාලයක් තිස්සේ පවතින ගැටළුවක් වන අතර එහි අතිශය බලපෑම් බොහොමයක්ම කෙටි හෝ මධ්‍යම කාලීනව නිවැරදි කළ නොහැකි ඒවාය. ඒ අනුව දැනට මේ සම්බන්ධයෙන් කෙරෙන මැදිහත් වීම් මගින් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය පෙර සැලකි තරම්වට ගෙන එම කෙටි හෝ මධ්‍යම කාලීනව කළ නොහැක. මේ අනුව ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම බලධාරීන් විසින් දැඩි ලෙස පාලනය කළ යුතු වන අතර :

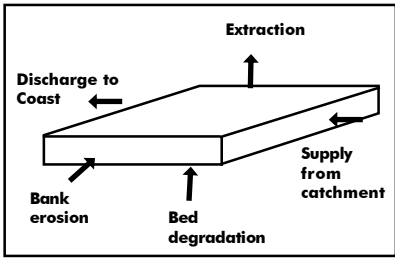
- (අ) පවතින තත්ත්වය තවදුරටත් උග්‍ර වීම වැළැක්වීම,
 - (ආ) අතිශය වැලි ගොඩ දැමීම සිදුවූ ගංගාවලින් පුනර්ජනනාපනය ඉක්මන් කිරීම හා
 - (ඇ) නව සංවර්ධන කටයුතු ඇරඹෙන ප්‍රදේශවල ගංගාවල පමණට වඩා වැලි ඉවත් කිරීම නොකෙරෙන බවට වගබලා ගැනීම
- එම කළමනාකරණ ප්‍රවේශයේ ප්‍රධාන අංග වූයේය.

බාදනයට ලක්ව ඇති වෙරළ තීර මගින් වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට වැලි සපයනු ලබයි. ඇති බැඳීම් සහ මුහුදු බැඳීම් මගින් ඇතුළු නොවසාල බාදනය වලක්වන විට, එම නොවසාල වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ ඇති වීමක් සිදුවන අතර, ඊට අයත්ත ප්‍රදේශයේ බාදනය උග්‍රවීමක් සිදු වේ. සක්‍රීය වශයෙන් වැලි රඳවා ගන්නා පනාබැඳීම් සහ දියකඩන වැනි නිර්මාණ ඉදිකිරීම් වලින්ද මෙවැනි තත්ත්වයක් සිදුවන අතර පිටුපස ප්‍රදේශයන්හි හටගන්නා සෑදූ බාදනය ඊට අමතරව සිදු වේ.

ස්වභාවික වෙරළබඩ සම්පත් නාශනයට හාජනය කරන සංවර්ධන කටයුතු

වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු

ප්‍රමාණවත් නොවන අයුරින් සැලසුම් කරන ලද සංවර්ධන කර්මාන්තය ඇතුළු වෙරළ කලාපයේ වූ ඇතැම් සංවර්ධන කටයුතු නිසා වෙරළ කලාපය කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් සිදුවී ඇත. මල ද්‍රව්‍ය, සහ අපද්‍රව්‍ය සහ ජලය මුදා හැරීම නිසා සිදුවන වෙරළ සහ වෙරළබඩ ජල පෝෂණය ඊට උදහරණ වේ. නේවාසික ස්ථාන ඇතුළු යටිතල පහසුකම් වෙරළ තීරයට ඉතා ආසන්නව ස්ථානගත කිරීමෙන් වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සීමා කරනු ලබන අතර එමගින් බාදනය ප්‍රවර්ධනය වේ. වෙරළේ යථා ස්වභාවය පදනම් කොට ගෙන සකස් කළ දැඩි වෙරළාසන්නයන් (පස සිටු) ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් මෙම ගැටළුව නිරාකරණය කළ යුතු වේ. මෙය පෙරදැරිසොට ගෙන වෙරළ ආරක්‍ෂකයින් (පස සිටු) සංරෝධනය කොට ඇත (8 වන පරිච්ඡේදය). තවද වෙරළබඩ සංවර්ධනයේදී පළාත් සහ ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ මැදිහත්වීම වැදගත් වේ. වෙරළ බඩ සම්පත් මත පදනම් නොවූ සංවර්ධන කටයුතු වෙනත් ප්‍රදේශ වෙත යොමු කිරීම සඳහා ප්‍රදේශීය හෝ ස්ථානීය කලාපකරණ සැලසුම් නාවිකා කොට වෙරළාසන්න (පස සිටු) ප්‍රමිති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා එම බලධාරීන් කටයුතු කළ යුතුය. මෙය, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ප්‍රාදේශීය පරිපාලනය වෙත පැවරීමටද උපකාරී වනු ඇත.

ගංගාවකින් වෙරළට වැලි සැපයීම සාධක කිපයක් මත රඳා පවතී. ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම හා වෙරළට වැලි සැපයීම අඩුවීම අතර සරල සහ සම්බන්ධතාවයක් නොමැත. නායනය වන ගංගා කොටසක අවසාදන තුළනය කෙරෙහි බලපාන හේතූන් 5 ක් ඇත.

1. Extraction : උපුටා ගැනීම
2. Supply from catchments : ජලාධාර වලින් සැපයුම
3. Bed Degradation : පහල නායනය
4. Bank Erosion : ඉවුරු බාදනය
5. Discharge to coast : වෙරළ වෙත සැපයීම

අංක 2.2 දරන රූප සටහන - ගංගාවක කොටසක අවසාදන තුළනය

ගංගාවට ගෙන් වැලි ගොඩ දැමීම සඳහා හා විද සම්පූර්ණ හා පතුලේ කැනීම් අධිකාරියෙන් හෝ ප්‍රාදේශීය ලේකම් වෙතින් බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු වුවද දැනට කෙරෙන වැලි ගොඩ දැමීම් බොහොමයක්ම හිත විරෝධී වේ. සමහර ගංගාවල විශාල පරිමාණයෙන් තුනක කැනීම් යන්ත්‍ර යොදා ගනිමින් වැලි ගොඩ දැමීමේ කටයුතු සිදුකෙරේ. වැලි ගොඩ දැමීම අදාල බලධාරීන් විසින් දැඩි පාලනයකට නාස්තිය කළ යුතු වුවත් ඒ සඳහා වූ විසඳුම් සරල ඒවා නොවේ. වැලි ගොඩ දැමීමෙන් වැළැක්වීමට රැකියා අභියෝගී සහ විකල්ප ජීවනෝපාය මාර්ග සැපයීම පිළිබඳ ගැටළු මතුවේ. වෙරළ කළාපයන් ගංගාවලින් වැලි ගොඩදැමීම හා සම්බන්ධ බලපෑම සත්‍ය බලධාරීන් අතර සමීප සහයෝගීතාවයක් හා ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් තිබීම අවශ්‍ය වේ. ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා ගංගා වැලි වෙනුවට භාවිතා කළ හැකි විකල්පයක් සෙවීමද වැදගත්ය. ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවේ වෙරළ කළාප සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය මගින් කරන ලද අධ්‍යයනයක් තුළින් මේ පිළිබඳ විකල්ප කිපයක් කෙරෙහිම අවධානය යොමු කොට ඇත.

ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි සඳහා විකල්පයක් වශයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීම

වර්ෂ 2001 දී රටපුරාම වැලි සඳහා වූ මුළු ඉල්ලුම සහ මීටර් මිලියන 7.3 ක් වූ අතර ඉන් සහ මීටර් මිලියන තුනක් පමණ තැනගොත සියයට 40 ක් පමණ බස්නාහිර පළාතේ, ප්‍රධාන වශයෙන් කොළඹ දී භාවිතා කරන ලදී. මේ නිසා කොළඹට සපයනු ලබන ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට විකල්පයක් යොදා ගැනීමෙන් ගංගා වෙත ඵලදායී පිටතය අවම කිරීමට උපකාරී වනු ඇත. දිගු කාලීනව කොළඹට අවශ්‍ය වැලි සඳහා වූ සුදුසුම මූලාශ්‍රය වනුයේ ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගත හැකි වැලිය. ශ්‍රී ලංකාවේ (සහ වෙනත් ස්ථානයන්හි) පවත්වන ලද සම්පූර්ණ අනුච්ඡේදන ඉදි කිරීම් සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි සුදුසු බව තහවුරු වී ඇත. ඉතාම අවම පාරිසරික බලපෑමක් සහිතව එය ලබාගත හැකි අතර, එය ඉතා සාධාරණ වූ පිරිවැයක් යටතේ ගොඩනගාගත හැකි කළ හැක. මිනිසුන් වෙරළ ආරක්ෂණ වැඩ සෛදනා ක්‍රමය, කොළඹ වරාය ගොඩ කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය, මුහුදු වෙරළ විගුරු බිම් ගොඩ කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය සහ කොළඹ කටුනායක අධිවේගී මාර්ග ව්‍යාපෘතිය වැනි ඇතැම් මුල් පෙලේ ඉදි කිරීම් ව්‍යාපෘති සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කොට ඇත.

වෙරළ පෝෂණයට, පිරිවිම් සඳහා හෝ ඉදි කිරීම් සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි උචිතද යන්න තීරණය කිරීම සඳහා ගැඹුරු මුහුදේ එක් එක් වැලි තැන්පතුටද ලෙසණයක් තීරණය කිරීම සඳහා පුළුල් සම්පූර්ණයෙන් කිරීම අවශ්‍ය වේ. ගැඹුරු මුහුදේ වැලි ලබාගත හැකි සුදුසුම විකල්ප, කුම හා විධි තීරණය කළ යුතුය. වියදම අවම කර ගැනීම සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් වැලි ලබා ගැනීම මහා පරිමාණයෙන් කළ යුතුය. මේ සඳහා ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීමේ විරාගත සම්ප්‍රදාය අනුගමනය කරන ඉදි කිරීම් ප්‍රජාවෙන් පිලිගැනීමද අවශ්‍ය වේ. ඉදිකිරීම් කාර්මාන්තය සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීමේ නියමු අධ්‍යයනයක් මගින් විකල්පයක් ලෙස එහි ගතයාමට පරිච්ඡේදන සඳහා පවත්වන ලදී. එහි ධන ප්‍රතිඵල අනුව, ගැඹුරු මුහුදේ වැලි කැනීම සහ අලෙවි කිරීම සඳහා නියමු ව්‍යාපෘතියක් දියත් කිරීමට නියමිතව ඇත.

බර්නස් හා නානාසකාර 2001

වගු අංක 2.6 වැලි සඳහා 2002 - 2006 අතර කාලය තුළ ඇස්තමේන්තු කරන ලද වාර්ෂික ඉල්ලුම (සීමෙන් පරිච්ඡේදනය මත පදනම් වී ඇත.)

පළාත	වාර්ෂික වැලි ප්‍රමාණය (සහ මීටර් මිලියන)				
	2002	2003	2004	2005	2006
බස්නාහිර	3.2	3.5	3.9	4.3	4.7
මධ්‍යම	1.0	1.1	1.2	1.3	1.4
දකුණු	1.2	1.3	1.5	1.6	1.8
ලුණුරු	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
නැගෙනහිර	0.3	0.4	0.4	0.4	0.5
වයඹ	0.8	0.9	1.0	1.1	1.2
උතුරුමැද	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8
ඌව	0.2	0.3	0.3	0.3	0.4
සබරගමුව	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8
මුළු එකතුව	8.1	8.9	9.7	10.7	11.8

මහමය, කැලණි ගඟ සහ කළු ගඟෙන් වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපෑම් පිළිබඳ අත්දේක නොරතුරු

වැලි ඉවත් කරනු ලබන බොහෝ ගංගාවන්හි වැලි කැනීම නැවැත්වීම මගින්, කැනීම් පැවැත්මට පෙර පැවති තත්වයට පත්වීම ඉතා දිගු කාලීනව සිදුවන්නක් වන අතර, කිසිම දිනක පෙර පැවති තත්වයට නැවත පැමිණීම සිදු නොවීමටද පුළුවන. නිදසුනක් ලෙස වර්තමානයේ මහමය මගින් වෙරළ වෙත ගෙන එනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය ඉතා සුළු ප්‍රමාණයක් වන අතර, එය මුල දී ලැබුණ සැපයුමෙන් 25% ක් පමණි. වැලි ඉවත් කිරීමේ සිලෝවයේ අධික වේගය හේතුවෙන් මෙම තත්වය ඉතා කෙටි කාලයක් තුළදී වර්ධනය විය. කැලණි ගඟ සම්බන්ධයෙන් පවත්නා විශාල වූ වැලි හිඟය වසර ගණනාවක් පුරා වැලි ඉවත් කිරීම නිසා වර්ධනය වූවකි. දැනට එම ගඟින් වෙරළට ලැබෙන සැපයුම මුලදී ලැබුණ සැපයුමෙන් 33% ට පමණක් බව කියනු ලැබේ. වැලි ඉවත් කිරීම සම්පූර්ණ වශයෙන් නවතා දැමුවත් මෙම ස්ථාන දෙකෙහිම වැලි ඉවත් කිරීමට පෙර පැවති තත්වය නැවත ස්ථාපිත කිරීම කෙටි කාලයක් තුළදී කළ නොහැකිකි. කළු ගඟේ වර්තමාන වැලි හිඟය අධික වන අතර, එහි වැලි ඉවත් කිරීමේ සම්භවය මැනදී ඇති වුවත් වන නමුත් සාපේක්ෂ වශයෙන් සැපයුමට විශාල බලපෑමක් වී නොමැති අතර එය මුලදී ලැබුණ ප්‍රමාණයෙන් 75% ක් පමණි. මෙහිදී වර්තමාන ඉවත් කිරීමේ සිලෝව තිරසාර නොවන නමුත් තුළුරු අනාගතයේදී වැලි ඉවත් කිරීම නවතා දැමීමෙන් වෙරළට ලැබෙන වැලි මුලින් වසර ගණනාවකින් පැවති සැපයුම් තත්වයට පත්වීමට හැකි වනු ඇත.

වගු අංක 2.7a, මහමය, කැලණි සහ කළු ගංගා සඳහා 2001 වසර සහ 1976 - 2001 අතර කාලය සඳහා වැලි ඉවත් කිරීම, උවය අවසාදන සැපයුම හා හිඟය (සහ මීටර් දහ ලකුණ)

ගංගාව	වැලි ඉවත් කිරීම		උවය සැපයුම		හිඟය	
	2001	1976-2001	2001	1976-2001	2001	1976-2001
මහමය	1.8	23	0.2	5	1.6	18.0
කැලණි ගඟ	1.0	32	0.3	7.5	0.7	24.5
කළු ගඟ	1.2	12	0.4	10.00	0.8	2.0
මුලු ගඟ	4.0	67	0.9	22.5	3.1	44.5

මලලය ඇත්තෝ 2002

වගු අංක 2.7 b මහමය කැලණි සහ කළු ගංගාවන්හි වැලි හිඟයේ ගති ලක්ෂණයන් සහ අතින් සහ වර්තමාන සැපයුම

	පෝෂක ප්‍රදේශ සැපයුමට සාපේක්ෂව හිඟය		වෙරළට වැලි සැපයුම			
	2001	1976-2001	1976	1984	1991	2001
මහමය	8.0 ගුණයක්	3.6 ගුණයක්	0.2	0.15	0.1	<0.05
කැලණි ගඟ	2.3 ගුණයක්	3.3 ගුණයක්	0.3	0.25	0.2	<0.1
කළු ගඟ	2.0 ගුණයක්	0.2 ගුණයක්	0.4	0.4	0.35	<0.3

මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම

කුඩා පරිමාණයේ වැලි ඉවත් කිරීමේ සිද්ධීන් දිගින් දිගටම ඇවතුණ ද වෙරළ සාරයන් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නියෝගාත්මක පද්ධතීන් ක්‍රියාත්මක කිරීම නිසා මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම සැලකිය යුතු මට්ටමකින් අඩුවී ඇත. වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම නිසා ගල්කිසස හා මිරිසස අතර වෙරළ තීරයේ වැලි සැපයුමේ මූල ගිණය 1984 වසරේ ඇවුණ 32% සිට 2001 දී 7% දක්වා අඩුවූ බව වගු අංක 2.8 මගින් පෙන්වයි. කලුගා, මහමඩ සහ කැලණිගානා මගින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය හා සැසඳීමේදී මෙම වෙරළ තීරයේ ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය බොහෝ දුරට අඩු බවද මේ මගින් පෙන්වනු ලබයි.

ප්‍රාදේශීය අවශ්‍යතාවන් සපුරාලීම සඳහා වැලි ඉවත් කිරීම බොහෝ වෙරළ තීරයන්හි ඇවතුණ, ඒ පිළිබඳ දත්ත පවතිනුයේ මද වශයෙනි. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ ජනාකීර්ණ ප්‍රදේශ වලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය වසරකට සහ මීටර් 500 සිට 1000 අතර බව පවත්නා ඇස්තමේන්තු වලින් පෙන්වීම කෙරේ. මේ අතර සැලැස්ස වනෝද්‍යාය සහ ත්‍රිකුණාමලය අතර වෙරළ තීරයෙන් තුනෙන් දෙකක් ජනාකීර්ණ තත්වයක් ඇතුළු සහ උපකල්පනය සටහන් වර්ෂයකට එම ප්‍රදේශයෙන් ඉවත් කරනු ලබන ප්‍රමාණය සහ මීටර් 60,000 සිට 120,000 අතර බවට ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. මහලිකාඩු, තියුකිකොට්ටේ, පානම, ඉරන්විල හා තලවිල සිටින වැලි කඳු ප්‍රදේශයන්හි ද වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම සිදු වේ. එසේ වුවත්, වැලි බහුලව ඇවුණ නේතුකොට නැගෙනහිර වෙරළ තීරයෙන් වැලි ඉවත් කිරීමෙන් වෙරළ තීරයේ ස්ථායීතාව කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති නොකෙරේ.

වගු අංක 2.8 දිස්ත්‍රික්ක සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ පදනම මත ගල්කිසසේ සිට මිරිසස දක්වා ප්‍රදේශයේ වෙරළින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය හා මහමඩ, කැලණි සහ කළුගානා වලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයන් පිළිබඳ සංසන්දනයක්.

දිස්ත්‍රික්කය	ප්‍රා.ලේ.කොට්ඨාශය	ඉවත් කරන ලද වැලි ප්‍රමාණය සහ මීටර් 1000		
		1984	1991	2001
පූත්තලම	මහ වැව	9.5		12
කොළඹ	දෙහිවල - ගල්කිසස	9.1	11.3	4
	මොරටුව		46.8	6
කලුතර	පානදුර	22.2	60.2	6
ගාලු	බෙන්නොට			4
	හික්කඩුව	5.4	11.3	
මාතර	වැලිගම	-	8.2	
උප එකතුව, වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම (සහ % හිසය)		46.2 (32%)	137.8 (36%)	32.0 (7%)
ගානා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම, කැලණි ගඟ, කඵ ගඟ සහ මහමඩ එකතුව		1500	2500	4000
ගානා සහ වෙරළින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ එකතුව		1550	2640	4030
ගානා තුන මගින් වෙරළ වෙත සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයන්ගේ හිසය		100	250	450
වෙරළින් සහ ගානා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම හේතුකොට වෙරළට සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ මූල හිසය		146	388	482

වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම ප්‍රමාණික වශයෙන් අඩු මට්ටමකින් ඇවතුණ එමගින් ක්ෂණික බලපෑමක් ඇතිවන නිසා, එය සාපේක්ෂ වශයෙන් ගානා වලින් වැලි ඉවත් කිරීමෙන් ඇති වන විපාක වලට වඩා වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි විනාශකාරී විපාක ඇති කරයි. අනික අතට, ගානාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම නිසා ඇතිවන විපාක පෙනීයාමට කලක් ගතවේ. එහෙත් එමගින් වෙරළට වැලි හිසයක් දිගු කාලීනව ඇති වන අතර වැලි ඉවත් කිරීම නැවැත්වූ පසුව වුවද එය තව දුරටත් පවතිනු ඇත.

ගිරිගල් ඉවත් කිරීම (කැණීම)

ශ්‍රී ලංකාවේ ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා වූ හුණු ලබා දෙන ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය වනුයේ ගිරිගල් වන අතර, එම කර්මාන්තයේ නාචනා කරනු ලබන හුණු වලින් 90% පමණ එමගින් සැපයේ. මෙයින් කොටසක් සැපයෙන්නේ මුහුදු ගිරිගල් කැණීම මගිනි. මුහුදු ගිරිගල් ඉවත් කිරීම පිළිබඳ වැඩි වශයෙන් වාර්තාවනුයේ බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයන් වලිනි. මෙම ප්‍රදේශයන්හි සමස්ත ගිරිගල් ඉවත් කිරීම (අභ්‍යන්තර ගිරිගල් නිධි කැණීම ඇතුළුව) 1984 දී ඇවුණ වොන් 18000 සිට 1994 දී වොන් 19820 දක්වාත් 1998 දී වොන් 30500 දක්වාත් වැඩි වී ඇත. එසේ වුවත් අම්බලන්ගොඩ සිට දික්වැලි දක්වා වෙරළ තීරයේ මුහුදු ගිරිගල් ඉවත් කිරීම 1984 දී වොන් 7660 සිට 1994 දී වොන් 4020 සහ 1998 දී වොන් 2200 දක්වාත් අඩුවී ඇත. 1988 සිට

ක්‍රියාත්මක වූ මුහුදු ගිරිගල් කැණීමේ තහනම සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙම පහත වැටීමට දයක වී ඇත. තත්වය මෙසේ ඇවුණත්, ගිරිගල් වෙරළ තීරයේ මුහුදු ගිරිගල් කැණීම දිගින් දිගටම උගුලාට එවකට වූ අතර, 1998 දී පුද්ගලයින් 211 දෙනෙකු සහඥානව ගිරිගල් කැණීම, එකර්ස් කිරීම සහ ප්‍රවාහනයේ නිරතවූ බවට ඇස්තමේන්තුකොට ඇත. වසර ගණනාවක් පුරා සිදු කරන ලද ගිරිගල් කැණීමේ සමුච්චිත බලපෑම් ඉදිරියට වසර ගණනාවක් පුරාම ශ්‍රී ලංකාවට අත් විඳීමට සිදු වනු ඇත. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේද අක්කරෙයිපන්නේ සිට නිලාවේලි අතර ඇතුළු ස්ථානවල ද ගිරිගල් කැණීමේ කටයුතු සිදු කෙරේ. ගිරිගල් කැණීමේ කටයුතු මාත්තකි, වැනිඳු සේනානික, පාසිකුඩා සහ කල්කුඩා ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා බව වාර්තාවී ඇති අතර, මාත්තකි සහ පාසිකුඩා ප්‍රදේශයන්හි ද හුණු පෙරණුද පිහිටා ඇත.

මුහුදු ගිරිගල් කැණීම නිසා වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි ඇතිවන බලපෑම්

ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ ගිරිගල් කැණීම, දැඩි වෙරළ බාදන තත්වයක් ඇති වීමට ඉවහල් වී ඇත. මෙම වෙරළ තීරයේ සමහර ස්ථානයන්හි ගිරිගල් කැණීම වසර 400 ක් පමණ කාලයක් තුළ ඇවුණ නිසා සාම්ප්‍රදායික කැණීම් කටයුතු වෙරළ ආසන්නව පිහිටි ඇවුණ ගිරිගල් පර්වතට පමණක් සීමා විය. 1960 ගණන්වල සිට ඉදි කිරීම් කර්මාන්තයේ වර්ධනය මුහුදු ගිරිගල් කැණීම සිදු කිරීමට ඉවහල් විය. රළු පහරට එරෙහිව ස්ථායීතාව බාධකයක්ව ඇවුණ ජීවී පර විනාශ කිරීම මේ මගින් සිදු විය. පර කඩා දැමීම, පුපුරුවා හැරීම, ගිරිගල් කැබලි ඉවත් කිරීම ආදී හානි දයක කටයුතු ගණනාවක් ගිරිගල් කැණීමට අදාළ වේ.

නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ මුහුදු ගිරිගල් කැණීම වැඩි වෙමින් පවතින බව පෙනේ. මහවැලි වාර්ෂික යෝජනා ක්‍රමය නිසා උප්පාර් කළුසව්ලි ලවණතාව පහත වැටීමෙන් කලපු ධීවර කර්මාන්තය අඩාලවීම නිසා මාත්තකි ප්‍රදේශයේ ධීවරයින් ජීවනෝපාය ලෙස ගිරිගල් කැණීම වෙත යොමු වී ඇත. මෙම ලවණතාව අඩු වීම මහවැලි යෝජනා ක්‍රමය නිසා සිදු වූවත් යැයි එහි ධීවරයෝ විශ්වාස කරති. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් රසානු දිග මෝසම් සමයන්හි මෙම වෙරළ තීරය දැඩි බාදනයට ලක්වන බවට වාර්තා වී ඇත. වැනිඳු සේනානික ප්‍රදේශයේ ගිරිගල් පර තට්ටු කඩා දැමීම නිසා වෙරළ තීරය බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී. මෙම ප්‍රදේශයේ ගිරිගල් කැබලි වලින් නිර්මාණය වූ කුඩා දූපත මුහුදු ලිහිණි විශේෂ හතරක බිඳුණු වැදගත් ස්ථානයක් ලෙස සලකනු ලබන අතර එහි ආරක්ෂණ පවුරක් ලෙස පිහිටි *Rhizophora apiculata* විනාශවීම හෝ විනාශවීමෙන් ඇවුණ නිසා හෝ මෙම ප්‍රදේශය සිසුව බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී. මුහුදු ගිරිගල් ඉවත් කිරීම නිසා, වැලිවහනය කි.මී. 9 ක් උතුරින් පිහිටි කායන්කර්නි ප්‍රදේශය ද වෙරළ බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී.

මූලාශ්‍රය - IUCN 1998 ⁸

මුහුදු ගිරිගල් කැණීම සම්පූර්ණයෙන්ම නවතාලීම සඳහා වඩාත් දැඩි ලෙස හිඟ ක්‍රියාත්මක කිරීමත්, ගිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු වෙනුවට විකල්පයන් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වෙළඳපොල හා තාක්ෂණය මත පදනම් වූ ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමත් අවශ්‍ය වේ. ගානා මගින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට ගැඹුරු මුහුදු ලබා ගන්නා වැලි විකල්ප වශයෙන් නාචනා කරයි නම් එහි අන්තර්ගත 2% පමණ වූ සිප්පිකටු ක්ෂණික හුණු නිෂ්පාදනය සඳහා යොදා ගත හැකි බවට විශ්වාස කෙරේ. ගිරිගල් කැණීම පිළිබඳ පුරුණ තහනමක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සමාජීය ප්‍රශ්න ද මතු වනු ඇත. විකල්ප ආදායම් උත්පාදන ක්‍රියාකාරකම් හඳුන්වා දීම, ගිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූවන් නැවත පදිංචි කිරීම වැනි මෙවන් පෙර ගන්නා ලද උත්සාහයන්ගේ සාර්ථකත්වය ඉතා සීමිත විය. නැවත පදිංචි කරනු ලැබූ පුද්ගලයින් ගණනාවක්ම තම පැරණි ස්ථාන වෙත නැවත පැමිණියහ. විකල්ප ජීවනෝපාය සහ නැවත පදිංචි කිරීමේ වැඩ සටහන් සැලසුම් කිරීමේදී සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ඉලක්ක කණ්ඩායම් පුළුල් ලෙස සහභාගි කර ගැනීමේ අවශ්‍යතාව මේ මගින් විදහා දක්වයි. මුහුදු ගිරිගල් කැණීමේ තහනම පුරුණ ලෙස සාර්ථක වීමට නම්:

- (අ) එය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩි වශයෙන් ප්‍රාදේශීය/පළාත් පාලන ආයතනයන්ට ඇවුණත්
- (ආ) හොඳින් සැලසුම් කරන ලද සුපරීක්ෂණ කටයුතු පවත්වාගෙන යෑමත්, හා
- (ඇ) තම ජීවනෝපාය සඳහා මෙම කටයුතුවල නිරතවූවන්ට විකල්ප රුකියා අවස්ථා ලබාදීමත්, අභිවර්ධනයෙන් කල යුතුව ඇත.

ඉදි කිරීම් සේණුයෙන් හුණු සඳහා වන ඉල්ලුමේ අවණිධ වර්ධනයත් මුහුදු ගිරිගල් කැණීම තහනම් කිරීමත් නිසා ගොඩනර ගිරිගල් කැණීමේ සීඝ්‍ර ඉහල යාමක් සිදු වී ඇත. 1998 දී පුද්ගලයින් 980 ක් පමණ ගොඩනර ගිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූහ. මෙමගින් ජල ගැලීම් වලටත් වෙරළ බාදනයටත් පාත්‍රවීමේ අවදානමක් සහිත පහත් බිම් ප්‍රදේශ බිහිකෙරෙන්නට එමගින් වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි කෙටිකාලීන බලපෑම් ඇති නොකෙරේ.

වගු අංක 2.9 ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග සහ දකුණු වෙරළ තීරයේ අම්බලන්ගොඩ සිට දික්වැලි දක්වා ගිරිගල් පර ඉවත් කිරීම.

ගිරිගල් වර්ගය	1984	මුළු	1994	මුළු	1998	මුළු
	ප්‍රමාණය	ප්‍රමාණයේ %	ප්‍රමාණය	ප්‍රමාණයේ %	ප්‍රමාණය	ප්‍රමාණයේ %
ගොඩ ගිරිගල්	10,400	58	15,800	80	28,300	93
මුහුදු ගිරිගල්	7,660	42	4,020	20	2,200	7
මුළු ප්‍රමාණය	18,060	100	19,820	100	30,500	100

මූලාශ්‍රය - ප්‍රේමරත්න 1985, රණවිර බණ්ඩා 1994, කටුපාන 1999

2.2.3 දේශගුණික වෙනස්වීම් වල අනාගත බලපෑම්

හරිතාගාර ආවරණයේ (Green house effect) බලපෑම නිසා සිදුවන මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම මගින් ගැඹුරු මුහුදේ වැලි ප්‍රවාහයක් සහ වෙරළ බාදනය ශ්‍රී ලංකා වෙරළ තීරයේ සිදු වෙනස්වීම් අපේක්ෂා කරනු ලබයි. තවද මේ නිසා වන ප්‍රතිඵල අතර :

- 0 ගංගාවල පහල කොටස්වල සහ මුවදෙර ප්‍රදේශයන්හි වැලි හිරවීම
- 0 ගංවතුර යලි ඇතිවීමේ අන්තරය අඩුවීම, සහ
- 0 කුණාටු සර්ජන මගින් ගොඩබැඳීම් සහ උදම් රළ හා සම්බන්ධිත තත්වයන් තුළ වන ජල ගැලීම් මට්ටම් ඉහල යාම, යනාදිය අපේක්ෂා කෙරේ.

මේ හේතුව මුහුදු මට්ටම ඉහල යාම නිසා සිදු වන සෘජු බාදනයට අතිරේක වශයෙන් ගංගා මගින් වෙරළ වෙත ගෙන එනු ලබන වැලි සැපයුමේ හිතකර අධික වනු ඇත.

අනෙකුත් වෙනස්වීම් සැලකිල්ලට ගැනීමට අපේක්ෂා කෙරේ. මීට සුළු සුළං සහ කුණාටු සර්ජන නිසා වන මුහුදු ගොඩ බැඳීම් වැනි සිද්ධිගේ සුළඟට හා අධිකබව ඇතුළත් වේ.

මුහුදු මට්ටම ඉහල යාම මගින් පහත් බිම් ජලයෙන් යටවීම, වෙරළ බාදනය, අභ්‍යන්තර ජලාශයන්ට ලිවන ජලය ගලායාම, ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනයේ හා විදුලිබලය වෙනස්වීම් ආදිය සිදු විය හැක. මෙවැනි බලපෑම් නිසා වෙරළ තීරයේ නිර්මාණයන්ට හර්ජනය පිලිබද විය හැකි අතර එමගින් ධීවර කර්මාන්තය, සංචාරක කර්මාන්තය සහ අනෙකුත් වෙරළ භාවිතයන් කෙරෙහිද අහිතකර බලපෑම් ඇතිවිය හැක. කෙසේ වුවත්, මෑතදී ඉදි කරන ලද වෙරළ තීරයන් මෙවැනි අහිතකර සිද්ධීන්, කුණාටු සර්ජන මගින් වන ගොඩ බැඳීම් වලට මුහුණ දිය හැකි ලෙස පවත්නා ආරක්ෂා මධ්‍යස්ථ නිර්මාණය කොට ඇත. එවැනි අවශ්‍යතාවයන් නව වෙරළ තීරයන්ගේ නිර්මාණය කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගෙන ඇත. සමස්ථ වශයෙන් මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම සඳහා පිලිගන්නා ලද ප්‍රතිචාරයන් වනුයේ එයට උචිත වන සේ අනුවර්තනය වීම (වෙරළ බාදනයට ඉඩ හැරීම) පිලිගැනීම (වෙනස්වීම් නිරෝධනය ලෙස භාවිතා කිරීමෙන්) සහ ආරක්ෂණයයි.

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීමේදී වැදගත් වන තවත් ස්වභාවික සංසිද්ධියක් වනුයේ අන්තර් නිවර්තන අතිසර්ජන කළාසයන් සමකය වෙත දකුණු දිශානිමුඛව ඇදීයෑමේ දී ඔක්තෝබර් සිට නොවැම්බර් දක්වා කාලය තුළ බොංගාල බොක්ක ප්‍රදේශයේ, නිරන්තරව හටගන්නා සුළු සුළං සහ දැඩි කුණාටු තත්වයන්ය.

මුහුදු මට්ටම ඉහල යාමේ අපේක්ෂිත බලපෑම්

ගෝලීය වශයෙන් වූ මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම පිළිබඳ පුරෝකථනයන් විවිධ වේ. නමුත් දේශගුණය වෙනස්වීම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර මණ්ඩලය (IPCC) මගින් මීටර් 0.2 සහ මීටර් 0.5 අතර මධ්‍ය අග්‍රණයෙන් තුඩු පිලිවෙලින් වර්ෂ 2050 සහ වර්ෂ 2100 කාලය සඳහා සකස් කොට ඇත. මෙවැනි ප්‍රමාණයේ මුහුදු මට්ටම ඉහල යාමක් ශ්‍රී ලංකාවේ සුළඟ වෙරළ තීරයන්හි සැලකිය යුතු බාදනයක් ඇති කෙරෙන්නක් වන අතර, එය ඉතා සෙමින් සිදුවන ක්‍රියාවලියක් වියදී අපේක්ෂා කෙරේ. වර්ෂ 2050 සඳහා වූ අපේක්ෂිත මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම මගින් වැලි සහිත සියළු වෙරළ තීර, සාමාන්‍ය වෙරළ පැතිකඩ සඳහා වූ මධ්‍යත බැවුම 1 : 50 වෙනස්වී සහ උපකල්පනය මත මීටර් 10 ක පමණ වූ පසුබෑමක් අපේක්ෂා කරනු ලබයි. වසර 50 ක් පුරා වසරකට මීටර් 0.2 ක වෙරළ බාදනයක් මේ මගින් සිදුවනු ඇත. වර්ෂ 2100 වන විට සාමාන්‍ය වෙරළ බාදනය මීටර් 25 ක් පමණ වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරනු ලබන අතර, මේ මගින් වසරකට මී. 0.25 ක බාදන සීඝ්‍රතාවක් පෙන්වනු ඇත. මෙම අගයන් සියළු වැලි සහිත වෙරළ තීරයන්ට අදාල වන නමුත්, අනෙකුත් බලපෑම් නිසා සිදුවන ප්‍රාදේශීය බාදන තත්වය ඉතා අලිපය. එසේ ද වුවත් වෙරළ තීරයේ ප්‍රතිරෝධී ස්ථාන කිරීම ඇතුළු අනාගත වෙරළ තීර කළමනාකරණයක් සැලසුම් කිරීමේදී මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යාම නිසා වන වෙරළ බාදනය වීමේ හැකියාව සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම අනුව ලොව උතුරු දෙසට පිහිටි ගොඩබිම්වලට වඩා අඩු ප්‍රමාණයක් සුළු සුළං වලට ලංකාව පාත්‍ර වී ඇත. 1901 සිට 1995 දක්වා ශ්‍රී ලංකාව කෙරෙහි බලපෑමක් කර ඇත්තේ සුළු සුළං සහ කුණාටු 13 ක් පමණි. කෙසේ වුවත් දේශගුණික රටාවන්ගේ වෙනස්වීම අනුව මෙම තත්වයන් වෙනස් විය හැකි අතර ඉදිරි අනාගතයේදී නිරන්තර සුළු සුළං සහ කුණාටු වලට දිවයින පාත්‍ර වීමේ අවදානමක් ඇති විය හැක. අනාගත සියළු වෙරළ සැලසුම් හා කටයුතු වලදී මේ පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් දැක්විය යුතුය.

1978 වසරේ සුළු සුළඟ මගින් මධ්‍යම ප්‍රදේශයේ ඇතිවූ කුණාටු සහිත පිටාර ගැලීම

සුළු සුළඟ දැඩි බලපෑම් පූර්ණ වශයෙන් ලංකාව තුළ දැති ඇත්තේ දිවයිනේ උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්ටය. ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති දරුණුතම සුළු සුළං අතරින් එකක් 1978 නොවැම්බර් මස දිවයිනේ උතුරු භාගය හරහා වයඹ දෙසින් ඔස්සේ හමා ගියේය. මධ්‍යම ප්‍රදේශයේ දකුණින් ආරම්භ වූ එම සුළු සුළඟ, පැයට කි.මී. 185 වේගයෙන් මත්තාරමෙන් පිටවිය. මෙය කි.මී. 35ක් පමණ පළල් ප්‍රදේශයක් ආවරණය කළ අතර, නැගෙනහිර වෙරළ තීරය විශාල වශයෙන්ද, උතුරු මැද ප්‍රදේශය සම් තරමකින්ද ඒ නාශයට පත් කළේය.

මෙම සුළු සුළඟ මධ්‍යම ප්‍රදේශයට සැලකිය යුතු හානියක් සිදු විය. ප්‍රදේශයේ උපරිම ජල මට්ටම කල්දඩි පාලම ආසන්නයේදී මුහුදු මට්ටමේ සිට අඩු 9 ක් (මීටර් 2.73) ඉහල නැගී අතර, මධ්‍යම ප්‍රදේශයට උතුරින් පිහිටි ප්‍රධාන වෙරළබඩ මාර්ගයට රළ පහර වැදීමත් ජලය පිටාර ගැලීමත් නිසා මීටර් 0.9 සිට 1.2 අතර වූ උදම් තත්වයක් ඇති විය. ජලය සහ රළ පහර කාන්දු වීම වෙරළේ සිට සැතපුම් හයකට පමණ ගොඩබිම දෙසට වී හිඳුණි. උතුරු දෙසට පිහිටි වැලි පරයේ සහ, නාගරික ප්‍රදේශ වලින් නැගෙනහිර දෙස පිහිටි ප්‍රදේශයන්හි බොහෝ තුරු ලතා විනාශ විය.

සුළු සුළං හා සම්බන්ධිත පිටාර ගැලීම් නිසා අනාගතයේදී සිදු විය හැකි ජල ගැලීම් පිළිබඳ ගැටළුව අධ්‍යයනය කළ යුතුවේ. සමාජීය සාධක පිළිබඳ අවදානම් තත්ව වී ගිලිවීයාම, මුහුදු ආරක්ෂක විකල්පයන්, ඉංජිනේරුමය අවශ්‍යතාවන්, කුණාටු නිසා වන පිටාර ගැලීම් පිළිබඳ දත්ත විශ්ලේෂණයන් සහ දැරිය යුතු වියදම් යනාදිය මෙයට ඇතුළත් විය යුතුය. භෞතික සැලසුම් සහ ආරක්ෂිත පිලියම් වශයෙන් වැදගත් වැදගත්, සිතියම් පිළියෙල කිරීම, ආරක්ෂිත තාපය සහ බැඳීම් ඉදි කිරීම, ගෙඩි මට්ටම උදම්වල මට්ටමට වඩා ඉහලට එසවීම සහ තව ගොඩනැගිලි සඳහා ඉඩ කඩ ගැනීමට වැලි ගොඩැලී ස්ථාවර කිරීමත්, කෙසේ වුවත් එවැනි පිළියම්වල වාසි සහ අවාසි නිර්ණය කිරීම සඳහා සවිස්තරාත්මක ඉංජිනේරු සහ ගව්‍යාන අධ්‍යයනයන් අවශ්‍ය වේ.

2.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික විධි විධාන

2.3.1 ප්‍රතිපත්ති සහ සැලසුම්

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ රජයේ ප්‍රතිපත්ති පාලනය කරනු ලබනුයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ නෛතික පදනම සලසන 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 64 දරණ එහි සංශෝධනයන් මගිනි. 1990 පළමු ජාතික වෙරළ කළාස කළමනාකරණ සැලැස්ම, 1997 සංශෝධිත වෙරළ කළාස කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ 1992 දී ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද විවේචන 2000 : ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන් සඳහා වූ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් යන ලේඛනය මගින් වෙරළ බාදන ගැටළුව පිළිබඳව විශේෂයෙන් සාකච්ඡා කොට ඇත. 1986 දී පිළියෙල කරන ලද වෙරළ බාදන කළමනාකරණ සඳහා වූ මහා සැලැස්ම මගින් දිගු කාලීන සහ කෙටි කාලීන පිලියම් සහ වෙරළ තීරයේ සඳහා අවශ්‍ය ආයෝජනයන්ද හඳුනා ගන්නා ලදී.

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමේ වගකීම සහ අභිමතය වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයන වරයා වෙත පැවරී ඇත. මේ නිසා වෙරළ කළාස තුළ වෙරළ ස්ථායීකරණ වැඩ යෝජනා තුළ ඉදි කිරීම් සම්බන්ධයෙන් සඳහා වූ පිලියම් සඳහා පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමක් අවශ්‍ය නොවේ. මේ දක්වා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ ආරක්ෂණ කටයුතු සැලසුම් කිරීමේදී, ප්‍රමුඛත්වය දෙන ලද්දේ පොදු යටිතල පහසුකම් (මාර්ග, දුම්රිය මාර්ග, පාලීම් ආදිය) සහ ගොඩනැගිලි, ධීවර ගම්මාන හා හෝටලයන්ගේ ගොඩනැගිලි, රජයේ ඉඩම්, වාණිජ පොදුගිලික ගොඩනැගිලි සහ ඉඩම් ආරක්ෂා කිරීම සඳහාය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සාප්ත මාර්ගෝපදේශ සහ නිර්ණායකයන්ට අනුකූල වේ නම් පොදුගිලික හෝ රජයේ ආයතන සහ පුද්ගලයින්ට වුවද, වෙරළ තීරයේ පිලියම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවසර ලබා ගත හැක. වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධ කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් සහ නියෝගාත්මක ක්‍රමෝපායන් ප්‍රධාන වශයෙන් ජාතික මට්ටමින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත අනුව රාජ්‍ය හෝ පොදුගිලික ආයතන මගින් කරන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයන වරයාගේ අභිමතය පරිදි පාරිසරික ඇගයීම් කළ යුතුව ඇත (පරිච්ඡේද 8 බලන්න). කෙසේ වුවත්, වෙරළ කළාසයේ ඔබ්බට විහිදෙන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික පනත සහ 1988 අංක 56 දරණ එහි සංශෝධනයන්ගේ පාරිසරික ඇගයීම් අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූල විය යුතු නමුත් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විශේෂ අවශ්‍යතාවන්ද සැලකිල්ලට ගත යුතුය. මෙයට අමතර වශයෙන් 1947 අංක 8 දරණ රජයේ ඉඩම් ආඥා පනත සහ එහි සංශෝධනයන්, 2000 අංක 46 දරණ කෘෂි සංවර්ධන පනත වැනි ආර්ථික සහ අන්තර් ආර්ථික අණ පනත්ද සැලකිල්ලට ගත යුතුව ඇත. වෙරළ ස්ථායීතාව පවත්වාගෙන යාම සඳහා ගංගාවලින් සහ වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම පිළිබඳව වූ වැදගත් වන බොහෝ ආයතන සහ නියෝගාත්මක පද්ධතීන් රාජ්‍යයක් ඇත (පරිච්ඡේදය 8). වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙරළ කළාස තුළ වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කරයි. 1988 අංක 64 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ සංශෝධන පනත මගින් වෙරළ කළාස තුළ හිරිහැරී ඇති, සැකසුම් කිරීම ආදිය තහනම් කරන ලද අතර, මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ කළාසයේ වූ සියලු කුණු පෝරණු 1992 දී කඩා ඉවත් කරන ලදී.

2.3.2 බාදන කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම්

මුල් කාලයේදී වෙරළ බාදන කළමනාකරණය බොහෝ දුරට හදිසි ආරක්ෂක පිලියම් සහ වෙරළ තීරයේ නිර්මාණ ඉදි කිරීම මගින් සිදු කරන ලදී. පසුකාලීනව, මේ සඳහා වෙරළ තීරයේ ප්‍රතිරෝධී භාවිතය, සංවර්ධන කටයුතු වෙරළ බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශයන්ගෙන් පිටවීමට යොමු කිරීම සහ පුදා සහනාත්වය යනාදිය උපයෝගී කර ගන්නා ලදී. වෙරළ බාදනය කළමනාකරණ සඳහා දිගු කාලීන සහ කෙටි කාලීන ක්‍රියාමාර්ග යොදා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විධි විධාන හොඳින් හඳුනාගෙන ඇත. ඩෙන්මාර්ක ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතනයේ (DANIDA) සහයෝගය ඇතිව 1986 දී සකස් කරන ලද වෙරළ බාදනය කළමනාකරණ සඳහා වූ මහා සැලැස්ම (MPCEM) ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ බාදනයට ලක්වී ය හැකි ස්ථාන පිළිබඳ විශ්ලේෂණයක් සිදු කළ අතර මීට මුඛ, මොරටුව, අකුරළ සහ ගාල්ල වැනි ප්‍රදේශ කිහිපයක වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු ස්ථායීකරණ කරන ලදී. ලංකාවේ මෙම ලෝකය පුරාම වෙරළ ආරක්ෂක කටයුතු පිළිබඳ අවධානයේ වැදගත් වන සමස්ථ පසු කාලීය සිදු වී ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ ආරක්ෂණ සඳහා වූ නව තාක්ෂණයන් පිළිබඳ නැඹුරුවක් සහ පිරිවැය කාර්ය සාධන සහ සාමාජීය සහ පාරිසරික පිලිගැනීම අනුව ඉදිකිරීම් වලින් බැහැර වූ මාදු ආරක්ෂණයන්ගේ වැදගත්කම පිළිබඳව වැඩි පිලිගැනීමක් ඇතුළත් ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය කරන ලදී.

වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති කිහිපයක් වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම ඉලක්ක කොට ගෙන වසර ගණනාවක් තිස්සේ ක්‍රියාත්මක කොට ඇත. බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ මහා සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලද අවශ්‍යතා පදනම් කොට ගෙන, ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් රුපියල් මිලියන 851 ක පමණ වැඩිම ව්‍යාපෘති දෙකක් සඳහා ආයෝජනය කොට ඇත. (1987 සිට 1989 සහ 1990 සිට 1992). වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සඳහා වූ ගැඹියාවන් ශක්තිමත් කිරීම සඳහා ජර්මානු තාක්ෂණික සහයෝගිතාව (GTZ) මගින් 1988 සිට 1996 අතර කාලය තුළ අරමුදල් සපයන ලද අතර, මෙයට වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා පාදක අධ්‍යයනයන් ද ඇතුළත් විය. වර්ෂ 2000 දී ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවේ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන යටතේ වූ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා රුපියල් මිලියන 3,000 ක් පමණ ආයෝජනයක් සපයනු ලබයි.

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (2000 සිට 2005) මගින් වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ වෙරළ ස්ථායීකරණය.

වර්ෂ 2000 වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා බාදනයට ලක්වෙමින් පවතින ස්ථාන හයක් තෝරාගෙන ඇත. ඒවානම් මහසය සිට ලක්සිගම, කොළඹ උතුර සිට දික්විට, වාද්දව, කළු ගඟ මෝස සිට පයාගල, බේරුම සිට බෙන්තොට සහ හික්කඩුව සහ ස්ථාන වේ. ස්ථායීකරණ වැඩ සටහන, ඉදි කිරීම්/ ව්‍යුහයන් (පැතිබැසීම, පනාබැසීම, දියකඩක, කුඩා වරායක ආකාර වූ නිර්මාණ), වෙරළ පිරවුම් (ව්‍යුහයන් අතර වැලි පිරවීම) සහ පහළින් පවතින වෙරළ තීරයකට උපකාරීවන ලෙස වෙරළ පෝෂණය කිරීම ආදියෙන් සංයුක්ත වේ. මේ අනුව අපදාගන්නා ක්‍රමවේදයන් දැඩි හා මෘදු විසඳුම් යන දෙවර්ගයෙන්ම සංයෝග වී ඇත. විශේෂයෙන් වෙරළ ආරක්ෂණ පවතින පහසුකම් සඳහා ආරක්ෂාව ලබාදීම, වෙරළ සංරක්ෂණය සහ නැවත වෙරළ ආරක්ෂණය ස්ථායීකරණය කිරීම, විනෝද කටයුතු සහ වෙරළ හානි අවශ්‍යතාවන්, ආසන්න වෙරළ තීරයන්ට විය හැකි බලපෑම්, ආරක්ෂණය සහ නඩත්තු අවශ්‍යතාවන් සහ ආර්ථිකමය කරුණු යනාදිය සැලකිල්ලට ගැනීමේදී ඒවැනි සංයුක්ත යෝජනා ක්‍රම මගින් ප්‍රසස්ථ වෙරළ බාදන කළමනාකරණය විසඳුම් ලබාදේ.

2.3.3 කළමනාකරණ පරිපාලන අංශයන් සහ නැගියාවන්

වෙරළ බාදනයට හේතුවන වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සහ ඉඩම් පරිහරණ තොරතුරු මත පදනම් වූ දිගුකාලීන සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. මේ සඳහා සවිස්තරාත්මක පර්යේෂණ, සුපර්යේෂණය, කාලය, විශේෂඥතාව, සැලසුම් කිරීම, අරමුදල සහ පාර්ශවකරුවන්ගේ පිලිගැනීම යනාදිය අවශ්‍ය වේ.

කල්පය ලෙස බහුමට කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් හඳුනාගෙන ඇති අතර, ඒවා සමුදායික වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් අතරට වේ.

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ මෘදු ක්‍රමවේදයන්ගේ වාසි බොහෝ වන අතර ඒවා වඩ වඩාත් පිලිගැනීමට ලක්වී ඇත. මේවා අතරින් ප්‍රධාන වනුයේ එමගින් වෙරළබඩ හා රූපන සිසිදු ලෙස සමන්විත වෙනස් නොකිරීමයි. එම ක්‍රමවේද නිර්සාර වනු මෙන්ම, පාර්සරක සහ සමාජීය වශයෙන් දිගු කාලීනව වෙරළ බාදනය කිරීමේ පිලිගැනීම ආරක්ෂා ද දෙයි.

කෙසේ වුවත් වෙරළ බාදන කළමනාකරණ ක්‍රමවේදයන් තෝරා ගැනීම ඉඩම් පරිහරණය මගින් මූලික වශයෙන් හසුරුවන ආරක්ෂණ අවශ්‍යතාවන්, නඩත්තු කිරීමේ ගැඹියාවන්, පාර්සරක අවශ්‍යතාවන් සහ සංරක්ෂණය සහ දිගුකාලීනව පවතින අරමුදල අතර වූ සම්මුතියක් විය යුතුය. මෙම තත්වය දැඩි මෙන්ම මෘදු විසඳුම් හානිකාරක 2000 වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියේ ස්ථායීකරණ වැඩ යෝජනා ක්‍රමයන්ගෙන් දිස්වේ. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය දිවයිනේ වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳ ලංකා ඉතිහාසයේ විශාලතම ආයෝජනය වන අතර, එමගින් ආවරණය කරනු ලබන ප්‍රදේශයන් සහ ගුණාත්මකභාවය අනුව වෙරළ ආරක්ෂණය විශාල වශයෙන් වැඩි දියුණු වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. එසේ වුවත්, ගංගාවලින් ප්‍රමාණවත් වැලි සැපයුමක් නොලැබීම නිසා අනාගතයේදී වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සහ වෙරළ තීර සංවර්ධනය සඳහා තවදුරටත් ආයෝජනයක් සිදු කිරීම අවශ්‍ය වනු ඇත. වෙරළ බාදන ගැටළුවලට වඩාත් සාකච්ඡා ලෙස විසඳුම් සෙවීම සඳහා වෙරළ තීර සැලසුම් කිරීමේ සංකල්පය හඳුන්වා දිය යුතු වේ.

වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (2000 සිට 2005) මගින් වෙරළ බාදනය කළමනාකරණ කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීම.

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ ධාරිතාවන් වැඩි දියුණු කිරීම, ව්‍යාපෘතියේ ආයතන ගතිමත් කිරීමේ කොටස යටතේ සිදු කෙරේ. පසුගිය කාලයේදී වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමට සැලකිය යුතු උත්සාහයක් දරා ඇති නමුත් වෙරළ බාදනයට ප්‍රධාන සාධකය වන ගංගාවලින් වැලි ලබා ගැනීම තවදුරටත් නොවිසඳුන ගැටළුවක් වශයෙන් පවතින බව එයින් පිළිගෙන ඇත. මෙම ව්‍යාපෘතිය මගින් ඉදි කිරීම් සඳහා ගැඹුරු මුහුදේ වැලි හානිය හඳුන්වා දීමට, එම වැලි හානිකල හැකි ලෙස නව ගොඩනැගිලි ප්‍රති සැකසීම, එම වැලි හානි කිරීමේ සහායට අගයීමේ නියමු ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීමටත් සැලසුම් කර ඇත. ගැඹුරු මුහුදේ වැලි කැණීම සහ ප්‍රවාහනය මගින්, දැනට ගංගාවල වැලි කැණීමේ නියුතු පිරිසෙන් කොටසකට රැකියා ලබා දීමට අපේක්ෂා කරන, ඒ මගින් මෙම කටයුතු පාලනය කිරීම නිසා වන සමාජීය බලපෑම ද අවම කරගත හැකි වනු ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණය සංකල්පමය වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ මේ දක්වා කරනු ලබන වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට බොහෝ දුරට සමාන වේ. එහි ප්‍රධාන වෙනසකට වන්නේ වෙරළ තීර කළමනාකරණය ප්‍රාදේශීය පදනමක් මත සිදුවුවත්, වෙරළ බාදන ප්‍රවර්ධනවල, නිසිය සහ වෙරළ පරිහරණය, සමාජ-ආර්ථික කටයුතු සහ පාර්සරක තත්වයන් (සංවේදී පරිසර පද්ධති ඇතුළුව) වෙරළ බාදනය අවම කිරීම සඳහා වඩාත් ඒකාබද්ධ ලෙසත් තුලනාත්මක ලෙසත් අධ්‍යයනය කිරීම

දුරට අදාළවන අතර එම සංකල්පය වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට වඩා පුළුල්ය. (පහත සඳහන් කොටුව බලන්න). වෙරළ බාදනයට තුඩු දෙන සාධක හා සම්බන්ධ බොහෝ අතයන්, ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ, අවසර පත් පිළිබඳ ක්‍රියා පටිපාටි සහ පාර්සරක බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍යතාවන් මුළු දිවයිනම ආවරණය කරන අතර, ඒවා බොහෝ දුරට පොදු මේ ක්‍රියාත්මක කළ හැකිය.

මෙම සැලැස්මේ හඳුන්වාදී ඇති වෙරළ තීර කළමනාකරණ සංකල්පය මගින් අනාගත වෙරළබඩ සංවර්ධනයන් ප්‍රාදේශීය හා පළාත් මට්ටමින් පාලනය කිරීමට මත පෙන්වීම් ලබා දීමෙන් වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධිත ගැටළු වලට වැඩි වැඩිපුර උපකාරී වනු ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් සංකල්පය.

වෙරළ තීර කළමනාකරණ සංකල්පය යි පවතින සහ ඇතිවිය හැකි වෙරළ බාදනය සහ වෙරළ තීර පවතින හෝ සැලසුම් කරන ලද සංවර්ධන කටයුතු හා ඇති සම්බන්ධතාව සමඟ සැලසුම්ගත මාර්ගයක් සිසිසේ කටයුතු කිරීමේ විලෙස අර්ථ නිරූපනය කළ හැක. වෙරළ තීර කළමනාකරණය, වෙරළබඩ කළාප කළමනාකරණයේ ප්‍රාදේශීය භෞතික කොටසක් ලෙස සැලකිය හැකිය.

වෙරළ තීරය ඒකක කිහිපයකට බෙදීමත්, එම ඒකකයන් සම්බන්ධයෙන් සැලසුම් පිළියෙල කිරීමත් වෙරළ තීර කළමනාකරණය මගින් කළ හැකි වනු ඇත. එක එක වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා වූ (වෙරළ සංවර්ධනය සඳහා වූ) ක්‍රමෝපාය සැලැස්මක් වන අතර, එමගින් අවසාදන (උපා) කෝෂයන් (Cell) ආවරණය කරනු ලබයි. ප්‍රායෝගික වශයෙන්ම එය වැලි සහ අනෙකුත් උපා ප්‍රවාහනය හා සලකා බැලීමේදී සාපේක්ෂ වශයෙන් ස්වයං සංයුක්ත වෙරළ තීරයක් වන අතර, එම ප්‍රවාහනය ආසන්නව පවතින අවසාදන කෝෂයන්ට (Sediment cells) දැඩි බලපෑමක් ඇති කරනු නොලබයි. අවසාදන කෝෂයන්හි සීමාවන් සාමාන්‍යයෙන් විශාල මෝස හෝ කැපී පෙනෙන තුඩු මත සම්පාත වෙයි. බොහෝ අවස්ථාවන්හි, උප කෝෂය හෝ උප කෝෂ සමෂයක් මූලික සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සඳහා ප්‍රායෝගික පදනමක් ලබාදෙයි. මෙයට හේතුව ඒවායේ ප්‍රමාණය අනුව ඒවා වඩාත් පහසුවෙන් කළමනාකරණය කිරීමට හැකිවීමයි. උප කෝෂයන්ගේ සීමාවන් නිසිවින් නොවන අතර ඒවා විශාල ක්‍රියාවලීන් පිළිබඳව දැනට පවතින දැනුම සහ පරිපාලන සීමාවන් මත රඳා පවතී. අතිරේක තොරතුරු ලැබෙන විට එම සීමාවන් සංශෝධනය කළ යුතු වනු ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණයේ අරමුණු වනුයේ :

- 0 වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු සමස්ථ ඉඩම් පරිහරණ සැලැස්මක් සහ පොදු පාර්සරක ප්‍රතිපත්තියක් අනුව කෙරෙන බව,
- 0 වෙරළ කළාපයේ සංවර්ධනය වෙරළ බාදනය ඇති වීම හෝ වැඩිවීම හෙරෙහි දයක නොවීම,
- 0 සංවර්ධන කටයුතු සංවේදී වෙරළබඩ ස්ථානගත නොවීම හා
- 0 බාදන පාලන ක්‍රමවේදයන් පාර්සරක හා සමාජීය වශයෙන් පිලිගත හැකි බවත් පිරිවැය කාර්යක්ෂම වන බවත් සහතික කිරීමයි.

වෙරළ තීර කළමනාකරණය හඳුන්වා දීම, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පළාත් සභා හා සහයෝගීත්වයෙන් පළාත් සඳහා වෙරළ කළාප සැලසුම් සකස් කළ යුතු යැයි වෙරළ 2000 ප්‍රකාශනයෙන් කෙරෙන නිර්දේශය හා ගැලපේ. අනාගතයේදී මුහුදු මට්ටම ඉහල යාම නිසා ජල ගැලීම් සහ අවදානමෙන් වන තර්ජන මගින්ද වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු සඳහා දිගු කාලීන සැලසුම්වල අවශ්‍යතාවන් පැහැදිලි වෙයි. වෙරළ තීර කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා, ප්‍රාදේශීය සහ පළාත් පාලන මට්ටමින් පැවතිය යුතු අවශ්‍යතාවන් දෙස බැලීමේදී ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් ප්‍රමාණවත් ධාරිතාවයක් සංවර්ධනය කිරීම ඉතා වැදගත් වේ.

ජාතික මට්ටමින් වෙරළ තීර කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීමට අදාළ අවශ්‍යතා

වෙරළ තීර කළමනාකරණය සාපේක්ෂ වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවට නව සංකල්පයක් වන අතර, මේ සඳහා ස්ථාන තෝරා ගැනීමේදී සහ සැලසුම් ක්‍රියාවලියේදී විශේෂයෙන් පරිසරාකාරී විය යුතුය. ඒ අයුරින්ම වෙරළ තීර කළමනාකරණය නියමු පදනමක් මත පාර්සරකව හානිය කළ යුතු අතර, ජාතික මට්ටමට ගැලපීමට ප්‍රථම එම සංකල්පය වඩාත් පැහැදිලි කර ගත යුතුය.

- 0 වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීම සඳහා ස්ථාන තෝරා ගැනීමේදී පදනම් කර ගත යුතු නිර්ණායක වන්නේ,
- 0 බාදන සීඝ්‍රතාව
- 0 නේවාසික ස්ථාන, යටිතල පහසුකම්, හා අනෙකුත් උපයෝගීතාවන් ඇතිවන තර්ජන සහ
- 0 ඉතා වැදගත් පරිසර පද්ධති යනාදියයි.
- 0 වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගන්නා කළ යුතු කරුණු අතර,
- 0 වෙරළ බාදනයට බලපාන ස්වාභාවික මෙන්ම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හඳුනා ගැනීම සහ විශ්ලේෂණය කිරීම,
- 0 බාදන ප්‍රවර්ධනවල, නිසිය සහ වෙරළ හානිය, සමාජ-ආර්ථික කරුණු සහ පාර්සරක තත්වයන් (සංවේදී පරිසර පද්ධති සහිතව) තුලනාත්මකව සැලකිල්ලට ගැනීම.
- 0 සමාජීය සහ පාර්සරක වශයෙන් පිලිගනු ලැබීම සහ පිරිවැය වැඩිදියාකාරීත්වයන්ගෙන් යුක්ත වූ විසඳුම් නිර්දේශ කිරීම.
- 0 ගැඹුරු මුහුදෙන් ලබා ගන්නා වැලි යොදා ගැනීමෙන් කරනු ලබන වෙරළ පෝෂණය ඇතුළු මෘදු විසඳුම් ප්‍රශස්ථ ලෙස යොදා ගැනීම.
- 0 අවදානමට ලක්වී ඇති වෙරළ තීරයන් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා මෘදු විසඳුම් ලෙස ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීමේ ගැඹියාවන් සැලකිල්ලට ගැනීම.
- 0 පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රජාව ඇතුළු පාර්ශවකරුවන් සමඟ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ සුපර්යේෂණය, අගයීම් හා සංවිධාන අවශ්‍යතා පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම වේ.

එක් එක් ස්ථානය සඳහා වෙරළ සැරසුණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පිළියෙල කරන ලද විශේෂිත මාර්ගෝපදේශ පදනම් කොට වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට පොද්ගලික හෝ පොදු ආයතනයකට හෝ පුද්ගලයින්ට අවසර දිය හැක. වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සඳහා වූ පොදු මාර්ගෝපදේශ ඇමුණුම අංක 2.4හි දක්වා ඇත.

2.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණ 1 :

වෙරළ බාදනය පිළිබඳව කටයුතු කිරීම සඳහා ප්‍රයෝජන වෙරළ තීර කළමනාකරණ කටයුතු පිළිවෙත් යොදා ගැනීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.1

විශේෂිත නිර්ණායක පදනම් කොට, ආරක්‍ෂණය සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ ප්‍රමුඛතාව මත පෙළ ගැසීම ම සහ වෙරළ බාදනය පිළිබඳ ප්‍රවණතාවන් හඳුනාගැනීමෙන් වෙරළ ආරක්‍ෂණයන් සැලසුම්ගත ආකාරයට සිදු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.1

වෙරළ බාදන ප්‍රවණතාවන් හඳුනා ගැනීම, අධික බාදන සිසුනාව සහ යටිතල පහසුකම්, නිවාස හා අනෙකුත් පහසුකම් වලට මෙන්ම සංවේදී පරිසර පද්ධතීන්ට වන හර්ජන පදනම් කොට ආරක්‍ෂණ කළ යුතු ප්‍රදේශ ප්‍රමුඛතාවය මත වර්ගීකරණය කිරීම හා ස්ථාන පදනම් කොටගත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් ගොඩ නැංවීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. මීට පෙර වෙරළ බාදන පාලන ක්‍රම හඳුන්වා දී ඇති ස්ථාන ඇතුළුව අධික ලෙස බාදනයට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ හා වෙරළ බාදන ප්‍රවණතාවන් හඳුනා ගැනීම හා අධ්‍යයනය කිරීම
 2. කලින් කලට යාවත් කාලීන කළහැකිවන ලෙස වෙරළබඩ තත්ත්වයන් පිළිබඳ තත්ත්ව වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම (උදා- සෑම වසර දෙකකට වරක්).
 3. පහත සඳහන් නිර්ණායකයන් සැලකිලිට ගනිමින් තත්ත්ව වාර්තාව පදනම් කොට ගෙන ආරක්‍ෂණයන් අවශ්‍ය ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ ප්‍රමුඛතාව මත පෙළගැසීම.
 - 0 බාදන සිසුනාව
 - 0 නිවාස, යටිතල පහසුකම් සහ අනෙකුත් උපයෝගීතා වලට ඇති වන හර්ජනයන්
 - 0 ඉතා වැදගත් පරිසර පද්ධති
 4. ශ්‍රී ලංකාව තුළ සුදුසු ස්ථානයන් සඳහා වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් හඳුන්වාදීම සඳහා වැඩ සටහනක් සකස් කිරීම සහ එම වැඩ සටහන ඇගයීම සහ සුපරීක්ෂණය කිරීම සඳහා පරමිතින් හඳුන්වා දීම.
 5. වෙරළ තීර කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය, සුදුසු ස්ථානයන් හි නියමු පදනම මත ආරම්භ කිරීම.
 6. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය වන වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් ඇතුළු ස්ථානවලට හා අවස්ථාවලට පරිදි සකස් කිරීම ඇරඹීම.
 7. ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම සහ සංවර්ධන අයිතීන් ලබා ගැනීම සඳහා මූල්‍ය යාන්ත්‍රණයක් යෝජනා කිරීම.
 8. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ වෙරළ සැරසුණ දෙපාර්තමේන්තුවේ මූලික අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලව පොදු සහ පොද්ගලික ආයතනයන් හට වෙරළරක්‍ෂණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවසර දීම.
 9. සකස් කරන ලද සැලැස්මක් යටතේ පවත්නා වෙරළරක්‍ෂණ නිර්ණායකයන් ක්‍රියාකාරීත්වය (ප්‍රගතිය) සහ වෙරළ ස්ථානවලට සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ එම වැඩ නඩත්තු කිරීම.
 10. වෙරළ කලාපය තුළ ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේදී සුදුසු ස්ථාන සඳහා වෙරළ තීර කළමනාකරණයේ මූලික මූලධර්මයන් යොදා ගැනීම පිළිබඳව සැලකිලිමත් වීම.
 11. වෙරළ කලාපය තුළ යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවශ්‍ය පරිදි පාරිසරික ඇගයීම් වාර්තා ලබා ගැනීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.2

වෙරළ බාදන සිසුනාවන්, රටාවන් සහ ප්‍රවණතාවන් පිළිබඳ විද්‍යාත්මක තොරතුරු හා විනය සහ දත්ත එක්රැස් කිරීම මගින් වෙරළ බාදන පාලනය/වෙරළ තීර කළමනාකරණය ගතිමත් කිරීම හා ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.2.1

පර්යේෂණ ආයතන හා විශ්ව විද්‍යාලවල සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සහ පාලනය සඳහා අදාළ සියලු විද්‍යාත්මක සහ සමාජ ආර්ථික තොරතුරු එක්රැස් කිරීම, ගබඩා කිරීම සහ නාවිකා කිරීම හා වෙරළ තීර කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට එවැනි තොරතුරු පහසුවෙන් ලබා ගැනීම සඳහා දත්ත සමුදායක් ඇති කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. වෙරළ බාදනය නිරන්තර සුපරීක්ෂණය සඳහා ජාතික වැඩ සටහනක් ස්ථාපිත කිරීම (විශ්ව විද්‍යාල සහ අනෙකුත් පර්යේෂණ ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන්) සහ වෙරළ කලාපයේ සමාජ-ආර්ථික ගති ලක්ෂණ ජල විද්‍යාත්මක තත්ත්වයන්, සංවේදී පරිසර පද්ධතීන් හා ඉඩම් පරිහරණය පිළිබඳව පූර්ණ දත්ත සමුදායක් ස්ථාපිත කිරීම සහ පවත්වාගෙන යාම.
 2. (අ) වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට අදාළවන අන්තර් ආයතනික මහා දත්ත පදනමක් (Meta data base) පිළියෙල කිරීම සහ (ආ) වෙරළ බාදනය සහ ආරක්‍ෂණයේ තත්ත්වය පිළිබඳව සමීක්ෂණයක් කිරීම
 3. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ වෙරළ තීර කළමනාකරණ සකස් කිරීම පහසු කරලීම සඳහා විද්‍යාත්මක සහ සමාජ-ආර්ථික දත්ත සහ තොරතුරු යොදා ගැනීම.
 4. පොද්ගලික සහ පොදු ආයතන පර්යේෂකයන්ට මහා දත්ත සමුදායක් (Meta data base) හා ආයතනික දත්ත සමුදායන් උපයෝගී කර ගැනීමට හැකිවන අන්දමේ යාන්ත්‍රණයක් සම්පාදනය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.3

දැනට වෙරළරක්‍ෂණ කටයුතු සිදු කොට ඇති, අධි සංවර්ධනයක් සහ භායනයක් පවතින, හදිසි මුහුදු කැමට ලක්වී ඇති ප්‍රදේශවල නව සංවර්ධන අවස්ථාවන් සහ වෙරළ තීරයන්ගේ ආර්ථික විනාශයන් ඉහළ දැමීම අරභයා එම වෙරළ තීර ආසන්න ඉඩම් ගොඩ කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.3.1

සංවර්ධන අවස්ථාවන්, වෙරළ ආරක්‍ෂණය සහ ආර්ථික අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා උචිත වූ තොරතුරු වෙරළ තීරවල ස්වයංක්‍රීයව තීරණය කිරීමෙන් අනතුරුව පාරිසරික වශයෙන් පිළිගත හැකි ගොඩ කිරීමේ යෝජනා ක්‍රම තුළින් එම වෙරළ තීර පුළුල් කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් සපයා ඇති වෙරළබඩ තීරයන් ගොඩ කිරීම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ:
 - 0 වෙරළ ගොඩකිරීමේ කටයුතු සඳහා වගකීම දරණ අදාළ ආයතන සහ සුදුසු පොද්ගලික සංවර්ධකයින් වෙත, ලබා දෙනු ඇත.
 2. ගොඩකිරීමේ වැඩ යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ අයදුම් පත්‍ර සම්බන්ධ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධයෙන් අභ්‍යන්තර යාන්ත්‍රණයන් පිහිටුවාලීම.
 3. 0 ගොඩ කිරීම, මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූල වන අතර එම කටයුතු අධි සංවර්ධනයෙන් හා අතිශයින් අවහිර බවින් සුක්‍රමව අධික බාදනයට පාත්‍ර වූ, 0 වෙරළේ යන්ත්‍රණයන් හා සම්පත් සහ කරවීමට හේතුවන අන්දමේ වෙරළ නිර්මාණ/ඉදිකිරීම් සහිතවූ, 0 ඉඩම් ගොඩ කිරීම් ආර්ථික සහ පාරිසරික වශයෙන් සාධාරණීකරණය කළ හැකි වෙරළ තීරයන්ට, පමණක් සීමා කෙරෙනු ඇත.
 4. නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියේ හෝ පොද්ගලික සංවර්ධකයින්ගේ ඉල්ලීම පරිදි වෙරළරක්‍ෂණ කටයුතු සඳහා වැය වන වියදම නැවත අයකරගත හැකි ස්ථාන වලට පමණක් ගොඩ කිරීම් කටයුතු සීමා කෙරෙන සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා අදාළ වන මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.4

වෙරළ බාදනය අවම කිරීම සඳහා වැලි වැටි මත ව්‍යාපෘති වගා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම මගින් වැලි වැටි වල ස්ථායීතාව වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.4.1

වැලි වැටි ආශ්‍රිත තුරැලතාවන්ට හානි පමුණුවන අහිතකර කටයුතු පාලනය කිරීම සහ ආවේනික පැලෑටි විනාශවී ඇති වැලි වැටි වල, ස්වභාවික පැලෑටි නැවත වගා කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. වැලි වැටිවල ඇති තුරැලතාවන්ට හානි පමුණු වන කටයුතු පාලනය කිරීම
 2. වැලි වැටි වල ස්වභාවික පැලෑටි නැවත වගා කිරීම.

අරමුණ 2

වෙරළ කලාපය සහ ඉන්පිටත වූ සංවර්ධන කටයුතු වර්ධනයත් තීරණ කිරීම හා ස්ථානගත කිරීමේදී ඒවා ස්වභාවික වෙරළ තීරයන් සහ වෙරළබඩ ලක්ෂණ සංරක්‍ෂණයට අනුකූලවීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.1

ස්වභාවික වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය අවහිර නොවීම සහතික කිරීම සඳහා වෙරළ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 2.1.1

වෙරළ කලාපයේ සිට ගොඩබිම දෙසට පමණක් නව සංවර්ධන කටයුතු සඳහා අවසර දීමත්, ඒවා වෙරළරක්‍ෂණ ප්‍රමිතීන්ට අනුව පාලනය කිරීමත් සිදු කරන අතර බාදනයට හෝ ගැටුණට යටත් නොවන ප්‍රදේශයන්හි පමණක් ඒ සඳහා අවසර දෙනු ඇත.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ සැලැස්මක් සකස් කොට, සංවර්ධන කටයුතු වෙරළරක්‍ෂණ (පස සිටු) ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලවීමේ අවශ්‍යතාවන් අනුව අවසර පත්‍ර පිළිබඳ අනුකූලතාව සමීක්ෂණය කිරීම.
 2. වෙරළ බාදනය සහ ජල ගැලීම් වලට නතු වන ප්‍රදේශයන්හි නව සංවර්ධන කටයුතු ඇති නොවීම සහතික කිරීම.
 3. නියම කරනු ලැබූ වෙරළරක්‍ෂණ (පස සිටු) ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල නොවන සංවර්ධන කටයුතු වලට එරෙහිව, (අදාළ රාජ්‍ය ආයතන සමඟ) නීතිමය ක්‍රියා මාරුවලට එළඹීම.
 4. වෙරළරක්‍ෂණ ප්‍රමිතීන් පිළිබඳ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලවල අදාළ නිලධාරීන් දැනුවත් කිරීම.
 5. ප්‍රාදේශය මට්ටමේ දැනුවත් කිරීම් සඳහා කාල නියමයන් සහිත ක්‍රියාකාරී වැඩ සටහනක් සකස් කිරීම.
 6. වෙරළ බාණ්ඩයක් බෙදා වෙන් කොට, සංගොඨිත වෙරළරක්‍ෂණ (පස සිටු) ප්‍රමිතීන් පිළිබඳ දැනුවීම් පුද්ගල ප්‍රදර්ශණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.2

වෙරළබඩ සහ මුහුදු තීරවල ඉදි කිරීමෙන් වෙරළ කලාපය තුළ සිදුවන කටයුතුවලට වන අහිතකර බලපෑම් අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 2.2.1

වෛද්‍යවේදී සහ මුහුදු නිව්‍යාන ඉදිකිරීමෙන් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා බලපෑම් ඇගයීම් අධ්‍යයනයන්ට අනුව අවම කිරීම් පිලිබදව ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. වෛද්‍යවේදී නිව්‍යාන සහ අනෙකුත් යෝජනා ක්‍රමයන්ගෙන් වෛද්‍ය කළාපය තුළ ඇති කරනු ලබන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.3

ස්වාභාවික වෛද්‍යවේදී ලක්ෂණයන්ට වෛද්‍ය කළාපයට පිටතින් සිදුවන කටයුතු මගින් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 2.3.1

ස්වාභාවික වෛද්‍යවේදී ගති ලක්ෂණයන් කෙරෙහි බලපාන වෛද්‍ය කළාපයට පිටතින් සිදු කෙරෙන කටයුතු නිසා ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් ඒවායේ පාලනය සහ රෙගුලාසි පිළිබද වගකීම් දරණ ආයතනවල සම්බන්ධීකරණයෙන් යුතුව අවම කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. වෛද්‍යවේදී ගති ලක්ෂණ කෙරෙහි බලපෑම් ඇති කරවන අදාළ ක්‍රියාකාරකම් ලැයිස්තු ගතකොට ඒවාහි කටයුතු පාලනය කිරීමේ වගකීම් ඇති ආයතන සමඟ සම්බන්ධීකරණයක් ස්ථාපණය කිරීම.
2. අහිතකර බලපෑම් උද්ගත කරවන වෛද්‍ය කළාපයේ සහ එහි පිටත සිදු කරනු ලබන සංවර්ධන යෝජනා ක්‍රමයන් පිළිබද වග කියනු ලබන පාලන අධිකාරීන් සමඟ සම්බන්ධීකරණය සඳහා ක්‍රමෝපායක් සැකසීම.
3. ගොඩබිම පදනම් කර ගත් සංවර්ධන කටයුතුවලින් වෛද්‍යවේදී ගති ලක්ෂණයන්ට ඇතිවන බලපෑම් ඇගයීම, පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම පිළිබදව ක්‍රියාපටිපාටිවලට ඇතුළත් කිරීම.

අරමුණ : 3

වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීමෙන් (වෛද්‍ය කළාපය තුළ සහ ගංඟාවල) සහ හිරිගල් කැණීම මූලික උපුටා දැමීමෙන් වෛද්‍ය ස්ථානවලට වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.1

ගංඟා සහ මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීමෙන් වෛද්‍ය ස්ථානවලට වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 3.1.1

සුපරිසරය වැඩි සටහන් ඇති කිරීම, මාර්ගෝපදේශ, පංඟු වෙන්කිරීම සහ කාලිනිය නියමයන් හඳුන්වා දීමෙන් වෛද්‍යවේදී සහ ගංඟාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. වෛද්‍ය කළාපය තුළ හා ගොඩබිම සහ මුහුදු දෙසින් වැලි ඉවත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් 2004 වසරේදී පිළියෙල කරන ලද මාර්ගෝපදේශ බලගැන්වීම සඳහා ක්‍රමෝපායක් අදාළ ආයතනවල සහයෝගිතාවයෙන් පිළියෙල කිරීම.
2. ඉහත සඳහන් ක්‍රමෝපායට අනුව, වෛද්‍ය කළාපය තුළ සහ ගංඟාවන්හි ඊට අභ්‍යන්තරයෙහි සිදු කරනු ලබන හිඟ විරෝධී වැලි ඉවත් කිරීම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල සහ හු වීදු සහ පනල් කැණීම් කාර්යාලය සමඟ සහයෝගිතාවෙන් අධ්‍යයනය කිරීම සඳහා කාලිනිය සුපරිසරයන් පැවැත්වීම හෝ ඊට සහාය වීම.
3. අවසරපත්‍ර සහිතව සිදු කරනු ලබන කැණීම් කටයුතු මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව සිදු කරනු ලබන බවට සහතික කිරීම.
4. හු වීදු සහ පනල් කැණීම් කාර්යාලය වැනි අදාළ ආයතන සමඟ වෛද්‍ය කළාපය තුළ සහ ඉන් පිටත කරනු ලබන වැලි ඉවත් කිරීම් හා සම්බන්ධ ගැටළුවල සංකීර්ණත්වය හඳුනා ගැනීම සඳහා සම්පූර්ණයෙන් පැවැත්වීම සහ දත්ත එකරාගි කිරීම.
5. රාජ්‍ය ආයතන, විගව වීදු සහ පර්යේෂණ ආයතනවල සහයෝගිතාව මත, වැලි සම්බන්ධයෙන් පවත්නා තීරසාර මට්ටම් තීරණය කිරීම හා ස්ථානීයව වැලි ලැබීම හා ඝෂය වීම පිළිබද තත්වය විගත කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.2

ඉදි කිරීම් සඳහා වැලි වෙනුවට විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුන්වා දීමෙන්, ගංඟා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 3.2.1

ගංඟා වලින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට විකල්ප වශයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා මුහුදු වැලි භාවිතය පිළිබද ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අනෙක් රටවල ඇති දත්ත සහ තොරතුරු එකරාගි කිරීම, පර්යේෂණ ආයතන, විගව වීදු සහ රාජ්‍ය සංවිධානයන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් කෙරෙන පර්යේෂණ සඳහා අරමුදල් සැපයීම සහ මධ්‍යම දත්ත සමුදායක් ගොඩ නැගීම.
2. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය පිළිබද පිරිවැය/ ප්‍රතිලාභ අධ්‍යයනයන් දියත් කිරීම

3. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සහ වෛද්‍ය පොළොව සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීමේ ප්‍රතිලාභ පිළිබදව පවත්නා දත්ත සහ බලපෑම් පිළිබද ඇගයීම්වල ප්‍රතිඵල පදනම් කොටගෙන, ජාතික සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ සංවිධාන, මාධ්‍ය සහ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහභාගිත්වයෙන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
4. ගංඟාවල වැලි ඉවත් කිරීමේ නියැලුණු අවකාශවූ පිරිස් සඳහා විකල්ප රුකියාවන් ලබාදීමට වෙන් කළ ආයතනවල සහයෝගයෙන් වැඩ පිළිවෙලක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 3.2.2

ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගංඟාවලින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට සුදුසු විකල්පයන් සොයා ගැනීම සඳහා වූ පර්යේෂණ කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. අදාළ පරිපාලන ඒකකයන් සහ ආයතන සහභාගිත්වයෙන් වෛද්‍ය සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පහත සඳහන් ක්‍රමයන් පිළිබද පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
0 ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා වැලි භාවිතය අවම කරනු ලබන නව තාක්ෂණයන් හඳුනා ගැනීම
0 ඉදි කිරීම් කර්මාන්තයේ අවශ්‍යතාවන් ලබා කර ගැනීම සඳහා ගංඟා වැලි වෙනුවට විකල්පයන් වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.3

හිරිගල් ගැලීම ඉවත් කිරීම මගින් වෛද්‍ය ස්ථානවලට වැඩි දියුණු කිරීම

ක්‍රමෝපාය : 3.3.1

නියමිත කාල පරාසයන් තුළ සියලු කැණීම් නැවැත්වීම සඳහා මුහුදු හිරිගල් වලට අදාළව පනවා ඇති තහනම දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. පළාත් පාලන ආයතන සහ පොලීසියේ සහභාගිත්වයෙන් හිරිගල් කැණීම පිළිබද තහනම ක්‍රියාත්මක කිරීම
2. හිරිගල් මගින් සකස් කරන හුනු වෙනුවට විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුනා ගැනීම සහ එම සම්පත් කැනීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ සැලසුම් කිරීම
3. හිරිගල් වලින් සකස් කරන හුනු වෙනුවට විකල්පයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා අදාළ අධිකාරීන් සමඟ සහභාගිත්ව යාන්ත්‍රණයක් සම්පාදනය කිරීම
4. මුහුදු හිරිගල් කැණීම තහනම් කිරීමෙන් අවකාශ වූවන් සඳහා විකල්ප රුකියා අවස්ථාවන් ලබා දීමට, ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණයට අවශ්‍ය සැලසුම්/වැඩ සටහන් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට උපකාර කිරීම.

අරමුණ 4

වෛද්‍යවේදී හුරු සංවිකල්ප පහසුකම් හා වෛද්‍යවේදී ප්‍රජාව කෙරෙහි ඇතිවන දේශගුණික බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා ගනුයුතු ක්‍රියාමාර්ග හා සැලසුම් සකස් කිරීම හා ඒවා කාලිනිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර සකස් කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 4.1

දේශගුණික වෙනස්කම් මගින් විය හැකි බලපෑම් වෛද්‍යවේදී කළමනාකරණය සහ වෛද්‍ය බාදනය පාලනය කිරීමේ සැලසුම් වලදී සැලකිල්ලට ගැනිය යුතු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 4.1.1

වෛද්‍ය බාදනය සහ ජල ගැලීම් මත දේශගුණික වෙනස්කම්වල බලපෑම සුපරිසරය මගින් ගණනය කිරීම සහ කල්ලිගා ඇතිව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධතියක් සහ බලපෑම් අවම කිරීමේ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්:
1. මුහුදු මට්ටමේ ඉහලයාම් පුරෝකථනය කිරීම සඳහා සුළු රටාව, වර්ෂාපතනය, උෂ්ණත්වය, මුහුදු මට්ටම ඉහල යාම ආදී දේශගුණික වෙනස්කම් පරාමිති පිළිබද දත්ත යනාදිය සියලු ආයතන වෙතින් රැස් කිරීම.
2. අදාළ රාජ්‍ය ආයතනයන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් වෛද්‍ය කළාප කළමනාකරණයට අදාළ දේශගුණික වෙනස්කම් ලක්ෂණයන් පිළිබදව දත්ත සමුදායක් ස්ථාපිත කිරීම.
3. දේශගුණික වෙනස්කම්, අදාළ ලක්ෂණයන් සහ අවම කිරීමේ වෙන් කළ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබද දත්ත සහ තොරතුරු ලබා ගැනීම සඳහා ජාත්‍යන්තර ආයතන/ගෝලීය වැඩ සටහන් සමඟ සම්බන්ධතාවන් ස්ථාපිත කිරීම
4. දේශගුණික වෙනස්කම් වල බලපෑම් විග්ලේඛණය කිරීම සහ කාලයට අනුව ගැලපිය හැකි අවම කිරීමේ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා පද්ධතියක් සකස් කිරීම.
5. ස්වාභාවික ආපදාවන් හා සම්බන්ධ සමාජ සහ විද්‍යාත්මක කරුණු පිළිබදව කටයුතු කරනු ලබන ආයතන සමඟ බලපෑම් අවම කිරීම සහ කාර්යසාධන පිළියම් යෙදීම සඳහා වූ ඵලදායී යාන්ත්‍රණයක් සංවර්ධනය කිරීම
6. වෛද්‍ය කළාපය තුළ සිදුවන්නාවූ ස්වාභාවික ආපදාවන්ගේ බලපෑම් අවම කිරීම සහ අවම කිරීමේ වෙන් කළ ක්‍රියාමාර්ග සඳහා අනන්තර ආයතන ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධීකරණය කිරීම.
7. වෛද්‍ය බාදන කළමනාකරණය සහ වෛද්‍ය කළාපයේ සංවර්ධනය සඳහා මුහුදු මට්ටම ඉහල යාමේ ස්ථානීයවදී ඇස්තමේන්තු සහ අනෙකුත් දේශගුණික වෙනස්කම් වල බලපෑම් නිරන්තරව සැලකිල්ලට ගන්නාවූ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම.

3. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය

3.1 හැඳින්වීම

3.1.1 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ වැදගත්කම

විවිධත්වයෙන් යුත් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ රාශියක් ශ්‍රී ලංකාව සතුව වන අතර ඒවාට මෝස් කළු, කඩොලාන, මුහුදු තෘණතලා, ලවන වගුරු, කොරල්පර සහ බාධක වෙරළ ඇතුළත් විශාල වෙරළ තීරයන්, වැලි තුඩු සහ වැලි වැටි යනාදිය ඇතුළත් වේ. (ඇමුණුම් අංක 3.1. මගින් මෙම පද්ධතියේ විශාලත්වය දිස්ත්‍රික් අනුව දක්වා ඇත). වෙරළබඩ විවිධ මුහුදු ජීවීන් කණ්ඩායම් බොහොමයක්ම මේ දක්වා වාර්තා ගත කොට නොමැති නමුත්, මෙම පරිසර පද්ධතියේ දිවයිනේ පෞරවීය විවිධත්වයේ සරු අංග වලින් සමන්විත වේ. වෙරළබඩ සහ මුහුදු ජලයේ ජීවත් වන ජීව විශේෂයන්ගෙන් 1800 ට වඩා වැඩි සංඛ්‍යාවක් උප තනල මත්ස්‍ය විශේෂද, වෙරළ වෙත බිඳු ලැම සඳහා වන කැස්බා විශේෂ පහක්ද, තර්ජනයට ලක් වී ඇති සහ දුර්ලභ මුහුදු උරා ඇතුළු ක්ෂීරපායී ගනයට අයත් වෙනත් ජීවීන් 38 ක් සහ ඩොල්ෆින් (Cetaceans) විශේෂ 20 ක්ද, (Sperm) තල්මසා සහ තිල් තල්මසාද එම සමූහ ජීවීන් අතර වේ. මුහුදු නයි විශේෂ කිහිපයක් සහ විවිධ වර්ගවලට අයත් කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන්ද මෙම ප්‍රදේශවල හමුවේ. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ ප්‍රවේණි (Genetic) විවිධත්වයද ඉහළ අගයක් ගන්නා බව විශ්වාස කරන අතර, ඒවායේ ආර්ථික වටිනාකමක්ද අන්තර්ගත විය හැක. නමුත් මේ අංග මේ වන තෙක් ප්‍රමාණවත් ලෙස අධ්‍යයනය කොට නොමැත.

ඉතා ඈත අතීතයේ සිටම වෙරළබඩ සම්පත්, වෙරළබඩ ප්‍රජාවට ආර්ථිකමය සහ යැපීම් අගයකින් යුක්තවූ බව ඉතා හොඳින් පැහැදිලිය. ප්‍රොටීන් මූලාශ්‍රයක් ලෙසත් මත්ස්‍ය ව්‍යාපෘති ලෙසත් මෝස්, කලපු සහ කොරල් පර වල වැදගත්කම මත්ස්‍ය/ඉස්සන් නිෂ්පාදනය පිළිබඳ අත්‍යවශ්‍යතාව මනාව පැහැදිලි වේ. 1999 දී මෙම මෝස් ප්‍රදේශයේ අස්සන් අස්වැන්න 1024 වූ බවත්, 1990 සිට 1991 දක්වා කාලය තුළ පුත්තලම කලපුවෙන් මත්ස්‍ය ටොන් 4800 ක්, වාර්ෂිකව සපයා ඇති බවත් ඇස්තමේන්තු මගින් හෙළිවෙයි. විසිතුරු මසුන්, පොකිරිස්සන් වැනි අපනයන වටිනාකමක් සහිත මත්ස්‍ය සම්පත් විශාල සංඛ්‍යාවක් කොරල්පර හා ඒ අවට ජීවත් වෙති. 1998 වසර හා සම්බන්ධ දත්ත පෙන්වා දෙන ආකාරයට, විසිතුරු මත්ස්‍ය කර්මාන්තය සඳහා එක් රැස් කරන ලද මත්ස්‍ය විශේෂ 250 ක් බහුතරයක් සහ අපාය්ඨවාංගික (Invertebrates) විශේෂ 50 ක් කොරල් පර ආශ්‍රිතව අල්ලා ගන්නා ලද අතර, මුළු විසිතුරු මත්ස්‍ය අපනයනයෙන් ලබන ලද මුළු විදේශ විනිමය ඉපයුම වූ ඩොලර් මිලියන 6.6 ක් 40% සිට 50% අතර ප්‍රමාණයකට කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන් දායක වී ඇත. මෝස් සහ කලපු, කොරල්පර, කඩොලාන, මුහුදු තෘණ තලා සහ ලවන වගුරු විවිධ මත්ස්‍ය විශේෂ, අපාය්ඨවාංගිකයින් සහ මොලස්කාවූන් සඳහා බිඳුලන හා වැඩෙන ස්ථාන වශයෙන් වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරති. මේ විශේෂයන්ගෙන් බහුතරයක් වෙරළාසන්න සහ ගැඹුරු මුහුදේ ධීවර කර්මාන්තයට අදාල වාණිජ අගයකින් යුක්ත ඒවාය.

කොරල්පර, කඩොලාන, කලපු, මෝස් සහ මුහුදු වෙරළ වැනි වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ දර්ශනීය බවත් සංචාරක කටයුතු වලට වැදගත් වීමත් නිසා ඒවා ආර්ථික වටිනාකමකින් යුක්තය. කුඩා ප්‍රමාණයේ ධීවර යාත්‍රා නැංගුරු මුහුදු මගින් ධීවර කටයුතුවලට අදාල වෙනත් කාර්යයන් සඳහාත් සඳහන් පරිසර පද්ධති නාවිකා කර්මලබ්ධි වේ. වෙරළබඩ ප්‍රජාවෙන් සැලකිය යුතු කොටසක, විශේෂයෙන්ම ධීවර ප්‍රජාවගේ නිවෙස් හා ගෙවතු සඳහාත් වෙරළ තීරය තුළ ඉඩ ප්‍රස්ථා සැපයෙන අතර, එහි ඵලදායී සහ ආගමික සහ සූර්යාලෝක වටිනාකමක් යුත් ස්ථාන ගණනාවක් ද ඇත.

ආහාරයක, නිවාස ඉදි කිරීම සහ බෝට්ටු නිෂ්පාදනය සඳහා දැව, දර, ධීවර ආම්පන්න සකස් කිරීම් ආදී විවිධ කටයුතු සඳහා වෙරළබඩ ප්‍රජාව විසින් එහි තුරු ලතා සම්ප්‍රදායිකව ගාවි තා කෙළ. බොහෝ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති, විශේෂයෙන් කොරල්පර සහ වැලි වැටි, වෙරළ තීරය ස්ථායී කිරීමට උපකාරී වෙයි. රළෙහි ගඟින් විසුරුවා හැරීම මගින් වෙරළ බාදනයට එරෙහිව විශේෂයෙන්ම මෝස් කාලයේදී ස්වභාවික බාධකයක් ලෙස කොරල්පර වැදගත් කාර්යයක් ඉටු කරයි.

3.1.2 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති

කොරල්පර

හිරිගල් පර සාගර පතුලේ සිට ඉහලට විහිදී ඇති දැඩි ව්‍යුහයක් වන අතර ඒවා සෑදී ඇත්තේ, ජෛව සංසුද්ධ වන, පර ගොඩනගන හිරිගල් සහ කොරල්සීන ඇල්ගාවන් ග්‍රාවය කරනු ලබන කැල්සියම් කාබනේට් මගිනි. පරයේ ප්‍රධාන ව්‍යුහය එමගින් සාදන බැවින් පර ගොඩනගන හිරිගල් වැදගත් සංසුද්ධය වේ. හිරිගල් පර විවිඳ වර්ණයන් ලබා ගන්නේ ඒවා තුළ වාසය කරන සූක්ෂ්ම ජීවීන්, නම් ජන සෛලීය කහ-දැඹුරු ඇල්ගාවන් ගෙනි. මේ ඇල්ගාවන් කොරල් පර වලට අවශ්‍ය තෙරෙහි ඔක්සිජන් සහ ආහාර සැපයීම ද කරති. නවද වකු ලෙසින් කැල්සියන්යුග්‍රහණය උත්තේජනය කිරීමටද අපද්‍රව්‍ය ඉවත් කිරීමට ද ඒවා උදව් වෙති. පර ඇති කරත්තාවූ හිරිගල් තුළ ජීවත් වන මේ ඇල්ගාවන්ට ආහාර නිෂ්පාදනය සඳහා හොඳින් හිරු එළිය අවශ්‍ය නිසාම ඒවා හිරිගල් නොගැඹුරු, සර්ම කලාපීය සාගර වලට පමණක් සීමා වේ.

ඉහම එක්තෙකට වෙනස්වන නමුත් ඒවා මිශ්‍රව එකට හමුවන අවස්ථාද ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දිවයින වටා කොරල්පර වල පිහිටීම පෙන්වනු ලබන අතර, ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් කොරල්පර වල වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු සැපයේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩි වශයෙන් ව්‍යාප්තව ඇති කොරල් පර වනුයේ වයඹ වෙරළ බඩ සහ ගැඹුරු මුහුදේ, හේනරම් බොක්කේ සහ කැල්සියම් අර්ධද්වීපයට බටහිරින් කඩින් කඩ පර්වතා කොරල් පර වේ (Patchy Coral Reefs). දිවයිනේ බටහිර සහ නැගෙනහිර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි වෙරළේ සිට කි.මී. 15 සිට 20 පමණ වූ දුරකින් මීටර් 20ක් පමණ සාමාන්‍ය ගැඹුරේ දී මෙම කඩින් කඩ පර්වතා කොරල් පර වාර්තා වී ඇත. නිරිත දිග, නැගෙනහිර සහ උතුරු වෙරළ තීරයන් හිදී

වෙරළට ආසන්නව ගැටී කොරල් පර දක්නට ලැබේ. සාමාන්‍යයෙන් මේ කොරල් පර ගල් පරයක් කෙතළිකොට, මුහුදු පහලේ සිට වැඩේ. වෙරළ තීරයෙන් සියයට දෙකක් පමණ ගැටී කොරල් පර වලින් යුක්ත බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. හික්කඩුව, උණුවටුන සහ රුමස්සල නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ ගැටී පර පවත්නා ස්ථානයක් ගෙන් කිහිපයක් වන අතර නැගෙනහිර වෙරළ තීරය ගැටී පර පවතින ස්ථානයකි. යාපනය අර්ධද්වීපයේදී කොරල්පර ප්‍රධාන වශයෙන් කුඩා දුපත් අවට පිහිටා ඇති නමුත් ඒවා ව්‍යාප්තව වැඩි නොමැත. වෙරළට තරමක් දුරින් වැටී පවතින පිහිටි කොරල් පර වලින් බාධක කොරල්පර සමන්විත වේ. වෙරළට සමාන්තරව දිවෙන එම වැටි මගින් "පර කළුපුවක්" නිර්මාණය කරනු ලබයි. මේවා දුර්ලභ වන නමුත් වත්කාලේ සහ සිලාවතූර වැනි ප්‍රදේශවල එවැනි වැටි සමහරක් හමුවේ.

වැලිගල් පර වෙරළ තීරයේ බොහෝ තැන්වල ව්‍යාප්තව ඇති අතර මේවායින් බොහොමයක් මහාද්වීපික තටකයේ මුහුදු පහලේ සමෝච්ච රේඛා දිගේ පිහිටා ඇත. ගල් සහිත පර බටහිර වෙරළ තීරයේ කොළඹට දකුණේ සිට ගිනිකොණ දිගින් ත්‍රිකුණාමලයට දකුණින් වූ ප්‍රදේශ දක්වා දිවේ.

මුහුදු තෘණ තලා

මුහුදු තෘණ තලාවන් මුල් සහිත බිජු දරන කරදිය ගහ (ලවන ගහ) වලින් සමන්විත වේ. නොගැඹුරු, අධික රළු පහරින් ආරක්ෂිත වෙරළාසන්න ජල ප්‍රදේශයන්හි දිය යට තෘණ ක්‍රීම් සහ පිහිටා ඇති මේවායින් සමහරක් බාදිය වේලාවන්හිදී දැක ගැනීමට පුළුවන. මුහුදු තෘණ හා ඒවා ආශ්‍රිතව ඇති අනෙක් අප්‍රමාණ විසින් රොටු රඳවා ගැනීමෙන් සංවිතයක් සාදයි. මේ හේතුව නිසා මෙම පරිසර නිකේතන සරු එළඳයි තත්ත්වයට පත් වන අතර ඒවා වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ජීව සංඝන විශාල සංඛ්‍යාවකට වාස හුසිය වෙයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ජලයෙහි මුහුදු තෘණ තලා බහුලව ඇති අතර ඒවා සාමාන්‍යයෙන් සාදන පද්ධතියේ නේමෝස් සහ කලපු ආශ්‍රිතව හට ගැනේ. මේවා වි විශේෂයෙන් පුත්තලම, මාවැලිල, කෝනගල, කෝකිලායි, යාපනය සහ මඩකලපුව වැනි කලපු සහ තඩාන මෝස්තරික පවතී. ඉතා විස්තීර්ණ වූ මුහුදු තෘණ තලා මිලින්ද බොක්කේ (කැල්සියම්) සිට යාපනය අර්ධද්වීපයේ බටහිර කෙළවරට සහ මන්නාරමේ සිට පෝක් සමුද්‍ර සංසුද්ධ හරවා වයඹ දෙසට ද තොරිදියානු වෙරළේ රාමෙහිවරම් හුසිය දක්වා ද විහිදෙන බව වාර්තා වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු තෘණ තලා, තුරන්ටිමේ අවදනමට ලක්ව ඇති මුහුදු උරාන්ගේ වාස හුසියක් වන කොයින් ඒවා සුරැකීමට විශේෂ වූ උනන්දුවක් දැක්විය යුතු වෙයි.

දිවයිනේ වෙරළ තීරය වටා ඇති මුහුදු තෘණ තලා ප්‍රමාණයන් ඇමුණුම් අංක 3.2 ක් පෙන්වා ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් මුහුදු තෘණ තලා වල වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු සැපයේ.

කලපු සහ මෝස්

මෝස්වල වර්ගීකරණය රටින් රටට වෙනස් වෙයි. එයට හේතුව වර්ගීකරණයේ මූලික පදනම වන නිරන්තර මීරිදිය ප්‍රචානය සහ උදුම් ක්‍රියාවලියක් අධික ලෙස වෙනස් වීමයි. මෙතෙක් කල ශ්‍රී ලංකාවේ මෝස්වල සම්බන්ධයෙන් පිලිගැනුන ගතිලක්ෂණයන් වන සාගරය සමඟ විවෘත සම්බන්ධයක් ඇතැයි යන අදහස වෙනස් විය යුතු වන්නේ සමහර මෝස්වල අවුරුද්දේ යම් කාලයක් තුළ සාගරය සමඟ වූ සම්බන්ධය නැති වන නිසාය.

මේ අනුව මෙහිදී ශ්‍රී ලංකාවේ මෝස්වල අර්ථ කථනය කොට ඇත්තේ විවෘත සාගරයේ ලවණතාවයට වඩා ලවණතාවයේ වෙනසක් පෙන්වන ඔයක්, ගහක් හෝ මුහුදු අතර සංක්‍රමණික ස්වභාවික පද්ධති යනුවෙනි. සියළුම මෝස්වල විවෘත සාගරය සමඟ විවෘත සම්බන්ධයක් ඇති අතර මේ සම්බන්ධය නිසාම (උදා- පුත්තලම, මීගමුව, යාපනය, මඩකලපුව, කැලණි ගහ, බෙන්ගොට, කඵ ගහ, මෝස්වල) හෝ තාවකාලිකව (උදා- මහ ඔය, හිරිද ඔය, හිරිම ඔය, මාදු ගහ, මැණික් ගහ, සහ වලවේ ගහ මෝස්වල) සිදුවිය හැක.

ශ්‍රී ලංකාවේ කලපු අර්ථ දක්වනුයේ, සම් ආකාරයක බාධකයක් හේතුවෙන් බොහෝ කාලයක් තිස්සේ සාගරයෙන් වෙන් වී, ජල හුවමාරුව සීමා වී ඇති මීරිදිය, කිවුල් දිය හෝ උපර්ම ලවණතාවයක් ඇති ජලය සහිත වෙරළාශ්‍රිත පරිසර පද්ධති ලෙසය. (මෙහි සඳහන් සියළුම කලපු 1956 සිට සාගර සම්බන්ධවී ගොනු කිරීමට ආධාර උපයුම් මගින් හෙළි වූ ඒවාය.)

ගංගා මෝස් හා තඩාන මෝස් යනුවෙන් මෝස් වර්ග දෙකකි. ගංගා මෝස්යන්හි ජලය සාපේක්ෂ වශයෙන් පවු ආරක්ෂිත ගංගා හෝ ඇල මාර්ග තුළින් සෑදුණ මුහුදට මුදු හරිනු ලබන අතර (උදා- කැලණි ගහ, මහ ඔය, කඵ ගහ, සහ තිල්වලා ගං මෝස්) තඩාන මෝස්යන්හි ගංගා හෝ ඇල මාර්ග මගින් ජලය මුහුදට මුදු හැරීමට පෙර පළමුව සාපේක්ෂ නොගැඹුරු ප්‍රෝණියකට මුදු හැරේ. සමහර සම්බන්ධන මුහුදට විවෘතවූ බොක්කකට ගංගා මෝස් නම් විවෘතව පවතී. (උදා- කලාමය ගං මෝස්, මිලින්ද බොක්කට විවෘතව පවතී, මහවැලි ගං මෝස්, කොඩිඩියාට් සහ තම්බලගම බොක්කට විවෘත වේ. පොල්අතු මෝරුර ගං මෝස්, වැලිගම බොක්කට විවෘතව පවතී.) සමස්ථ වශයෙන් මෝස් 45 ක් ඇති අතර ඉන් 28 ක් ගංගා මෝස් සහයට අයත් වන අතර, 17 ක් තඩාන මෝස් වේ. දිවයිනේ තඩාන මෝස් නම් මුළු විශාලත්වය (ප්‍රෝණි ප්‍රදේශය පමණක්) හෙක්ටයාර් 90,965 ක්ද වන අතර ගංගා මෝස් මගින් හෙක්ටයාර් 2110 ක්ද ආවරණය කෙළේ.

විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර් 3 හා හෙක්ටයාර් 7589 දක්වා වන විවිධ වන කලපු 89 ක් ඇත. ඉන් 8 ක් හෙක්ටයාර් 1000 ට වඩා වැඩි විශාලත්වයක් ආවරණය කරන කලපු වේ. කලපු වල මුළු විශාලත්වය හෙක්ටයාර් 36,000ක් පමණ වේ. වෙරළ තීරයන් හි වෙරළ බඩ ප්‍රචානය හේතු කොට වැලි එක් රැස්වීමෙන් මීරිදිය සඳුවෙන් ගලා පනා ගංගා මුට්ටු වල වැලි තුඩු සහ බාධක නිර්මාණ වන දකුණු දිග, ගිනිකොණ සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් හි, කලපු බහුලව පවතී.

කඩොලාන

කඩොලාන පරිසර පද්ධති සමන්විත වන්නේ බොහෝ කලාප හා මෝසවල මඩ සහිත වෙරළක ඇති අතර උදම් ප්‍රදේශ වලින් නිරතුරුව ජලය පවතින, වගුරුමය, ක්වල් දිය පරිසර හා බැඳුණු කාෂ්ටික ලවන ගාක ප්‍රමුඛ කොට ඇති අනෙක් ගාක හා සාමන් මෙහි දක්නට ලැබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන වාසස්ථාන ප්‍රජාවට ගාක, පඳුරු, පැලෑටි සහ වැල් විශේෂ 40 ක් පමණ ඇතුළත් වන අතර මේවායින් 25 ක් පමණ කඩොලාන ප්‍රදේශවල පමණක් ඇති නියම කඩොලාන වන අතර, අනෙක් ඒවා වෙනත් ජලජ පරිසරවලද දක්නට ලැබෙන කඩොලාන ආශ්‍රිත විශේෂයන්ය. සැලකිය හැකි තරම් දුරකට පැතිර ගිය කඩොලාන දැකිය හැකි වන්නේ අඩු ජන සන්නිවයක් ඇති ප්‍රදේශවලය. (උද - නැගෙනහිර සහ වයඹ වෙරළේ) මැනකදී කල සම්පූර්ණ වලින් පෙන් යන්නේ කලාපය මෝසේ, පුත්තලම් මෝසේ සහ ලන්දේසි බොක්කේ ඇති දුපතවල, කෝකිලායි මෝසේ, නයාරු මෝසේ, පුත්තල කළුපුව, උප්පාර් (පතිවිවන්කර්ති) මෝසේ, නන්තිකල් කළුපුව, යාන්තිය මෝසේ සහ මඩකලපු මෝසේ සාපේක්ෂව අඩුවෙන් හානිවී ඇති කඩොලාන ප්‍රදේශ දක්නට ඇති බවයි.

2002 දී ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන ප්‍රදේශ වි ගාලත්වය හෙක්ටයාර් 6080 පමණ විය. ශ්‍රී ලංකාවේ උදම් අන්තරය පහළම මට්ටමක පැවත්මත් ඉතාම කලාතුරකින් පමණක් සෙ.මී. 75 ක් ඉක්මවා යන බැවින් කඩොලාන සාමාන්‍යයෙන් කලපු, ගංගා මෝස සහ සමීබන්ධිත කුම්බයන් අන්තර් උදම් කලාපයන්හි පවු තිරයක් ලෙස වැටේ. කෙසේ වුවත්, ඒවා සියලුම අන්තර් උදම් ප්‍රදේශයන්හි නොවැටෙන අතර ඉතා පහත් රළ ක්‍රියාකාරීත්වයක් පවත්නා ප්‍රදේශයන්ට පමණක් සීමාවේ. කඩොලාන මධ්‍ය වඩදිය මට්ටමෙන් කි.මී. 1 පමණ ගොඩබිම දෙසට ව්‍යාප්ත වන්නේ කලාතුරකින් නමුත් ඒවා ගංගාවන්හි ඉහල ප්‍රදේශවල ක්වල්දිය ගලායන ඉහල සීමාව දක්වා ඇතැම් ගංගා මෝසන්හි කි.මී. 20 පමණ වූ දුරකට පවා ව්‍යාප්ත විය හැක. (උද - කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ ගලතර) ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දිවයින වටා පවත්නා කඩොලාන ප්‍රදේශ පෙන්වනු ලබන අතර ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් කඩොලාන ප්‍රජාවට වර්තමාන තත්වය පිළිබඳ තොරතුරු ඉදිරිපත් කෙරේ.

ලවන වගුරු

පසේ ඉහල ලවණ සාන්ද්‍රණයන්ට ඔරොත්තු දෙන කුඩා පැලෑටි (එනම්, ලවණ ගාක) වලින් ලවණ වගුරු ගාක ප්‍රජාව සමන්විත වේ. මේවා උදම් කලාවල නෝ වාර්තව සහරා ජලයෙන් යටවන ප්‍රදේශවල දක්නට ලැබේ. බොහෝ ප්‍රදේශවල දක්නට ලැබෙන ලවණ වගුරු ගාක ප්‍රජාවන්, අතරින් පහර පිහිටි කුඩාවට වැටෙන, කඩොලාන ගාක ප්‍රජාව සමඟ නිරතුරුව පැතිරෙමින් වැඩෙන දක්නට ලැබේ. මුත්දල් වල මෙවැනි ලවණ වගුරු බිම්/කඩොලාන සංයෝගයකට හොඳ උදාහරණයකි. මෙහිදී කඩොලාන තිරයේ උඩු වියන සම්පූර්ණයෙන් හෝ කොටසක් ඉවත් කිරීම නිසා නිප්පලිකරණය වැඩිවී අඩු ලවණ පාංශු තත්වයක් ඇති වීම නිසා ලවණ වගුරු ගාක ප්‍රජාව අධික ලෙසින් වර්ධනය වී ඇත. වැසි කාලයේදී නයිට්‍රිකාරක ජීවීන් අඩංගු ඇලිග් ස්වරයකින් පස් තට්ටුව වැසියාම නිසා මේවා වේගවත් වැනි මත්සායන් ඇතුළු විවිධ ජලජීවීන්ගේ උදරු අවස්ථා සඳහා සුදුසු පරිසර හිකෙතන සපයයි. මත්තාරම් සහ පුත්තලම් ප්‍රදේශ ආශ්‍රිත ලවණ වගුරුවලින් මේ ලක්ෂණය පැහැදිලිව පෙන්වනු ලබයි.

දිවයින තුළ ලවන වගුරු හෙක්ටයාර් 23,800 ක් පමණ ඇත. ලවන වගුරුවල පැවැත්මට සාධක වන තත්වයන් වීඩිම වන නමුත් බොහෝවිට එකතු වන ලවණතාව පහ කිරීමට ප්‍රමාණවත් කුහුටු ජලය ගැලායාමක් නොමැති වීම නිසා සාපේක්ෂ වශයෙන් පසෙහි ලවණතාවයක් ඇති අන්තර් උදම් කලාපයන්හි ගොඩබිම

සීමාවන්ට ආසන්නව මේවා හමුවේ. රටතුළ ලවන වගුරු පවත්නා ස්ථානයන් ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දක්වා ඇති අතර ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් ඒවායේ වර්තමාන තත්වය පිළිබඳ ඇතැම් තොරතුරු ඉදිරිපත් කෙරේ.

විස්තීර්ණවූ ලවන වගුරු මත්තාරම් ප්‍රදේශයේ වැඩිපුරම මත්තාරම් සිට වත්කාවේ දක්වා වූ වෙරළ තීරයේ පැතිර ඇත. මේවායේ වගුරු ගාක විශේෂ 56 ක් පමණ ඇත. හම්බන්තොට, පුත්තලම, කල්පිටිය සහ මුත්දලම වැනි ප්‍රදේශවල රොන්මඩ තැන්පත්වූ කලපු/ මෝස ප්‍රදේශයන්හි ද ලවන වගුරු දක්නට ලැබේ.

බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු සහ වැලි වැටි

ශ්‍රී ලංකාවේ කි.මී. 1620 ක් වූ වෙරළ තීරය දිගේ දර්ශණීය සුළු වැලි තලා ඇත. ඒවා ගාක සහ සත්වයින්ගේ පැවැත්මට උපකාරී වේ. වැල්ල නිර්මාණය වී ඇත්තේ අවසාදිත ද්‍රව්‍ය වෙරළෙහි එකතු වීමෙනි. බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු සහ වැලි වැටි ඒවායේ වෙනස්වන ස්වභාවය හේතුකොට ගෙන වඩාත් සිසුම්වූත් පහසුවෙන් අවදනමට ලක්විය හැකිවූත් ඒවා වෙති. ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය දිගේ බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු, සහ වැලි වැටි පවත්නා ස්ථානයන් පෙන්වනු ලබයි. ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් ඒවායේ වර්තමාන තත්වය පිළිබඳ ඇතැම් තොරතුරු සැපයේ.

බාධක වෙරළ

බාධක වෙරළක් යනු රළ මගින් වෙරළක කරා ප්‍රවාහනය වන ඒකාබද්ධ නොවන අවසාදිත රැසක වේ. එය ජල තලයක් හරහා වැටී ඇති ස්වරූපයක් ගන්නා අතර, එමගින් ජලතලය මුහුදෙන් වෙන් කරයි.

දිවයින වටා ඇති වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්, කලපු සහ වගුරු මුහුදින් වෙන් කරන

බාධක වෙරළ වලින් සමන්විත වේ. (උද - රුකට වැල්ල, කොස්ගොඩ සහ පානම). බාධක වෙරළවල් නිරතුරුව වෙරළ තීරයේ බෙත්තොට සහ බලපිටිය අතර වැසි වශයෙන් හමුවේ. දකුණු දිග වෙරළ තීරය දිගේ වැලිගම බොක්ක අසල බාධක වෙරළක් පවතින අතර, දෙවුල්ල සහ අම්බන්තොට අතරද බාධක වෙරළවල් කිහිපයක් පවතී. කොඩිඩියාර් බොක්කෙන් බටහිර දෙසට වන කොටසේ තම්පලගම් බොක්ක සම්පූර්ණ වශයෙන් පාහේ බාධක වෙරළක් ලෙස වෙන්වී ඇති අතර, ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ අඩු වශයෙන් බිඳීයයි. ඇතැම් බාධක වෙරළ කෙලවර දෙකින්ම නිරාවරණය වන අතර එමගින් දුපත් නිර්මාණය කෙරේ. (උද - කාරතීවි).

වැලි තුඩු

වැලි තුඩු යනු මූලික අවස්ථාවේ වූ වැල්ලක වෙරළ සිට ප්‍රමුඛ පල්ලි තස දෙසට විහිදී එක කෙලවරක් නිදහස්ව පවතින වූ බාධක වැල්ලකි.

මෝසෙහි කලින් කල ගොඩනැගෙන වැලි කණ්ඩ සහ කල ගහ මෝසේ පවත්නා වැලි තුඩුව මීට නිදසුන් වේ. ඇතැම් බාධක වෙරළ සහ වැලි තුඩු ආශ්‍රිතව විස්තීර්ණ වූ වැලි වැටි කල්පිටියේ පිහිටා ඇත.

වාග්ජමය වශයෙන් ඉතාම වැදගත්කමක් සහිත වැලි තුඩුව ක්‍රියාත්මකයට උතුරින් කෝකිලායි මෝස කට ආශ්‍රිතව ඇති පුල්ලුඩේහි පිහිටා ඇත. ඉල්මතයිව නමැති පාෂාණයෙන් පොහොසත් මේ නිධි මහා පරිමාණයකින් කතිනු ලබන නමුත් ඊසාන දිග මෝසම් සුළඟ මගින් ගොඩබිමින් රැගෙන එන තැන්පත් ද්‍රව්‍ය නිසා මේ නිධි වාර්ෂිකව ප්‍රතිජනනය වේ.

දිවයිනේ බටහිර සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් දිගේ වැලි තුඩු හිතර හමුවේ. මීගමුව මෝසෙහි පවත්නා වැලි තුඩුව මීට නිදසුන් වේ.

බොහෝ වැලි තුඩු විශේෂයෙන් මෝස දෙසට නෙරා ඇති අස්ථායි ඒවා වෙයි. (උද - කල ගහ, වැලි තුඩුව) එලෙසම ඒවායේ පිහිටීම කලට

වෙනස් වන අතර, එමගින් මෝස කටෙහි නියත ස්ථානය සහ රටාව වෙනස් කරනු ලබයි. (මඩකලපුවේ මෝසෙහි මුවදෙර එය වර්තමානයේ තිබෙන ස්ථානයට පැමිණියේ ඊට කි.මී. 5 පමණ දකුණින් වෙර පිහිටි ස්ථානයක සිටය).

මෝස කටවල ඇතැම් වැලි තුඩු, කාලිනව නිර්මාණය වන අතර ජල ගලායාමේ ස්වභාවික රටාවන්ට බාධක පමුණවයි. තවද ඒවා පහත් බිම් ජලයෙන් යටවීමට හේතුපාදක වේ. උද - කල ගහ සහ මහ මය මෝස වල බොහෝවිට දක්නට ලැබෙන පරිදි පහත් බිම් ජලයෙන් යට වේ.

වැලි වැටි

වැලි වැටි යනු සුළඟට ගසාගෙන විත් තැන්පත් වන වැලි රුසාරය වේ. මේවා වැල්ල සහ උදම් තලා වැනි යාබද කුඩු ස්වරූප වලින් ප්‍රධානව වෙනස් වන්නේ වැලි වැටි වලට උදම් මගින් බලපෑමක් ඇති නොවන නිසාය. වැලි වැටි වල සාගරය පැත්තේ සීමාවේ ලවණමය, බුරුල් පසුකිව ඇතිරුණු නිරාවරණ කලාපයක් දක්නට ඇති අතර ගොඩබිම් පැත්තේ සීමාවේ වඩදිය මට්ටමේ ඉහල සීමාවේ සිට එකිනෙක මිශ්‍රවෙමින් විශේෂයෙන් වූ වාසස්ථාන කලාප 4 ක් දක්නට ඇත.

රට තුළ වර්ග තුනක වැලි වැටි දක්නට ඇත. ඒවා නම්,

- 0 මීටර් 1 ට වඩා උසින් අඩු පහත් සමතලා ස්වරූපයේ සිට සුළු වශයෙන් රුළු සහිත හුදකලා වූ වැලි වලින් සැදුන වේදිකාවන් (උද - කොන්ගල, මාතර, අකුරල සහ උස්වැටකෙයිසාවේ පවත්නා මූලික අවස්ථාවේ වූ වැලි වැටි)
- 0 උසින් මීටර් 3 පහට වැඩි වූ ස්ථායි වෙරළ තීර ආශ්‍රිත රුළු සහිත වැලි සංචිත වලින් සුඛ ඒකල වශයෙන් පවත්නා පෙර වැලි වැටියකින් සමන්විත හරහට දිවෙන ප්‍රාථමික වැලි වැටි (උද - මන්නාරම, පුත්තර, කල්පිටිය සහ දකුණු වෙරළ තීරයේ පවත්නා වැලි වැටි.
- 0 සාමාන්‍යයෙන් උසින් මීටර් 3 ඉක්මවන බාහිරය වූ දිවිකික වැලි වැටි, මත්තාරම, පුත්තර, කල්පිටිය සහ යාපනයේ දක්නට ලැබේ. මේවායින් බොහොමයක් දිගු අතට පවත්නා අතර ඇතැම් ඒවා පාරාවලික (parabolic) හැඩය ගන්නා අතර, සුළු සංඛ්‍යාවක් හැඩයෙන් සංකීර්ණ වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වඩාත් කැපී පෙනෙන වැලි වැටි පිහිටා ඇත්තේ මූලතීව සහ පේදුරු තුඩුව අතර, මත්තාරම හරහා අලිමංකඩ සහ වාටකඩවේරි අතර, අම්බදවිල සහ කල්පිටිය අතර සහ හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ අම්බලන්තොට (ගොඩව්‍යා) සිට අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයේ සංචන්තර්ද තුඩුව දක්වා වූ ඊසාන දිග, වයඹ, සහ ගිනිකොණ දිග වෙරළ තීරයන්හිය. අවසානයට සඳහන් කරන ලද වැලි වැටි තීරය සමඟයට ආසන්නව පිහිටා ඇති ලෝකයේ දිගම වැලි වැටි තීරය ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.

3.2 ගැටළුවේ ස්වභාවය

ශ්‍රී ලංකාවේ බොහෝ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතින් පසුගිය වනවානුවලදී විවිධ ප්‍රමාණයෙන් හානියට පාත්‍රය වී ඇති අතර, එහි ප්‍රතිඵල ලෙස ඒවායේ අඩංගු සම්පත් මෙන්ම විශාලත්වය පෙර නොවූ විරූ ලෙස සෙසුවී ගොස් ඇත. පසුගිය දසක දෙක තුළ සිදු වී ඇති එවැනි හානියන්ගේ විශාලත්වය ඇමුණුම් අංක 3.1 හි දක්වා ඇත.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතින් හානියට ලක්වීමට හේතු පාදක වී ඇත්තේ පහසුවෙන් විනාශවන සුළු ගතිය නිසාත් ස්වභාවික සහ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුකොට ගෙන ඇතිවන ගතික ක්‍රියාවලීන්ට ඒවා ඉතාම සංවේදී වීමත් නිසාය. පසුගිය දශක දෙක තුළ, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපය තුළ පැහැදිලිව දැකිය හැකි ජනගහනයේ වැඩිවීමෙන් ඇතිවූ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියට බාධා වීම ඉතා අධික ලෙස ඉහල ගොස් ඇත.

3.2.1 ගැටළු සහ තර්ජන

කොරල්පර විනාශ කිරීම සහ හානි පැමිණවීම

ඒවායේ රළුමය බව නිසා ඉමහත් ප්‍රසිද්ධියක් ලබා ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ කොරල් පර නොගැමුරු මුහුදු පද්ධති අතරින් ඉතාම ඉහල වටිනාකමකින් යුත් පද්ධතිය වේ. මෙම කොරල්පර මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම ස්වාභාවික හේතු නිසාද දැනට බොහෝ ස්ථානවල හානියට පත් වී ඇත. බලපෑමට ලක්වී ඇත්තේ විශේෂයෙන් බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ ප්‍රදේශයන්ගේ වෙරළාශ්‍රිත කොරල්පරයන්ය (පර්වපේද 2). 1988 සිට මුහුදු හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම, ප්‍රවාහනය

3.3 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය උදෙසා

3.3.1 ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික විධි විධාන

විල්පත්තු, යාල, වුක්කිකුලම් සහ තෙල්වත්ත වැනි වෙරළ කලාපයට මායිම් වූ ස්ථාන ස්වාභාවික රක්ෂණ/වනජීවී අභයභූමි ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සහ කළමනාකරණය ඇතුළත් වූ ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසර සංරක්ෂණය 1938 දක්වා වූ අතර දිවයින, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති මූලික කොටගත් ප්‍රථම ප්‍රකාශය 1940 දී අමතලන්ගොඩ / හික්කඩුව ගල්පර ආශ්‍රිත දූපත අභයභූමි වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත්කිරීම සමඟ එදි දැකවිණි. එතැන් සිට වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කිහිපයක් සඳහා ආරක්ෂණ ගනන්වසක් ප්‍රදානය කරන ලද අතර විවිධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඒවායේ සම්පත් සංරක්ෂණය සඳහා වූ සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරකම් ආරම්භ කරන ලදී.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතිවල සිටින භායානගය නිසා ඒවා සංරක්ෂණය කිරීම සහ පිරිසිදුකළමනාකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාව කෙරෙහි අවධානය යොමු විය. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති විධාන සම්බන්ධතාවයන් සුභව කළමනාකරණය

කිරීම ආරම්භ කරන ලද්දේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 1990 සහ 1997 දී පිළිගෙන කරන ලද ජාතික වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ 1992 දී සම්පාදනය කරන ලද "වෙරළ 2000: ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය සඳහා වූ නිර්දේශයන්" මගිනි. මේ මගින් රෙගුලාසි පැනවීම, අධ්‍යාපනය සහ දැනුවත් කිරීම, සැලසුම් සහ ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය, සුසර්කෂණය, පර්යේෂණය සහ සම්බන්ධීකරණය වැනි දෑ ආවරණය වනනා වූ කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් කිහිපයක් සම්පාදනය කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීමට එම සැලසුම් සහ ප්‍රකාශනය හේතු කාරක විය. එම ක්‍රමෝපායන් වල අංක 3.1 හි ඇතුළත් කොට ඇත. ස්වභාවික සම්පත් සහ පාරිසරික අමාත්‍යාංශය මගින් ක්‍රියාත්මක කරන්නාවූ ජාතික ජෛව විවිධත්ව පිළිබඳව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම මගින්ද, වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති සහ ඒවායේ ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳවද අවධානය යොමු කොට ඇත. 1981 අංක 56 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 64 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ (සංශෝධන) පනතේ දැක්වෙන නියෝගාත්මක ක්‍රියාකාරකම් මගින්ද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.

වගුව 3.1 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් යොදා ගන්නා ලද ප්‍රධාන කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන්

නියෝගාත්මක	0 මුහුදු හිරිගල් කැණීම හා සම්බන්ධිත සියළු කටයුතු තහනම් කිරීම 0 වෙරළ කලාපය තුළ සිදු කරනු ලබන සියළු සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් අවසරය ලබා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය කිරීම.
අධ්‍යාපනය සහ දැනුවත් කිරීම	0 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතිගේ වටිනාකම සහ ඒවා සම්බන්ධිත ගැටළු පිළිබඳව තොරතුරු ලිඛිත මාධ්‍යයෙන් සංකීර්ණ කිරීම. 0 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි බලපාන ගැටළු පිළිබඳව පාසැල් දවසින පාසැල් විෂයය නිර්දේශයන්ට ඇතුළත් කිරීම. 0 කැසල් ලැබූ ගුරු ගවුන් සහ ප්‍රධාන පාර්ශව කරුවන් සඳහා වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් පැවැත්වීම.
සැලසුම් සහ ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය	0 විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය මගින් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය ප්‍රවර්ධනය (උදා- හික්කඩුව, රුකව).
සුපරීක්ෂණය	0 වැලි ඉවත් කිරීම සහ හිරිගල් කැණීම පිළිබඳ සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
පර්යේෂණ	0 හිරිගල් සහ කඩොලාන පිළිබඳ පර්යේෂණයන්ට සහායවීම.
සම්බන්ධීකරණය	0 ජාතික මට්ටමින් : වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශන සහාය 0 ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් : වෙරළ සංරක්ෂණ සම්බන්ධීකරණ කමිටු, මෙහෙයුම් කමිටු සහ පුජා සම්බන්ධීකරණ කමිටු

3.3.2 ආයතනික යාන්ත්‍රණය සහ ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරී පියවර

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය පිළිබඳ වගකීම් දරණ අමාත්‍යාංශ, දෙපාර්තමේන්තු සහ වෙනත් ආයතන ගණනාවක් ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, ස්වභාවික සම්පත් සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ සහ සංවර්ධන නියෝජිතායතනය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ නගරික සංවර්ධන අධිකාරිය වැනි එක් එක් ආයතන වලට විවිධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය කිරීමේ සුවිශේෂ හමිකා ඇත. වාර්ෂික දෙපාර්තමේන්තුව සහ කායිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාකාරකම් නිසාද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කරන අතර, අදාළ පළාත් සභා, ප්‍රාදේශීය සභා සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයන්ගේ කටයුතු ද වෙරළ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි තවදුරටත් බලපායි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරී පියවර
කොරල්පර
0 කොරල්පර වලින් සමන්විත සමුද්‍රීය ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ දෙකක් ස්ථාපිත කිරීම: හික්කඩුව ස්වභාවික රක්ෂණයක් වශයෙන් 1979 දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද

අතර එය 1998 දී සමුද්‍ර අභයභූමියක ගනන්වසට උසස් කරන ලදී. බාජ් පර්ස ආශ්‍රිත සමුද්‍ර අභයභූමිය 1992 දී ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලදී. මෙම ස්ථාන දෙකේ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරණය කරනු ලබන අතර 2002 සිට 2005 කාලය තුළදී වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ විශේෂිත කළමනාකරණ ප්‍රදේශ වශයෙන් තෝරා ගෙන ඇත. 1996 දී හික්කඩුව සමුද්‍රීය අභයභූමිය සඳහා කළමනාකරණ සැලැස්මක් සකස් කරන ලද අතර ඇතුළු ක්‍රියාකාරකම් දැනටමත් ක්‍රියාත්මක කොට ඇත (වැඩි විස්තර සඳහා 6 වන පරිච්ඡේදය බලන්න).
0 1985 දී නාරා ආයතනය මගින් කොරල්පර පිළිබඳ පර්යේෂණ වැඩ සටහනක් ස්ථාපිත කරන ලදී.
0 1982 දී නාරා ආයතනය මගින් සහ සමුද්‍ර උදුන සහ අභයභූමි සඳහා වූ අනෙක් අමාත්‍යාංශ කමිටුවක් ස්ථාපිත කරනු ලැබූ අතර, එමගින් සමුද්‍ර උදුන සහ අභයභූමි ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා වූ ස්ථාන 20 කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් හඳුනා ගන්නා ලදී. එසේ වුවත් මේවා මේ වනතෙක් ක්‍රියාත්මකව නොමැත. එල්නිනෝ වැනි ස්වභාවික හේතු නිසාද මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසාද, මේවායින් වැඩි කොටසක් භායානගයට පත් වී ඇත.
0 මහා රාවනා කොටුව, කුඩා රාවනා කොටුව ආශ්‍රිත කොරල් පර, 2001 වසරේදී ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කිරීම. බුත්තුව හා කුඹුක්කන් මය අතර ඇති මෙම ප්‍රදේශය රක්ෂිතයක් වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද්දේ එහි ඇති නොකැලඹුනු ගල්පර, විශේෂයෙන්ම පෞරාණික මුහුදු බත් වූ නැව් තිබීමෙන් ලබන පුරාවිද්‍යාත්මක අගයන් නිසාය.
0 2001 වසරේ ජනවාරි මස මහින් - පොල්හේන කොරල්පර පරිසර පද්ධතිය ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
0 එක්සත් රාජධානියේ සමුද්‍ර සංරක්ෂණ සංගමයේ සහයෝගය මත කොරල්පර ආශ්‍රිත මුහුන් සහ අපෘෂ්ඨ වාංශිකයන් හා ශ්‍රී ලංකාවේ සමුද්‍රීය විසිතුරු මුහුන් පිළිබඳ නාරා ආයතනය විසින් කරන ලද ව්‍යාපෘතිය මගින් මෙම සම්පත් උපයෝගී කර ගන්නා පුජාවෙන් සමාජ ආර්ථික ගනන්වසක් පිළිබඳ සම්පේක්ෂණයක් කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත සමුද්‍රීය විශේෂයන් පිළිබඳව අත පොතක් ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද අතර, විසිතුරු මත්ස්‍ය කර්මාන්තයේ යෙදෙන්නන් සඳහා වැඩිමුළු දෙකක්ද පවත්වන ලදී.
0 ජී.සී.ආර්.එම්.එන්. හෙවත් කොරල්පර සුසර්කෂණය පිළිබඳ ගෝලීය ජාලය සහ නාරා ආයතනය එක්ව කොරල්පර සඳහා වූ මහා දත්ත සමුද්‍රයක් සකස් කොට සංයුක්ත තැටි වශයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇත. නාරා ආයතනයේ වෙබ් අඩවියටද මෙය ඇතුළත් කොට ඇත.
0 රජයේ ඉදි කිරීම් කටයුතු සඳහා හිරිගල්වලින් නිෂ්පාදනය කරන ලද තුණු හා වී තුය රජයේ සියළු ආයතන විසින් භාවිතා කිරීම තහනම් කරමින් අමාත්‍ය මණ්ඩලය මගින් විධානයක් පැනවීම.
0 අරුගම් බොක්ක, කල්කුඩා සිට පාසිඟුවා, පයිරෙට්ස් කොට්, පොල්හේන වැලිගම බොක්ක, නිලාවේලි සහ පරෙට් දූපත, සිලවාතර, ත්‍රිකුණාමල බොක්ක, බාජ් පර්ස සහ උණුවටුන බොක්ක යන ප්‍රදේශයන්හි කොරල්පර ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රමුඛතාව දී ඇත. (පරිච්ඡේද 6 බලන්න)
0 1996 අංක 2 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත සහ 1993 ගාක සහ සත්ව හා තුරුල්ලා සංරක්ෂණ පනත (සංශෝධන) යටතේ ඇතුළු මුහුදු මත්ස්‍ය විශේෂයන් අභයානය සීමා කිරීම සහ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලදී.

මෝස සහ කලපු

- 0 ධීවර කටයුතු පාලනය සහ කළමනාකරණය සඳහා කලපු සහ මෝස ආශ්‍රිත ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශ කිහිපයක් ප්‍රකාශයට පත් කොට ඇත. මේවාට අදාළව ස්ථාන දෙකක කළමනාකරණ කටයුතු, අදාළ ප්‍රදේශවල පුජාව විසින් ධීවර කමිටු ස්ථාපනය කිරීම සිසිස් ආරම්භ කොට ඇත. (උදා- මිගමුව සහ රුකව)
- 0 අභයානයන්ගේ "කොස්සා" මත්ස්‍ය විශේෂය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා 1996 අංක 2 දරන ධීවර සහ ජලජ සම්පත් පනත යටතේ (රෙගුලාසි) නියෝග 1998 දී හඳුන්වා දෙන ලදී.
- 0 මෝස සහ කලපු ආරක්ෂා කිරීම සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන මගින් ආරක්ෂණ සහ සංරක්ෂණ කටයුතු දියත් කිරීම
- 0 කලපු සහ මෝස ප්‍රදේශ රාකියක් ආවරණය වන පරිදි තෙත් බිම් වාර්තා පෙළක් සම්පාදනය කිරීම උදා- කොග්ගල, මාදු ගඟ, පුත්තලම, ලුනාව- කලමැටිය, පලටුපාන, බුත්තල, කරගම්ලේවාය, මිගමුව-මුතුරාජවෙල, මුත්තලම කලපුව, බෙත්තොට, හලාවත යනාදී ස්ථාන පිළිබඳව

කඩොලාන

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කරවා මෝදර, මල්ලුව, මීගම, ඉත්තැපාන, ගලතර, බේරුතුඩුව, හික්කඩුව, මාදුගඟ, මාතලේ, රුකව සහ කහඳ මෝදර කොළඹට දකුණින් පිහිටි කඩොලාන පද්ධති 10ක් ද සහ කොළඹට වයඹ දෙසින් වනතලේලි, සෙටුවත්ති, එත්තාලි, කල්පිටිය i, කල්පිටිය ii, මුත්තලම, මැදවල, පම්බල, තලේලි, මුත්තක්කර කළමනාකරණ සැලැස්මක් යටතේ කළමනාකරණය සහ සංරක්ෂණය කරනු ලැබේ.

බාධක වෙරළ, වැලි වැටි සහ වැලි තුඩුව

- 0 බහුමිධ ආයෝජනයක් සඳහා වැලි වැටි භාවිතා කිරීමට, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වැලි වැටි ආශ්‍රිතව කස ගස් සිටුවීමේ වැඩ සටහනක් ආරම්භ කිරීම.
- 0 පාරිසරික වශයෙන් සංවිදි ප්‍රදේශ සැලකිල්ලට ගනිමින් දිස්ත්‍රික් මට්ටමේ ව්‍යාපෘති කලාපීයකරණ සැලැස්මක් හමිබන්නොට දිස්ත්‍රික්කය සඳහා සකස් කරන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ හමිබන්නොට පිහිටි වැලි වැටි කළමනාකරණය සහ දැනුවත් භාවය සඳහා වූ වැඩ සටහනක් ඇතුළත් කොට ඇත.
- 0 1998 ජූලි මාසයේදී මිගමුව කලපුව කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදුව 1999 පෙබරවාරි මාසයේදී රුකව කලපුව ද 2001 ජූලි මස බෝලිගොඩ වැට ද 2001 ජනවාරි මාසයේදී මඩකලපුවේ කලපුව ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශ වශයෙන් ද ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී.

වෙරළ කලාපය තුළ ක්‍රියාත්මක වන සංවර්ධනය පෙරටු කොටගත් අනෙකුත් විශේෂිත ආයතනයන් අතර ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, සංචාරක කටයුතු සංවර්ධනය කිරීම සඳහා මහා සැලැස්මේ පිළියෙල කොට ඇති අතර, එහි පරිසර දූෂණය පාලනය කිරීමට සංවර්ධකයින් විසින් පිළිපැයිය යුතු මාර්ගෝපදේශ ඊට අතුළත්කොට ඇත. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඒවායේ සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වගකීමක් දැරූ බොහෝ ආයතන ගණනාවක් ඇති බව සලකන විට, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ වැදගත් කළමනාකරණයක් අත්කර ගැනීමට නම් එම කටයුතු වඩාත් කාර්යක්ෂම ලෙස සම්බන්ධීකරණය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් තිබීම අවශ්‍ය බව පෙනී යයි.

1996 අංක 2 දරණ ධීවර සහ ජලජ සම්පත් පනත සහ 1937 අංක 2 දරණ ගාල සහ සත්ත්ව ආරක්ෂණ අඟු පනත සහ විශේෂයෙන් පසු කාලීන සංශෝධනයන් වූ 1993 අංක 49 දරණ පනත අතුලු සමූදායි විශේෂ අපහාසය සීමා කරනු ලබන පනත් කිහිපයක් ද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ සම්පත් ආරක්ෂාව සඳහා වැදගත් වේ.

3.3.3 කළමනාකරණ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ අනාගත නැඟුරුව

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ පිළිබඳ තත්ව වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම තිසුණු අවධානයකින් කළ යුතුය. ඒවා සකස් කිරීම පදනම් විය යුත්තේ පරිසර පද්ධති වල විභාගිතවය නිර්ණය කිරීම, සම්පත් හා විනය පිළිබඳ ඉසුළු දාර්ශනික, මුහුණ දිය යුතු තර්ජන, අනාගත කැමැත්තක් සහ සම්පත්වල නිර්සාර අස්වනු මට්ටම යනාදී පර්යේෂණයන් මගින්, අනතුරුව එම තොරතුරු සැලසුම් කරණය, සංවර්ධන හෝ අනෙකුත් ක්‍රියාකාරකම් වලට අදාළ ආර්ථික සංවිධාන සහ පෞද්ගලික ආයතන වෙත බෙදා හැරිය යුතුය. මේ පිළිබඳ දැනුවත්කම දක්වන පොදු සහ පෞද්ගලික ආයතන සහ පර්යේෂකයින්ට හානි නොකළ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ පිළිබඳ විස්තරණ වූ අනන්‍ය පදනමක් පැවතීම සහ ඒ සමඟ එවැනි තොරතුරු නිරන්තරව යාවත් කාලීන කිරීම, ප්‍රධාන අවශ්‍යතාවකි. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණයේ සාර්ථක අභ්‍යර්ථක බව සුපරීක්ෂණය සහ අගයනීය වැඩ සටහනක් පිළියෙල කිරීමද වැදගත් අවශ්‍යතාවක් වෙයි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය සඳහා මීට පෙර අනුගමනය කරන ලද ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයන් පිළිබඳ අත්දැකීම් අනුව සලකා බැලීමේදී විවිධ වෙරළබඩ සම්පත් පිළිබඳ බල සේකාර්යයන් සහ ආයතනයන් අතර සම්බන්ධීකරණය කළ යුතුය. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය සඳහා වූ සාර්ථක වාදි අනාගත ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීමේදී අතිශයේදී මුහුණ දුන් දුෂ්කරතා ගැන ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු කළ යුතුය. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා සම්බන්ධව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් මීට පෙර යොදා ගත් කළමනාකරණ පිලියම්, නියෝගාත්මක පියවර මත බොහෝ දුරට ඵලදායී ගෙන ඇති ආයතන අතර පැවතිණ. ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය සහ ප්‍රජා සහභාගිත්වය මෙතෙක් දුර්වලව පැවති බව පිළිගෙන ඇති නිසා ඒවා ගත්තිමත් කිරීමට ප්‍රමුඛතාවයන් දිය යුතුව ඇත. විවිධ පරිසර පද්ධතියක් සම්බන්ධව දැකිය හැකි හානි ගැටළු සිසිල් සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඉතා වැදගත් වන අතර, විශේෂිත වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඒවා සම්බන්ධව විවිධ ගැටළු පිළිබඳව කටයුතු කිරීමේදී හැකි සෑම අවස්ථාවක්ම ප්‍රජා සහභාගිත්වය ප්‍රවර්ධනය සඳහා විශේෂිත කලාප කළමනාකරණය යොදා ගත යුතුය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා සම්බන්ධ නීතිය බලාත්මක කිරීමේදී සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් පිළියෙල කොට ඇති මෙහි විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම වැනි වෙනත් කළමනාකරණ සැලැස්මවල නිර්දේශයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් යොදා ගැනීම අවශ්‍ය වෙයි. වෙරළබඩ සම්පත් පිළිබඳ සියලුම සැලසුම් සකස් කිරීමේදී ප්‍රමාණවත් ආයතනික සම්බන්ධීකරණයක් හා සහයෝගිතාවක් ද තිබිය යුතුය. ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණයේදී ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සමඟ සම්පත් සම්බන්ධතාවයක් අවශ්‍ය වීම ඊට දැනුණෙකි. මේ නිසා කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේදී තම විෂයය පවසා අයත් සියලු ආයතන ඒවා සම්බන්ධ විය යුතුය. එවැනිම වෙරළබඩ දූෂණය පිළිබඳ ගැටළු වලට පිළියම් සෙවීමේදී විවිධ සංවර්ධන කටයුතු සුදුසු ක්‍රියා පටිපාටි යටතේ පාලනය කිරීම ද වැදගත් වෙයි. පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීමද වඩාත් වැදගත් මෙහෙයවීමක් වන බැවින් අනාගත කළමනාකරණ කටයුතු වලදී මෙයට ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු කළ යුතුය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සඳහා වූ අනාගත ප්‍රවේශයන්, භූගෝලීය වශයෙන් විශේෂිත විය යුතු අතර, මානව ක්‍රියාකාරකම් සහ ස්වාභාවික පද්ධතියේ වෙනස්වීම් අතර පවත්නා සහ සම්බන්ධතාව සැලැදිලි කර ගැනීම මත පදනම් විය යුතුය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති නිර්සාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීමත්, අනාගතයේදී කළමනාකරණයේ සමස්ත අරමුණ විය යුත්තේ ඒවායේ ස්වාභාවික ගති ලක්ෂණ සංරක්ෂණය කිරීම සහ වැඩි දියුණු කිරීමය. මෙම අරමුණ ලබාකර ගැනීමේදී එක් එක් පද්ධතිය හා සම්බන්ධ ගැටළු වෙන් වෙන් වශයෙන් ගෙන ඒවායේ නිවහන ගති ලක්ෂණ සහ අවශ්‍යතාවයන් සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍ය වේ. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා වූ සියළුම ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම්, ජාතික භෞතික සංවර්ධන සැලසුම්, ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සහ ජාතික මෙහෙයුම් විධිමත් සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට අනුකූලවන බවට වග බලාගත යුතුය. ඇතැම් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතිය ඉතා දැඩි තර්ජනයන්ට මුහුණ පා ඇති නිසා, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රමුඛතා මත සිදු කිරීම වැදගත් වේ. කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ ප්‍රමුඛතාව මත පෙලගැසීම සඳහා උත්සාහයක් මෙම සැලැස්ම මගින් ගෙන නොමැති වුවත්, එය වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අවස්ථාවේදී සැලකිල්ලට ගැනීමට සහ ඉහත වැදගත් සෞඛ්‍යයකි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා අනාගත අවශ්‍යතාවන් හඳුනා ගැනීමට, අතිශයේ ක්‍රියාත්මක කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් වල පැවති අඩු ලුහුඬුකම් මෙන්ම වර්තමාන කළමනාකරණ අවශ්‍යතාවන් විශේෂණය කිරීමෙන් අනතුරුව ක්‍රියාකාරකම් ද මේ පරිච්ඡේදයෙන් හඳුනා ගෙන ඇත. එක් එක් පද්ධතිය පිළිබඳ විශේෂිත සංරක්ෂණ ගැටළු හඳුනා ගෙන ඇති අතර එම තත්වයන් සමනය කිරීම සඳහා ඒවායේ වර්තමාන තත්වය සහ සම්බන්ධ හානිවලට අනුව අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති, ක්‍රමෝපායන් සහ ක්‍රියාකාරකම් හඳුනා ගෙන ඇත.

3.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණ: 1

මෙහි විධිමත්ව පවතින ඉහල නැංවීම, මෙහි සම්පත් නිර්සාර හා විනයට ඉඩ ප්‍රස්ථා සැලැස්ම, ආර්ථික කටයුතු නිර්සාර කිරීම සහ වෙරළ බාදනයට එරෙහිව බාධකයන් වැළැක්වීම සඳහා කොර්ලපර සංරක්ෂණය කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.1

වෙරළ කලාපය තුළ සහ ජීවන සිදුවන සංවර්ධන කටයුතු හේතුකොට කොර්ලපර හානිය වී ම සහ සෞඛ්‍ය වීම අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.1

සංවර්ධන කටයුතු හිසා සිදුවන කොර්ලපර හානිය සහ විනාශය අවම කිරීම / මූලික ප්‍රධාන දැමීම සඳහා සුදුසු නීති සහ රෙගුලාසි සකස් කිරීම, හඳුන්වා දීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. කොර්ලපර පද්ධතියේ හානිය වැළැක්වීම සඳහා පවත්නා නීති / රෙගුලාසි බලාත්මක කිරීම (පරිච්ඡේද 2 හි වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ නිර්දේශයන් බලන්න)
 2. මුහුදු තිරිගල් කැනීමට එරෙහිව පවත්නා නීති වඩාත් කාර්යක්ෂම ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 3. ගොඩනගන තිරිගල් කැනීම, පාලනය කිරීමට අදාළ බලධාරීන්ට සහාය වීම.
 4. කොර්ල මත පදනම් වූ හුණු හානි කැපීම, කොර්ල කැනීමේ නියුක්ත වුවත්, විසඳුම මුහුදු එකරැස් කරන්නන්, ධීවරයින්, සංචාරක මත පෙනවන්නන් සහ විදුරු පතුල් සහිත බෝවූ ක්‍රියාකරුවන්ගෙන් වැනි හඳුනාගත් ඉලක්ක කණ්ඩායම් සඳහා කොර්ලපර වලට සිදුවන හානි වැළැක්වීමට අදාළ නීති සහ රෙගුලාසි පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම සඳහා සන්නිවේදන වැඩ සටහන් දියත් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.2

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් සහ ඉදි කිරීම් ක්ෂේත්‍රය සඳහා අවශ්‍ය වන හුණු වෙනුවට හානි නොකළ හැකි වි කල්ප ද්‍රව්‍ය භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. තිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු සඳහා වන විකල්ප ආදේශ පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් ප්‍රවාරයක් ලබා දීම (වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ වූ පරිච්ඡේද 2 හි සඳහන් නිර්දේශයන් බලන්න)
 2. විවිධ හානි කණ්ඩායම් අතර තිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු සඳහා වන ආදේශන ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා වෙළඳපොළ ආශ්‍රිත පෙළඹ වීම් හානි කිරීම.
 3. රජයේ ඉදි කිරීම් වැඩ සඳහා තිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු භාවිතය සීමා කිරීම සඳහා වූ ප්‍රතිපත්තිය දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.3

තිරිගල්පර වලට හානි පමුණුවන හෝ විනාශකාරී ක්‍රියාකාරකම්හි නිරතවූවන් සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වය සහ දැනුවත් හානිය වැඩි කිරීම මස්සේ විකල්ප ජීවන මාර්ගයන් සහ / හෝ පහසුකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. මුහුදු තිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූවන්ට විකල්ප ජීවනෝපායන් සැපයීම සඳහා ක්‍රියාකාරී වැඩ සටහනක් ආරම්භ කිරීම.
 2. කොර්ලපර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්හි පොල් ලෙලි පල් කිරීම සඳහා විකල්ප ක්‍රියාවලි සහිත වූ ගිල්ප කුම හඳුන්වා දීම.
 3. කොර්ලපර වලට හානි දයක වූ අහිතකර ධීවර ක්‍රියාකාරකම් වැළැක්වීම සඳහා ධීවර සහ ජලජීවී වගාව පිළිබඳ (පරිච්ඡේද 5) පරිච්ඡේදයේ සඳහන් යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 4. ගැඹි සෑම ස්ථානයකම කොර්ලපර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්ගෙන් පිටත නැංගුරුම් පොලවල් ස්ථානගත කිරීම සහ අදාළ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා සහාය වීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.4

රෝග මධ්‍ය සහ අපද්‍රව්‍ය (දූෂක) මගින් කොර්ලපර වලට සිදුවන අහිතකර බලපෑම් වළකාලීම / අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතන සහයෝගිතාව මස්සේ සහාය වීම සහ අදාළ ක්‍රියාකාරකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. කොර්ලපර වලට වන හානි අහිතකර බලපෑම් පිළිබඳව විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් වෙරළබඩ ජල දූෂණය අවම කිරීම සඳහා අනෙකුත් ආයතන මගින් සිදු කරනු ලබන කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 2. සමුද්‍ර දූෂණයේ බලපෑම සහ එමගින් කොර්ලපර වලට වන හානිය අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතනික සහයෝගිතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 3. වෙරළ තීරයන් පවුල කිරීමේ ප්‍රජා වැඩ සටහන් දිරිමත් කිරීම සහ වෙරළබඩ දළ දූෂණය අඩු කිරීම සඳහා දැනුවත් කිරීමේ ප්‍රවාරයන් සහ සන්නිවේදන ක්‍රියාකාරකම් පැවැත්වීම.

- වෙරළබඩ දළඹය ඇති කරන්නාවූ සියලු සංවර්ධන කටයුතු වලදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය මගින් සපයා ඇති මාර්ගෝපදේශ දැඩි ලෙස පිළිපැදීම සහතික කිරීම.
- කොරල්පර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳව නියැදි මැනගැනීමේ ආනුසේන වැඩසටහනක් විධිමත්ව අදාළ ආයතන වල සහයෝගිතාවයෙන් සිදු කිරීම (පරිච්ඡේද 4 බලන්න).

ප්‍රතිපත්තිය : 1.2
 නිරසාර්ථක කළමනාකරණ ක්‍රම අනුමතය කිරීම තුළින් කොරල්පර ආශ්‍රිත ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීම සහ වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපායන් : 1.2.1
 විසිතුරු මසුන්, පොකිරිස්සන්, බෙල්ලන්, මුහුදු කුඩුල්ලන් වැනි කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන් ප්‍රමාණය ඉක්මවා නොගැනීම පාලනය සඳහා, යෝග්‍ය කළමනාකරණ විධි විධාන තුළින් අවම කිරීම / වලක්වා කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- කොරල්පර ආශ්‍රිත ධීවර කටයුතු හා සම්බන්ධ ධීවර සහ ජලජීවී වගාව පිළිබඳ පරිච්ඡේදයේ යෝජනා කොට ඇති ක්‍රියාකාරකම් (පරිච්ඡේද 5) ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.2.2
 කොරල්පරයන්හි ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය සඳහා අදාළ වන්නාවූ ක්‍රියාකාරකම් අනෙකුත් අන්තර් ආශ්‍රිත සැලසුම් සහ වැඩ සටහන් සමඟ ඒකාබද්ධ කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- කොරල්පර ආශ්‍රිත ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට අදාළ වන ලෙස ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය දැක්වීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.3
 කොරල්පර සංරක්ෂණය සහ ප්‍රතිස්ථාපනය සඳහා අදාළ වන්නාවූ විදග්ග පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.3.1
 සහනාගිතව පර්යේෂණයන් සහිතව කොරල්පර පද්ධතීන් සහ ඒවායේ සම්පත් පිළිබඳ සම්බන්ධ කිරීමේ සහ කොරල් පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සහ ඵලදායී ලෙස තොරතුරු බෙදා හැරීම / සන්නිවේදනය කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- කොරල්පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට අදාළ ප්‍රමුඛ ස්ථාන පිළිබඳව සහ කොරල්පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සඳහා වූ තාක්ෂණය සහ ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳව තොරතුරු හඳුනා ගැනීම සහ බෙදා හැරීම.
 - විගාල වගයෙන් කොරල්පර වලට හානි පමුණුවා ඇති ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සහනාගිතවයෙන් නැවත කොරල්පර වගා කිරීම සඳහා වැඩ සටහන් දේශීය හා විදේශීය ආධාර ආයතන සහ පර්යේෂණ ආයතන / විග්ව විදාල සමඟ සහයෝගයෙන් ආරම්භ කිරීම.
 - ජීවන තත්වයේ ගුණාත්මක බව උසස් කිරීමට ඉවහල් වන්නාවූ කොරල්පර ජීවීන් (උදා- මාෂයීය වටිනාකමක් සහිත ජීවීන්) පිළිබඳ සහයෝගාත්මක පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වූ ක්‍රමවේදයන් ආරම්භ කිරීම.
 - පැයුම්ලත් (තාරකා මසුන්) මුලින් උපුටා ගැනීමේ වැඩ සටහනක් දියත් කිරීම.
 - උණවටුන ප්‍රදේශයේ කොරල්පර කෙරෙහි ඇස්කිසියාවන්ගේ (Ascidians) බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම සහ අවම කිරීම සඳහා සුදුසු පිළිවෙත් හඳුනාගැනීම.
 - කොරල්පර කළමනාකරණය පිළිබඳ ගොලිය ජාලය (GCRMN) සහ නාරා ආයතනය මගින් සකස් කරන ලද දත්ත සමුදාය විධිමත්ව යාවත්කාලීන කිරීම, කොරල්පර පිළිබඳ අන්තර් ආයතන දත්ත සමුදාය (Meta Data Base) ස්ථාපිත කිරීම, සහ මෙම තොරතුරු බෙදා හැරීම සඳහා උචිත විධි විධාන ඇති කිරීම.
 - කොරල්පර හෙලාගැනීම සහ අනෙකුත් හානිමය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා කොරල්පර පිළිබඳ සමාජ ආර්ථික දත්ත එක් රැස් කිරීම වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.4
 කොරල්පර හා සම්බන්ධ සංචාරක කර්මාන්තය, සම්පත් කෙරෙහි හානිදායක නොවන බව තහවුරු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පිළිවෙත් යොදනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.4.1
 කොරල්පර වලට හානිදායක නොවන සහ පරිසර හිතකාමී සංචාරක කර්මාන්තය සහනාගිතව ක්‍රියාමාර්ග තුළින් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- සුදුසු ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සහනාගිතවය සහිතව පාරිසරික සංචාරක කර්මාන්තය ස්ථාපිත කිරීම සඳහා පොදුගලිත අංශයේ සහනාගිතවය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 - කොරල්පර වලට හානිදායක වන සංචාරක ගාමිකයන් හඳුනා ගැනීම සඳහා අදාළ පාර්ශවකරුවන් සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම සහ අවම කිරීමේ පිළිවෙත් ආරම්භ කිරීම.
 - සම්පත් සංරක්ෂණය සහ විනෝදගුවාදය වැඩි කිරීම සඳහා කොරල්පර නැරඹිය හැකි ප්‍රදේශයන්හි හොටල් ආශ්‍රිතව, දැනුම ලබාදීමේ පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය / හොටල් සමඟ සහයෝගිතා වැඩ සටහන් ඇරඹීම.
 - ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, හොටල්, සංචාරක නියෝජිතයින්, රේගුව, ගුවන් නොවුපල අධිකාරීන් සමඟ සහනාගිතව වැඩ සටහන් ඔස්සේ කොරල් පර සහ ආශ්‍රිත ජීවීන්ගේ සංරක්ෂණය පිළිබඳව සංචාරකයින් අතර දැනුවත් බව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 - අපනයනය තහනම් කරන ලද කොරල් ආශ්‍රිත ජීවීන් හඳුනා ගැනීමට උපකාරී වීම සඳහා අදාළ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට පරිශීලන ද්‍රව්‍ය සහ පුහුණු කිරීමේ වැඩ සටහන් සම්බන්ධීකරණය සහ සහාය වීම.

අරමුණු 2 :
 පාරිසරික තාර්කයන්ට පවත්වාගෙන යෑමට, අදාළ සමාජ හා ආර්ථික කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීමත් සඳහා මෝස හා කළු සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය 2.1 :
 වෙරළ කලාපය තුළ මෙන්ම එයින් පිටත සිදු කෙරෙන සංවර්ධන කටයුතු නිසා මෝස හා කළුපිටලට සිදුවන හානිය අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.1.1 :
 දැනට පවත්නා වෙරළ කලාපීය මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව ලබා ගැනීමෙන් හා සුපරිසරයේ මගීන් පිරිසහදා නොකළ කාර්මික අපද්‍රව්‍ය හා පල්ලේදු, මෝසවලට හා කළුපිටලට බැහැර කිරීම අවම කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- ඉස්සන් ගොවිපල වලින් බැහැර කෙරෙන අපද්‍රව්‍ය ඇතුළු කාර්මික අපද්‍රව්‍ය සහ කැලී කසල මෝස හා කළුපිටල වෙත අපවහනය කිරීමේ බලපෑම් තක්සේරු කිරීම සඳහා කලින් කල නියැදි පදනම් කරගත් ජලයේ ගුණාත්මකතාවය සුපරිසරය.
 - මෝස සහ කළුපිටල වෙත කැලී කසල සෑදූ බැහැර කිරීම සහ කර්මාන්තවලින් ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා පළාත් පාලන හා වෙනත් ආයතනවල සහයෝගිතාවයෙන් වැඩ සටහන් ආරම්භ කිරීම හෝ දැනට ක්‍රියාත්මක වන වැඩ සටහන් සඳහා අවශ්‍ය සහය ලබා දීම.
 - වෙරළ කලාපය තුළ ඇති සියළුම කර්මාන්ත මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ පරිසර බලපෑම් ක්‍රියා පටිපාටි හා පාරිසරික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලවන දක්වන බව තහවුරු කිරීමට අවශ්‍ය සුපරිසරය වැඩ පිළිවෙත් සකස් කිරීම.
 - 4 වන පරිච්ඡේදයේ අඩංගු අදාළ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 2.1.2 :
 ජලය හැරවීම හා වාර්ෂික ක්‍රම මගින් මෝස හා කළුපිටල පරිසරය කෙරෙහි ඇති කරන බලපෑම් සහයෝගිතා වැඩ සටහන් තුළින් අවම කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- වාර්ෂික ඇතුළු ගංගාවල ඉහලින් සිදු කෙරෙන සංවර්ධන කටයුතු නිසා ඇතිවන ජල දළඹය, අවසාදනය හා ලවණතාව වෙනස් වීම් යනාදිය අවම කිරීම සඳහා මෝස හා කළුපිටල කළමනාකරණය, ජලාධාර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ කිරීමේ යාන්ත්‍රණයන් ඇති කිරීම.
 - තෝරාගත් මෝස හා කළුපිටල කෙරෙහි ජලය හැරවීම හා වාර්ෂික කටයුතු වලින් ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් හඳුනාගෙන ඒවා අවම කිරීමට අවශ්‍ය ක්‍රියා මාර්ග හඳුනා ගැනීම.

ක්‍රමෝපාය 2.1.3 :
 අනවසර ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම, ගොඩ කිරීම හා වැලිපර සාධනය හේතුවෙන් මෝස හා කළු ක්‍රියාකාරී ප්‍රදේශ අඩුවීම අවම කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
- මෝස හා කළුපිටල අධිකාරී බලය සහ ආයතන හඳුනාගෙන මෝස සහ කළුපිටල මැනුම් ගත කොට මායිම් නියම කිරීම.
 - අනවසර ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම් වැලැක්වීම පිණිස මෝස හා කළුපිටල අතර රක්ෂකයන් ඇති කිරීම.
 - කළුපිටල අහිමිවන හැකිතාක් දුරට පොදු ප්‍රවේශයක් ලෙසට පවත්වාගෙන යෑම. කළුපිටල ඉදිරියෙන් ඇති ප්‍රදේශවල සංවර්ධන කටයුතු සඳහා සීමාවන් පැහැදීමට අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හිදී නිසි ප්‍රවේශයක් තැබීම.
 - කළුපිටල මෝසන්හි සම්පත් හා විනාශ කරන්නන් සඳහා ප්‍රමාණවත් පිරිසිදු පහසුකම් සැලසීම.
 - ඉඩම් ගොඩ කිරීම හා අනවසර අත්පත් කර ගැනීම් පාලන කෙරෙන පවත්නා නීති බලාත්මක කිරීම.
 - තෝරාගත් මෝස හා කළුපිටල කෙරෙහි වැලිපර සාධනයක් හා වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපෑම් අධ්‍යයනය කොට ඒවායේ අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීමට ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගැනීම.

ක්‍රමෝපාය 2.1.4 :

සහයෝගාත්මක ව්‍යායමයන් ඉදිරි වෙරළ කලාපයේ සහ ඊට අභ්‍යන්තරයේ ක්‍රියාත්මක අභිනව කෘෂි වගා ක්‍රමයන්ගෙන් ඇතිවන දුෂ්කර අවම කිරීමට උපකාරී වීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. මෝස හා කළු වෙහ අපද්‍රව්‍ය පිටාර ගලායෑමෙන් සිදුවන ප්‍රතිඵල හඳුනා ගැනීමට සුපර්යේෂණ වැඩ සටහනක් ඇරඹීම.
 2. කෘෂි කර්මාන්තයේදී අධිකලෙස පොහොර හා කෘෂි රසායන යෙදීම, පාලනය කිරීම සඳහා කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව සහ වෙනත් අදාළ ආයතන හා ඒවායේ ව්‍යාප්ත නිලධාරීන්ගේ සම්බන්ධීකරණයක් සකස් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 2.1.5

සහ ද්‍රව්‍ය අපහරණය නිසා මෝස හා කළු වෙහ ඵලදාව නිර්විචිතව තර්ජනයන් අවම කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය විසින් පිලියෙල කොට ඇති සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායට අනුකූලව පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රජාවන් සමඟ මෝස හා කළු වෙහ සහ අපද්‍රව්‍ය මුද හැරීම අවම කිරීමේ වැඩ සටහනක් සකස්කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 2. වෙරළ කලාපය තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය දැමීම ප්‍රතිස්ථානගත කිරීමේ වැඩ පිලිවෙලක් සැලසුම්කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 3. සහ අපද්‍රව්‍ය ආර්ථික වැදගත්කමක් යුතු ජීව වාසු හෝ කොමිපෝස්ට් පොහොර වැනි ද්‍රව්‍ය වලට පරිවර්තනය කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.2 :

මෝස හා කළු වෙහ ආර්ථික, පාරිසරික හා සමාජීය අගය, වැඩි දියුණු කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 2.2.1 :

ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් මෝස හා කළු වෙහ තිරසාර කළමනාකරණය ප්‍රවර්ධනය කෙරෙනු ඇත.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. ධීවර ජනතාව හා කටයුතු පාලනය කිරීමෙන් මෝස හා කළු වෙහ ධීවර කටයුතු තිරසාර මට්ටමකට පවත්වාගෙන යාමට සහතික කිරීම.
 2. මෝස හා කළු වෙහ පාරිසරික හා විනෝදාත්මක අගයන් සංරක්ෂණය කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම අරඹා සම්පත් හානිකරුවත් හා වෙනත් ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් සමඟ සඳහා සහතිකවේදනයක් ඇති කිරීම.
 3. ප්‍රජාවන්ගේ සහභාගිත්වය ඇතිව කළු හා ආශ්‍රිත පරිසර ගිණකාමි සංචාරක කටයුතු සුදුසු තත්ව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 4. සංරක්ෂණ හා ප්‍රජා සංවර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ධී දුෂ්කර කරන්නා වනදී ගෙවයි" යන මුලධර්මය ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා අවශ්‍ය ධනාත්මකත්වයක් ඇති කිරීම.
 5. පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය විසින් සකස්කොට ඇති ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ සැලැස්මේ අදාළ තීරයේ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අරමුණු 3 :

පාරිසරික කාර්යයන් හා ආර්ථික හා සමාජ අගය පවත්වාගෙන යා ගැනීම වන පරිද්දෙන් මුහුදු තෘණ තලා සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 3.1 :

මුහුදු තෘණ තලා වලට මෙම පරිසර පද්ධති ඉදිරි හෝ බැහැරින් සිදුවන හානි අවම කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 3.1.1.

අදාළ ආයතන හා සහයෝගයෙන් යෝජිත රෙගුලාසි මගින්ද මුහුදු තෘණ තලාවලට සිදුවන හානිය අවම කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. මුහුදු තෘණ තලාවලට හානි පමුණුවන, හානිකර ධීවර ක්‍රම, ජල දුෂණය, වැලි ඉවත් කිරීම යනාදිය වලට වැළැක්වීමට දැනට පවත්නා හා යෝජිත රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම (5 වන පරිච්ඡේදයේ හානිකර ධීවර ක්‍රම බලන්න).

ප්‍රතිපත්ති 3.2 :

ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු තෘණ තලා පිලිබඳ පර්යේෂණ කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 3.2.1 :

මුහුදු තෘණ තලා කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීමට ඉඩදෙන අන්දමේ අන්තර් ආයතනික සහයෝගාත්මක පර්යේෂණ හා සුපර්යේෂණ වැඩ සටහන් දියත් කරනු ලැබේ.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. ශ්‍රී ලංකා මුහුදේ ඇති මුහුදු තෘණ තලා ක්‍රමානුකූලව සිතියම්ගත කිරීමට අදාළ වන වැඩ සටහනක් ඇරඹීම හෝ දැනට පවත්නා වැඩ සටහන් ගනිමින් කිරීම.
 2. ජලාධාර ප්‍රදේශ වල ජල කළමනාකරණයේ අභිනව ක්‍රම, වැලි බාධක ඇති වීමෙන් සිදුවන හානියන් අධ්‍යයනය කිරීමට වැඩ සටහන් අරඹා ඒවා පදනම්කොට ගෙන කළමනාකරණ ක්‍රම යෝජනා කිරීම.

අරමුණු 4 :

පාරිසරික වගකීමට ප්‍රවේශීය යුතු කාර්යයන් හා සේවා සහ ජෛව විවිධත්වය පවත්වාගෙන යෑම, හා අදාළ සමාජ හා ආර්ථික කටයුතු පවත්වාගෙන යෑමට හැකිවන පරිද්දෙන් කඩොලාන පද්ධතීන් සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.1 :

නිසිසේ සැලසුම් නොකළ සංවර්ධන කටයුතු වලින් කඩොලාන පද්ධතීන්ට හානිදායක නොවන පරිදි හා අවකරණය වැලැක්වීම/අවම කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 4.1.1 :

උචිත කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් යොදා ගැනීම මගින් කඩොලාන පද්ධතීන්ට සිදුවන හානි වැලැක්වීම හෝ අවම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ හා රෙගුලාසි සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. කළමනාකරණය කඩිනමින් අවශ්‍යවන සංවිදි කඩොලාන ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ඒවා සඳහා උචිත කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් සකස්කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 2. තොරතුරු ප්‍රදේශ සඳහා, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සකස් කොට ඇති සංරක්ෂණ කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.
 3. හායනය වූ කඩොලාන ප්‍රදේශවල කඩොලාන නැවත වගා කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
 4. අවසර පත්‍ර ක්‍රමය හා පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලීන් ඉදිරි කඩොලාන ප්‍රදේශවල නව සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම.
 5. කඩොලාන පද්ධතීන් තුළ දැනටමත් කෙරෙන හෝ අනාගතයේදී සිදු කිරීමට අපේක්ෂිත සංවර්ධන කටයුතුවල අභිනව බලපෑම් හඳුනාගෙන ඒවා අවම කිරීමේ ක්‍රියා මාර්ග සකස් කිරීමට උපකාරීවන සුපර්යේෂණ ධනාත්මකත්වයක් හඳුන්වා දීම.
 6. තිරසාර ලෙස කඩොලාන සම්පත් නිසාරණය අවසර ලබා දිය හැකි ස්ථාන හඳුනා ගෙන, එම භාවිතයන් සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.2 :

ආර්ථික කටයුතු හා සම්බන්ධ කඩොලාන සම්පත් තිරසාර ලෙස භාවිතය දිරිමත් කෙරේ.

ක්‍රමෝපාය 4.2.1 :

ආයතනික හා ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඉදිරි ආර්ථික කටයුතු සඳහා තිරසාර කඩොලාන කළමනාකරණයට සහාය වීමත්, ප්‍රවර්ධනය කිරීමත් සිදු කරනු ලැබේ.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. උචිත ස්ථානවල ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඇතිව පරිසර ගිණකාමි සංචාරක කටයුතු ඇරඹීමට පුද්ගලික අංශය දිරිමත් කිරීම.
 2. කඩොලාන වල වටිනාකමත්, ඒවා සංරක්ෂණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිබඳව පාසැල් සිසුන් ඇතුළු ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් සඳහා සුදුසු සන්නිවේදන වැඩ සටහන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 3. දැනට විනාශකාරී ලෙස කඩොලාන සම්පත් භාවිතා කරන්නවූන් එම කටයුතුවලින් බැහැරකොට, විකල්ප ජීවනෝපායන් කෙරෙහි යොමු කරවීම සඳහා නව ක්‍රියා මාර්ග සකස් කිරීම.
 4. ප්‍රජා මට්ටමේ යොදාගත හැකි හානිකර හෝ වන කඩොලාන භාවිතයන් හඳුනාගෙන ඒ පිළිබඳ තොරතුරු පාර්ශවකරුවන් අතර ප්‍රචාරය කිරීම.
 5. තිරසාර ලෙස කඩොලාන භාවිතා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා සුදුසු අන්තර් ආයතන සම්බන්ධීකරණ ධනාත්මකත්වයක් ඇති කිරීම.

අරමුණ 5 :

පාරිසරික කාර්යයන් හා ආර්ථික හා සමාජ අගය පවත්වාගෙන යෑමට හැකිවන පරිද්දෙන් ලවණ වගුරු සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 5.1 :

ලවණ වගුරු භාග්‍යයට පාත්‍ර කරවන සංවර්ධන කටයුතු වැලැක්වීම හෝ අවම කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 5.1.1 :

අදාළ ආයතන අතර සම්බන්ධතා සම්බන්ධීකරණ ඉදිරි කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කෙරෙනු ඇත, අදාළ මාර්ගෝපදේශ/ රෙගුලාසි වලට අනුකූලව සිදු කෙරෙන බව සහතික කිරීම.

- යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. ලවණ වගුරු බිම් වල පාරිසරික හා සමාජ හා ආර්ථික වටිනාකම අනුව අභියෝගී වැදගත්වන ඒවා හඳුනාගෙන, ආශ්‍රිත සංවර්ධන කටයුතු සැලසුම් කිරීම සඳහා අවශ්‍යවන මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
 2. අදාළ වෙනත් ආයතනවල සහාය ඇතිව, ලවණ වගුරු බිම්වල ප්‍රශස්ථ භාවිත සීමාවන් නිර්ණය කොට, අනාගතයේදී සිදුකල හැකි සංවර්ධන කටයුතුවලට ඉවහල් වන සේ කලාපන සැලසුම් සකස් කිරීම.
 3. පවත්නා හිඟ, රෙගුලාසි හා අවසර පත්‍ර වලට අනුකූලවන පරිද්දෙන් ලුහු ලේවා, ඉස්සන් පොකුණු වැනි කටයුතු පාලනය කිරීම.
 4. ලවණ වගුරුවල හා අවට සිදුවන සංවර්ධන කටයුතු අදාළ ආයතන මගින් පාලනය කිරීම සඳහා ධනාත්මකත්වයක් සකස් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 5.1.2 : පාරිසරික කාර්යයන්, ආර්ථික හා සමාජීය අගයන් හා සෞන්දර්යාත්මක වැදගත්කම පවත්වා ගෙන යා හැකි වන පරිද්දෙන් බාධක වෙරළවල්, ඉඩු හා වැලි වැටි සංරක්ෂණය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. සම්පත් හා විනාශකරන වන ඉඩම් හිමියන් ලවණ වගුරුවල වැදගත්කම පිළිබඳව දැනුවත්කොට ඒවා සංරක්ෂණය කිරීමට ඔවුන්ගේ කැපවීම හා වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා විශේෂ වැඩ සටහන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි සංරක්ෂණය සඳහා ඉටුකලවන සන්නිවේදනය, අධ්‍යාපනය හා කැප කිරීම් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පළාත් පාලන ආයතන හා සහයෝගයෙන් සංරක්ෂණ සමිති පිහිටුවීම.
2. මෙම පරිසර පද්ධතියේ පාරිසරික වැදගත්කම පෙන්වන තොරතුරු මුද්‍රණය කොට බෙදා හැරීම.
3. බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි වල වැදගත්කම පෙන්වන අන්දමේ සංඥාපුවරු ප්‍රදර්ශනය කිරීම.

අරමුණු 6 : පාරිසරික කාර්යයන්, ආර්ථික හා සමාජීය අගයන් හා සෞන්දර්යාත්මක වැදගත්කම පවත්වා ගෙන යා හැකි වන පරිද්දෙන් බාධක වෙරළවල්, ඉඩු හා වැලි වැටි සංරක්ෂණය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 6.3.2 : ජෛව විවිධත්වය අඩු කිරීමට ඉඩු දෙන මානව ක්‍රියාකාරකම්, අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධතාව ඉලික් අවම කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.1 : බාධක වෙරළ, ඉඩු හා වැලි වැටි භාගයට ලක් කරන වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කරනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටිවල සතුන් හා ශාක විනාශ කිරීම තහනම් කිරීම.
2. හානියට භාජනය වූ වැලි වැටිවල සුදුසු ආවේනික ශාක වගා කිරීමට වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම (2 වන පරිච්ඡේදයේ වැලි වැටි පිළිබඳ නිර්දේශ බලන්න)
3. මුහුදු කැස්බෑවුන් බිඳුණු වැදගත් ස්ථාන හඳුනාගෙන ඒවා සංරක්ෂණයට අවශ්‍යවන සහයෝගාත්මක කටයුතු යෙදීම.
4. Prosopis juliflora වැනි ආක්‍රමණශීලී ශාක විශේෂයන් නිසා ඇතිවන ගැටළු නිරාකරණයට හා අවම කිරීමට අවශ්‍යවන සහයෝගාත්මක පියවර ගැනීම.

ක්‍රමෝපාය 6.1.1 : වැලි වැටි, ආරක්ෂක ඉම් හා රෙගුලාසි මගින් බාධක වෙරළ, ඉඩු හා වැලි වැටි කෙරෙහි සංවර්ධන කටයුතු මගින් ඇති කෙරෙන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. වෙරළබඩ පහතිම් අහිමිවීමට ඇති බාධක වෙරළවල්, ඉඩු හා වැලි වැටි ඉතා වැදගත් ප්‍රදේශ වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කොට, සියලුම හානිකර කටයුතු තහනම් කිරීම.
2. බාධක වෙරළවලට, හා වැලි වැටි වලට ආසන්න ප්‍රදේශවල පිහිටා සංවර්ධන කටයුතු ස්ථානගත කිරීම පිළිබඳ නිර්ණායක සකස් කොට ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.
3. බාධක වෙරළ, ඉඩු හා වැලි වැටි වලට ආසන්නයෙන් පිහිටුවීමට යෝජිත කටයුතු හා අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී වෙරළ බඩ ප්‍රදේශයෙන් පිටත පිහිටුවීමට යෝජිත කටයුතු වලට පාරිසරික බලපෑම් අගයනීමේ ක්‍රියාවලිය අනිවාර්ය කිරීම.
4. බාධක වෙරළ වල හා වැලි වැටි ආසන්නයේ සිදුකරන සියළුම සංවර්ධන කටයුතු, ඒවාට අදාළ සියලුම රෙගුලාසි වලට අනුකූලවන බව සහතික කරනු වස්, අන්තර් ආයතනික සහයෝගිතාව ගනිතිමත් කිරීම.
5. බාධක වෙරළ, ඉඩු හා වැලි වැටිවලට යා වන රජය සතු ඉඩම් සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙන් කිරීම වලක්වාලීමට අදාළ ආයතන අතර සහයෝගිත්වය ඇති කිරීම.
6. මෙම සැලැස්මට අනුකූල කර ඇති 2004 වෙරළාරක්ෂණ ඉම සැලැස්මට ගනිමින් ඉඩම් මනුෂීගත කිරීම පදනම්කර ගනිමින් වැදගත් වැලි වැටි ප්‍රදේශවල වැලි වැටි ආරක්ෂක ඉම් ස්ථාපනය කිරීම.
7. වැලි වැටි ආරක්ෂක ඉම් ඇතුළත සියළුම නව සංවර්ධන කටයුතු හෝ දැනට පවත්නා සංවර්ධන කටයුතු ව්‍යාප්ත කිරීම තහනම් කිරීම.
8. වැලි වැටි ඉම් නිසි පරිදි පවත්වාගෙන යෑමේ වැදගත්කම පිළිබඳව ප්‍රධාන පාරිසරිකවරුන් දැනුවත් කිරීමේ සඳහා වැඩසටහන් සකස් කිරීම.
9. 1992 අංක 23 දරණ බන්ධන හා කැනීම් පනතට අනුකූලව, හා විදා සම්පූර්ණ හා කැනීම් මණ්ඩලය හා සාකච්ඡා කිරීමෙන් බාධක වෙරළවලින් වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි වලින් බන්ධන හෝ බන්ධන වැලි ගවේෂණය / නිසාර්භය පාලනය කර ගැනීම හා කළමනාකරණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.2 : බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි භාගයට ලක් කෙරෙන වෙරළබඩ උප්පෝස් වැලැක්වීම, අවම කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 6.2.1 : සහ අපද්‍රව්‍ය හෝ කැණීම් කටයුතු වලින් මතු වන ද්‍රව්‍ය, බාධක වෙරළ වැලි ඉඩු හෝ වැලි වැටි මත දැමීම අවම කිරීම සඳහා පළාත් පාලන ආයතන හා පාරිසරිකවරුන් පෙළ ගැසීය යුතුය.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :
1. සහ අපද්‍රව්‍ය අපහරණය දැනට බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි වල යොදා ගෙන ඇති තැන් වෙනුවට වෙනත් ස්ථාන භාවිතා කිරීමට පළාත් පාලන ආයතනයන්ට සහාය වීම.
2. පළාත් පාලන ආයතන හා සියළුම පාරිසරිකවරුන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ පවිත්‍ර කිරීමේ වැඩ සටහන් දියත් කිරීම.
3. වෙරළ ප්‍රදේශවල පදිංචි කරුවන් අතර කළමනාකරණ කණ්ඩායම් පිහිටුවා බාධක වෙරළවල වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි සංවර්ධනය කිරීම සඳහා, ඒවා උපයෝගයෙන් ආරක්ෂාකර ගැනීම සඳහාත් මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.3 : බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටි වල ජෛව විවිධත්වය භාගයට පාත්‍ර කරවන කටයුතු අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 6.3.1 : සඳා සන්නිවේදනය මගින් බාධක වෙරළ, වැලි ඉඩු හා වැලි වැටිවල ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීම.

4. වෙරළබඩ ජල දූෂණය පාලනය කිරීම.

4.1 හැඳින්වීම

4.1.1 ගැටළුවේ ස්වභාවය

වඩාත් පුළුල් දෘෂ්ඨියකින් දූෂණය පිළිබඳව සලකා බැලීමේදී එය විවිධ අයුරින් අර්ථ කථනය කළ හැකිය. 1980 ජාතික පාරිසරික පනත අනුව දූෂණය අර්ථ කථනය කරනු ලබන්නේ ඕනෑම පරිසරය වැඩිදිය ලෙස උපයෝගී කරගැනීමට අහිතකර ලෙස හෝ මහජන සෞඛ්‍යයට හානි සෑදීමට හෝ සුඛ සාධනයට හානි සෑදීමට, කැලඹීමට, වනජීවීන්ට, ජලජ ජීවීන්ට හෝ සියළු ආකාරයේ ශාක වලට උපද්‍රවකාරී හෝ සම්පූර්ණ උපද්‍රවකාරී තත්වයක් ඇති වන ලෙස

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ජල දූෂණය පිළිබඳ ගැටළුව පසුගිය දශක කිහිපය පුරා වර්ධනය වන්නකි. වෙරළ තලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත පිහිටි ජනාවාස සහ සංවර්ධන කටයුතු මගින් විශාල

දූෂක ප්‍රමාණයක් සහරා ජලය, ගංගා, දොළ මාර්ග, මෝස සහ කලපු සහ වෙරළබඩ මතුපිට ජලයට එකතු වෙයි. ධීවර, සංචාරක සහ අනෙකුත් කර්මාන්තයන්ගේ තිරසාර සංවර්ධනය සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ යැපීම මෙම ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් මෙන්ම විවිධ පරිසර පද්ධතීන්ටද හානි සෑදීමට මග බොහෝදුරට රඳ පවතී. විශේෂයෙන් වෙරළාසන්න ජල තීරයන්ගේ ජලය විනෝද හා ධීවර කටයුතු ආදියට පුළුල් ලෙස භාවිතා කරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා ජලයේ විවිධ මට්ටම්වල ගුණාත්මක භාවයන් අවශ්‍ය වේ.

වෙරළබඩ ජලයේ දූෂණ මට්ටම් ප්‍රමාණයන් සමීප සුපරිසරයකට ලක් කළයුතු අතර, පවත්නා මාර්ගෝපදේශ අනුව ඒවායේ භාවිතයන් පාලනය කළයුතු (උදාහරණ - පිහිනීම, කිසිදීම, බෝට්ටු පැදීම, සුළං බැරු පැදීම වැනි ස්පර්ශීය භාවිතයන් හෝ ස්පර්ශීය නොවන විනෝදාත්මක භාවිතයන්).

වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පද්ධතීන්ට දූෂණය මගින් පිලිවෙල වගයෙන් හටගන්නා ජීව විද්‍යාත්මක සහ සමාජ ආර්ථික හානිවල බෙහෙවින් විවි

ධය. ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ජල දූෂණය නිසා සමාජයට සිදුවන පාඩුව ඉහල නැංවී ඇති බවට පැහැදිලි සාධක තිබේ. උදාහරණයක් වශයෙන් වෙරළබඩ ජල දූෂණය හේතු කොට ගෙන ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සෞඛ්‍යය හානි සෑදීමට වැඩි වූ මුදල 1992 දී රුපියල් දශලක්ෂ 2 වූ අතර, එය 1997 දී රුපියල් දශලක්ෂ 4 දක්වාත්, 2002 දී රුපියල් දශලක්ෂ 14 දක්වාත්, පිලිවෙලින් වැඩි වී ඇති බවට ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. තවද, ජෛව විවිධත්වය අඩුවීම, විනෝදාත්මක, දරුණු, සංස්කෘතික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම් පහත වැටීම, ඉඩම් මිල පහත බැසීම, ධීවර, සංචාරක සහ අනෙකුත් සංවර්ධන කටයුතු මගින් ලැබෙන ආදායම අඩුවීම ආර්ථික හා සමාජමය වශයෙන් දරුණු සිදුවී ඇති වෙනත් පාඩු අතර වේ.

කාර්මික අපසරණ බැහැර කිරීමෙන් ළඟා වූ කලපු දැඩි අහිතකර බලපෑමකට ලක්ව ඇත. මිහඹුව මෝස කාර්මික අපසරණ, මල ද්‍රව්‍ය, ධීවර භාෂා වලින්, කලපු ඉවුර දිගට පිහිටා ඇති ධීවර භාෂා අපවත්වැසියා අංගයන් සහ ඉහත කලී වලින් නිකුත් කරනු ලබන දැඩි තෙල් හේතු කොට අහිතකර බලපෑම් වලට ලක්ව ඇත. කලපු හා මෝස කාර්මික අපසරණ සහ මල ද්‍රව්‍ය හේතු කොට දූෂණයට ලක්ව ඇත. වැලඹීමෙන් සහ වලව ගත මෝස රජයට සතු කඩදසි නිෂ්පාදන කම්හල්වලින් නිකුත් කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය හේතු කොට දූෂණයට ලක්ව ඇත.

දූෂණ මට්ටම්වල ඉහල යාමත් සහ වෙරළබඩ ඉඩම් වල වැටිලිවීමත් ධීවර ජලදැයීතාව පහත වැටීමත් අතර පැහැදිලි සම්බන්ධතාවක් දක්නට ඇත. උදාහරණය වශයෙන් පරිසර දූෂණය හේතු කොට

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ජල දූෂණයේ ප්‍රාණාලියක් වශයෙන් ගොඩබිමෙහි සිදුකෙරෙන කටයුතු මගින් උත්පාදනය වන සහ අපද්‍රව්‍ය, ගෘහස්ථ සහ කර්මාන්ත අස් ජලය සහ පලදෙරැ මගින් එකතුවන අප ද්‍රව්‍ය වැනි විශාල දූෂක ප්‍රමාණයක් වෙරළාසන්න ජලයට එකතුකෙරේ. මේවා සෘජුවම සාගරයට වෙතට ගලා එම හෝ ගංගා, ඇලදොළ මෝස සහ කලපු මගින් සාගරය වෙත ලඟාවීම සිදුවේ. මෙය විශේෂයෙන්ම බරපතල කරුණක් වන්නේ නිසා විවිධ කටයුතු සඳහා වෙරළාසන්න ජලයේ විශේෂ ගුණාත්මක මට්ටම් අවශ්‍ය වන බැවිනි.

උදම් වල ක්‍රියාකාරීත්වය හෝ ගංගා ජලයේ ගලා බැසීම නිසා සිදුවන ජලයේ තතුක බව, හේතු කොටගෙන දූෂක මට්ටම වෙනස් වුවද විශාල වශයෙන් ගලා එන දූෂක ද්‍රව්‍ය හේතුකොට ගෙන, මෝස සහ කලපුවල වෙරළබඩ ජලය, විශාල වශයෙන් දූෂණයට පාත්‍රවේ. වෙනස් වුවද මෙම ජලය දූෂණය වීම, වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් හා ඒවායේ අඩංගු විවිධ වූ, ආර්ථික වශයෙන් වැදගත් වූ ශාක සහ සත්වයින් කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ගංගා 103ක් මධ්‍යම කඳකරයෙන් පිහිටි වෙරළ වෙත ගලා බසී. මෙම ගංගා විවිධ දූෂක බලපෑම්වලට යටත් වේ. ඇතැම් ඒවා කාබනික සහ අනාබනික දූෂක, මල ද්‍රව්‍ය, දැඩි තෙල් සහ දාහය දූෂක අන්තර්ගත විශාල ප්‍රමාණයක දූෂක ගෙන යනු ලබයි. ගංගා වල දූෂක ප්‍රමාණයන් කාලීන මෙන්ම අවකාශය අනුව ද වෙනස් විය හැක. මෙසේ වනුයේ ඒවාට විවිධ ස්ථාන වලින් ඇතුළු වන දූෂක ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය විශාල වශයෙන් වෙනස් වන බැවිනි.

ගුහක ජලය බොහෝවිට ලබාගන්නේ පොළොව උරාගන්නා වර්ෂා ජලය සහ ඇල දොළ,

ජලාග වැනි මතුපිට ජල තලයන්ගේ ප්‍රතිආරෝපණය මගිනි. මෙරට ඇස්තමේන්තුගත ගුහක ජල සම්පත කිසිදු ජල මට්ටමක 7,250ක පමණ වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ පවත්නා පොහොසත්ම ගුහක ජල මූලය වන්නේ පුත්තලම සිට මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කය හරහා යාපනය අර්ධ ද්වීපයට දිවෙන හුණුගල් පරස ආශ්‍රිත ජලදැයීයයි. පසුගිය වර්ෂයක තුළ ගෘහස්ථ, කාර්මික සහ කාර්මික අවශ්‍යතාවන් සඳහා හාරක ලද ලීං සහ ගැඹුරු තල ලීං මගින් ගුහක ජලය විශාල වශයෙන් උකහා ගෙන ඇත.

බොහෝ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ගුහක ජලය කෙරෙහි වඩාත්ම බරපතල තර්ජනයක් එල්ල වනුයේ තයිට්ටු සහ බැකට්ටු ආසාදනය මගින් බවට තීරණය කොට ඇත. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ගුහක ජලය කෙරෙහි බල පවත්නා ප්‍රධාන දූෂණ ගැටළුව වනුයේ පොහොර කාන්දුවීම මගින් වන තයිට්ටු දූෂණය, අසුරි ද්‍රව්‍ය හා අහසින් පැතිරී යාමට ගලායාම, කාර්මික කලාපයකින් බර ලෝහ ආශ්‍රිතව සිදුවන දූෂණයන් යනාදිය වේ. ගුහක ජලය පිරිසිදු කිරීමට වැයවන වියදම අධික වන නිසා ගුහක ජලය දූෂණය වීම වැලැක්වීම ඉතා වැදගත් වේ. මේ සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමුවිය යුතු තවත් කරුණක් නම් තිරසාර මට්ටමට වඩා අධික ලෙස වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ගුහක ජලය උකහා ගැනීමයි. මේ නිසා ලීං වලට කිවුල් ජලය ගලායාම විශේෂයෙන් කාර්මික කටයුතු සඳහා ලීං ජලය බෙහෙවින් යොදා ගන්නා උතුරු සහ වයඹ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැක.

ගුහක ජලය දූෂණය වීම

කාර්මික කටයුතු මගින් මතුපිට ජලය ගලායාම හේතු කොට සිදුවන ජල දූෂණය පිළිබඳව තීරවද තක්සේරු වන්නේ මෙතෙක් කර නොමැති නමුත්, ඇතැම් අධ්‍යයනයන් මගින් මේවා අතර ඇති සම්බන්ධතාවය පෙන්වීම කෙරේ. නොගැඹුරු ජල මට්ටමක් සහ අධික පාරිගමය පස් සහිත ලෙසයන්නගෙන් හෙබි කලපුවය අර්ධ ද්වීපයේ විශාල වශයෙන් වගා කරන ලද ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා ලීං ජලය අධික තයිට්ටු සාන්ද්‍රණයකින් යුක්ත වේ. (මෙය ලෝහ සෞඛ්‍ය සංවිධානයේ මාර්ගෝපදේශවල දක්වා ඇති මට්ටම වන මී.ගු. 10/ලීටරයකට ඉක්මවා යයි) තවද මී.ගු. 50-200/ලීටරයකට දක්වා පරාසයකින් යුත් ක්ලෝරයිඩ් සාන්ද්‍රණයකද එම ජලයේ අඩංගු වේ. අනික අතට මෙම ප්‍රදේශයෙන් පිටත පිහිටි ගෘහස්ථ ලීං වල තයිට්ටු මට්ටම මී.ගු. 2/ලීටරයකට අඩු ප්‍රමාණයක් වන අතර ක්ලෝරයිඩ් සාන්ද්‍රණය මී.ගු. 100/ලීටරයකට වඩා අඩු විය. කාර්මික කටයුතු ආශ්‍රිතව මතුපිට ජල ගලායාම සහ වල වැසිකිලි තිබීම හේතුවෙන් යාපනය අර්ධද්වීපය පුරා ගුහක ජලය දූෂණය වීම ව්‍යාප්තව ඇත. යාපනය අර්ධද්වීපයේ ගුහක ජලයේ ඉහල තයිට්ටු සාන්ද්‍රණයක් වාර්තා වී ඇති අතර, මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් දූෂණය වූ ජලය භාවිතා කරන්නන් අතර නිලබිඳු සේවන් ධිමෙහමෝග්ලෝබිනෙසියාඩ් නමැති රෝගය ව්‍යාප්තව ඇත.

මූලාශ්‍රය : මහවනාස හා මදදම බණ්ඩාර 1999 හා මුබාරක් 2003

4.1.2 වෙරළබඩ ජල දූෂණයේ ස්වභාවය

වෙරළබඩ ජල දූෂණයට හේතු කාරක වන මූලික සාධක -

වෙරළබඩ ප්‍රදේශ වල ජල දූෂණයට හේතු කාරක වන වැදගත් සාධක වන්නේ විශේෂයෙන් සංචාරක සහ කර්මාන්ත ව්‍යාප්තව ඇති ප්‍රදේශවල පවත්නා ඉහල ජනගහන සහතිවයයි (පර්ච්ඡේද 1 බලන්න). වැදගත් සමාජ, ආර්ථික සහ සංවර්ධන කටයුතු වෙරළ තීරය දිගේ බලශක්ති සිදුකරන බැවින්, වෙරළබඩ දූෂණය හා සම්බන්ධ ගැටළු අතරතුරේදී තවදුරටත් උග්‍ර විය හැකි යයි අපේක්ෂා කළ හැක.

දූෂක වර්ග සහ ඒවායේ ප්‍රභවයන් -

වෙරළබඩ දූෂණය ප්‍රධාන වශයෙන් සිදුවන්නේ කර්මාන්ත, සංචාරක මධ්‍යස්ථාන සහ ජලජීවී වගා කටයුතු මගින් පිරිපහදු නොකරන ලද හෝ අර්ධ වශයෙන් පිරිපහදු කරන ලද අපද්‍රව්‍ය ජලයට මුද හැරීම, වෙරළබඩ ප්‍රදේශ වලට සහ අපද්‍රව්‍ය මුදහැරීම, අමු කැළි කසල, ධීවර භාෂා, නැව්, වෙරළබඩ සේවා ස්ථාන සහ තෙල් පිටාර ගැලීම මගින් දැවී තෙල් බැහැර කිරීම යනාදිය මගිනි. මෙම ජලයට කාර්මික ඉඩම් වලින් ගලා යන කාර්මික ද්‍රව්‍ය හා පොහොර අතිරික්ත සහ අනවසර ජනාවාස වලින් සහ වෙනත් ගෘහස්ථ ප්‍රභවයන්ගෙන් පිටවන අප ද්‍රව්‍ය ද වෙරළබඩ ජලයට එකතු වේ. වෙරළබඩ ජලයට එකතු වන දූෂක අසුරි ද්‍රව්‍ය, පාචන හෝ අවලම්භිත දෘෂ්‍ය දූෂක, පෝෂක ද්‍රව්‍ය වැඩිපුර ඇති තයිට්ටු සහ/හෝ පොස්පරස්, විෂ ද්‍රව්‍ය (Toxic) සහ විෂ නොවන කාබනික කොටස් සහ බර ලෝහ, දැවිතෙල් භාජන ජලය යනාදී වශයෙන් විවිධ වෙයි. (අංක වගුව 4.1) ඒවා වැඩි වශයෙන් කර්මාන්ත ගලා, නාගරික පලදෙරැ හෝ මල පවිත්‍රාගාර සහ පොල් ලෙලි පල් කරන ස්ථානයන් වැනි සුවිශේෂ ස්ථානවලින් (අ) ගංගා, ඇල මාර්ග සහ කලපු වැනි වෙරළබඩ ජල මාර්ග ඔස්සේ ප්‍රවාහනය කරනු ලැබීමෙන් ද (ආ) සෘජු කාන්දුවීම් හෝ උරා ගැනීම් මගින් ද උත්පාදනය වේ. තවද ඒවා මෙවැනි විශේෂිත මූලාශ්‍ර නොවන පාලනය කිරීම දූෂකරණය කාර්මික කාර්මික ඉඩම්, පහල් හෝ ජනාකීර්ණ ප්‍රදේශ යනාදියෙන් ද උත්පාදනය වී ය හැක.

වගුව 4.1 දූෂණ වර්ග, ප්‍රභව සහ අහිතකර බලපෑම් -

දූෂණ වර්ගය	ප්‍රධාන ප්‍රභව	අහිතකර බලපෑම්
මල (අසුම්) දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> නගරීක පලදෙරු කර්මාන්ත සංචාරක අංශය ජලජීවී වගා කටයුතු අනවසර ජනාවාස 	<ul style="list-style-type: none"> ජල ආශ්‍රිත රෝග සමූහය ගත සහ සත්ත්වයන්ගේ වැඩිම කෙරෙහි බලපෑම් දුර්ගන්දය සහ දුර්ගන්දයවිනිශ්‍රාම හිතවීම නිර්වායු පරිසර තත්ත්වයන් ඇතිවීමට හේතු වීම
දෘෂ්‍ය දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> කර්මාන්ත සංචාරක අංශය කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගාව අනවසර ජනාවාස නගරීක සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> දුර්ගන්දය වටිනාකම හිතවීම සත්ත්ව වාසගුණි සහ සත්ත්ව ප්‍රජනන ස්ථානයන් කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් ආලෝකය විකිරීම් දාම අවම වීමෙන් මුහුදු භාණ්ඩ වැනි ගෘහ කෙරෙහි ඇතිවන අහිතකර බලපෑම්
පොස්පරස් සහ නයිට්‍රජන් වැනි පොෂක ද්‍රව්‍ය වලින් සාරවත් වීම	<ul style="list-style-type: none"> නගරීක පලදෙරු කර්මාන්ත සංචාරක අංශය කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගාව අනවසර ජනාවාස නගරීක සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> ඇලගි වැඩිම උත්තේජනය වීම. ජෛව විවිධත්වය වෙනස්වීම හෝ අඩුවීම. ජලයේ ගුණාත්මක බව වෙනස්වීම.
කාබනික (විෂ සහිත සහ රහිත) බර ලෝහ ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> කර්මාන්ත සංචාරක අංශය කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගා රෝපණය අනවසර ජනාවාස නගරීක සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> මුහුදු ජීවීන්ට සෞඛ්‍ය ආපද ඇති කරන හෝ පිලිකා කාරක පදාර්ථයන්ගේ ජෛව විවිධත්වය අඩුවීම. ජෛව විවිධත්වය අඩුවීම. වෛද්‍යවේදී හෝ මුහුදු පරිසරයේ මෙම ද්‍රව්‍ය දිගු කලක් නොනැසී පැවතීම. මුහුදු ජීවීන් වර්ධනය සහ ප්‍රජනනයට බලපෑම.
තෙල් ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> කර්මාන්ත නොට්ටු, තැවි තෙල් පිටාර ගැලීම් සහ සේවා ස්ථාන 	<ul style="list-style-type: none"> දුර්ගන්දය වටිනාකම හිතවීම මුහුදු පැලෑටි සහ ජීවීන් විනාශ වීම.
තාප ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> බල ගන්ති අංශය කර්මාන්ත 	<ul style="list-style-type: none"> තෙල් දහරා සහ තාර කැටිති ඇතිවීමෙන් පහල වාසි සත්ත්වයන් කෙරෙහි වන බලපෑම. සත්ත්වයන්ගේ සංක්‍රමණික රටා වෙනස්වීම. මුහුදු ජීවීන් සහ පැලෑටි වල වර්ධනයට බලපෑම. පාරිසරික පදනම වල වෙනස්වීම් වලට හේතු පාදක වීම. ඇලගි වර්ධනය උත්තේජනය වීම

4.2.2 සේවාවන් අඩුවෙන් සැපයෙන ජනාවාසවල අපද්‍රව්‍ය මුදා හැරීමේ පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවීම

ගනරයේ දුප්පතුන් අධික ජනගහනයෙන් යුත් වෛද්‍යවේදී පහත් බිම්වල නොගැලුරු හු ජල මට්ටමක පවත්නා අතර, ඒවා ගං වතුරෙන් යටවීමේ උග්‍ර අවදානමකට ගොදුරු වේ. මෙම ප්‍රදේශයකහි ප්‍රමාණවත් නොවන ජලාපවහන පහසුකම් නොමැති වීම සහ අවිධිමත් සංවර්ධන කටයුතුන් නිසා, ගංවතුරට ලක් වියහැකි පහත් බිම්වල කුසුදු සුළු පලදෙරු බැහැර කිරීමේදී බලපෑම් තවදුරටත් තීව්‍ර වන අතර, එමගින් අභ්‍යන්තර සහ වෛද්‍යාත්මක ජලය අසුම් ආශ්‍රිත දූෂණයට ලක්වීමට ද හේතු වී ඇත.

මුදුක්කු ජනාවාස 1500 ක් හා කුටුම්භ 66,000ක් තිබුණ අතර, එය ගනරයේ මුළු ජනගහනයෙන් සියයට 51 පමණ විය. අප ද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම, ආරක්ෂිත ජලය සහ සත්වජනාවාස අතින් මෙම ජනාවාස අඩු පහසුකම් වලින් යුක්ත ඒවා විය. මෙම ප්‍රභවයන් වෙතින් සිදුවන දූෂණය හේතු කොට ඇල සහ දෙල මාර්ගයන්හි ද්‍රාවණය වූ ඔක්සිජන් (Dissolved Oxygen) ප්‍රමාණය පහත වැටී ඒ හේතුවෙන් එහි ප්‍රතිඵල ලෙස අනෙකාසීය පරිසරයක් ද මිනිස් සෞඛ්‍යයට සහ ජලජ ජීවීන්ට අහිතකර දුර්ගන්දයක් ද වනවා වේ.

4.2.3 කාර්මික අපසන්දනයන් -

ආයෝජන සංවර්ධන මණ්ඩලය යටතේ ක්‍රියාත්මක වන අපනයන සැකසුම් කලාප 9ක ද, මහා පරිමාණ කාර්මික ජනපද 2කද ක්‍රියාත්මක වේ. මේවායින් අපනයන සැලසුම් කලාප දෙකක් (කටුනායක හා කොටගල) හා එක් කාර්මාන්ත ජනපදයක් (මීරිප්පුවල) වෛද්‍යවේදී ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. මීට අමතරව කාර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය යටතේ ක්‍රියාත්මක වන කාර්මාන්ත ජනපද 17 ක් ඇත. මේවායින් 03 ක් බටහිර, උඩුකොට හා රත්මලාන සහ වෛද්‍ය ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. පානදර, වැලිගම, එකල සහ හලාවත සහ වෛද්‍ය ප්‍රදේශ වල තවත් කාර්මික ජනපද 04 ක් පිහිටුවා ඇත.

ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇති බොහෝ කාර්මාන්ත, මධ්‍යම හෝ පහල දූෂණ මට්ටමකින් යුත් කාර්මාන්ත වැටේ. 1994 දී ශ්‍රී ලංකාවේ වෛද්‍ය කලාපය තුළ සිටිමයාමයිඩ් හෝ ඩිසලොයිඩ් දූෂණ ක්‍රියාවයකින් යුත් කාර්මාන්ත 336ක් විය. ජල දූෂණයට වඩාත් දයක වන කාර්මාන්ත වනුයේ රේදපිළි, කඩදැසි, සම්පදම් කිරීම, ලෝහ සැකසුම් සහ ඉංජිනේරු, ගිණි, රසායන ද්‍රව්‍ය, සිමෙන්ති, ආහාර සහ බීම වර්ග සහ ස්නානාදායකය. පෙලිලේලි පලි කිරීම හා සම්බන්ධ කුඩා කාර්මාන්තයන් මගින් ස්ථානීය වශයෙන් ජල දූෂණය කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති වෙමින්, ස්ථානීය වශයෙන් ජල දූෂණයන් ඇති කරන්නේ ඉහල මට්ටමේ COD සහ BOD, අගයන් ඇති කරන නිසාය.

අපද්‍රව්‍ය පිරිපහදු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූලික යටිතල පහසුකම් වලින් මේ වන තෙක් බොහෝ කාර්මාන්ත ගලා සන්නද්ධ වී නොමැති අතර, පිරිපහදු කිරීමේ පහසුකම් සඳහා වන පිරිවැය ඉහල යෑම නිසා එම පහසු කම් ඇති කාර්මාන්ත ගලා වලට පවා ඒවා නාවිකා කිරීමේ දුප්කරතාවට මුහුණ දීමට සිදු වී ඇත. අපජලය මුදා හැරීමට ප්‍රථම, ඒවා පිරිපහදු කිරීමේ මධ්‍යම පහසුකම් ඇත්තේ බියගම සහ කටුනායක සැකසුම් කලාප වල පමණි.

වග අංක 4.2 මගින් වෛද්‍ය ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇති කාර්මාන්ත ගලා සංඛ්‍යාව සහ ඒවායේ අප ජල ප්‍රමාණයන් දක්වා ඇත. ආයෝජන මණ්ඩලය යටතේ පිහිටුවන ලද කාර්මාන්තද මෙයට ඇතුළත්ය. වග අංක 4.3 මගින් වෛද්‍යවේදී ජලයට මුදා හැරිය හැකි කාර්මාන්ත සහ ගෘහස්ථ බැහැර කිරීමේදී ධාරක සීමාවන් පෙන්වා ඇත.

වග අංක 4.2 ඉහල හෝ මධ්‍ය ප්‍රමාණයේ දූෂණ සහිත ප්‍රදේශ වල පිහිටා ඇති කාර්මාන්ත

කාර්මාන්ත වර්ගය හෝ දිනකට ක්‍රියාවලිය	ඒකක සංඛ්‍යාව	මුළු අප ද්‍රව්‍ය M ³ / දිනකට ප්‍රමාණය	ඇසින්මේන්තු ගත අපණ ප්‍රමාණය කි.ගු./		
			BOD ₅	COD	විෂ සහිත ලෝහ
රේදපිළි	41	7100	4970	11360	-
ආහාර සහ බීම	47	4111	6166	12333	-
කැපු පොලි නිපදවීම	53	1200	4200	7200	-
රබර් සැකසීම	229	4840	9670	29040	-
සම්පදම් කිරීම	15	750	2000	5200	-
ලෝහ සැකසුම්/නිමගම්	76	6692	-	-	669*
ගිණි සහ රසායන ද්‍රව්‍ය	33	928	-	-	92.8*

4.2 ගැටළු සහ හර්ජන

4.2.1 නගරීක පලදෙරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවීම-

පිරිපහදු නොකරන ලද නගරීක පලදෙරු ජල මාර්ග හෝ ගොඩබිම වෙත සෘජුව මුදාහැරීම හේතු කොට ඇතැම් වෛද්‍යවේදී ජල ප්‍රදේශය වල අසුම්/මල නිසා වන දූෂණය ප්‍රධාන ගැටළුවක් වී ඇත. පලදෙරු බැහැර කිරීමේ පද්ධතියක් ස්ථාපිත කර ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ ගනර අභ්‍යන්තර සේවක අතුරින් කොළඹ ගනරය එකකි. එම පලදෙරු පද්ධතියේ කොටසක් කොළඹ වරායට උතුරින් මෝදරදී දිගු කල මාර්ගයක් ඔස්සේ මුහුදට හරවා ඇති අතර ඉතිරි කොටස තවත් දිගු කල මාර්ගයක් ඔස්සේ වැලිවත්තේදී මුහුදට බැහැර කෙරේ. දැනට පවත්නා පලදෙරු පද්ධතියේ ධාරිතාව මුළු කොළඹ ගනරය ආවරණය කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවේ. එම පද්ධතිය අවුරුදු 100ක් පමණ පැරණි වන අතර, නිරන්තරයෙන්ම අළුත්වැඩියාවන් අවශ්‍ය වේ. මේ සම්බන්ධයෙන් ගැටළුවක් වී ඇත්තේ නිති විරෝධී පලදෙරු යාකිරීම් සහ අනවසරයෙන් වැසි ජලය බස්නා කාණු, පලදෙරු හා වැසි ජල කාණු පද්ධතියට සම්බන්ධ කිරීමයි.

මහ කොළඹ ප්‍රදේශය තුළ පලදෙරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නිවාස සංඛ්‍යාවක් සහ පලදෙරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම් නොමැති වූත් වැඩිවෙමින් පවත්නා වෛද්‍යවේදී නගරීක ජනගහනය නිසාත් මතුපිට සහ භූගත ජලය අසුම් (මල) නිසා දූෂණයට ලක්වීම තව තවත් සංකීර්ණ වී ඇත. උදෙරණ වශයෙන් - 2001 වසරේදී කොළඹ නගරීක ප්‍රදේශය තුළ පැවති ජනගහනය 642,163ක් විය. 1992 දී දළ වශයෙන් මහ කොළඹ ජනගහනයෙන් 19% කට පලදෙරු බැහැර කිරීමේ පද්ධතියේ සේවය සැලසී තිබුණු අතර ජනගහනයෙන් 59%කට අපිරිසිදු ජලය බැහැර කිරීමේ ස්ථානගත පහසුකම් තිබුණි. එහෙත් 22% ප්‍රමාණයකට එවැනි සිසිලි පහසුකමක් නොතිබින. අඩුතරමින් අප්‍රමාණවත් පහසුකම් වුවද නොවිය. පසුව සඳහන් කරන ලද කාණ්ඩය අඩු ආදායම් ලාභී අනවසර පද්ධි කැටපත්ගේ ජනාවාස වලින් සමන්විත වන අතර අප්‍රමාණවත් පහසුකම් ලබන මෙම ජනාවාස වලින් දිනකට පලදෙරු ටොන් 138 ක් පමණ ගනරයේ ජල මාර්ග වෙත මුද හැරේ.

වගු අංක 4.3 වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රය ජලය වෙත කාර්මික සහ ගෘහස්ථ අපසන්දන මුදාහැරීමේ ධරණය වට්ටම්.

නිර්ණායක	ධාරක සීමාව
මුළු අවලම්බිත සහ ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය (උපරිම)	
(අ) ක්‍රියාවලියෙන් බැහැර කරන ජලය සඳහා	150
මී.ගැ./ලී	
(ආ) සිසිල් කිරීම සඳහා භාවිතා කිරීමෙන් පසු බැහැර කරන ජලය සඳහා සම්පූර්ණයෙන්ම සහ 10%ක වැඩිපුර	සිසිල් කිරීමට භාවිතා කළ ජලයේ වූ අවලම්බිත සහ ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක්
අංශ ප්‍රමාණය	
(අ) පාවෙන සහ ද්‍රව්‍ය උපරිම, මිලී	3
(ආ) තැන්පත් වන සහ ද්‍රව්‍ය උපරිම, මයික්‍රොමීටර	850
සාධක උපරිමයේදී පිටවී පරාසය	6.0-8.5
ජීව රසායනික අම්ලතර ඉල්ලුම (පීඊඉ)	
සෛ 20දී දින 5ක් තුළ උපරිම, මිලියු/ලී	100
උපරිමයට අවම (°C)	මධ්‍යතන ස්ථානයේදී උපරිම අං. 45 ⁰
තෙල් සහ ග්‍රීස් උපරිම, මිලියු/ලී	20
අවශේෂ ක්ලෝරීන් උපරිම, මිලියු/ලී	1.0
ඇමෝනියම් නයිට්‍රජන් උපරිම, මිලියු/ලී	50.0
රසායනික අම්ලතර ඉල්ලුම උපරිම, මිලියු/ලී	250
ආහාරික සංයෝග (ආහාරික OH ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	5.0
සාන්ධතාව (CH ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	0.2
සල්ෆයිඩ් (S ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	5.0
ෆ්ලුවොරයිඩ් (F ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	15
ආසනික (As ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	0.2
කැඩ්මියම් (Cd ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	2.0
ක්‍රෝමියම් (Cr ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	1.0
කෝපර් (Cu ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	3.0
ජින්ක් (Zn ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	1.0
රසායනික (Hg ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	0.01
නිකල් (Ni ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	5.0
සෙලේනියම් (Se ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	0.05
සින්ක් (Zn ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිලියු/ලී	5.0
විකිරණශීලී ද්‍රව්‍ය	
(a) ඇලෑනා විමෝචක උපරිම මයික්‍රෝ කිසිදු / මිලී	10 ⁻⁸
(b) බීටා විමෝචක උපරිම මයික්‍රෝ කිසිදු / මිලී	10 ⁻⁷
කාබනික පොස්පරස් සංයෝග උපරිම, මිලියු/ලී	1.0
ක්ලෝරෝනිකානු නයිට්‍රොකාබන (CI ලෙස) උපරිම, මිලියු/ලී	0.02

මේ අපසන්දනවල වර්ණය සහ අපසන්දන ගන්ධය ඉවත් කිරීමට හැකි තාක් දුරට උත්සාහ කළ යුතුය. ඉහත කී දරන අගයන් පදනම් වී ඇත්තේ අඩු වශයෙන් පරිමාණ 8ක පිරිසිදු ජලයෙන් වන අපසන්දන තනුක කිරීම අනුව ය. 8වරක් තනුක නොකෙරුණ හෝ නියම වශයෙන් තනුක කළ ප්‍රමාණය 1/8ත් ඉහත කිරීමෙන් ධාරණ සීමාව ලැබේ. මේ ධාරණ සීමා පනවන ලද්දේ 1988 අංක 56 දරන පනතේ සංශෝධන 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික පනත යටතේ 1990.02.02 දින අංක 595/16 දරන අතිවිශේෂ ගැසට් පත්‍රයේ පළ කරන ලද නියෝගයක් මඟිනි.

ලොව කලපුව කෙරෙහි කර්මාන්ත දූෂණයේ බලපෑම් -
 ලොව කලපුව දැඩි ලෙස කාර්මික දූෂණයට ලක්වී ඇති වෙරළබඩ ජලාශයකි. රෙදිපිලි/ ඇඟලුම් වර්ණ යේදීම සහ නිම කිරීම, රෙදි සේදෙන ඒකක සහ සම් භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය කරනු ලබන මහා පරිමාණ කර්මාන්ත 07ක් හා කුඩා පරිමාණ කම්හල් 14ක් මගින්, ඒවායේ අපසන්දන සෘජුවම ලොව කලපුවට මුදා හැරේ. මෙහි ප්‍රතිඵල ලෙස එක කලකදී බහුලව ධීවර සම්පත් පැවති මෙම කලපුව සම්පූර්ණ වශයෙන්ම විනාශ වී මුදුල් උවදුරු බෝවන ජලජ පැලෑටි සහ මඩ තට්ටුවකින් වැසුණු නිසල ජලාශයක් බවට වර්තමානයේදී පත්ව ඇත.

4.2.4 සංචාරක අංශයෙන් වන දූෂණය -

ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණෙන සංචාරකයින්ගෙන් 89%ක් පැමිණෙනුයේ විදේශීය සඳහාය. මෙවැනි සංචාරක කටයුතු රඳාපවුනු පරිසරයේ ගුණාත්මක භාවය මත වන අතර, සංචාරකයෝ ඔවුන් සැරිසරන ප්‍රදේශ වල පරිසර හානිය හෝ දූෂණය ගැන ඉතා සංවේදී බවක් දැක්වේ. වෙරළ කලාපය තුළ සංචාරක කර්මාන්තයේ නිරිතර බව රැකගැනීම සඳහා එයට වන අහිතකර බලපෑම් වැලැක්වීමට දූෂණය පාලනය කළයුතුය.
 මූලාශ්‍රය පරිසර හා ස්භාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, 2002
 ඇරඹුන මුල් අවදියේදී ඇති වූ අවිධිමත් මහා පරිමාණ සංචාරක ව්‍යාපාරවල අහිතකර ප්‍රතිඵල, එකිනෙකට ආසන්නව පවතින ඇති ආපනශාලා, සංචාරක නිවාස සහ අනෙකුත් ප්‍රධාන සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන් සහිත බොහෝ වෙරළබඩ නිකේතනයන් තුළින් මේ වන විට පැහැදිලිව දැකිය හැක. පිරිපහල නොකරන ලද පල්ලේදා ද, මුළු තැන් ගෙවල් වලින් ද, රෙදි සේදීමෙන් ද අපවිත්‍ර ජලය රොන්බොර සහ ස්ලැසික් ඇතුළු සහ අපද්‍රව්‍ය වෙරළාසන්න ජලයට මුසුවේ. මේ මගින් දකුණු සහ නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ බොහෝ ප්‍රධාන සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන්හි දූෂණය පිළිබඳ ගැටළු ද, වෙරළ දර්ශනය අවලංගු වීමද, ඉස්මතු වී ඇත. උණුවුන, හික්කඩුව සහ බේරුවල

ප්‍රදේශයන්හි සංචාරක කර්මාන්තයේ සිතූ සංවර්ධනය නිසා ජලයේ ගුණාත්මක භාවය හානිය වීම, මෙන්ම වෙරළාසන්න ජලයේ සහ වෙරළ තීරයන්හි දෘෂ්‍ය දූෂණයකටද තුඩු දී ඇත. රොන්බො පිළිබඳ ගැටළුව විශේෂයෙන් විශාල සංචාරක හෝටලි හා සම්බන්ධ ගැටළුවකි. මළ ද්‍රව්‍ය ආශ්‍රිත දූෂණයටත්, වෙරළබඩ ජලයෙහි සිදුකරන ජල ක්‍රීඩා වැනි කටයුතුවලටත් විශාල හානියක් වන සංචාරක කර්මාන්තයේ වර්ධනය හා බැඳුණ, අහවසර ජනාවාස වර්ධනය වූකලී වගා අවධානය යොමු කළයුතු තවත් කරුණකි.

4.2.5 බලශක්ති අංශ මගින් වන දූෂණය -

බලශක්තිය උත්පාදනය කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව දැනට ප්‍රධාන වශයෙන් යොදා ගන්නේ ඉතා අවම මට්ටමකින් පරිසර දූෂණයට තුඩු දෙන ජල විදුලි බලයයි. 2001 වසරේදී ස්ථාපිත මුළු ධාරණව වූ මෙහා වොට් 1,909 ත් 61% ක්ම ජල විදුලි බල ශක්තිය මගින් සපයන ලදී. කෙසේ වුවත්, වාර්ෂික බලශක්තිය නිපදවීමේදී ජල විදුලියෙන් ලැබෙන දයකින්ටය ක්‍රමයෙන් පහත බසීමක් පවතී. බලශක්ති ඉල්ලුම සහ ජල විදුලි බල උත්පාදනය අතර පවතින හිඟය සපුරාලීමට අනාගතයේදී තාප බලාගාර ස්ථාපිත කිරීමට අපේක්ෂා කරන අතර, එවැනි බලාගාර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථාපිත කිරීමෙන් වෙරළබඩ ජලය, තාප දූෂණයට ලක්වීමට හේතු විය හැකිය.

4.2.6 ධීවර අංශයෙන් වන දූෂණය

ධීවර වරායන් සහ මසුන් ගොඩබෑමේ ස්ථාන පුළුල් කිරීම නිසා බෝට්ටු මගින් අතිසි ලෙස තෙල් (දැවී තෙල්) මුදාහැරීමෙන්ද, අනපේක්ෂිත ලෙස තෙල් පිටාර ගැලීමෙන්ද වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වෙයි. තෙලා ගන්නා ලද මසුන් අවිධිමත් ලෙස පරිහරණය කිරීම නිසා ධීවර වරායන් / මසුන් ගොඩබෑමේ ස්ථානවල එකරැස් වන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය අදාළ වෙරළබඩ ජලයේ COD මට්ටම අධික වීමද සිදුවේ.

4.2.7 සාම්පාදනවලට හිතකර නොවන අන්දමින් සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම.

ගෘහස්ථ, ආයතනික වෙළඳපොළ, වෛද්‍ය, වාණිජ සහ කාර්මික ආදී ප්‍රභව වලින්ද, පීදි සහ වතු වලින්ද බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය ආදියද, දුට නොවන කැලී කසල වලින් ද සහ අපද්‍රව්‍ය සමන්විත වේ. ආහාර, ශාක කොටස්, කඩදැසි, කාඩ් බෝඩ්, රබර්, හම් හා ඉවත දැමූ ඇඳුම් ආදිය ඇතුළත් කාබනික අපද්‍රව්‍ය වලින් ද ලෝහ, පලාස්ටික් හෝ විදුරු වලින් තැනූ ඇසුරුම්, ඇඟවම් කර්මාන්ත ශාලා වලින් ඉවත් කරන රෙදි කැබලි ද සහ අපද්‍රව්‍ය සත්‍යව පැවේ.
 පසුගිය දශක කිහිපය තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය හා සම්බන්ධ පාරිසරික ආපදාවන් ශ්‍රී ලංකාව තුළ වර්ධනය වෙමින් පවතින අතර, ඉදිරියේදීද එය ගැටළුවක් ලෙස පවතිනු ඇත. දිවයින පුරා පළාත් පාලන ආයතන මගින් එකරැස් කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය දිනකට වොට් 2,694 ක් යැයි ඇස්තමේන්තු කොට ඇති අතර, එම ගැටළුව අතිවර්ධනයක් නොවන පෙදෙස් හා සම්බන්ධ වේ. මෙයින් සියයට 54ක්ම උත්පාදනය වන්නේ බස්නාහිර පළාතේය.

බොහෝ පළාත් පාලන ආයතන මුහුණ දෙන ලබන බැරැරුම් ප්‍රශ්නයක් වනුයේ ප්‍රමාණවූත්, සුදුසු වූත් හිස් බිම් හිඟවීම හේතු කොට ආරක්ෂිත ලෙස සහ අප ද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමට පහසුකම් නොමැති වීමයි. මේ නිසා ප්‍රධාන වශයෙන් අපද්‍රව්‍ය මුදාහැරීම සඳහා විවෘත ප්‍රදේශයන් සහ ඇතුළුම වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි පවතින පහත් වගුරු බිම් යොදා ගනු ලැබේ. වෙරළබඩ අහවසර ජනාවාස සහ සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන්ට ආසන්නව ඇති වෙරළ තීරයන්හි, කැලී කසල ගොඩගසා තිබීම සහ අවිධිමත් ලෙසට සහ අපද්‍රව්‍ය වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි මුදාහැරීමේ ගැටළුවක් පවතී. වෙරළ තීරයන්හි සහ අපද්‍රව්‍ය එක රාශිවීම හේතු කොට ජලයේ ගුණාත්මක බව පිරිහීමත් පාවෙන අප ද්‍රව්‍ය දැසීමත් සිදුවේ.

වගු අංක 4.4 මගින් වෙරළබඩ දිස්ත්‍රික්ක හතරක වෙරළ කලාපයේ පවතින සහ අප ද්‍රව්‍ය මුදාහරනු ලබන ස්ථාන සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයන් පෙන්වා දී ඇත. කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ වැලිවත්ත සිට පාහුරු දක්වා කොටසේ වැඩිම සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කරනු ලබන ස්ථාන පවතින අතර, ඊළඟට එම ප්‍රශ්නය උග්‍රවම පවත්නේ කඵතර දිස්ත්‍රික්කයේය.

වගු 4.4 නෝරා ගන්නා ලද වෙරළබඩ දිස්ත්‍රික්ක හතරක බැහැර කරන ලද සහ අප ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයන් - 2002

දිස්ත්‍රික්කය	සහ මීටර් 3 ට අඩු	සහ මීටර් 3 සිට 10 අතර	සහ මීටර් 10 වැඩි
කොළඹ (වැලිවත්ත සිට පාහුරු දක්වා)	03	15	13
කඵතර	08	11	08
මාතර	04	05	04
ගම්පහ	00	03	05

මූලාශ්‍රය: වෙරළ කලාපයේ අපද්‍රව්‍ය මෙහෙයවීමේ ප්‍රතිපත්ති කොමිෂන් දත්ත 2002

4.2.8 කෘෂිකාර්මික සහ ජලජීවී වගාවෙන් සිදුවන දූෂණයන් -

කෘෂිකාර්මික කටයුතු සඳහා විශාල වශයෙන් රසායනික කෘෂිනාශක, පලිබෝධ නාශක සහ දීලීර නාශක යොදා ගන්නා අතර, මින් ඇතුළු ඒවා අහවර්තයෙන් සිදුවේ. මෙම ද්‍රව්‍ය මගින් පස හානියට ලක් කරන අතර, ස්වභාවයේ අපවිත්‍රකාරක දෑ අඩංගු අපද්‍රව්‍ය වීම නිසා හුනන ජලයද දූෂණයට ලක් කෙරේ. දූෂණය වූ හුනන ජලය, කෘෂි කටයුතු සඳහා යොදා ගැනීමෙන් සහ කෘෂි

කාර්මික ඉඩම් වලින් සිදුවන මතුපිට ජල වහනය නිසාද, වෙරළබඩ මතුපිට ජලය දුෂණයට ලක්වෙයි. මෙයට අමතරව අධික ලෙස පොහොර හැරීම හා දැවෙන කොට වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි තිබීමට දුෂණය ද සිදුවේ.

ජල දුෂණය කෙරෙහි කාර්මිකව බලපෑම

ගරුක විප්ලවයේ එක් අතිගතර බලපෑමක් නම් කාර්මික රසායනික ද්‍රව්‍ය අධික ලෙස භාවිතා කිරීමේ ප්‍රවණතාවයයි. එයට හේතු වූයේ කාර්මික කටයුතු සඳහා අධික ප්ලාස්ටික් සහිත වගා විශේෂයන් භාවිතා කිරීම, එම වගා විශේෂ විවිධ කාර්මික සහ රෝගවලට ලක් වීමට ඇති හැකියාව වැඩිවීම සහ එම විශේෂ සඳහා පෝෂණ අවශ්‍යතාවන් අධික වීමත්ය.

මෙහි එරෙහි ලෙස 1950 සිට 1951 කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්මික පොහොර හැරීමේ ප්‍රමාණය N.P.K වෙන් 20,000 1974 සිට 1975 කාලය තුළ වෙන් 195,000 දක්වාත්, 1995 දී වෙන් 525,651 දක්වාත් වැඩි විය. මේ ප්‍රවණතාවය අඛණ්ඩව පවතින අතර 1998 දී එය සියයට 9කින් වැඩිවීමෙන් 1999 දී එම ප්‍රමාණය වෙන් 612,000 දක්වා වැඩි විය. ශ්‍රී ලංකාවේ රසායනික පොහොර භාවිතය වර්ෂයකට හෙක්ටයාරයක් සඳහා කි.ග්‍රෑ. 77 කි. එය අනෙකුත් ආසියා රටවලට වඩා අධිගුණක සිට අධිගුණක දක්වා වැඩි බව සැලකිය යුතු වේ.

ජලජීව වගාව

සිලන්ද ඇලට ගලා එන ඉසිසන් ගොවිපලික් බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය වල මුළු අවලම්බිත සහ ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය ඉහල මට්ටමක (200 සිට 600 මි.ග්‍රෑ./ලීටර්) පවතින අතර එහි ජීව රසායනික ඔක්සිජන් ඉල්ලුම 60 සිට 180 මි.ග්‍රෑ./ලී තරම් ඉහල ප්‍රමාණයකි. මේ අපද්‍රව්‍ය වලින් ඇල මාර්ගයේ අධික ලෙස අපසරණය වන නැවතවිමක් සිදුවන අතර බොර ස්වභාවයද ඉහල යයි. මෙම ජලයෙහි අධික සල්ෆයිඩ් සහ අමෝනියා මට්ටම් ඇති කිරීමට ඉසිසන් ගොවිපලවලින් බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය දායක වී ඇත.

අවධිමත් අන්දමින් සංවර්ධනය වූ ජලජීව වගාවට අයත් ඉසිසන් පොකුණු වලින් මුදා හරින අපද්‍රව්‍ය විශාල ප්‍රමාණයක් වියම පලාගේ වෙරළ බඩ දුෂණයට දායක වී ඇත. මෙහිකාබනික ඇල සහ අසබඩ වෙරළාසන්න

ප්‍රදේශ මේ නිසා සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයකින් දුෂණය වී ඇත. එම පොකුණු වලින් ඉවත ලන ජලයෙහි ඉහල මට්ටමේ වූ නයිට්‍රේට්, පොස්පේට් නිසා අසල පිහිටි ජලමාර්ග සුපෝෂණය වී ඇති අතර හුනන ජලය ද දුෂණය වී ඇත.

4.2.9 තෙල් පිටාරුම් සහ අනෙකුත් බැහැර කිරීම් මගින් සිදුවන දුෂණය

ප්‍රධාන වානිජ වරායන් මගින් හදිසි අනතුරු වලින් නිකුත්වන තෙල් නිසා වෙරළබඩ ජලය දුෂණයට ලක්වෙයි. දැවිතෙල් එකතු කිරීමට දැනට පවතින පහසුකම් අඩු වීමද නැව් වලින් පිටකරන ජලය මගින් ද වරායවල ජලය දුෂණය වේ. එවැනි පහසුකම් මෙන්ම, දුෂණ අවම කිරීමේ කටයුතු සැලසුම් ගත කිරීම හිමිබවන බව, කොළඹ දකුණ සහ ගාල්ල යෝනි වරායන් සංවර්ධනයේදී ඉතා වැදගත් අවශ්‍යතාවන් වෙයි.

විශාල තෙල් වැලි සහිත නැව් වලින් බැහැර වන දැවිතෙල්, නැව් වල ඉලක්ක සඳහා යොදා ගන්නා ජලය හා තෙල් වැලි පවිත්‍ර කිරීමට යොදන ජලය පිටකිරීම, වරායන්හි

යාන්ත්‍රික බොට්ටු සහ නැව් පිලිසකර කිරීම සහ නඩත්තු කිරීම මගින් සුළු ප්‍රමාණයේ තෙල් පිටකිරීම් නිසා තෙල් දහරාවන් ගටගනී. මේ මගින් දැවි බලපෑමක් සිදුනොවිය හැකි වුවත් දුෂණ දුෂණයද සහ එමගින් විනෝදාත්මක කටයුතු සඳහා පවතින වෙරළබඩ තීරයන්ගේ දර්ශනීය බව හායනය වීමද සිදුවෙයි. මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ බොරුතෙල් පිටාරුම් පිලිබද සුළු සිද්ධි හතරක් ශ්‍රී ලංකා මුහුදු ජලයේ වාර්තා වී ඇති අතර ඒවා මගින් තාර කැටිති, වෙරළ වෙත එක්රැස්වීම ද වාර්තා විය. මේවා වෙරළ බඩ පද්ධතීන්ට සහ ජීවීන්ට හානිපත්කරන වන බැවින් තෙල් බැහැර කිරීම් පාලනය කිරීම සඳහා වූ අවම කිරීමේ සැලසුම් නිසිය අවශ්‍ය වේ. වාහන සේවා ස්ථානයන්ගෙන් නිකුත්වන අනෙකුත් අවසානයේ වෙරළබඩ ජලය වෙත ලබා වන අතර තෙල් වෙන්කර ගැනීමේ උපකරණ ඒ සඳහා යොදා ගත යුතුය. දැනට එවැනි උපකරණ විරල වන අතර, පවතින උපකරණ වුවද අක්‍රීයව ඇත.

බඩු පැටවීම සහ ගොඩබැම් සඳහා කොළඹ වරායට ලඟාවෙන නැව් වල දැවිතෙල් (අපත තෙල්) බැහැර කිරීම සඳහා නියත වැඩපිලිවෙල සකස්කොට ඇත. නැව්වලින් සෑදුණු බඩුසේරුව වෙත තෙල් පොම්ප කිරීමේදී පිටවන දැවිතෙල් එකතු කිරීමට සමාගම් 36 ක් සමූහ දුෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරියේ ලියාපදිංචි වී ඇත. කොළඹ වරායේ පසුගිය පස්වසර තුළ එම සමාගම් විසින් රැස් කරන ලද අපත තෙල් ප්‍රමාණයන් වගුව අංක 4.5 මගින් පෙන්වීමට හැකිවේ. කෙසේ වුවත් මෙම අපත තෙල් අවසන් වශයෙන් බැහැර කිරීමේ පිලිබදව පාලන අධිකාරීන් විසින් සුපරීක්ෂණයක් නොකෙරේ.

වගුව අංක 4.5 කොළඹ වරායෙන් අදාළ සමාගම් මගින් එකතු කරගන්නා ලද හෝ ඉවත්කරන ලද අපත තෙල් ප්‍රමාණයන්

1998 (t)	1999 (t)	2000 (t)	2001 (t)
1403.6	1667.5	2078.0	1878.0

මූලාශ්‍රය : සමූහ දුෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරියේ අත්පිට සූචක 2002

4.3 සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රමෝපායන්

1990 දී සිදුකළ කරන ලද පළමු වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසීමට වෙරළබඩ දුෂණ ගැටළු ඇතුළත් නොකරන ලද නමුත් ඒවා 1997 සංශෝධනයට ඇතුළත් කරන ලදී. වෙරළබඩ ජල දුෂණය පාලනය කිරීමට බලපාන ප්‍රතිපත්ති, නීති සහ වැඩසටහන් ගණනාවක්ම සකස් කොට ඇත. වෙරළ කලාපය තුළ ආරම්භ කරනු ලබන ප්‍රධාන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති (ධීවර කටයුතු හැර) පාර්සරික බලපෑම් තක්සේරු වලට යටත්කරවීම ජීව දුර්ලභයකි. 1988 අංක 56 දරණ ජාතික පාර්සරික පනත යටතේ ලැයිස්තුගත කොට ඇති ව්‍යාපෘති මේවාට ඇතුළත් වන අතර එම ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ නියෝජ්‍යායතනය වශයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ක්‍රියා කරයි (8 වන පරිච්ඡේදය බලන්න).

කාර්මික කටයුතු නිසා සිදුවන වෙරළබඩ ජල දුෂණය වැලැක්වීමට හානි කළහැකි ප්‍රධාන නියෝගාත්මක මෙවලම් වනුයේ පාර්සරික බලපෑම් තක්සේරු පිලිබදව සහ පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර ක්‍රමයයි. පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර ක්‍රමය 2000 නොවැම්බර් 22 දින අංක 1159/22 අති විශේෂ ගැසට් නිවේදනයට යටතේ නියමිත කටයුතු සඳහා අනිවාර්ය වේ. පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍රය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, ආයෝජන මණ්ඩලය හෝ පළාත් පාලන ආයතන මගින් ලබාගත හැකි අතර එය අවුරුදු තුනක කාලයක් සඳහා වලංගුවේ. එසේ නමුත් දුෂණ පලනය බලාත්මක කිරීමේ අඩුපාඩු, සහ කාර්මික ගාලා බොහෝ සංඛ්‍යාවක දුෂණ අවම කිරීමේ තාක්ෂණ වල දුර්වලතා නිසා, වෙරළබඩ ජලය කාර්මික ප්‍රභව මගින් දුෂණයට ලක්වෙයි.

වෙරළ කලාපයේ ජල දුෂණය වැලැක්වීම හෝ අවම කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව දැනට විවිධ නිවාරන සහ ප්‍රතිකාර්මික ක්‍රියාමාර්ගයන්හි නිරතව සිටී. මේවා බොහෝමයකටම සෛෂ්‍ර ආයතන සහ නියෝජ්‍යායතනයන්ගේ සහභාගිත්වය සහ ඵලදායී සම්බන්ධකරණය ලබාගැනීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍යවේ. ජාතික මට්ටමින් ග්‍රාමීය සහ නගරික ප්‍රදේශයන්ට ගුණාත්මක වශයෙන් සුදුසු ජලය සහ සහිත පාලනයට නිරතව සේවා ලබා දීම ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලාපවහන මණ්ඩලයේ වගකීමයි. කොළඹ පිහිටි පහසුකම් රහිත ජනාවාසයන් සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පාර්සක පහසුකම් නොමැතිවීමේ ගැටළුවට පිලියම් යෙදීම ආයතන ගණනාවක් මගින්ද ඉටු කෙරේ. ප්‍රමාණවත් පහසුකම් නොමැති කොළඹ නගරයේ ජනාවාස සඳහා පිහිටුවා ඇති ආයතනයේ Real Estate Exchange Ltd (REEL) මග පෙන්වීමෙන් ක්‍රියාත්මක වන නිරසාර සුරැකු වැඩ සටහන මීට එක් නිදසුනකි.

වෙරළබඩ ජලයේ දුෂණය අවම කිරීම සඳහා ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය අත්‍යවශ්‍ය වුවත් මේ දක්වා වෙරළ කලාපයේ අන්‍යෝන්‍යයේ කලසු, මෝස සහ වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බව පිලිබද නිරන්තර සුපරීක්ෂණය සඳහා වන හේතූන් වශයෙන් සහිත නීති ආයතනයක් නොමැත. සමූහ දුෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරියට මුහුදු ජලයේ දුෂණය පාලනය සම්බන්ධව ක්‍රියාකාරීම් බලය ඇතුළත් විය අදාළ වන්නේ ගැඹුරු මුහුදේ මූලාශ්‍රයන් සම්බන්ධයෙන් පමණි. එසේ වුවත් ලංකා ආයෝජන මණ්ඩලය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වැනි විවිධ ආයතනයන්ට වෙරළ කලාපයේ ජලයේ ගුණාත්මක බව පිලිබදව සුපරීක්ෂණයන් සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් වලින් හට ගන්නා අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ කටයුතු පාලනය කිරීමෙන් බලයක් ඇත. ජාතික ජල සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය (NARA), ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලාපවහන මණ්ඩලය, ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් ගොඩකිරීම සහ සංවර්ධනය කිරීමේ නීතිගත සංස්ථාව සහ කාර්මික තාක්ෂණික ආයතන (ITI) වැනි ඇතැම් රේඛීය ආයතන, විශ්ව විද්‍යා සහ අනෙකුත් පර්යේෂණ ආයතන විවිධ විට ජලයේ ගුණාත්මක බව පිලිබදව සුපරීක්ෂණ කටයුතුවල නිරත වෙති.

විවිධ හානිපත්කරණ සඳහා වෙරළබඩ ජලය යොදා ගැනීමේදී අවශ්‍ය වන ජලයේ සාදන ප්‍රමිතීන් ශ්‍රී ලංකාව විසින් මෙතෙක් දුරට සකස් කොට නැතත් අදාළ ප්‍රමිතීන් පිලිබදව මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් යෝජනා ඉදිරිපත් කර ඇත. විශේෂයෙන් සාක්ෂණය බලපෑම් හේතුවෙන් ජලයේ ගුණාත්මක බව වෙනස් වන හෙයින් අවසන් තීරණය ගැනීමට පෙරාතුව මේවා ප්‍රමාණවත් පරිදි සැලකිල්ලට ගැනිය යුතුය. වෙරළබඩ ජලයේ දුෂණ සිදුවීම් පහත දැක්වීම සඳහා වන ප්‍රධාන පියවරක් වනුයේ දුෂණ අවම කිරීම සඳහා වන පහසුකම් සහිත කාර්මික ජනපද පිහිටුවීමට රජය ගෙන ඇති තීරණයයි. ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් සහ එය ක්‍රියාත්මක කළහැකිවන ලෙස සුදුසු මෙහෙයුම් පාලනයන් රජය මගින් සකස් කොට ඇත. අන්තර්කාරී අපද්‍රව්‍ය එක්රැස් කිරීම, ගබඩා කිරීම, ප්‍රවාහනය සහ බැහැර කිරීම පාලනය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය රෙගුලාසි 1996 දී ගැසට් පත් මගින් ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද අතර, පාර්සරික සහ ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, අන්තර්කාරී අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා කටයුතු කරමින් සිටී. එසේ වුවත් කාර්මික රසායනික ද්‍රව්‍ය ඇතුළු ස්වභාවික හෝ වන මූලාශ්‍රයන් පිලිබදව කටයුතු කිරීම සඳහා සුවිශේෂ ප්‍රතිපත්ති හා වැදගත් ක්‍රියාකාරීම් යාන්ත්‍රණයක් නොමැතිවීම නිසා මේ පිලිබද කටයුතු කිරීම අපහසු වී ඇත.

වෙරළ බඩ ජල දුෂණය කළමනාකරණය සඳහා වූ අනාගත මග පෙන්වීම්.

වෙරළ බඩ ජල දුෂණය, වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගැනිය යුතු ප්‍රධාන ගැටළු වලින් එකක් වූවත්, මෙම ගැටළුව හුදෙක්ම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් තනිව විසඳිය හැකිකක් නොවේ. වෙරළබඩ දුෂණය පාලනය කිරීම හා සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරනු ලබන ආයතන සහ නියෝජ්‍ය ආයතන විශාල සංඛ්‍යාවක් පවතින බව සැලකීමේදී, සහභාගිත්වය පදනම් කොට ගත් වැඩපිලිවෙලක් යටතේ ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය අවශ්‍යතාවය පැහැදිලි වේ. මේ සඳහා තම එක් එක් බල ප්‍රදේශ තුළ ඇති වෙරළ බඩ ජල තලයන්හි සුපරීක්ෂණ කටයුතු පිලිබදව අවශ්‍ය වන ප්‍රධාන කාර්යාලයන් ඉටුකිරීමට අදාළ පළාත් පාලන ආයතන ගණනාවක් කිරීම අවශ්‍යවේ. ගුදානන් ස්ථානයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය සඳහා මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන අවශ්‍යවේ. ප්‍රමුඛතා අනුව ජල සම්පත් වර්ධකරණ පලදායීවීමට අවශ්‍ය වන ජලයේ ගුණාත්මක බව පිලිබද නිරන්තරයෙන් සකස් කළ යුතු අතර ගුණාත්මක බවින් අඩු වෙරළබඩ ජල තලයන් ගේ තත්ත්වය නංවාලීම සඳහා ඉංජිනේරුමය ක්‍රියාමාර්ග යොදා ගැනීම ද අවශ්‍යවේ.

ප්‍රධාන දුෂණ මූලාශ්‍රයන් පාලනය කිරීමට හැකිවන ලෙස නීති සහ රෙගුලාසි ගණනාවක් කළ යුතු අතර එමගින් වෙරළබඩ ජලය වෙත ගලා එන දුෂණ ප්‍රමාණයන් අවම කරගත හැක. දැඩි ලෙස නීතිය බලාත්මක කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් ප්‍රධාන වෙරළබඩ ජල දුෂණ සිද්ධීන්ගේ ප්‍රමාණය සහ සිදුවන ගණන අවම කිරීම අරමුණු කොටගත් ක්‍රියාමාර්ගයක් ද, දියත් කළ යුතුය.

4.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණු 1

සංවර්ධන කටයුතු මගින් බැහැර කෙරෙන පිරිපහදු නොකල හෝ අර්ධ වශයෙන් පිරිපහදු අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම අවම කිරීම මගින් ජලයේ ගුණාත්මක බව පිලිගත හැකි මට්ටමකින් පවත්වා ගෙන යෑම.

ප්‍රතිපත්ති 1.1

වෙරළ කලාපයේ සියළුම සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් වෙතින් වෙන් වෙන්ව පද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව ක්‍රියාකාරීව සලස්වනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 1.1.1

වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක භාවය නිතර ප්‍රවර්ධනයට භාජනය කිරීම තුළින් වෙරළ කලාපයේ සියලුම සංවර්ධන කටයුතු මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය මගින් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සම්බන්ධයෙන් පනවා ඇති ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව දක්වන බව සහතික කිරීම

යෝජනා ක්‍රියා
1. වෙරළ බඩ ප්‍රදේශයේ අවට ජල දූෂණය පිළිබඳ සිද්ධි සොයාගැනීමට ප්‍රදේශය තුළ ඇති දූෂක ආකාරයට හඳුනාගැනීමටත් ජලගුණාත්මක භාවය සුපරීක්ෂණය සඳහා වැඩ සටහනක් ආරම්භ කිරීම.
2. අධික හා පහත මට්ටමින් වෙරළ ප්‍රදේශයේ දූෂණයට හේතුවන අදාළ ප්‍රදේශයේ සංවර්ධන කටයුතු හඳුනාගෙන මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ සහභාගිත්වයෙන් අන්ත සමුදායක් සකස් කිරීම.
3. වෙරළ කලාපයන්, එහි ජල සම්පතක් දූෂණයට පාත්‍ර කිරීමට ඉඩ ඇති සංවර්ධන කටයුතු මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම් පිළිබඳව ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව කටයුතු කරන බව සහතික කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.
4. දැනට අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සඳහා ප්‍රමිත නොමැති ජලවහා වැනි කටයුතු සඳහා අදාළ ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් ප්‍රමිති සකස් කිරීම ප්‍රවර්ධනය.

ප්‍රතිපත්ති 1.2

වෙරළ ප්‍රදේශය අවට ජලයේ ගුණාත්මක භාවය අධික ලෙස හායනයට ලක්කරන කර්මාන්ත ප්‍රතිසාධනය කිරීමට සහයවීම හා දූෂණ අවම කරන තාක්ෂණයන් භාවිතයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ඉමෝපාස 1.2.1

අධික දූෂක කර්මාන්ත හඳුනාගෙන ඒවාට වෙරළ බඩ අවට ජලයේ ගුණාත්මක භාවය හායනයට ලක්කරන අපද්‍රව්‍ය පිටකිරීමට අදාළ තාක්ෂණයන් පිළිබඳ තොරතුරු ලබාගැනීමට පහසු කරවීම හා අදාළ දූෂණ අවම කිරීමේ තාක්ෂණයන් සහ/හෝ මූල්‍ය ප්‍රෝසංසන ලබාදීමෙන් එම කර්මාන්ත ප්‍රති සාධනය කරවීමට අදාළ අධිකාරීන් පෙළඹවීම.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. අදාළ අධිකාරීන් හා පාර්ශවකරුවන් සම්බන්ධ කරගෙන අධික දූෂක කර්මාන්ත ප්‍රතිසාධනය කිරීම.
2. දූෂණ පාලනය කිරීම හා පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් සපයාගැනීම පිළිබඳ තොරතුරු වෙරළ කලාප කෙරෙහි අභිමත බලපෑම ඇතිකෙරෙන කර්මාන්ත වෙත සහායදීම පහසු කිරීම.
3. කර්මාන්ත ප්‍රතිසාධනය කිරීමටත්, ඒවාට දූෂණ පාලනය පිළිබඳ තාක්ෂණය ලබාදීමටත් අවශ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රෝසංසන ලබාදීමට අදාළ ආයතනවලට සහය වීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.3

තෝරාගත් ස්ථාන වල ජලයේ සාදක ගුණය පැවැත්වීමට අවශ්‍ය සීමාවන්/ පරාමිතීන්ට අනුකූලව කටයුතු කරන සංවර්ධන කටයුතු පමණක් වෙරළ තුළ පිහිටුවීමට අවසර දෙනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 1.3.1

නියමිත විවිධ කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් තීරණය කොට ඇති මාර්ගෝපදේශයන් පරිදි අවට ජලයේ උපරිම සීමාවක් නොඉක්මවන පරිදි නව සංවර්ධන කටයුතු ඇති කළ හැකිදැයි සොයාගැනීම සඳහා විවිධ විට වෙරළ බඩ ජලයේ ගුණාත්මකභාවය සුපරීක්ෂා කරනු ඇත.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. ආර්ථික වශයෙන් අභියෝගී වැදගත් වෙරළබඩ ස්ථාන තෝරාගෙන අවකාශික හා කාලීන ජලගුණාත්මක සුපරීක්ෂණයන් මගින් එක් එක් ස්ථානවල අවට පවත්වාගෙන යායුතු ජල සාදක ප්‍රමිතීන් ස්ථාපිත කිරීම.
2. අදාළ ආයතනයන් හා සහයෝගිත්වයෙන් වෙරළබඩ ජලයට අදාළ විවිධ විභව භාවිතයන් හඳුනා ගැනීම.
3. එම විභව භාවිතයන් හා පවත්නා ජලයේ සාදක ගුණාත්මක භාවය පදනම් කරගෙන අලුත් සංවර්ධන කාර්යයකින් ආරම්භකල හැකි ස්ථාන හඳුනා ගැනීම.
4. ජලයේ සාදක ගුණාත්මක භාවයන්, අදාළ භාවිතයන්ගෙන් අතර ගැලපීමක් ඇති නොවන, ආර්ථික අතින් අභියෝගී වැදගත් ස්ථාන අධ්‍යයනය කොට, තවදුරටත් සංවර්ධන කටයුතු ආරම්භ කිරීම අදාළ දූෂණ අවම කිරීමේ උචිත ක්‍රියාමාර්ග යෝජනා කිරීම.

අරමුණු 2

අපසන්දනයන් හැර වෙනත් දූෂක ප්‍රභවයන් කළමනාකරණය තුළින් වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කෙරෙනු ඇත.

ප්‍රතිපත්ති 2.1

වෙරළ බඩ ජලය දූෂණය අවම කිරීම සඳහා වෙරළ කලාපයේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 2.1.1

වෙරළබඩ ජලය කෙරෙහි ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කෙරෙනු ඇත.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. පළාත් පාලන ආයතන මගින් වෙරළ කලාපයේ ස්ථානවල ඉණු කසල (සහ අපද්‍රව්‍ය) දැමීම පාලනය කිරීම සඳහා පළාත්, ප්‍රාදේශීය හා ජාතික යන මට්ටම්වලදී සුදුසු පරිදි සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. සහ අපද්‍රව්‍ය සම්බන්ධයෙන් වන සැලසුම් අවශ්‍යවන, සහ අපද්‍රව්‍ය ජනිත කරන කර්මාන්ත, වෙරළබඩ සංචාරක මධ්‍යස්ථාන හා ඩිවර් වරායන් සහ අපද්‍රව්‍ය සම්බන්ධයෙන් සැලසුම් අවශ්‍ය වන නාගරික මධ්‍යස්ථාන හඳුනාගැනීම.
3. වෙරළ කලාපයෙන් පිටත අපද්‍රව්‍ය හෙලන ස්ථාන ප්‍රතිස්ථාපන සඳහා පාරිසරික වශයෙන් අඩු අහඹුදායක විකලප ස්ථාන තෝරාගැනීමට පළාත් පාලන ආයතනවලට සහායවීම.
4. සහ අපද්‍රව්‍ය හෙලීම නිසා අහිතකර බලපෑම් වලට භාජනය වූ තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශවල පාරිසරික හායනය සුපරීක්ෂණය කිරීම.
5. කොම්පොස්ට් පොහොර හා ජීව වායු නිපදවීම යනාදිය මගින් පාරිසරික හිතකාමී අපද්‍රව්‍ය අවම කිරීමේ කටයුතුවලට අවබෝධය වීමට පළාත්පාලන ආයතනවලට සහායවීම හා ඒ පිළිබඳව දිරිමත් කිරීම.
6. වෙරළ කලාපය තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය හෙලීම පාලනය කිරීම සඳහා එම කටයුතු කරන පළාත් පාලන ආයතනවලට එරෙහිව අවශ්‍ය නෛතික ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.2

පළාත් පාලන ආයතන සමඟ සහයෝගිත්වයෙන් මල/අසුඛ ආශ්‍රිතව වෙරළ බඩ ජලය දූෂණය වීම අවම කරනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 2.2.1

මල/ අසුඛ ආශ්‍රිතව ඇතිවන ජල දූෂණයට ඒ සඳහා නියමිත අවම මට්ටම් ඉක්මවන ස්ථාන හඳුනාගෙන එම ගැටළුවට පළාත් පාලන ආයතන සමඟ සහයෝගිත්වයෙන් විසදීමට ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. තෝරාගැනීමේ නිර්ණායක පදනම් කරගෙන, වෙරළබඩ කලාපය තුළ මල/අසුඛ ආශ්‍රිතව ඇතිවන දූෂණය පාලනය කල යුතු වැදගත් ස්ථාන තීරණය කිරීම.
2. වැඩි වශයෙන් මල, ජල ක්‍රියා වැනි දේ සඳහා ජල භාවිතය කෙරෙන ස්ථානවල පවත්නා මල/අසුඛ ආශ්‍රිත ජල දූෂණය මට්ටම නිමානය කිරීම සඳහා එම ස්ථාන සුපරීක්ෂණය.
3. මල/ අසුඛ ආශ්‍රිත දූෂණයේ අහිතකර විපාක ගැන පළාත් පාලන ආයතන දැනුවත් කොට, එය අවම කිරීමේදී ඔවුන්ට සහායවීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.3

තෙල් ආශ්‍රිත දූෂණයෙන් වෙරළබඩ ජලයට ඇතිවන අහිතකර විපාක අවම කරනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 2.3.1

වෙරළබඩ ජලයට තෙල් මුදාහැරීමේ ප්‍රධාන මූලාශ්‍ර හඳුනාගෙන ඒවාට නිවාරණ සහ ප්‍රතිකාරාත්මක පිලියම් වශයෙන් ගතයුතු ක්‍රියාමාර්ග අදාළ ආයතනවල සහයෝගිත්වයෙන් සකස් කිරීම.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. වෙරළ කලාපයට තෙල් මුදාහැරීමට අදාළවන මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීමට සමුදාය දූෂණය වැළැක්වීමේ අධිකාරිය හා සම්බන්ධව කටයුතු කිරීම.
2. විශේෂයෙන්ම වරාය හා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් ස්ථානවලට මුදහරන තෙල් උකහා ගැනීමට හෝ වැළැක්වීමට අවශ්‍ය ක්‍රියා මාර්ග අදාළ බලධාරීන් හා සහයෝගිත්වයෙන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.4

නයිට්‍රේට් මගින් ඇතිවන ජල දූෂණය, හා භූගත ජලය ලවණීකරණයට භාජනය වීම අවම කිරීම සඳහා පියවර ගනු ලැබේ.

ඉමෝපාස 2.4.1

නයිට්‍රේට් ආශ්‍රිත දූෂණයටත්, භූගත ජලය ලවණීකරණයට පාදක වන ප්‍රධාන හේතුකාරක හඳුනාගෙන සහයෝගිත්ව ප්‍රතිකාරාත්මක පිලිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජනා ක්‍රියාකාරකම්
1. වෛනික නිර්ණායක පදනම් කරගෙන අධික ලෙස නයිට්‍රේට් දූෂණය හා ජල ලවණීකරණය සිදුවන ස්ථාන තීරණය කිරීම.
2. එම දූෂණය අවම කිරීම අරබයා, අදාළ ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් හඳුනාගන්නා ලද ස්ථාන සුපරීක්ෂණය කිරීම.
3. මල/ අසුඛ දූෂණයට අදාළ ගැටළු සහ ස්ථාන පිළිබඳව පළාත් පාලන අධිකාරීන් දැනුවත් කොට එය අවම කිරීමට ඔවුන්ට සහාය වීම.

අරමුණු 3

ක්‍රමාණුකූලව සිදුකරන පර්යේෂණ හා සුපර්යේෂණ මගින් වෙරළබඩ ජලයට එක්වන දූෂක ප්‍රමාණය ගණනය කොට අවම කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 3.1

මතුපිට ජලාශ වෙතින් වෙරළබඩ ජලය වෙත ගලායන දූෂක ප්‍රමාණය ගණනය කිරීම සහයෝගීතා ක්‍රියාමාර්ග තුළින් සිදු කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 3.1.1

මතුපිට ප්‍රධාන ජලාශ වෙතින් වෙරළ බලාපයට එක්වන දූෂක ප්‍රමාණය හඳුනාගෙන, ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වෙනත් ආයතන හා සහභාගිත්වයෙන් වැඩි දියුණු කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. වෙරළ බඩ ජලය වෙත දූෂක ද්‍රව්‍ය ගෙන එන මතුපිට ප්‍රධාන ජල මාර්ග හඳුනාගෙන, වර්ෂා කාලයේදීත්, වියළි කාලයේදීත් ගලා එන ප්‍රමාණයන් නිගමනය කිරීම.
2. අවශ්‍ය කරන තොරතුරු සැපයීම මගින් අධික දූෂක ද්‍රව්‍ය ගලා එම අවම කිරීමට ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට පළාත් පාලන ආයතනවලට, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට සහ අදාළ ආයතන වලට සහාය වීම.
3. එවැනි ජලාශවල ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය වන පර්යේෂණ කටයුතු කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන හා සහභාගිත්වයෙන් කටයුතු කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 3.2

හතන ජල දූෂණය අඩු කිරීම සඳහා සහයෝගිත්ව ක්‍රියාකාරකම් සිදු කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 3.2.1

හතන ජල දූෂණය වීමේ ක්‍රම හා අදාළ මට්ටම් හඳුනාගෙන ජලය දූෂණය වීමේ විභවය තක්සේරු කොට හතන ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අදාළ ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් උචිත ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. ආර්ථික අතින් අහිතය වැදගත්කමකින් යුතු ස්ථාන තෝරාගෙන සුදුසු යයි නම් කල ජල භාවිතයට ආශ්‍රිතව ඒවායේ ජලගුණාත්මක භාවය සුපර්යේෂණය කිරීම.
2. හතන ජල දූෂණ සිදුවීම් අඩුකිරීමට අදාළ ආයතනවලට සහාය වීම.

අරමුණු 4

ක්‍රමෝපාය සන්නිවේදනය භාවිතා කරමින් අධ්‍යාපනය, ප්‍රචාරණය, තොරතුරු බෙදා හැරීමෙන් වෙරළබඩ දූෂණය අවම කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 4.1

ජලගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට අදාළ පුහුණුවීම් හා කුසලතා වර්ධනය කිරීම සඳහා දක්‍ෂතා ඇති ආයතනයන් සමඟ සහභාගිත්ව වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. ඇමරිකානු යුනිවර්සිටි, අවශ්‍යතා සහ සුවිශේෂ කණ්ඩායම් වල තත්ත්වය මැනගැනීමට අවශ්‍යතා ඇගයීමක් දියත් කිරීම.
2. එදිරිපස පුහුණු කිරීමේ සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පිළිබඳ දැනුම වැඩ කණ්ඩායම් සහ සන්නිවේදන සජීවීකාරකයින් හඳුනාගෙන සහයෝගීතා වැඩසටහන් සකස් කිරීම.
3. ජලදූෂණය අවම කිරීම සඳහා වෘත්තික මට්ටමෙන් පුහුණු කිරීමට අදාළ පුද්ගලයින් කණ්ඩායම් අතුරින් තෝරාගෙන ජල දූෂක ප්‍රභව / ක්‍රම දූෂක මට්ටම් සහ අවම කිරීමේ ක්‍රම ගැන දැනුවත් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.2

දූෂණය ජනිත කිරීමට සෘජුව හෝ වක්‍රව සම්බන්ධවන සියලුම ඉලක්ක කණ්ඩායම් වෙත දූෂණයේ අහිතකර එල වළාකුළු, දූෂණය අවම කිරීමේ යාන්ත්‍රණ පිළිබඳවත් අවබෝධයක් හා දැනුවත් කමක් ලබා දෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 4.2.1

පාසැල් සිසුන්, පරිසරයට හානිකරන පිරිස් පලාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රතිපත්ති සකස්කරන්නන් ඉලක්ක කරගත් දැනුවත් කිරීමේ උචිත වැඩ සටහන් හවුල්කාර සංවිධාන / සන්නිවේදන සජීවී කැරැටිගේ සහයෝගිත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් සම්බන්ධයෙන් ඉලක්ක කණ්ඩායම් හා අඩංගු විය යුතු සුවිශේෂ ගැටළු හඳුනා ගැනීම සඳහා අදාළ ආයතන හවුල්කාර පාර්ශවයන් සමඟ අවශ්‍යතා ඇගයීමක් කිරීම.
2. සන්නිවේදන අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලවන උචිත ලෙස සැකසූ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් සකස් කොට තෝරාගත් ඉලක්ක කණ්ඩායම් සඳහා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
3. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ පරිසර දූෂණය හා සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් අවම කිරීම සඳහා වැඩමුළු හා ප්‍රචාරණ වැඩ සටහන් සංවිධානය කිරීම.
4. වෙරළබඩ දූෂණය අවම කිරීමේ ප්‍රයත්න වලට මහජන සහයෝගිත්වය ලබාගැනීම සඳහා සංඥා පුවරු සවිකිරීම හා තොරතුරු පත්‍රිකා බෙදා හැරීම.

5. වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තය සහ ජලජීවී වගාව ඒකාබද්ධ කිරීම

5.1 හැඳින්වීම

5.1.1 වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තයේ සහ ජලජීවී වගාවේ වැදගත්කම

කරදිය සහ කිවුල්දිය ජලාශවල මසුන් ඇල්ලීම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ වඩා වැදගත් ආර්ථික කටයුතු වලින් එකකි. 2002 වර්ෂයේදී ජලජීවී වගා අංශය ඇතුළු මුළු ධීවර කර්මාන්තයේ නිෂ්පාදනය වෘත්තීයව 302,890 කිලෝ ග්‍රෑම් විය. මෙම ප්‍රමාණයෙන් වෘත්තීයව 286,000කිලෝ ග්‍රෑම් පමණක් කරන ලද අතර, ඉතිරිය අපනයනය කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට 1998 සිට 2002 අතර වූ වර්ෂ 05 ක කාලය තුළ ධීවර අංශය දැක්වූ දියුණුව 2.7%කි. කරදිය සහ ජලජීවී නිෂ්පාදන අපනයනය කිරීමෙන් මෙම අංශය විසින් 2002 දී රුපියල් දල මිලියන 8047ක පි දේශ විනිමය ප්‍රමාණයක්ද උපයාගන්නා ලදී. මීට අමතරව ධීවර අංශය විසින් 150,000ක ජනතාවකට සෘජු රුකියා අවස්ථාද, අඩු තරමින් ද ඉලක්කයකට ද ජීවන තබාගනු වැඩි දායකත්වයක් සැපයීම්. ධීවර පවුල් 100,000ක සම්බන්ධ අයත් 450,000කට වැඩි ජනගහනයක් වෙරළ කලාපය තුළ ජීවත් වෙති. කලපු ධීවර කටයුතුවල යෙදී සිටින ජනතාව පිලිබඳව මැනවින් සිදුකල ඇස්තමේන්තු නොමැති අතර, 1988 දී සිදුකල අධ්‍යයන වලින් දක්වා ඇත්තේ එම කටයුතුවල නිරතවන පුරුණ සහ අර්ධ කාලීන ධීවරයින් සංඛ්‍යාව 30,000කිලෝ ග්‍රෑම් බවයි. ඉස්සන් වගාව වෙරළබඩ කලාපයේ තවත් වැදගත් ක්‍රියාකාරකමක් වන අතර, එමගින් 8,000ක පමණ පුද්ගලයින්ට රුකියා සැපයේ.

5.1.2 ගැටළු සම්භාවය

විශේෂයෙන්ම කඩොලාන, මුහුදු තෘණ ගලා, හිරිගල් පර සහ මෝස හා කලපු ඉතා වැදගත් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති වන අතර, ඒවායින් ධීවර අංශය සඳහා වැදගත් කාර්යයක් ඉටු වේ. වෙරළාසන්න කරදිය ජලය, කලපු සහ මෝස වැනි වෙරළබඩ ජල ප්‍රදේශවල ධීවර සම්පත්වල ගතික ස්ථාවරය හා අතිශය වෙරළබඩ කලාපය සහ එහි සම්පත් වල ගතික ස්ථාවරය අතර කිට්ටු සම්බන්ධතාවයක් ඇත. ධීවර සහ ජලජීවී වගා කටයුතු සමාජ ආර්ථික අතින් වැදගත් වන නමුත්, ඒවායින් වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි අධික පීඩනයක් ඇති කරන බවද සත්‍යයකි.

රටේ ආර්ථිකය සඳහා ධීවර කටයුතු වෙතින් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ ඉමහත්ය. එසේ වුවත් එම කටයුතු නිමවී ඇති කලමනාකරණය නොකරන්නන්හි එම කටයුතු වලින් වෙරළබඩ පරිසරයට විධාකාරී බලපෑම් ඇති විය හැකිය. එමෙන්ම, පාරම්පරික වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු වල එදිරිපසීභාවය සහ නිරසා භාවය කෙරෙහි ද වෙරළබඩ කලාපයේ අතිශය සංවර්ධන ක්‍රියාවලින් වැදගත් බලපෑම් ඇති කෙරේ. වෙරළබඩ කලාපය විවිධ කාර්යයන් සඳහා යොදාගැනීම නිසා සම්පත් හා විනාශ කරන්නන් අතර නිතරම සමාජ ගැටළු ඇතිවේ. එය සමාජ හා ආර්ථික ගැටුම් සහ ආරවුල් උද්ගත වීමට ද හේතු වේ. මේ බලපෑම් නිසා ජාතික මට්ටමෙන්, ප්‍රාදේශීය මට්ටමින්ද, වෙරළබඩ ධීවර ප්‍රජාව කෙරෙහි ද සමාජ ආර්ථික විපාක ඇතිවේ.

ධීවර අංශයේ යහපැවැත්ම සඳහා එම අංශය තුළම හටගන්නා ගැටළු පමණක් නොව, වෙරළබඩ කලාපයේ සෛෂ්‍ය අංශවල ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්ද බලපාන බව දැන් හොඳින් පැහැදිලි වී ඇත. තවද වෙරළබඩ කලාපය තුළ මෙන්ම සහ ඉන් පිටත සිදුකරන ආර්ථික ක්‍රියාවලින් මගින් ධීවර හා ජලජීවී අංශ කෙරේ බලපෑම් ඇති කෙරේ. බහු ආයතන ප්‍රවේශයක් පදනම් කරගත් ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කලමනාකරණයක් වැනි වර්තමාන සංගොඨිත වෙරළබඩ කලාප කලමනාකරණ සැලැස්මට ධීවර සහ ජලජීවී වගා පිලිබඳ පරිවර්තනයක් ඇතුළු කිරීමට හේතු සාධක වූයේ මෙම දැක්මයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර සහ ජලජීවී සම්පත් සංවර්ධනය සහ පර්යේෂණ පිලිබඳ විගතීය ධීවර සහ ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව, ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ ජාතික ජලජ සම්පත් සහ පර්යේෂණ ආයතනය (නාරා) වැනි ආයතන සතුය. මූලික වශයෙන් අන්තර් ආයතන සහයෝගීතාව තුළින් වෙරළබඩ කලාප කලමනාකරණය මෙන්ම ධීවර කලමනාකරණයද මුදුන්පත් කරගැනීම සඳහා වන අවශ්‍යතා හඳුනාගැනීම මෙම පරිවර්තනයේ මූලික කාර්යයි.

5.2 ගැටළු සහ තර්ජන

දේශීය සහ විදේශීය වෙළඳපොළේ වැඩිහිටි ඉල්ලුම සපුරාලීම සඳහා පුළුල් වන ධීවර ආයතනය නිසා වෙරළබඩ ධීවර සම්පත් කෙරේ සැහෙන පීඩනයක් එල්ල වී ඇත. වෙරළබඩ සම්පත් සහ පරිසර පද්ධතින්ට විධාකාරී පනත ක්‍රම (ධීවර ක්‍රම) භාවිතය තවමත් සිදුවේ. මීට හේතු සාධක වන්නේ, ධීවරයින් එම භාණ්ඩ ගැන දැනුවත් නොවීම හෝ වඩාත් පරිසර හිතකාමී ධීවර ක්‍රම පිලිබඳ මවුළුගේ දැනුවත්කම නොමැති වීමයි. ධීවර කලමනාකරණ සැලසුම් සහ වැඩ සටහන් පිළියෙල කිරීමේදී ධීවරයින් සහ පරිසරයකින් අතර ප්‍රමාණවත් සංවාදයක අවශ්‍යතාව මෙයින් ඉතා පැහැදිලි වේ. තොරතුරු සාහිත්‍යය, අධ්‍යාපන වැඩ සටහන සහ ධීවර කලමනාකරණ කමිටු මගින් මේ පිලිබඳව වැදගත් කාර්යය භාරයක් ඉටු කල හැකිය.

5.2.1 මසුන් ඇල්ලීමේ සහ ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවන් නිසා වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි ඇති වන බලපෑම

වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තයේ එක් වැදගත් සාමාන්‍ය බලපෑමක් වන්නේ ඇඟුම් මසුන් ඇල්ලීමේ සහ ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවලින් මගින් කරදිය සහ කිවුල්දිය පද්ධතිවලට සිදුවන හානියයි. දැව්ගෙඩි දැමීම, පලිවු ජලය, වරායවල, ගම් ආශ්‍රිත කොටුපලවල, කලපු මෝස යනාදියෙන් ගැඹුරු ලෙස බෝට්ටු වලින් බැහැර කරන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය (බොකු බඩවැල්) යනාදියෙන් හටගන්නා වෙරළබඩ ජලාශ දූෂණය එම හානිකර තත්ත්වයට හේතු වේ (4 වන පරිවර්තනය බලන්න.) මෙහිදී මෝස මේ සඳහා හොඳ නිදසුනකි. බහුදින යාත්‍රා 100ක් පමණ සහ මුහුදු යන පිටත සබකල ඇති පිට සහිත FRP බෝට්ටු 200 - 250ක් කලපු ප්‍රදේශයේ ගැඹුරු මීටර ෧෫ දක්වා ඇත.

ධීවර ආශ්‍රිත වෙනත් ක්‍රියාකාරකම් නිසාද කලපු අසල ඇති විශාල ධීවර මුහුදු බෝට්ටු සඳහා අවශ්‍ය සේවාවන් සැපයීමේදීද සැලකෙන දුරට කලපු ජල දූෂණය ඇතිවේ. මෙහිදී මෝස වාර්ෂිකව යාන්ත්‍රික යාත්‍රා මගින් ලීටර් 40,000ක් පමණ දැව් ගෙලේද, මෝටර් රථ සේවා ස්ථාන වලින් ලීටර් 13,000ක් පමණ අපත නෙල්ද බැහැර කරන බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. මීට අමතරව බොහෝ ධීවර වරායන්, කැඟුරු මොලවල් ද ධීවර වෙළඳපොළවල ද ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් සහ සේවා පහසුකම් නොමැතිව නිසා, ඒවායින් පිටවන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය සොබාදායක බලපෑමක් ඇතිව ගැටළු ද උද්ගත වී ඇත.

ධීවර යාත්‍රා (බැරැ/කොල්ලැ) ධීවර උගුල්, ජා කොටු, මස් අතු, දැල් සහ රුවල් සඳහා සායම් හැඳි විවිධ ධීවර ආශ්‍රිත යෙදීම් සඳහා දැව නිස්සාරණ කිරීම නිසා කඩොලාන පද්ධති හානියට ගොදුරු වී ඇත. ධීවරයෝ ඇතුළු වෙරළබඩ ප්‍රජාව, නිවාස ඉදිකිරීම්, වැටවල් සහ දර සඳහා ද්‍රව්‍ය ලෙසද, කඩොලාන යොදා ගනී. වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ඉස්සන් හා කඩුවලින් වැනි කඩුවලින් සහ කටු රහිත මත්ස්‍යයින්ගේ ආහාර මෙන්ම අතිජනන සහ කුඩා කාලයේ වාසස්ථාන අඩුවීමද කඩොලාන විනාශ කිරීම හේතු වෙයි.

ධීවර ක්‍රියාකාරකම් නිසා හානි සිදුවිය හැකි අතර පරිසර පද්ධතියක් වන්නේ නිරිතල් පරයි. සමහර ස්ථාන වනම්, මාතර දිස්ත්‍රික්කයේ මඩින - පොල්ගේන වැනි ස්ථානවල මවුන්ගේ බෝවිටු නැගුම් ලැම සඳහා කොරල් පරයි පුපුරවා හිඳ දමා ඇත. ධීවර බෝවිටු සහ සංචාරකයින් සඳහා විදුරු පැහැත් සහිත බෝවිටු හික්කඩුවේ නොගැඹුරු ප්‍රදේශවල නිරිතල් පර වල ඇතිලීම නිසා එම පර වලට හානි සිදුවූ බවට වාර්තා වී ඇත.

ධීවර නොවූවලට සහ කලපුවල සැලසුම් නොකෙරුණු බැමි ඉදිකිරීමත්, එවැනි බැමි ව්‍යාප්ත කිරීමත් නිසා ජලය ගලායෑමට බාධා ඇති වන අතර, රොන්මඩ එකතු වීමත් සිදුවේ. මීගමු මෝස මීට හොඳ උදහරණයකි.

5.2.2 වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු කෙරෙහි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම්වල සහානමක බලපෑම්

වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත සිදු කෙරෙන සංවර්ධන ක්‍රියාවන් ඇතුළත් මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා ධීවර සම්පත් අඩුවීම සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස කරදිය සහ කිවුල්දිය යන දෙකෙහිම ධීවර ස්වභාවික අඩුවීම සිදුවී ඇත. වෙරළ ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහ ඉදිකිරීම් ජල මාරුවල ඉහත්තාවේ වාරි යෝජනා ක්‍රම පිහිටුවාලීම, සංචාරක කර්මාන්තයේ සංවර්ධනය සහ වැලිගොඩදැමීම, නිරිතල් නිස්සාරණය, පිරිපහදු නො කරන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම වැනි ක්‍රියාවන් මෙම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් අතර වේ. ඉඩම් ගොඩ කිරීම, රොන්මඩ එකතු වීම සහ අපද්‍රව්‍ය දැමීම කලපුවල එදැයීනාවට විශේෂයෙන් බලපාන අතර, මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය අඩු වී ඇත. එනමුත්, මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හෝ විශේෂිත ස්ථාන වල ක්‍රියාවලි නිසා මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය අඩුවීම මට්ටම පිළිබඳ තොරතුරු ඉතා අල්පය.

වෙරළ තීර ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහවල බලපෑම -

1980 මැද භාගයේ සිට වෙරළ බාධක අඩුකිරීම සඳහා පහා බැමි සහ පැති බැමි වැනි වෙරළ ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහ ඉතා විශාල සංඛ්‍යාවක් වෙරළ ආරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ඉදිකර ඇත. වෙරළ දිගේ වැලි වලන රටාව වෙනස් කිරීමට මෙම ව්‍යුහ හේතු වී ඇති අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළේ ප්‍රධාන නොතික වෙනස්කම්ද, සිදුවී ඇත. මා දැල් කර්මාන්තය සඳහා ඇති ස්ථාන වනම්, බොහෝ පාර්ශ්වික වෙරළබඩ නොවූවලට තැනීමට හෝ අඩුවීමද එහි ප්‍රතිඵලයකි (පහතින් දැක්වෙන කොටුව බලන්න). කෙසේ වුවද, සමහර වෙරළ ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහ නිසානව නොවූවලට නිර්මාණය වීම වැනි ධීවරයින්ට යහපත් ප්‍රතිලාභ ගෙනදෙන අවස්ථාද ඇත.

වෙරළ අහිමි වීම නිසා මා දැල් කර්මාන්තය කෙරෙහි ඇති වූ ප්‍රතිඵල -

සංචාරක කර්මාන්තය, වෙරළ ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහ ඉදිකිරීම් සහ වෙරළ බාධකය වැනි විවිධ කරුණු නිසා වෙරළ පරිසරය වෙනස්වීමෙන් විශේෂයෙන්ම මා දැල් කර්මාන්තය කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් එල්ල වී ඇත. යාන්ත්‍රික ධීවර යාත්‍රා සහ කෘත්‍රිම දැල් භාවිතයට පෙර එනම් 1950 මුල් කාලයේදී මුළු ජාතික මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයට මා දැල් ධීවර නිෂ්පාදනය මගින් 40% ක ප්‍රමාණයකින් දායක විය. එසේ වුවද, 1980 අවසාන භාගයේදී එහි දායකත්වය රටේ මුළු මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයෙන් 5% ක් දක්වා අඩු විය. මා දැල් ධීවර කර්මාන්තය නිවැරදි ජලය සහිත ප්‍රදේශවල සිදුකරන අතර, අහිත දැල් ඇදීමට 40 සිට 100 අතර පිරිසක් යොදා ගනී. මසුන් වේලීම, දැල් වේලීම හා සකස් කිරීම සඳහා විශාල බිම් ප්‍රමාණයක්ද අවශ්‍ය වේ. 1984 දී ධීවර දෙපාර්තමේන්තුව මා දැල් එලීම සිදු කරන ස්ථාන හඳුන්වා ඇත්තේ ධිමා දැල් පාඩු සිදු වීමට හේතු වන බැවිනි. නොටල් ඉදිකිරීම සහ වෙනත් සංචාරක කර්මාන්තය ආශ්‍රිත කටයුතු නිසා දිවයිනේ බොහෝ ප්‍රදේශවල මා දැල් එලී ඇතැම් ස්ථාන ඇහිරී ඇත. වෙරළ බාධකයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ හිමි අහිමි වීමද නිසා මා දැල් එලීම සහ වියලීම/ගොඩගැසීම ආදිය කෙරෙහි සහානමක බලපෑම් එල්ල වී ඇත.

පැති බැමි ඉදිකිරීම් නිසා පාර්ශ්වික මා දැල් එලීම සිදු කළ ස්ථාන බොහොමයක්ම ධීවර කර්මාන්තයට අහිමි වී ඇත. වෙරළ ආරක්‍ෂණ ව්‍යුහ ඉදිකිරීම් මගින් ධීවර නිෂ්පාදන කෙරෙහි වූ අහිතකර බලපෑම පිළිබඳ තොරතුරු ලබාගත හැක්කේ දිස්ත්‍රික්ක කිසියකින් පමණි. මෙලෙස බලපෑම්වලට ලක්වූ නොවූවල හා ධීවර යාත්‍රා සංඛ්‍යාව සහ ධීවර කටයුතු වලින් ඉවත්වූ ධීවරයින් සංඛ්‍යාවන් ගණනය කිරීමට මේ හා සම්බන්ධ තොරතුරු යාවත් කාලීන කළයුතුය.

සංචාරක කර්මාන්තය -

සංචාරක කර්මාන්තය නිසා ධීවර කර්මාන්තය කෙරේ විවිධ සාහානමක බලපෑම් ඇති වී යැයි බව පවත්නා සංඛ්‍යාවලින් හා අනෙක් මගින් පෙන්වීම කෙරේ. නිදසුනක් ලෙස විවිධ සංචාරක කර්මාන්තය හා ආශ්‍රිත කටයුතු නිසා පරම්පරා ගණනාවක් කිසියම් ප්‍රාදේශීය ධීවර ප්‍රජාව ධීවර නොවූවලට වෙනම ලබාදීමට යොදාගත් පොදු මාර්ග විවිධ අවස්ථාවල අහිමි වී ඇත. විවිධ ස්ථාන වල ධීවරයින් සහ නොටල් කැරුවන් අතර ආරවුල් ඇති කිරීමට ද මෙය හේතු වී ඇත (වගු අංක 5.1 බලන්න.)

නිරිතල් පර නැරඹීම සඳහා සංචාරකයින් ගෙන යන විදුරු පැහැත් සහිත බෝවිටු මගින් කරදිය විසිතරු මත්ස්‍ය විශේෂ සහ පොකිරිස්සන්ද ඇතුළත් අනෙකුත් වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් ආහාරමය මත්ස්‍යයන්ට හා මවුන්ගේ වාසස්ථානයට හානි සහ හර්ජන එල්ල වී ඇත. ප්‍රසස්ථ සමාජ ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලබාගැනීම සඳහා වෙරළ කලාපයේ සතුන් වන විවිධ අංශ වල සංවර්ධන ආයාසයන් සමාජමයව කිරීම සහ සම්බන්ධකරණයේ වැදගත් කම මෙතෙක් පැහැදිලිව පෙනී යයි.

වගු අංක 5.1 වෙරළබඩ ධීවර අංශය කෙරේ සංචාරක කර්මාන්ත සංවර්ධනය නිසා ඇති වූ ඇතැම් බලපෑම් -

පරිපාලන කොට්ඨාශය	පිහිටීම බලපෑම්	වෙරළබඩ ධීවර අංශය කෙරේ ඇති වූ
හලාවත	මාරාවිල	සංචාරක නොටලයක් ඉදිකිරීම නිසා කුරුසින පාඩුව මාරුල් පොල අහහැර දමා ඇත.
	තොන්ගල්වත්ත කරුකකපොනේ	මාරුල් කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය, සංවර්ධනය කළ විසින් වෙරළ මායිමේ අතවසර මායිම් බැමීමක් ඉදිකිරීම නිසා සීමා වී ඇත.
ගාල්ල	අහුන්ගල්ල (බලපිටිය)	නොටල් ව්‍යාපෘතියක් නිසා මාරුල් කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය සීමා වී ඇත.
	උණුවුන (නොගල)	සංචාරකයින් දිය නැමට, පිහිටීමට සඳහා පැමිණීම නිසා ඊට පහතකැරුවන්ට බාධා පමුණුවා ඇත.
තංගල්ල	කපුහේන්වල	නොටල් ව්‍යාපෘතියක් ඉදිකිරීම. (මායිම් බැමීම ආදිය නිසා ධීවර යාත්‍රා නොවූවල වලට බාධා පමුණුවා ඇත.)

වෙරළබඩ දූෂණය -

ධීවර යාත්‍රා වෙතින් තෙල් කැන්දුම් හා තෙල් අපද්‍රව්‍ය ඉවත දැමීම මෙන්ම හානිම ප්‍රවාහනය කරන යාත්‍රා සහ තෙල් පොම්ප කර ස්ථාන වලින් තෙල් කැන්දුම් නිසා වෙරළබඩ කරදිය ජලය නිරතුරුව දූෂණයට ලක් වේ. කලපු සහ මෝස බොහොමයක්ම පලුන් පාලන ආයතන සහ පුද්ගලයින් විසින් කුණු කසල බැහැර කිරීම සඳහාද යොදා ගනු ලැබේ. සහ අපද්‍රව්‍ය මුහුදු වෙරළට දැමීමද නොඅඩුවක් අවබෝධව සිදු කෙරෙමින් පවතී.

කෘෂි කර්මික බෝග සඳහා යොදා ගන්නා කෘෂි රසායන ද්‍රව්‍ය, කෘෂි නාශක, වල් පැලෑටි නාශක සහ පොහොර වර්ධන වල අහිතකරණය මෝස සහ කලපුවලට ඇතුළුවීම නිසා පොසිෂන් මට්ටම වැඩිවීමෙන් ජල පැලෑටි සහ ඇල්ගී වල සතුහ වර්ධනය නිරතුරුවම අධි වර්ධනය වීමට හේතු වේ. මීගමුව, හලාවත සහ මිලන්ද ඇල්මේය හෙදින් දැකිය හැකිය. කුඩා පරිමාණයක් ධීවර කර්මාන්තයේ සිටින ධීවරයින්ගේ ධීවර ආම්පන්න සහ දැල් නිරතුරුවම එම පැලෑටි හා පදුරුවල පැලීම නිසා ධීවර කටයුතු අවහිර වීම සිදුවේ. ඇල්ගා වල සතුහ වර්ධනය නිසා වැරදි ජලය ජලය තුළට ඇතුළු වීම වැනි නිසා ජල ජලාශ සහ සතුන්ගේ සාමාන්‍ය වර්ධන රටාවට බාධා ඇති කෙරේ.

කාර්මික අප ද්‍රව්‍ය මෝස සහ කලපුවලට මුද හැරීම නිසාත්, වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වේ. ඇතැම් විට මෙම පරිසර පද්ධතියේ ගුණාත්මක භාවයට සිදුවන හානිය නැවත යථා තත්වයට පත් කළ නොහැකිය. ළඟා කලපුව තුළ කිසිදු ජල පිරිසිදු කිරීමක් සම්පූර්ණයෙන්ම පාහේ නොපවතින අතර, ධීවර සම්පත සම්පූර්ණයෙන්ම විනාශ වී ඇත. වැලවීමට, කැලණි ගඟ සහ මීගමුව මෝස සහ මාටුල්ල කලපුවේ ධීවරයන් මරණයට වාර්තා වී ඇත. බස්නාහිර සහ දකුණු ප්‍රදේශයේ බොහොමයක් ගංගා සහ මෝස වලට කාර්මික අප ද්‍රව්‍ය ගලා එන බැවින් කාර්මික අපද්‍රව්‍ය නිසා මත්ස්‍ය සම්පතට සිදුවන බලපෑම ප්‍රමාණාත්මකව දැක්වීමට විශේෂ සහ අධ්‍යයන අවශ්‍යය. නුදුරු අතීතයේදී දූෂණ මට්ටම අවම වීමට වඩා වැඩිවීම වලක්වාලීමට වෙරළබඩ ජලය සම්බන්ධයෙන් අවබෝධ අධ්‍යයනයක් සිදු කිරීම අවශ්‍ය වේ. දූෂක ප්‍රභව පිළිබඳ අධ්‍යයනයන්ද, ජාතික ජල සම්පත් හා පාර්යේෂණ ආයතනය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ සමුද්‍ර දූෂණ වැලැක්වීම් අධිකාරිය මගින් සිදු කළ යුතුව ඇත.

මීගමු කලපුවේ ජල දූෂණය

කර්මාන්ත එකල 6% ක් ඇතුළත් වන එකල කාර්මික පුරයෙන් හා කර්මාන්ත 60% ක් ඇතුළත් එකල පුරයෙන් පිරිපහදු නොකළ අපද්‍රව්‍යද, කටුනායක ආර්ථික පුරවර්ධන කලාපයෙන් අර්ධ ලෙස පිරිපහදු කරන ලද අපද්‍රව්‍යද, මීගමුව කලපුවට මුද හරිනු ලැබේ. මේ විෂ සහිත අපද්‍රව්‍ය නිසා නිරතුරුවම මසුන් ව්‍යාප්තිය මේ ප්‍රදේශයේ වාර්තා වේ. ලේන පර්වි (Rabbit fish) වැනි සංවේදී මත්ස්‍යයන්ගේ සමී මුටාල ඇතිවීමෙන් පෙනී යන්නේ දූෂණය උග්‍ර තත්වයට පත්ව ඇති බවයි. දළ වශයෙන් මිනිස් මල වොන් 90% පමණ වාර්ෂිකව මීගමුව මෝසට ඇතුළු වේ. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වූ සුපෝෂිතතාවය මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩුවීමට අර්ධ වශයෙන් බලපා ඇත.

නිරිතල් කැඩීම (Coral Mining)

වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ආහාරමය මත්ස්‍යයින්ද, ඇමට ගන්නා මත්ස්‍යයින්ද, කරදිය විසිතරු මසුන් ව්‍යාපාරයට වැදගත් වන විවිධ ජීවීන්ගේ පැලෑටිම නිරිතල් පර උපකාරී වන බැවින්, නිරිතල් පර වාසස්ථාන විනාශ කිරීම සහ ජීවයේ ගුණාත්මය අඩුවීම වෙරළබඩ ධීවර සම්පත කෙරේ අහිතකර ලෙස බලපායි. නිරිතල් පර පොකිරිස්සන් සඳහා වඩාත් හිතකර වාසස්ථානයක් වේ. විශේෂයෙන්ම නිරිතල් හැරීම නිසා දකුණු වෙරළේ පොකිරිස්සන් සම්පත අඩුවීමේ ප්‍රවණතාවක් පෙන්වීම කෙරේ. නිරිතල් පරවල ගුණාත්මය අඩුවීම සහ බාධකය වේගවත් වීම නිසා, පාර්ශ්වික මාරුල් කර්මාන්තය සිදු කරන ස්ථාන ක්‍රම ක්‍රමයෙන් නැති වී යාම සිදුවේ.

ඉඩම් ගොඩ කිරීම

ජලජීවී වගා කටයුතු සඳහා පොකුණු ඉදිකිරීම් සහ වේලි බැඳීම, නිවාස සහ කර්මාන්ත ගොඩනැගිලි අතවසරයෙන් ඉදිකිරීම සඳහා මෝස සහ කලපු පිරවීම සහ ගොඩකිරීම සිදු කෙරේ. මීගමුවේ මුහුණකරණය නිවාස යෝජනා ක්‍රමය සහ හලාවත ඉස්සන් ගොඩපලට මේ ප්‍රවණතාවය සඳහා හොඳ නිදසුන් වේ. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කලපු/මෝස නිම්නවල එළදැයි ප්‍රදේශ අඩුවී යයි, එහි අත්හැරී ගත මත්ස්‍ය සම්පත (ධීවර) ප්‍රමාණය සහ ව්‍යාප්තිය කෙරෙහි හානිදා බලපෑම් ඇතිවීමක් සිදුවේ.

ලවණතාවයේ වෙනස්වීම

කෘෂිකාර්මික කටයුතු ව්‍යාප්තවීමත් සමඟ ජල මාර්ගවල ඉහත්තාවය ඇති වාර් ව්‍යාප්ත වලින් අතිරික්ත ජලය ගලා එම නිසා විශේෂයෙන්ම දකුණු ප්‍රදේශයේ මෝස සහ කලපු වලට, සැලකිය යුතු පීඩාකාරී බලපෑමක් සිදුවී ඇත. මෙයට හේතු වී ඇත්තේ ලෙස ලුණුගම් වෙහෙර ජලාශයෙන් ගලා එන අතිරික්ත ජලය නිසා මලල කලපු වේ ඉස්සන් ඇල්ලීමේ කටයුතු අඩුවීම දැකිය හැකිය. කිරිම ජලාශයේ අතිරික්ත මිරිදිය ජලය රැකට කලපුවට ඇතුළුව නිසා බොහෝ සිවරයින්ගේ ජීවන මාර්ග අඩුවී ඇත. මීට වෙනස් තත්වයක් කොත්ගල කලපුවේ දක්නට ලැබේ. වැලි වැටිය කඩා වැටීම සහ මිරිදිය ගලා එම අඩුවීම නිසා, එහි ලවණතාවය වැඩිවී සිටීම සම්පත කෙරෙහි හානිදායී බලපෑම් හට ගෙන ඇත.

අර්ධ ස්ථානාධික හේතු නිසා ඇති වන බලපෑම

මානව ක්‍රියාවන් නිසා උග්‍රවන වෙරළ බාදනය හා, අවසාදනය වැනි අර්ධ - ස්ථානාධික හේතූන් නිසා වෙරළබඩ සිවර සම්පත කෙරෙහි විවිධ බලපෑම් එල්ල වී ඇත. ඉහත සඳහන් කල ආකාරයට වෙරළ බාදනය සිවර තොටුපල මධ්‍යස්ථාන නැතිවීමට හේතු වී ඇත. පළාත් පාලන ආයතන වලින් හා පුද්ගලයින් සහ නිවෙස් වලින් සහ අපද්‍රව්‍ය සහ කුණු කසල ඉවත දැමීමේ හේතුවෙන් අවසාදනය සහ රොන්තේ එකතු වීම නිසා නිමිත ප්‍රදේශය අඩු වී ඇත. (3 වන පරිච්ඡේදය ද බලන්න) ජල මාර්ගවල ඉහත්තාව සහ ගංගාවල ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල සිදුවන පාංශු බාදනය නිසා මෝස වලට විශාල ප්‍රමාණයක රොන්තේ ඇතුළු වෙයි. අධි වේගී බෝට්ටු ධාවනය නිසා ගං ඉදුරු වලට හානි පැමිණෙන අතර, ජල ක්‍රීඩා නිසා වෙරළබඩ ජලාශ වල අවසාදනය වැඩි වී ඇත. මීගමුව මෝසට වාර්ෂිකව රොන්තේ සහ මීටර 50,000ක් පමණ එකතු වන අතර, මේ නිසා මෝස තුළ සිවර කටයුතු කලහැකි ප්‍රදේශය අඩු වන බවත්, ඒ නිසා මෝස අස්වැන්න අඩුවන බවත් සිවරයින්ගේ අදහසයි. කෙසේ වුවත්, සිවර අංශයට මේ නිසා ඇති වූ අහිතකර බලපෑම් ප්‍රමාණය පිළිබඳව ප්‍රමාණාත්මක තොරතුරු නොලැබේ.

5.2.3. වෙරළබඩ කලාපය කෙරෙහි වෙරළබඩ ජලජීව වගා කටයුතු වල බලපෑම -

දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ කිවුල්ලිය ජලජීව වගා කටයුතු අතින් ප්‍රධාන වශයෙන් සිදු කෙරෙන්නේ ඉස්සන් වගා කිරීමයි. මුල්ම ඉස්සන් ගොවිපල මඩකලපුවේ ආරම්භ කිරීමෙන් පසුව 1970 පසු භාගයේ සිට වාණිජමය ඉස්සන් වගාව රටේ ආරම්භ වූ අතර, සැලකිය යුතු ව්‍යාප්තියක් මේ කර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් ඇති විය. බටහිර සහ වයඹ දිග වෙරළ තීරයේ, ප්‍රධාන වශයෙන් මහලය සහ පුත්තලම/කල්පිටිය අතර ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් ගොවිපලවල විශාල සංඛ්‍යාවක් පිහිටා ඇත. මෙම ගොවිපලවල 1300 දළ වශයෙන් හෙක්ටයාර් 5000ක ප්‍රමාණයක් ආවරණය වෙමින් පවතී. ඉස්සන් වගාව දැනට නැගෙනහිර වෙරළෙහිද ආරම්භ වී ඇති අතර, මඩකලපුව කලපු ප්‍රදේශය අවට ද ඉස්සන් ගොවිපලවල 25කට වඩා පවතින බවට වාර්තා වී ඇත.

උපණය -

ඉස්සන් පොකුණු වලින් සහිතව දෙවරක් ඒ අසල ජල ප්‍රදේශවලට අපජලය මුදාහැරීම ජල උපණයට හේතු වන අතර, මෙම අපද්‍රව්‍ය තුළ අධික මට්ටමක පෝෂක සහ රසායනික ද්‍රව්‍ය (හුණු සහ කාම්මානක ද්‍රව්‍ය) අඩංගු වේ. වයඹ පළාතේ ඉස්සන් පොකුණු මගින් සහිතව සහ මීටර 1,699ක පොකුණු ජල ප්‍රමාණයක් මුදු හරින අතර, ඉස්සන් බිජාගාර මගින් ද දිනපතා සහ මීටර 1,240ක ජල ප්‍රමාණයක් බැහැර කරනු ලැබේ. පුත්තලම සහ පුත්තලම මෝස අතර ඇති මිලන්ද ඇල ඉස්සන් ගොවිපල සඳහා ජලය සපයන මුලාශ්‍රය වනවා හැරුණු විට, බැහැර කෙරෙන අපද්‍රව්‍ය රැසකර ගන්නා ගබඩාවද වේ. ඉස්සන් වගාවේ වැදගත්තම අඩුවීමටත්, රෝග ඇතිවීමේ තත්වයක් වැඩිවීමටත් පුත්තලම ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් වගාවේ නිරසාර හාවය තර්ජනයක් වීමත් ජලයේ ගුණාත්මක භාවය අඩුවීමේ ප්‍රතිඵලයකි.

ඉස්සන් පොකුණු වල උපණ කරක කලපු සහ මෝසවලට ඇතුළු වී එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සුපෝෂණයත්, අධික ඇල්ගී වර්ධනයත් ඇති කරයි. ඇල්ගී විෂ සහිත වන අතර, ඔක්සිජන් හීනවීම නිසා මත්ස්‍යයන්ගේ සහ ඉස්සන් ස්වභාවිකව මිය යෑම සිදුවිය හැකිය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති අහිමිවීම.

කිවුල්ලිය ජලජීව වගාව සඳහා සුදුසු විභවයක් ඇති ප්‍රදේශ ලෙස හඳුනාගෙන ඇත්තේ කඩොලාන සහ ලවණ වගුරු වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉස්සන් වගාව සඳහා 1986 දී මුලින් හෙක්ටයාර් 6,000ක් හඳුනා ගන්නා ලදී. නමුත් වර්තමානයේ වයඹ පළාතේ මේ සඳහා යොදා ගත් බිම් ප්‍රමාණය මුල් අස්තමේන්තු අහස ඉක්මවා ඇත. ඉස්සන් වගාව සඳහා පොකුණු ඉදිකිරීමට කඩොලාන එල්ල පෙනෙදී කිරීම විශේෂයෙන් ඉතා අධික වී ඇත. 1981 සිට 1992 දක්වා වූ කාලය තුළ පුත්තලම ප්‍රදේශයේ අහිමි වූ කඩොලාන හෙක්ටයාර් 750ක් හෙක්ටයාර් 160ක් පමණ (21%) අහිමිවූයේ ඉස්සන් වගාව නිසාය. දැන් තිබූ ජලජීව වගාව සඳහා කඩොලාන සහිත බිම් යෝග්‍ය නොවන බවට පිළිගෙන ඇත. කඩොලාන හා එක්ව කෙරෙන ජලජීව වගා කටයුතු තුළින් ගුණාත්මක බව අඩු කඩොලාන ප්‍රදේශ පෙර තත්වයට පත් කිරීම සඳහා යොදාගනු ලැබේ. ලවණ වගුරු ප්‍රදේශද ජලජීව කටයුතු නිසා පීඩනයට ලක්වී ඇත. විශේෂයෙන්ම හලාවත, පුත්තලම සහ මීගමුව වැනි ප්‍රදේශ නිසානම ලවණ වගුරු යොදා ගනිමින් ඉස්සන් ගොවිපලවල ආරම්භ කොට ඇත.

ඉස්සන් වගාව නිසා ඇතිවන අහිතකර සමාජ බලපෑම

වයඹ පළාතේ ඉස්සන් වගා කටයුතු වලින් අපේක්ෂා කල ප්‍රතිලාභ එම කර්මාන්තය මගින් සාපේක්ෂව අඩු රැකියා සංඛ්‍යාවක් පමණක් සැපයීම නිසා එම ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට අත් නොවිය. මෙයට අමතරව ඉස්සන් වගාව නිසා විවිධ පීඩාකාරී සමාජ අභියෝග ඇති විය. ඉස්සන් වගාවට ඉඩම් කොටු කර ගැනීම නිසා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවට තමන්ගේ නීත්‍යානුකූල කටයුතු සඳහා මුහුදු තීරයට හෝ කලපුවලට යෑමට බාධා ඇතිවීම, කෘෂිකාර්මික ඉඩම් ඉස්සන් ගොවිපල බවට පත් කල නිසා කෘෂිකාර්මික ක්‍රියාවල නිරත වූවන්ට ජීවන මාර්ග අහිමිවීම ද, යාන්දාය මේවා අතර වේ.

වර්තමාන අහස අනුව ශ්‍රී ලංකා රුපියල් දහ ලක්ෂ 108 ක අක්සේරු අගයකින් යුතු හෙක්ටයාර් 292කට කුඩුරු ප්‍රමාණයක්ද හෙක්ටයාර් 340ක පොල් වගා හුම් ප්‍රමාණයක් ද (ශ්‍රී ලංකා රුපියල් දහ ලක්ෂ 225) තත්සේරු අගයකින් යුතු ඉස්සන් වගාව නිසා අහිමි වූ බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත.

ඉස්සන් ගොවිපල සඳහා ඉදිකරන ලද නොගැඹුරු පොකුණු දේශීය ජලවහන රටාව අඩුල් කල අතර, 1995දී ඇති වූ අධික මෝසම් වැසස නිසා හලාවත සහ පුත්තලම ප්‍රදේශ ජලයෙන් යටවූ අතර, 3,000 කට අධික නිවාසීයන්ට එමගින් විනාශදායී විපාක විදීමට ද සිදුවිය. ඉස්සන් වගාව පවතින සමහර ප්‍රදේශවල බිමට ගන්නා ලද ජලයේ, ලවණතාවයක් පවතින බවද වාර්තා වී ඇත.

ආර්ථික විභවය සහ පරිසරික අවශ්‍යතා අනුව වයඹ පළාත හැරුණු විට උතුරු-නැගෙනහිර සහ දකුණු පළාතේ ඉස්සන් වගා කටයුතු ඇරඹීමේ හැකියාවන් ඇති බව පෙනී යයි. 1988 සිට 1989 දී ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය මගින් කරන ලද අධ්‍යයනයකට අනුව හෙක්ටයාර් 4,720කට වෙරළ තීරය තුළ ඇති පදුරු (අතුල) බිම්, තණ බිම්, කඩොලාන සහ ලවණ වගුරු බිම් ජලජීව වගා කටයුතු සඳහා විභවයක් සහිත ප්‍රදේශ ලෙස සැලකිය හැකිය. වයඹ පළාතේ දැනටමත් ලබාගෙන ඇති අත්දැකීම් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් මෙම කර්මාන්තය අතිකුණු ප්‍රදේශ වලට ව්‍යාප්ත කිරීම පදනම් විය යුත්තේ විධිමත්ව කලාප සැලසුම් සකස් කිරීමෙන් හා අදාළ මාර්ගෝපදේශ හා විනා කිරීම මගිනි. එමගින් අපේක්ෂිත අහිතකර බලපෑම් වලට වගා ගැනීමට හැකිවනු ඇත. ඉස්සන් වගා කටයුතු අදාළ තාක්ෂණ කෙත් දේශීය වලට අනුකූලව සිදු කරන බව සහතික කිරීම සඳහා සාර්ථක සුපරීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍ය වේ. තවද එම කටයුතුවලදී සවිස්ථ ස්වයං පාලනයක් සඳහා අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ එම ගොවීන් වෙත ලබාදීමද අවශ්‍ය වේ. පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් වයඹ පළාතේ මුළු ඉස්සන් වගා බිම් ප්‍රමාණයෙන් සියයට 20ක් අඩු කලහැකි බව නිර්දේශ වී ඇත.

5.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික සැකැස්ම -

සිවර සහ ජලජීව වගා කටයුතු සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යය වන්නේ වෙරළබඩ කලාපය තුළ සිවර කලමනාකරණය සඳහා සිවර සහ ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවට සහායවීමත් සිවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් කෙරෙහි බලපෑමක් දක්වන සෙසු වෙරළබඩ ක්‍රියාකාරකම් කලමනාකරණය කිරීමත්ය. සිවර මෙහෙයුම් බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමත් සහ ප්‍රජා සහභාගිත්වය පදනම් කරගත් සිවර කමිටු තුළින් සිවර කලමනාකරණය කිරීමත් සඳහා අවශ්‍ය වන නෛතික පදනම, 1996 අංක 2 දරණ සිවර හා ජලජ සම්පත් ආඥා පනත මගින් සැපයේ.

1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 42 කොටසේ විසංවර්ධන ක්‍රියාව නිර්වචනය කර ඇති අන්දමට සිවර කටයුතු එයට අයත් නොවේ. මේ අනුව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය කරන බලපත්‍ර ක්‍රමයට සිවර කටයුතු ඇතුළත් නොවේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 1990 සහ 1997 වෙරළබඩ කලාප කලමනාකරණ සැලසුම් වලින් සිවර කටයුතු ආවරණය නොවීය. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 42 වෙනි වගන්තියේ ජලජීව වගාව යන්න සංවර්ධන ක්‍රියාවක් ලෙස පි අර්ථ දැක්වීම සඳහන් නොවූයත්, 1997 වෙරළ සංරක්ෂණ කලමනාකරණ සැලසුම මගින් ජලජීව වගාව ඉදිකිරීම් හා අදාළ පහසුකම් පිහිටුවාලීම සංවර්ධන කටයුතු ලෙස පිළිගෙන ඇත.

සිවර හා ජලජ සම්පත් විෂය භාර රේඛීය අමාත්‍යාංශය වන සිවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ වගකීම වනුයේ සිවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධනය සඳහා වන ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම් හා වැඩසටහන් සම්පාදනය කිරීමයි. මේ සැලසුම සහ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීමට දෙපාර්තමේන්තු දෙකක් සහ ව්‍යවස්ථාපිත අතරින් 05 ක් සහ පුද්ගල සමානතෙක්ද වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ සිවර හා ජලජ සම්පත් කලමනාකරණය, විධිමත් කිරීම, සංරක්ෂණය සහ සංවර්ධනය කිරීමේ වගකීම සිවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව සතු වන අතර අභ්‍යන්තර ජලාශ සිවර කර්මාන්තය සහ ජලජීව වගා සංවර්ධන කටයුතු වල වගකීම ජල ප්‍රධාන රැස් අංශයේ ආයතනය වන්නේ ජාතික ජලජීව සංවර්ධන අධිකාරියයි (NAQDA). සියළුම ජීව සහ අජීව ජලජ සම්පත් වලට අදාළ පර්යේෂණ කටයුතු බාර වන්නේ සිවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ පර්යේෂණ අංශය වන ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ හා සංවර්ධන නියෝජ්‍යායතනයට (NARA).

සිවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය ප්‍රතිලාභීන් විශාල පිරිසකගේ සහභාගිත්වය ඇතිව සිටගනිමින් ඇතුළු කරන සිවර කටයුතු සිටි ප්‍රවර්ධනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව පිළිගෙන ඇත. තවද සිවර සම්පත්වල නිරසාර හා විභවය හා සම්බන්ධ සහ සහයෝගිතාවයක් අවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ වලට අවශ්‍ය සහයෝගය සපයන බවටද එමගින් සහතික කර ඇත. පවතින සිවර නීති සහ නියෝග සංශෝධනය කිරීමටත්, අධීක්ෂණය, පාලනය හා සෞඛ්‍ය සහතික කිරීමට වඩාත් කාර්යාලයක් හා ගනිමින් කිරීමත් තුළින් සිවර කලමනාකරණයක් ඇති කර සම්පත් පමණට වඩා භාවිතය වැලැක්වීමට සහ හානිදායී සිවර කටයුතු නැවැත්වීමට අවශ්‍ය කටයුතු දැනටමත් ආරම්භ කර ඇත. පිරිසිදු නිෂ්පාදන මූලධර්ම සහ ක්‍රියා පිළිවෙත් සිවර නිෂ්පාදන කටයුතුවලට සහ සේවාවන්ට ඇතුළුකිරීමෙන් පරිසරය සුරැකීම කිරීමට සහතික කිරීම ද අපේක්ෂා කෙරේ. වඩාත් හොඳ සම්පත් කලමනාකරණයක් අවශ්‍යතාවන්ද ඒ සඳහා නිර්දේශයන්ද ජාතික පෙළට විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මෙන් දක්වා ඇත.

5.3.1 සිවර සහ ජලජීව වගාව වෙරළබඩ කලාප කලමනාකරණයට සම්බන්ධ කිරීම.

ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ කලාප කලමනාකරණය හා සම්බන්ධ පුහුණු වලට පිළියම් සෛවිදී අතරින් ආයතනික ඒකාබද්ධ ක්‍රියාකාරිත්වයක් සහ සහයෝගිතාවයක් අවශ්‍ය වේ. මේ පිළිබඳව දැනට කලමනාකරණ ප්‍රවේශයක් කෙරෙහි අවධානය යොමු කලයුතු වේ. එනම් සිවර සහ ජලජීව වගා කටයුතු හා සම්බන්ධ ගැටළු පීඩාකාරී ලෙස වෙරළබඩ කලාපයේ පරිසරයට හා සම්පත්වලට බලපොවන බවත්, වෙරළබඩ හා ඉන් පිටතත් සිදුවන වෙනත් සංවර්ධන කටයුතු වලින් සිවර අංශය වෙත අහිතකර බලපෑම් එල්ල නොවන බවත්, සහතික කිරීමයි. සිවර කටයුතු හා ජලජීව රෝපණ කලමනාකරණය සම්බන්ධ අභියෝග ක්‍රීඩාකාර්යයකින් අධ්‍යයනය කලයුතු වේ.

එනම් :

(අ) සිවර සම්පත් සහ වෙරළබඩ පරිසරය හා එහි සම්පත් වල ස්ථායීතාව සිවර කටයුතු වලින් ඇතිවියහැකි අහිතකර බලපෑම් වැලැක්වීම හෝ අවම කිරීම (අ1) කරදිය සහ වෙරළබඩ සිවර කටයුතු සහ ජලජීව වගා වල නිරසාර භාවය සඳහා බලපාන මානව සහ අර්ධ ස්වභාවික ක්‍රියා අවම කිරීමට ආධාරවීම සහ (අ2) නිරෝගී වෙරළබඩ පරිසරයක් සහතික කිරීම සඳහා වෙරළබඩ ජලජීව වගා කටයුතු පාලනය කිරීම සඳහා උපකාරී වීම, එම ක්‍රීඩා ප්‍රවේශය වේ.

5.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියා -

1. අරමුණ
 ධීවර සහ ධීවර ආශ්‍රිත කටයුතු නිරසා ලෙස කළමනාකරණය කිරීම මගින් වෙරළබඩ පරිසරය සංරක්ෂණය කිරීම ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ.

1.1 ප්‍රතිපත්තිය
 වෙරළබඩ කරදිය වාසස්ථාන (පරිසර පද්ධතීන්) හා ඒවා මත පදනම් වූ සම්පත් භාග්‍යයට ලක් කරන පීඩාකාරී ධීවර කටයුතු හා පත්ත ක්‍රම භාවිතය පාලනය කිරීම සහ අවම කිරීම.

1.1.1 ක්‍රමෝපාය
 කරදිය ධීවර කර්මාන්තයේ පීඩාකාරී ධීවර භාවිතයන් (පත්ත ක්‍රම) හඳුනා ගෙන, පරිසර හිතකාමී විකල්ප ක්‍රම භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ස්ථාන විශේෂිත ප්‍රජා කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. හිරිගල් පර, ගල් පර සහ මුහුදු තෘණ තලා හා වදවීමට ආසන්න ජීවිත විනාශ කරන පීඩාකාරී ධීවර භාවිතයන් (පහලේ ඵලක කරමල් දැල, ක්‍රිතව දැල සහ පුපුරණ ද්‍රව්‍ය භාවිතය ආදී) පිළිබඳව දියුණු මට්ටමකින් දැනුම් සමුදායක් පිහිටුවා ධීවර / පේට් ටී විධානය කෙරෙහි ඒවායේ බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
2. තෝරාගත් ධීවර ස්ථානවල හානිදායී පත්ත ක්‍රම නැවැත්වීම/කල් දැමීම සඳහා නව ධීවර හා ජලජ සම්පත් පණත යටතේ ධීවර කමිටු පිහිටුවා ප්‍රජා කළමනාකරණ පද්ධති හඳුන්වාදීම.
3. තෝරාගත් පත්ත ක්‍රම/ ඵලක පත්ත කරන ස්ථාන සඳහා ධීවර හා ජලජ සම්පත් පණත යටතේ ස්ථාපනය කරනු ලබන ධීවර කමිටු මගින් හානි දායී පත්ත ක්‍රම නැවැත්වීම/ ක්‍රමයෙන් ඉවත් කිරීම සඳහා ප්‍රජා මූල කළමනාකරණ පද්ධති හඳුන්වා දීම.
4. හානිදායී පත්ත ක්‍රමවල යෙදී සිටින ධීවරයින් සඳහා වෙනත් ධීවර කටයුතු සහ /හෝ ආර්ථික ක්‍රියාවල යෙදීම සඳහා යෝග්‍ය ආධාර සැපයීම සහ කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ධීවර කමිටුවලට සහයවීම.
5. හානිදායී පත්ත ක්‍රම භාවිතය නැවැත්වීම සඳහා දැනට පවතින නීති සහ රෙගුලාසි (නියෝග) වල ප්‍රමාණවත් බව සහ සාධාරණීකරණය පරීක්ෂා කිරීම, පවතින නීති සංශෝධනය කිරීම හෝ ප්‍රජා සහභාගිත්වය සඳහා යෝග්‍ය ලෙස නව නීති හඳුන්වාදීම.
6. නීති විරෝධී/හානිදායී පත්ත ක්‍රම (වැඩිහිටියන් යොදා මසුන් මැරීම, හිරිසාර නොවන පොකිරිසසන් ඇලිම් ආදිය) තහනම් කරන නියෝග (රෙගුලාසි) ක්‍රියාත්මක කිරීම, යෝග්‍ය ආයතනික ක්‍රම ඉලික් ගනිමින් කිරීම.
7. වදවීමේ තර්ජනයක් ඇති සතුන් ඇලිම් හෝ මස් විකිණීම අවම කිරීම සහ රටපුරා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් නැවැත්වීම.

1.2 ප්‍රතිපත්තිය
 කිවුල්දිය පරිසර පද්ධති (වාසස්ථාන) සහ ඒවායේ පේට් සම්පත් වල ගුණාත්මක බව අඩුකරන හානිදායී පත්ත ක්‍රම පාලනය කරනු ලැබේ.

1.2.1 ක්‍රමෝපාය
 තෝරාගත් කළුප්‍රමෝය වල ධීවර ප්‍රජාව සජීවීකරණයෙන් ස්ථාන විශේෂිත කළමනාකරණ සැලසුම් සම්පාදනය සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන්ද යෝග්‍ය නීතිමය සහ ආර්ථික විධි විධාන හඳුන්වා දීමෙන්ද හානිදායී පත්ත ක්‍රම භාවිතය අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. හානිදායී පත්ත ක්‍රම භාවිතා කරන කළුප්‍රමෝය සහ මෝය හඳුනා ගෙන ඒවා ප්‍රමුඛතා ගත කොට කලින් කලට කරන අධ්‍යයනයන් ඉලික් තෝරාගත් ප්‍රධාන කළුප්/ මෝය වල ඵලක භාවිතා වනම් ප්‍රවර්ධනය තක්සේරු කිරීම.
2. තෝරාගත් කළුප්‍රමෝය සහ මෝයවල, හානිදායී පත්ත ක්‍රම සහ ඒවායින් මුහුදු තෘණ තලා, කඩොලාන ආශ්‍රිත වලට සිදුවන බලපෑම හඳුනාගැනීම.
3. හානිදායී ධීවර පත්ත ක්‍රම අඩුකිරීම සඳහා ධීවර හා ජලජ සම්පත් පණත යටතේ ප්‍රජා මූල කළමනාකරණයට ධීවර කමිටු ස්ථාපනය සඳහා තෝරාගත් කළුප්/ මෝය වල ධීවරයන්ගේ සහයෝගය ලබාගැනීමට යෝග්‍ය නීති සහ සජීවීකරණ ක්‍රම හඳුන්වාදීම.
4. හානිදායී පත්ත ක්‍රම භාවිතා කරන ධීවරයින්ට වෙනත් ධීවර හෝ ආර්ථික ක්‍රියාවල යෙදීමට සහයවීම.
5. තෝරාගත් කළුප්/මෝයවල ධීවර පැතිකඩ පිළිබඳ තහනම් වාර්තා පිළියෙල කිරීම සහ යෝග්‍ය දර්ශක යොදා කළමනාකරණ ක්‍රමවල බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
6. තෝරාගත් කළුප්/මෝය සඳහා ධීවර කළමනාකරණ සැලසුම යෝග්‍ය අවස්ථාවලදී විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම සමඟ ඒකාබද්ධ කිරීම.

1.3 ප්‍රතිපත්තිය
 අධික ලෙස වෙරළබඩ සම්පත් නෙලා ගැනීම නිසා වෙරළබඩ ධීවර සම්පත් / මත්ස්‍ය වාසස්ථාන වලට සිදුවන හානිදායී බලපෑම් අවම කරනු ලැබේ.

1.3.1 ක්‍රමෝපාය
 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති (වාසස්ථාන) සහ ඒවායේ පේට් සම්පත් අධික ලෙස නෙලා ගැනීම නිසා ඇති වූ හානිදායී බලපෑම හඳුනාගැනීම සහ අවම කිරීම සඳහා ස්ථාන විශේෂිත ප්‍රජා කළමනාකරණ විධි විධාන යෙදීම සහ සම්පත් අධික ලෙස නෙලා ගැනීම නිසා තර්ජනයට ලක්වූ කර්මාන්තයට සහ ධීවර ප්‍රජාව සඳහා යෝග්‍ය ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළුප්‍රමෝය සහ මෝයවල අධික ලෙස අසවනු නෙලීම නිසා ධීවර සම්පතට ඇතිවූ තර්ජන හඳුනාගැනීම සහ අසවනු නිරසාට නෙලා ගැනීම තක්සේරු කිරීම.
2. ප්‍රධාන කළුප්/මෝය සඳහා ධීවර දත්ත එකතු කිරීම මෙහෙයුම් පද්ධති පිහිටුවීම සහ පේට් සම්පත් සහ මත්ස්‍ය වාසස්ථානවල අධික ලෙස අසවනු නෙලීම නිසා ඇති වන බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
3. ධීවර හා ජලජ සම්පත් ආඥාපනත යටතේ, ධීවර කමිටු ස්ථාපනය කිරීමෙන් සම්පත්/ මත්ස්‍ය ගණන පුනරුත්ථාපනය සඳහා වන වැඩසටහන් ඇතුළත් ප්‍රජා මූල ධීවර කළමනාකරණය තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ, කළුප් හා මෝය වල ඇරඹීම.
4. ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණය යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන කළමනාකරණ විධි විධාන නිසා ධීවර ප්‍රජාවගේ නිෂ්පාදනයට සහ ආදායම කෙරෙහි ඇති වන බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
5. තෝරාගත් වෙරළබඩ කළුප්/මෝය ධීවරයින් සඳහා කළමනාකරණ ක්‍රම හඳුන්වා දීම නිසා බලපෑමට ලක්වූ ධීවර පවුල්වලට විකල්ප ජීවන ක්‍රම/ආදායම් වැඩි කිරීමේ ක්‍රම හඳුන්වාදීම.
6. අධික ලෙස වෙරළබඩ හා කිවුල් දිය සම්පත් නෙලාගැනීම නිසා ඇතිවූ හානිදායී බලපෑම් අවම කිරීමට හා යහපත් වෙරළබඩ පවර්තා ගෙන යෑමට ප්‍රජා දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් නැවැත්වීම සහ මෙවැනි ක්‍රියාකාරකම් දිරිමත් කිරීමේ විධික්‍රම හඳුනා ගැනීම.
7. අපනයන මත පදනම් වූ විසිතුරු මසුන් මසුද කඩැල්ලන්, කාට්ටන් වැනි වෙරළබඩ සම්පත් නෙලා ගැනීම සුපරීක්ෂණය කිරීම හා අදාළ මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.
8. තෝරා ගත් ප්‍රදේශවල විසිතුරු මසුන් කර්මාන්තයේ ධරණීය අසවැන්න කෙරෙහි පාරිසරික බලපෑම දැනගැනීම සඳහා බලපෑම් තක්සේරු අධ්‍යයනය නැවැත්වීම හවුල් කර පිරිසවේ සහභාගිත්වයෙන්, සිදුවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීමට සුදුසු කළමනාකරණ ද්‍රව්‍ය මාර්ග සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

1.4 ප්‍රතිපත්තිය -
 ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවල හානිදායී බලපෑම් වලින් වෙරළබඩ සහ කරදිය පරිසරය ආරක්ෂා කරනු ලැබේ.

1.4.1 ක්‍රමෝපාය
 දුෂණය, සහ අපද්‍රව්‍ය සහ මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම වැනි හානිකර තත්වයන් හා ක්‍රියා නිසා බලපෑමට ලක්වූ ධීවර ජනයා, නැගුරුම්පොලවල්, තොටුපල, වෙළඳපොල වැනි වෙරළබඩ ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ පහසුකම් සැලසීම මගින් සහ ප්‍රතිලාභ ලබන්නන්ගේ වැඩිපුර සහභාගිත්වය ලබාගැනීමෙන් එම බලපෑම් අවම කිරීමට වැඩ සටහන් ආරම්භ කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්
1. සහ අපද්‍රව්‍ය (මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය) බැහැර කිරීමේදී ධීවර ජනයා නැගුරුම් පොලවල් සහ වෙළඳපොලවල් ආදියට ඇතිවන ගැටළු අවම කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් ලබා දීම.
2. ධීවර ජනයා, නැගුරුම්පොලවල්, වෙළඳපොලවල් ආදියේ පල්ලි ජලය, වෙරළබඩ ජලය වෙත ධීවර යාත්‍රා මගින් ඉවත් කරන තෙල්, සහ අපද්‍රව්‍ය නිසා ඇතිවන ගැටළු අවම කිරීමට පවතින යටිතල පහසුකම් වඩාත් යෝග්‍ය ලෙස භාවිතා කිරීමට ප්‍රතිලාභ ලබන්නන්ගේ සහභාගිත්වය ඇති කිරීමට වැඩ සටහන් හඳුන්වාදීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

2. අරමුණු
 වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත ඇති වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා කළමනාකරණය කිරීම ඉලික් කරදිය සහ කිවුල්දිය පරිසරවල පාරම්පරික ධීවර කටයුතු ආරක්ෂා කරනු ලැබේ.

2.1 ප්‍රතිපත්තිය
 කළමනාකරණ ක්‍රම මගින් වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත ඇති අහිතකර සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා සිදුවන තර්ජන වලට මුහුණදීමෙන් පාරම්පරික ධීවර කටයුතු වැඩි දියුණු කරනු ලැබේ.

2.1.1 ක්‍රමෝපාය
 සමාජ හා ආර්ථික සාධක පදනම් කර ගනිමින් වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා තර්ජනයට ලක්වූ ධීවර කටයුතු සහ ධීවර ප්‍රජාව, හඳුනාගෙන ස්ථාන විශේෂිත අන්තර් ආයතන කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් හා විශේෂාත්මක යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. පසුගිය වර්ෂ 20 ක කාලයක් තුළ සංචාරක කර්මාන්තය සහ වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා පාරම්පරික ධීවර කටයුතු වලට බාධා පැමිණවීම, නොවැඩිවීමට අභියෝග, වෙරළට යන මාර්ග හැකිවීම වැනි සමාජ බලපෑම් ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවේ දිස්ත්‍රික් කාර්යාල වල සහාය ඇතිව හඳුනාගැනීම සහ ඒ පිළිබඳව විස්තරාත්මක දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම;
2. ධීවරයන්ට සහ ධීවර කටයුතු වලට හානිදායී බලපෑම් ඇති කරන සංචාරක සහ අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියා සම්බන්ධ නීති විරෝධී සහ අනවසර ව්‍යුහ හඳුනාගැනීම සහ ඒවා ඉවත් කිරීම/විනාශ කිරීම සඳහා ක්‍රියා ආරම්භ කිරීම;
3. 1981 මා දැල් ධීවර නියෝග (මාදැල්) යටතේ සියම මාදැල් පාඩු (වරාය) සඳහා මායිම් ලකුණු කිරීම සහ මාදැල් පාඩු වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියාවලින් ආරක්ෂා කිරීම;
4. ප්‍රධාන වගයෙන් හිරිගල් හැරීම සිදුවන ප්‍රදේශ වලින් හිරිගල් හැරීම නිසා පරවල මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයට සිදුවන සෘජු හානිය, ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති සැපයුම අඩුවීම නිසා සිදුවන වක්‍ර හානිය වැනි බලපෑම් අධ්‍යයනය කිරීම;
5. තෙල් වර්ෂ, පිරිපහඳු නොකල කාර්මික අපද්‍රව්‍ය, සංචාරක කර්මාන්තයේ අපද්‍රව්‍ය ආදිය නිසා, තෝරාගත් ප්‍රදේශවල කරදිය ජලය උපයෝගී වීම පිළිබඳව පර්යේෂණ කිරීම සහ කරදිය මත්ස්‍ය කටයුතු කෙරේ ඒවායේ බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම;
6. සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් ගෙන ඇති වන වෙරළ බාදනය නිසා ධීවර අංශයේ නිෂ්පාදනය සහ ආදායම් අඩුවීම පිළිබඳ බලපෑම තක්සේරු කිරීම;
7. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ අදාළ නියෝග/ මාර්ගෝපදේශ සහ අන්තර් ආයතනික සහයෝගිතාව/ සමායෝජනය තුළින් වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත කරදිය ධීවර කටයුතු කෙරෙහි සංවර්ධන සහ ආර්ථික ක්‍රියා නිසා ඇති වන බලපෑම විධිමත් කිරීම.

2.2 ප්‍රතිපත්තිය
වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ක්‍රියාවලි නිසා ඇති වන හර්ෂණ කළමනාකරණ ක්‍රියා මගින් පාලනය කිරීමෙන් කිවුල්දිය මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය වැඩි කරනු ලැබේ.

2.2 ක්‍රමෝපාය
කලපු/මෝස් ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති හර්ෂණ හඳුනාගැනීම, ඒවායින් ධීවර ප්‍රජාවට ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ සඵල ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ නියෝග/මාර්ගෝපදේශ මෙහෙයුම්කරණයක් අන්තර් - ආයතන යන්ත්‍රණය යටතේ පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ප්‍රධාන කලපු සහ මෝස් සඳහා ධීවර දත්ත එකතු කිරීමේ ක්‍රමයක් හඳුනාදීම සහ ධීවර දත්ත සමුදායක් පිහිටුවීම.
2. තෝරාගත් කලපු සහ මෝස් ආශ්‍රිත ධීවර ප්‍රජාවට අහිමි වූ පාරම්පරික පිරිසුම් මාර්ග හඳුනාගැනීම සඳහා සම්පූර්ණ සිදුකිරීම සහ ඒවා පෙර තත්ත්වයට පත් කිරීමට වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
3. ඉඩම් ගොඩ කිරීම, පිරවීම සහ අවසාදනය නිසා තෝරාගත් කලපු සහ මෝස්වල අහිමි වූ ක්‍රියාකාරී ප්‍රදේශ ඇස්තමේන්තු කිරීම සහ ධීවර කටයුතු සහ ධීවර නිෂ්පාදනය සඳහා ඒවායේ බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
4. කලපු සහ මෝස් මායිම් ලකුණු කිරීම සහ අනෙකුත් ආයතන සහ ප්‍රජා සහභාගිත්වය තුළින් අනවසර ඉඩම් අත් පත් කර ගැනීම් වලට විරුද්ධව නියෝග ක්‍රියාත්මක කිරීම.
5. කලපු සහ මෝස් වලට කාර්මික උපයෝගී සිදු කරන මූලාශ්‍ර ඒ හා අදාළ ආයතන හඳුනා ගැනීම හා ධීවර හා ධීවර සම්පත් කෙරෙහි ඇතිවන හානිදායී බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතන යන්ත්‍රණයක් පිහිටුවීම.
6. තෝරාගත් කලපු සහ මෝස් වලට අහිමිකම් මිදිලිය ජලය ගලා එම නිසා සිදුවන හානිය තක්සේරු කිරීම සහ එම කලපු සහ මෝස් පුනරුත්ථාපනය කිරීමට ඇති වි කලපු පරීක්ෂා කිරීම සහ පීඩාවට පත් වූ ධීවර ප්‍රජාව සඳහා අවශ්‍ය සහන ලබා දීමට ක්‍රියා කිරීම.
7. වේග බෝට්ටු භාවිතය වැනි සංචාරක ක්‍රියා නිසා මෝස් වල ධීවර ක්‍රියාවලට ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ එවැනි හානිදායී බලපෑම් අඩු කිරීම සඳහා ක්‍රම හඳුනා ගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.
8. තෝරාගත් කලපු සහ මෝස්වල වැලි වැටී ඇතිවීම නිසා ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ එවැනි හානිදායී බලපෑම් අඩු කිරීම සඳහා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

2.3 ප්‍රතිපත්තිය
වෙරළබඩ කලාපය තුළ වර්තමාන සහ අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතූන් නිසා සමාජ ආර්ථික තත්ත්වය අහිමි වූ ධීවර ප්‍රජාව ආරක්ෂා කරනු ඇත.

2.3.1 ක්‍රමෝපාය
සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතූන් නිසා බලපෑම්වලට පත්වූ ධීවර ප්‍රජාව හඳුනා ගැනීම සහ ඔවුන්ගේ සමාජ ආර්ථික මට්ටමට සිදුවන බලපෑමක් අවම කරන අන්දමින් නැවත ස්ථානගත කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. දැනට පවතින සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතූන් නිසා බලපෑම්වලට ලක්වූ ධීවර ප්‍රජාව පිළිබඳව දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම සහ හානියට පත් ප්‍රජාව නැවත ස්ථානගත කිරීම සඳහා ක්‍රියා මාර්ග ගැනීම.
2. වෙරළබඩ කලාපය තුළ ක්‍රියාත්මක කරන සියළුම අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියා අවතලවීම හා ප්‍රති ස්ථානගත කිරීම ප්‍රමාණවත් ලෙස සැලකිල්ලට ගන්නා කරන කලාප සැලසුම් යටතේ සියළුම අනාගත සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කළ යුතුවේ.
3. සංවර්ධන ක්‍රියා සඳහා වූ සියළුම පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් තුළ ධීවර ප්‍රජාවගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීමට සැලැස්වෙන අන්දමේ විධි විධාන තබන බව සහතික කළ යුතු වේ.

3 අරමුණ
නිරසාර ජලජීවී වගා කළමනාකරණය තුළින් වෙරළබඩ පරිසරය සංරක්ෂණය කෙරෙනු ඇත.

3.1 ප්‍රතිපත්තිය
වයඹ පළාත තුළ ජලජීවී වගා කටයුතු නිසා වෙරළබඩ ප්‍රජාවට සහ පරිසරයට සිදුවූ හානිදායී බලපෑම් අවම කරනු ලැබේ.

3.1.1 ක්‍රමෝපාය
වයඹ පළාතේ ඉස්සන් රෝපණය හා සම්බන්ධ පාරිසරික සහ සමාජ ආර්ථික ගැටළු හඳුනා ගැනීම සහ එම කර්මාන්තය පුනරුත්ථාපනය කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතනික පාර්ශ්ව සැලැස්වීමෙන් සහයෝගිතාවය ලබා ගැනීම සහ රෙගුලාසි සඵල ලෙස නියෝග ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූල වන සේ ක්‍රියා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වයඹ පළාත තුළ නව ඉස්සන් ගොවිපලවල් අනුමත කිරීම වර්ෂ 5 ක කාලයක් සඳහා තාවකාලිකව නැවැත්වීම.
2. ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් රෝපණය සඳහා ප්‍රගස්ථ ධාරිතාව තීරණය කිරීම සඳහා පුළුල් අධ්‍යයනයක් සිදු කිරීම.
3. දැනට අනවසරයෙන් ක්‍රියාත්මක වන ගොවිපලවල් පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ සහ වෙනත් අදාළ අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලව ක්‍රියා කිරීමට පෙළඹවීමත්, ඒ සඳහා ප්‍රමාණවත් ප්‍රචාර / දැනුවත් කිරීම් සහ සහන කාලයක් ලබාදීම ආදී යෝග්‍ය ක්‍රියා මාර්ග ගැනීම.
4. පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් දැනට වයඹ පළාතේ ඉස්සන් වගා කර ඇති මුඩු බිම් ප්‍රමාණයෙන් අවම වශයෙන් 20% කින් අඩු කිරීම.
5. ණය පැහැර ගැරීම කළ සියළුම අයගේ ජලජීවී වගා බලපත්‍ර ඉවත් කිරීම සහ ඔවුන්ට ලබාදුන් සියළුම රාජ්‍ය ආධාර/සහන ඉවත් කිරීම.
6. ඕලන්ද ඇලේ බහු ප්‍රතිලාභ ඉස්මතුකොට දක්වන යෝජනාවලියක් පිළියෙල කොට එය පුනරුත්ථාපනය සඳහා විදේශාධාර (විදේශීය සහ දේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ) ලබා ගැනීමට ඉදිරිපත් කිරීම.
7. ඉස්සන් බිජාගාර හා ගොවිපලවල් නවීකරණය කිරීම හා ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම, පරිසරයට වන හානිය අවම කිරීම හා පලදායීතාවය වැඩි කිරීම සඳහා ඉස්සන් බිජාගාර හා ගොවිපලවල් නවීකරණය කිරීමේ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
8. ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය, ජාතික ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ වයඹ පළාතේ සහායී බලය ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මෙහෙයුම් ධාරිතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
9. විශේෂයෙන් කුඩා පරිමාණ ඉස්සන් ගොවීන් / අභිජනකයින් වෙත තාක්ෂණික උපදෙස් සැපයීම සඳහා තාක්ෂණික කණ්ඩායමක් පිහිටුවීම, ගොවීන්ගේ ස්වයං-පාලනය හා රෝග නිවාරණ ධාරිතාව දියුණු කිරීම සහ ගතිගුණ කිරීම.
10. ඉස්සන් ගොවිපල ප්‍රදේශවල පාරිසරික පිරිසුම් ස්ථාන ලකුණු කිරීම සඳහා සම්පූර්ණයෙන් පැවැත්වීම සහ ප්‍රාදේශීය ජනතාවට එම පිරිසුම් පාරිසරික කිරීමට අවස්ථාව සලසා දීම.

3.2 ප්‍රතිපත්තිය
ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය හා ගැලපෙන වයඹ පළාතෙන් බැහැරවූ ප්‍රදේශවල ජලජීවී වගා කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ.

3.2.1 ක්‍රමෝපාය
රටේ අනිකුත් ප්‍රදේශවල ජලජීවී වගා සංවර්ධන, කලාප සැලසුම්, හිමි භාවිත සැලසුම්, ආකෘති සහ මාර්ගෝපදේශ භාවිතය සහ සැලසුම් පදනමක් මත දියුණු කරනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. රටේ විවිධ කොටස්වල ඇති නොයෙකුත් ජලජීවී භාවිත ක්‍රම වල ධාරිතාව / විභවය තීරණය කිරීම
2. විස්තරාත්මක කලාප සැලසුම් කලින් පිළියෙල කිරීම: අපේක්ෂිත සංවර්ධකයින්ට ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණයට සහ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සරල සහ පාරදෘශ්‍ය වීමට සහාය වීම සඳහා අත් පොත් / මාර්ගෝපදේශ ලබාදීම.
3. බාහිර-වගා කිරීම් සංකල්පය පදනම්ව යෝග්‍ය ආකෘති ඉස්සන් වගාව සඳහා යොදාගත හැකි විශේෂිත ප්‍රදේශවල අවශ්‍යතාවලට සරිලන සේ පිළියෙල කිරීම.
4. සංවර්ධන අවශ්‍යතා, පාර්ශ්වික හා භාවිතයන්, දේශීය ප්‍රජාවගේ පාර්ශ්වික භාවිත අයිතීන් වලට සුදුසු ලෙස දේශීය ව්‍යවසායකයින්ට සහ පුද්ගලයින්ට ප්‍රමුඛතාවය ලැබෙන සේ රාජ්‍ය ඉඩම් වෙන් කිරීම.
5. ඉඩම් වෙන් කිරීම සඳහා උපමාන වැඩි දියුණු කිරීම (ධීවර හා ජලජ සම්පත් ඉමානාංශය, ජාතික ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ අදාළ පළාත් පරිපාලනය) සහ රාජ්‍ය ඉඩම් වෙන් කිරීමේදී ප්‍රජා අදහස් විමසීම / පාරදෘශ්‍යතාව සහතික කිරීම.
6. පොතුරු පදනම යටතේ ඇල පදකම් වල මූලික යටිතල පහසුකම් පිළියෙල කිරීම.
7. ජෛව විවිධත්ව පිළිබඳ අධික හානිය හැදින්වීම සහතික කිරීමට සහ ජලජ සත්ත්ව සහ ගෘහ සඳහා සියළුම ජෛව විවිධත්ව සරු ප්‍රදේශ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ජලජීවී රෝපණ කඩොලාන ප්‍රදේශ සහ ලවණ වගුරු වලට ව්‍යාප්ත කිරීම පාලනය කිරීම සහ වැලැක්වීම.

3.3 ප්‍රතිපත්තිය
වගකීමක් සහිත ජලජීවී වගා කටයුතු කිරීමට, ජලජීවී කටයුතු සඳහා ආයෝජනය කිරීමට අපේක්ෂා කරන ව්‍යවසායකයින්ට සහාය ලබා දෙනු ඇත.

3.3.1 ක්‍රමෝපාය
පරිසරයට සිදුවන හානිදායී බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා, ජලජීවී වගා ව්‍යවසායකයින්ගේ කැපවීම වැඩි දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය සහයෝගය හා ආධාර සැපයෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ජලජීවී වගා කටයුතුවල ආයෝජනය කිරීමට අපේක්ෂා කරන ව්‍යවසායකයින් අතර ධාරිතාවය වැඩි දියුණු කිරීමටත් ස්වභාවික පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා පාර්ශ්විකවරුන්ගේ සහභාගිත්වය ලබා ගැනීමටත් ඉවහල්වන මාර්ගෝපදේශ ලබාදීම.
2. පරිසරයට සිදුකල හානිය / විනාශය නිවැරදි කිරීම / අඩු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පුනරුත්ථාපනයට සහ පිරිවැය සංවර්ධකයින් විසින් දැරීම සහතික කිරීමට අවශ්‍ය නීති හඳුනා දීම.

3.4 ප්‍රතිපත්තිය
ප්‍රාදේශීය ජනතාවගේ සමාජ හා ආර්ථික අභිවර්ධනයට ඉටු කර ගැනීම සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වය ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

3.4.1 ක්‍රමෝපාය
පරිසරය හා ගැලපෙන තිරසාර ජලජීවී වගා කටයුතු වල නිරතවීම සඳහා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ ධාරිතාව ශක්තිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ජලජීවී වගා දියුණු කල හැකි ප්‍රදේශ වශයෙන් හඳුනාගැනුණු ප්‍රදේශ සම්බන්ධයෙන් ජීවනෝපායන් පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් කිරීම.
2. වෙරළබඩ ජලජීවී වගා කටයුතු වල ප්‍රජාවට සහභාගි වීමට හැකිවන පරිදි ඔවුන්ට අවශ්‍ය තාක්ෂණික හා ආයෝජන ආධාර ලබාදීම.
3. පරිසර හිතකාමී පරිද්දෙන් ලාභදායී වශයෙන් වෙරළබඩ ජලජීවී වගා කටයුතුවල යෙදීමට අවශ්‍යවන දැනුවත් භාවය හා පුහුණුව ලබා දීම.

6. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය

6.1 හැඳින්වීම

6.1.1 සංදර්භය සහ පරිසරිකය

සංකල්පය

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය කිසියම් භූගෝලීය ප්‍රදේශයක් තුළ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා සහයෝගාත්මක, නමොගිලි අනුවර්තක ප්‍රවේශයක් මත පදනම් වී ඇත. දැනටමත් ජාතික වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති හා සබැඳි අභ්‍යන්තර වටපිටාව පිළිබඳව තොරතුරු වැඩි පාරිසරික වශයෙන් ඉතා සංවිදි ප්‍රදේශයන්හි සිලු ආර්ථික වර්ධනය නිසා ඇති වූ ප්‍රතිඵල ලෙස ඇති වූ අහිතකර බලපෑම් පිළිබඳව කටයුතු කිරීම සඳහා මෙම සංකල්පය 1980 අග භාගයේදී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලද අතර, ඒ සඳහා මහජනතාවගේ වෙනත් නියෝජිතයන්ගෙන් දැඩි සහයෝගයක් මෙන්ම නව කළමනාකරණ විධි විධානන් අවශ්‍ය විය.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය වූකලී ප්‍රාදේශීය පදනමකින් යුක්තවූ, භූගෝලීය වශයෙන් විශේෂිතවූ සැලසුම් ක්‍රියාවලියක් වන අතර, කාර්‍යාත්මක වශයෙන් දැඩි සහභාගිත්වයක් මත පදනම් වූවකි. එමගින් ප්‍රධාන පාර්ශ්වකරුවන් වන ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවගේ සක්‍රීය සහභාගිත්වයෙන් ස්වාභාවික සම්පත් සක්‍රීය ලෙස කළමනාකරණයට ඉඩප්‍රස්ථා සලසයි. ස්වභාවික සම්පත් හා විනාශය සහ කළමනාකරණය පිළිබඳ අධිකාරියක් හා වගකීමක්, තීරණ ගැනීමේ හැකියාවන් රජය හා, ප්‍රාදේශීය සම්පත් හා විනාශකරුවන් හා ප්‍රජාව අතර බෙදා ගැනීමට සලස්වන සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමයක් එමගින් ඇති කෙරේ. ප්‍රාදේශීය වශයෙන් වූ ප්‍රජාවගේ කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් සඳහා තාක්ෂණික සහ මූල්‍යමය ආධාර සපයාදීම මගින් රජයේ ආයතන සහ අනෙකුත් සැලසුම් නියෝජිතයන්ගේ පහසුකාරක කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. කළමනාකරණය කරනු ලබන සම්පත් වල හානිකරුවන් වශයෙන් ප්‍රදේශයේ ප්‍රජා කණ්ඩායම් සලකනු ලබන අතර, ඒ මගින් අදාළ ප්‍රදේශයේ සම්පත් හා විනාශයට, ජීවනෝපාය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රමය මත පදනම්ව.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ ප්‍රධාන අරමුණක් වනුයේ විශේෂිත භූගෝලීය සීමාවන් තුළ වූ ස්වභාවික සම්පත් සඳහා වූ හරිතකාරී තත්වය සමනය කිරීම සඳහා ප්‍රයෝජනීය තිරසාර මට්ටමක් සැලසුම් කරන ශ්‍රී ලංකා වෙරළ කලාප ප්‍රතිපත්තියේ වැදගත් අංගයක් ලෙස වී.පු.ක. දැන සලකනු ලැබේ.

මූලාශ්‍රය: සේනාරත්න, 2003

විනාශය පරිහානිය සහ මෙහෙයුම් ආශ්‍රිත අත්දැකීම්

වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ ප්‍රධාන සංසිද්ධාන්තයක් වන 1990 දී පිළියෙල කරනලද පළමුවන වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් වෙරළ කලාපයේ වෙරළ බාදනය, වෙරළ බඩ පරිසර පද්ධති, සහ ජෛව විවිධත්ව, සංස්කෘතික දර්ශනය සහ විනෝදාත්මක අගයන් සහිත ස්ථාන භාග්‍යය හා විනාශයට පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන ලදී. සමස්ත ජාතික ප්‍රතිපත්තියට අනුකූලව විධානම වැදගත් කළමනාකරණ මෙවලම ලෙස රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම එම සැලැස්මෙන් එවකට අවධානය කෙරිණි. වෙරළ කලාපය කෙරෙහි ඇති වන බොහෝ අහිතකර බලපෑම් වැලැක්වීම සඳහා මෙම ප්‍රවේශය ඉවහල් වූ අතර, වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සහභාගී පදනමක් මත සිදුකිරීම මගින් වෙරළ බඩ සම්පත් කළමනාකරණයේදී ප්‍රාදේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය ලබා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව විධානම පැහැදිලි විය. එවැනි සහභාගිත්වයක් ලබාගතහැකිවේ සම්පත් හා විනාශකරණය වූ හා වෙනත් පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සමාජීය, ආර්ථික අවශ්‍යතාවන් සැලකිල්ලට ගැනීමෙන් වෙරළ කලාපයේ එදාදී කළමනාකරණය සඳහා ලේකයේ වෙනත් ස්ථානයන්හි යොදාගෙන ඇති ආකාරය පදනම්කොට ගෙන ඇති විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය 1980 දී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලදී. ඉන් අනතුරුව, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණයේදී ප්‍රාදේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය ලබාගැනීමේ වැදගත් බව හඳුනා ගැනීමත්, සමගම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ශ්‍රී ලංකාවේ විනාශය විය.

ශ්‍රී ලංකාවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම ආරම්භවීමට පෙර රැකව කලපුව සහ හික්කඩුව සමුද්‍ර අභය භූමිය (පසුව ස්වභාවික රක්ෂිතයක් ලෙස උසස් කරන ලද) ආශ්‍රිතව නියමු ව්‍යාප්ති දෙකක් ආරම්භ කරන ලදී. එමගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය සහ ස්වභාවිකතාව ප්‍රාදේශීය තත්වයන් තුළ පරිසර කිරීම සිදු කරන ලදී. මෙම කටයුතුවලින් ලත් අත්දැකීම් සහ ප්‍රතිඵල අනුව ලැබූ දැරීමත්ව පදනම් කොට ගනිමින් තෝරාගත් වෙරළ බඩ ස්ථාන 23 ක විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ප්‍රවර්ධනය කරන ලදී. මෙම ස්ථාන තෝරා ගැනීමේදී නිර්දායකයන් 4ක් යොදාගන්නා ලද අතර, ඒවා ගැටළුවල උග්‍රතාව, ජෛව විවිධත්වය, ව්‍යාපෘතිය ස්වභාවිකතාව, සහ ආර්ථික වැදගත්කම යනාදිය වේ. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු දිස්ත්‍රික් සහ ජාතික මට්ටමේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතීන් හා එක් කිරීමෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය ව්‍යාප්ත කිරීමේ නියැලී සිටී.

වර්ෂ 2000 - 2005 යන කාලය තුළ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ බාර්පරය, මීගමු කලපුව/මුතුරාප්වෙල වගුරුබිම, ලුනා ව කලපුව, මාදුගම මෝය, හික්කඩුව ස්වභාව රක්ෂිතය, කොන්හල මෝය ඇතුළු උණවටුන බොකික, මාවැල්ල සහ කලමැටිය කලපුව සහ හම්බන්තොට වෙරළ තීරය යන ස්ථාන කිහිපය සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ව්‍යාප්ත කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු යොදා ඇත.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ විකාශය පිළිබඳ නවදුරටත්.....

ප්‍රාදේශීය මට්ටමින්.....

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි විශේෂ ප්‍රදේශ සැලසුම් කිරීමේ සහ කළමනාකරණය කිරීමේ මුල් ප්‍රයත්නය 1991 දී රුකව සහ හික්කඩුව ආශ්‍රිතව සිදුකරන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා මූල්‍ය හා තාක්ෂණික සහාය ජාත්‍යන්තර සංවර්ධනය සඳහා වූ එක්සත් ජනපද නියෝජිතායතනයේ මූල්‍යාධාර මත ක්‍රියාත්මක වූ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය ඔස්සේ ලැබිණ. 1992 සිට 95 කාලය තුළදී රුකව කලපුව සහ ආශ්‍රිත පර්සරය සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්මක් පිළියෙල කිරීම රුකව නියමු ව්‍යාපෘතිය මගින් සිදුකරන ලදුව, ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. හික්කඩුව සඳහා වි.ප්‍ර.ක. සැලැස්මක් 1996 දී සකස් කරන ලදුව, ක්‍රියාත්මක කෙරිණි.

දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් ...

දිස්ත්‍රික් මට්ටමේ ව්‍යාපෘති හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් ආශ්‍රිතව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය හඳුන්වාදීමෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ඉදිරි පියවරක් ගෙන ඇත. මේ මගින් හම්බන්තොට ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීම අනුගත කිරීමට හේතුව ඇත. මාවැල්ල කලපුව සහ කුඩාවැල්ල භූමිමානය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන් හම්බන්තොට වැල් වැටි පිලිබඳවත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය උපයෝගීකර ගැනීම. මෙහිදී මුලික මුලධර්මයන් ඒ අයුරින්ම යොදා ගත්තද ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පටිපාටිත් එක සමාන නොවීය. ඒවායේ තවත් ප්‍රධාන ලක්ෂණයක් වූයේ සැලසුම් අදියරට සමගාමීවම, විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ ඇතැම් ක්‍රියාකාරකම් දියත් කිරීමයි.

බහු ආංශික මට්ටමෙන්

ඉහත සඳහන් ව්‍යාපෘතිවල අමතරව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පයට ඉතා සම්පවු බහු ආංශික ව්‍යාපෘතියක් පුනලමම/මුන්දලම මෝය ප්‍රදේශ සඳහා නාරා ආයතනය විසින් 1990 දී නිර්මාණය කරන ලදී. කළමනාකරණය සඳහා වන ක්‍රමෝපාය හඳුනාගැනීම පෙරදැරිකොට එම ප්‍රදේශයේ සම්පත් පදනමේ වර්තමාන තත්ත්වය සමීක්ෂණය කිරීමට සහ එහි නිර්මාණාත්මක සහ පලදායීතාවට ඉටුකර වන සාධකයන් විමර්ශනය කිරීමටද එම ව්‍යාපෘතිය ඉටුකර විය. මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා සම්බන්ධයේ සරෙක් ආයතනයේ ආධාර ලැබිණි.

මහා සැලසුම් සමඟ ඒකාබද්ධ වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ විධායක ජනාධිපති ගේ විධානයක් යටතේ හෙදර්ලන්ත රජයේ මූල්‍ය ආධාර පදනම්කොට, ලංකා ආයෝජන මණ්ඩලය මගින් 1989 දී මුහුරාප්වෙල වගුරු බිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම් පර්සර පද්ධතිය සඳහා වෙරළබඩ සම්පත් පදනම් වූ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් අරඹන ලදී. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ ලොව පුරා පවත්වන ලද ආයතනික සම්පෘණයක් ඔස්සේ සකස් කරන ලද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ පදනම්කොට සකස් කරන ලද ප්‍රවේශයක් මේ සඳහා යොදා ගැනීම. 1991 දී සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සම්පූර්ණ කරන ලදුව, සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අමාත්‍යමණ්ඩල අනුමැතියද ලැබිණි. ඉන් අනතුරුව, මුහුරාප්වෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළ බඩ තෙත්බිම් පද්ධතිය පිලිබඳ මහා සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම රාජ්‍ය ආයතන කිහිපයක් වෙත පවරන ලදී. මධ්‍යම පර්සර අධිකාරියේ තෙත් බිම් සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය හා ඒකාබද්ධ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (1991 සිට 1999) මගින් මෙම ව්‍යාපෘතියේ කටයුතු සිදු කෙරෙන ලදී. මෙය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර 1989 දී ආරම්භ කරන ලදන ලදුව, 2002 වසරේදී අවසන් විය. මෙම ව්‍යාපෘතියේ වැඩි අවධානය යොමු වූයේ මධ්‍යම පර්සර අධිකාරියට ජාතික වශයෙන් වගකීමක් පැවරී ඇති ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණය පිළිබඳවයි. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ අවධානය හා ක්‍රියාකාරීත්වය වෙරළ කලාපයට පමණක් සීමාවිය.

මුහුරාප්වෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත්බිම් පර්සර පද්ධතිය පිළිබඳ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්.

මුහුරාප්වෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම් පර්සර පද්ධතිය කොළඹට ආසන්නව උතුරින් වූ මුහුරාප්වෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම, ශ්‍රී ලංකාවේ බටහිර වෙරළේ පිහිටා ඇති අතර, හෙක්ටරයාද 6232 ප්‍රදේශයක් පුරා පැතිරී ඇත. මෙම මෝය මුහුද සමඟ සම්බන්ධවී ඇත්තේ, එක් පටු විවෘත ස්ථානයක් මගින්, වර්ග කි.මී. 727 ක ජලපෝෂක ප්‍රදේශයක් සහිත දඬුගම් ඔය මෙම ප්‍රදේශයට ජලය ගෙනෙන ප්‍රධානතම ගංගාව වන අතර, මෝය සහ වගුරු බිම් එකිනෙක සම්බන්ධවන ස්ථානයෙන් එය මුහුදට ගලා බසී.

යොදාගන්නා ලද ක්‍රියාපිළිවෙත්.....

ප්‍රාදේශීය සහ ජාතික සංවර්ධන ක්‍රියාවලියට අත්වර්ගත වන ලෙස වෙරළ කලාප කළමනාකරණයට අදාළ සියලු ක්‍රියාකාරකම් එකාබද්ධ වන අයුරින් කළමනාකරණ ප්‍රදේශය නොරා ගෙන සීමාවන් තීරණය කරන ලදී. බහුවිධ නාවිකයන් සඳහා වැදගත් ස්වභාවික සම්පත් වන මීගමුව මෝය ප්‍රදේශය සහ ඒකල කාර්මික ජනපදයද ඇතුළුවන ජලපෝෂක ප්‍රදේශයේ ඉහල ප්‍රදේශ ඇතුළත්වන ලෙස මායිම් හඳුනා ගැනීම මීට නිදසුනකි.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම සඳහා:

- 0 වගුරුබිම - මෝය පද්ධතියේ පහල කොටසට ප්‍රදේශ විවිධත්වය සහ පාරිසරික ක්‍රියාකාරීත්ව ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ක්‍රමෝපායික කලාපීකරණය කිරීමත්, මීගුනාගිරි කලාපයෙහි ඉඩම් සංවර්ධනය හා ආර්ථික හා සංවර්ධනය ඇති කිරීමත්;
- 0 නිවාස සංවර්ධනය සහ අදාළම උත්පාදනය සඳහා විවිධ ආයෝජනයන් ඔස්සේ ප්‍රජාවට ප්‍රතිලාභ ලබාදීමත්
- 0 ඉහල ජලාධාර ප්‍රදේශයන්හි ඉඩම් නාවික කළමනාකරණය සහ කර්මාන්ත ආශ්‍රිත දූෂණ බලපෑම් සමඟ පහල ජලාධාර වල වගුරු මෝය පද්ධතියේ කළමනාකරණය එකාබද්ධ කිරීමත්
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා පාර්ශවකරුවන්ගේ වැඩ සහභාගීත්වයත්, ලබා ගැනීම සඳහා මෙම ස්ථානය හා සම්බන්ධ ප්‍රජා සංවර්ධන ජාලයක් විවිධත්වයෙන් ලබාදීමත්, තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියේදී ප්‍රජා සහභාගීත්වය ලබා ගැනීම, දඬුගම ප්‍රදේශය සඳහා පර්සර ආරක්ෂණ කමිටු ස්ථාපිත කිරීම හා කර්මාන්ත ව්‍යාපාර, ප්‍රාදේශීය සහ මධ්‍යම පර්සර අධිකාරිය යනාදිය ඇතුළත් වන සේ ජාලයක් ඇතිකිරීම, ඉඩම් පරිහරණය සහ ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය සඳහා ප්‍රජා මූලික පර්සර ආරක්ෂණ කමිටු සහ භූ තොරතුරු පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම යනාදිය සිදු කරන ලදී.

අත්වර්ගත නා ලද ප්‍රතිලාභ

- 0 පර්සර පද්ධතියේ කාර්යයක් ක්‍රියාකාරීත්වයට බාධා නොවන සේ ක්‍රමවත්ව ඉඩම් වෙන්කිරීම පහසු කිරීම සඳහා ක්‍රමෝපායික කලාපීකරණයක් ඇති කිරීම.
- 0 කොළඹ කටුනායක අධිවේග මාර්ගයේ අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා කේවල් කිරීමේ පදනමක් ලෙස කලාපීකරණ සැලසුම් යොදා ගැනීම.
- 0 මූල්‍යමය ආධාර සැපයීම මගින් අදාළ ධර්ම කමිටු ගනිතිමත් කිරීම තුළින් මීගමුව මෝය ප්‍රදේශයේ ධර්ම කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම
- 0 ජීවනෝපාය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පහසුකම් ලබාදීමෙන් ප්‍රදේශවාසීන්ගේ දුගීබව තුරන්කිරීම අරඹා: (අ) පුළුල් ඉදිකිරීම (ආ) පොදුබලික අංශයේ රුකියා අවස්ථාවන්ට පිරිසිස ගැනීම ලෙස ප්‍රදේශයේ ආර්ථික වශයෙන් දුබල තත්ත්වයට පුහුණු වීම් ලබාදීම හා (ඇ) අතිරේක ආදායම් මාර්ගයක් ලෙස සහතික වැඩසටහන් ස්ථාපිත කිරීම සමාජ අතිරේක අරඹා: (අ) නියමිත කාලයට පෙර පාසැල් හැරුණු වැදගත් වැදගත් සඳහා අතිරේක අධ්‍යාපනයක් ලබාදීම, (ආ) ප්‍රජා මූලික සෞඛ්‍ය හා පෝෂණ වැඩ සටහන් දියත් කිරීම, හා (ඇ) අහවසරයෙන් ස්ථානගතවී ඇති අඩු ආදායම් පවුල් සඳහා සිටි සහ සේවා සහිත නිවාස ලබාදීම හා (ඈ) ප්‍රදේශයේ ජනතාවට රුකියා අවස්ථා ලැබෙන අන්දමේ බහු සංවර්ධන මධ්‍යස්ථාන සංකල්පය මුහුරාප්වෙල ස්ථාපිත කිරීම.

මුහුරාප්වෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ වැඩ සටහන් අගයාම මගින් ලබාගත් ආදර්ශයන්,

2002 වසරේදී මුහුරාප්වෙල වගුරු බිම මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සහ සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් අගයාම මගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වැඩි දියුණු කිරීමට ඉටුකර වන බොහෝ ආදර්ශයන් ගණනාවක්ම ඉස්මතු වී ඇත. ඒවා නම්:

- 0 ඉඩම් පරිහරණ කලාපීකරණය
 - 0 පර්සර පද්ධති සංරක්ෂණය, ප්‍රධාන සංවර්ධන කටයුතු මගින් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම, සහ සම්ප්‍රදායිකව සම්පත නාවික කර්මාන්ත අතර වන ගැටළු නිරාකරණය කිරීම සහ ප්‍රදේශයේ බහුවිධ නාවිකයන්ට ඉඩප්‍රස්ථා සැලැස්ම යනාදියට මෙය උපකාරී වේ. ලෙස සිටුවන් අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය වැනි ඉහල මට්ටමේ අනුග්‍රහයක් එහි සාර්ථකත්වයට අවශ්‍ය වේ.
- 0 තීරණ ගැනීමේදී ප්‍රජාවගේ සහභාගීත්වය ලබාගැනීම සඳහා ඔවුන්ගේ විශ්වාසය දිනා ගැනීම අවශ්‍යවේ. එය ලබාගත හැකිනම් :
 - 0 විවිධත්වයෙන් යුත් අමතර ආදායම් මාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීම, අධ්‍යාපනය සෞඛ්‍ය හා පෝෂණය වැඩි දියුණු කිරීම, සහ ප්‍රජා කණ්ඩායම් විසින් හඳුනාගන්නා ලද කුඩා ප්‍රමාණයේ ස්වකල පහසුකම් ව්‍යාපෘතින්, ඇරඹීම හා පුහුණුව ලත් ප්‍රදේශයේ නේවාසික සෞභූ තිලධාරීන් විසින් කරනු ලබන සමාජ සජීවීකරණය, මගිනි.
- 0 සම්පත් කළමනාකරණය සහ තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියට ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාව සහභාගීත්වයට අවශ්‍ය සංවිධාන ගතිකය ඔවුන් අතරක ගන්නාතෙක්, පුරාමිගත මූල්‍ය ආධාර සැපයීම අවශ්‍යවේ.
- 0 කළමනාකරණ සැලසුම් ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රාජ්‍ය ආයතන අතර පවත්නා සහයෝගීතාව පිළිබඳ දුර්වලතාවයන්ගෙන් සහ ගැටළු සහගත අපේක්ෂාවන්ගෙන් ප්‍රමාණවත් ලෙස බැහැර විය යුතුය.
- 0 ජනතාව ඇතුළත් කිරීම විශ්වාසයක විදුන්නක තොරතුරු පදනම්කර ගනිමින් සිදුකල යුතුය.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට බාධා පමුණුවන අන්දමේ බාහිර අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා ගනිතිමත් ප්‍රජා ජාලයක ආධාරය අවශ්‍ය වේ.

හික්කඩුව සමුද්‍ර අභ්‍යන්තර ආශ්‍රිත පර්යේෂණ විද්‍යාලයේ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්.

හික්කඩුව සමුද්‍ර අභ්‍යන්තර සහ අවට පර්යේෂණ

හික්කඩුව කොළඹට කි. 100 පමණ දකුණින් දකුණු පළාතේ ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පිහිටා ඇත. වෙරළාසන්නව පිහිටා ඇති දර්ශනීය කොරල්පර සහ මුහුදු වෙරළ හේතුවෙන් වාර්ෂිකව සංචාරකයින් දහස් ගණනක් මෙහි පැමිණෙන අතර, එය දිවයිනේ විශාලතම ජනප්‍රිය වෙරළබඩ සංචාරක මධ්‍යස්ථානය බවට පත්ව ඇත. මෙමගින් විදේශ විනිමය ප්‍රතිලාභ රැසක් ලැබුණද, සංචාරක කර්මාන්තය නිසා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවට ඇතිවූ පාරිසරික අහිතකර බලපෑම් වලින් සිදු වූ අඩු පාඩු අධිකය. මෙම ගැටළු සම්බන්ධව කටයුතු කිරීමත් ප්‍රදේශයේ වෙරළබඩ සම්පත් ආරක්ෂා කිරීමට සහ කළමනාකරණය කිරීමත් එමගින් ප්‍රාදේශීය සංචාරක කර්මාන්තය සහ ධීවර ආර්ථිකය තිරසාර කිරීමටත්, පොහොසත් ජෛව විවිධත්වයක් සහ ප්‍රදේශයේ පාරිසරික ගුණය මගින් ප්‍රජාවට අබණ්ඩ ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමත් අරමුණු කොට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ප්‍රවේශය හික්කඩුවට හඳුන්වා දෙන ලදී. 1979 දී වන ජීව සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හික්කඩුව සමුද්‍ර අභ්‍යන්තර ලෙස පළමුවරට ප්‍රකාශයට පත්කළ අතර, 1998 අගෝස්තු මස, එය ධීවරාගාර රක්ෂිතයකට ලෙසට උසස් කරන ලදී.

හික්කඩුව සමුද්‍ර රක්ෂිතයේ සහ අවට පර්යේෂණ විද්‍යාලයේ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කරන්නේ රජයේ විවිධ දෙපාර්තමේන්තු ආයතන හා රාජ්‍ය නොවන පාර්ශවකරුවන් විසිනි. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, නාරා ආයතනය, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, ලංකා ධීවර වරාය නීතිගත සංස්ථාව, පාරිසරික සහ ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, මධ්‍යම පර්යේෂණ අධිකාරිය, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය, ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය සහ පළාත් පාලන ආයතන ඒ අතර වේ. මෙහි කළමනාකරණ කටයුතු සම්බන්ධීකරණ කෙරෙහි හික්කඩුව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ හා සමුද්‍ර රක්ෂිත සම්බන්ධීකරණ කමිටුව මගිනි. මෙම සැලැස්මේ ආයෝජන කටයුතු සහ ආරම්භක අරමුදල් ලබාගැනීම පහසු කරනු සඳහා මෙම සැලැස්ම දකුණු ප්‍රදේශ යෝජිත සංවර්ධන සැලැස්මට ඇතුළත් කර ඇත.

යොදන්නා ලද ක්‍රියා පිළිවෙත්..

- 0 සමුද්‍ර උද්‍යානයේ එකිනෙක ගැටෙන භාවිතයෙන් හා ප්‍රමාණවත් පාලනයකින් තොරව කරනු ලබන කළමනාකරණ කටයුතු වැඩි දියුණු කිරීමට සහ මුහුදු ජීවීන් සහ කොරල් පර වල හානිය / විනාශකිරීම අවම කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් සංවර්ධනය කිරීම මගින් හික්කඩුව ස්වභාව රක්ෂිතයේ සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම.
- 0 ප්‍රමාණවත් නොවන ජල සැපයුම සහ සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ පහසුකම් සම්බන්ධව ගැටළු අවම කිරීම, මුහුදු ජලයට සහ ගුහා ජලයට මෙලදවා සහ අපත ජලය ඇතුළුවීම පිළිබඳව කටයුතු කිරීම මගින් ජලයේ ගුණාත්මක භාවය පවත්වාගෙන යෑම සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම පාලනය කිරීම.
- 0 අහිතකර ලෙස වෙරළ සහ අභ්‍යන්තර භාවිතා කිරීම සහ නිති විරෝධී ඉදිකිරීම් පාලනය කිරීම මගින් වෙරළ තීරය ඉවත් ලෙස තබාගත කිරීම.
- 0 වරාය සහ වෙරළ වෙත වූ පොදු පිවිසීම් මාර්ග නැතිවීමට අවම කිරීම සහ රථවාහන වල ප්‍රමාණය අනුමැතිය ලබාදීමට, මාර්ග නදබදය සහ සොපාවන් අවම කිරීම මගින් ප්‍රජාවේ ගති ලක්ෂණ භාගනය ගොඩ පවත්වා ගෙන යෑම .
- 0 නැව්කරුවන් සහ සාමාජික වශයෙන් අහිතකර ක්‍රියා මගින් වන හානියක් අඩුකිරීම සහ අධිමත් සංචාරක පහසුකම් සම්බන්ධීකරණය මගින් සංචාරක කටයුතුවල අහිතකර බලපෑම් පාලනය කිරීමට කටයුතු කිරීම.
- 0 ආදේශී උත්පාදන විකල්පයන් ලබාදීම සහ, ධීවර වරායන්ට පිවිසීම සහ ධීවර බෝට්ටු නැංගැරීමට සහ නවතා ගැනීමේ ස්ථාන ප්‍රමාණවත් නොවීමේ ගැටළු වලට විසඳුම් සොයා ගැනීම මගින් ජීවනෝපාය අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම.

අත්කරගන්නා ලද ප්‍රතිලාභ..

- 0 සමුද්‍ර උද්‍යාන කළමනාකරණය කාර්යක්ෂම කිරීම වැඩිදියුණු කර ගැනීම සඳහා:
 - 0 පුහුණු පහසුකම් සහිතව නාවකාලික අභ්‍යන්තර කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම නිසා වනජීවී තාක්ෂණ නිලධාරීන් එහි රැදීසිටීම, අභ්‍යන්තර භාවිතා කරන්නන් දැනුවත් කිරීම සහ අභ්‍යන්තරව අදාළ රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම මේ මගින් පහසු කරන ලදී. (සටහන: මෙහි ස්ථීර වනජීවී සංරක්ෂණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම මේ වනවිට වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිදුවේ.)
 - 0 හික්කඩුව අභ්‍යන්තර පිළිබඳ දැනටමත් පුරුදු ස්ථාපිත කිරීම මගින් පුරාවිද්‍යාත්මක ලබාදීම.
 - 0 රක්ෂිතයේ කටයුතු සඳහා පැසුම් සිසුන් නිරතවීමට සහභාගීකර ගනිමින් රක්ෂිතය සඳහා නිල ලාභයක් නිර්මාණය කිරීම.
 - 0 කොරල් පර භාවිතාකරුවන් සඳහා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.
 - 0 නව මාසික ලෙස රෙගුලාසි සහිතව අභ්‍යන්තර තත්වයන් ස්වභාව රක්ෂිතයක් ලෙස ගැසී මගින් ප්‍රකාශයට පමුණුවා උසස් කිරීම.
 - 0 වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් නව කලාපීකරණ සැලැස්මක් සකස් කිරීම සහ කලාප සඳහා ක්‍රියා කිරීම.
 - 0 අධ්‍යාපන සහ දැනුවත් කිරීමේ පහසුකම් සහිතව අමුත්තන්/ සංචාරකයින් සඳහා වූ මධ්‍යස්ථානයක් ස්ථාපිත කිරීම සහ අධ්‍යාපන වැඩසටහන් සම්පාදනය කිරීම.
 - 0 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයේ නවතා ගත ධීවර යාත්‍රා රක්ෂිතයක් පිටත ඇති ධීවර වරායේ නැංගැරීම ලැබීම සැලැස්මට.
 - 0 ප්‍රදේශය ඉල වූ ධීවර සමූහකරණය මගින් ගනුදෙනු කිරීම, වරාය සහ වරාය ඇල මාර්ගය වැනි අදාළ පහසුකම් පුළුල් කිරීම.
 - 0 විදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු හිමියන්ගේ සංගමය, වනජීවී සංරක්ෂණ

දෙපාර්තමේන්තුව සහ ප්‍රාදේශීය සභාව අතර සහයෝගීතාව ඉහල නැංවීම ඔස්සේ අභ්‍යන්තර ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා:

- 0 කෘත්‍රීම ලෙස කොරල් පර නැවත සකස් කිරීම, ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ සුපරීක්ෂණ අධ්‍යයනයක් ඇතුළුව පර්යේෂණ සහ සුපරීක්ෂණය සැලැස්මක් අභ්‍යන්තර ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- 0 සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සහ ජලයේ ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා:
 - 0 කසල බැහැර කිරීම, ප්‍රතිවක්‍රීකරණය සහ කොම්පෝස්ට් නිපදවීම එකතුවීම කිරීම සඳහා නොටල් හිමියන් සහ ප්‍රාදේශීය සභාවට සහයවීම සහ වෙරළ පිරිසිදු කිරීමේ ප්‍රජා වැඩසටහන් සහ කසල ගොඩගැසීමේ ස්ථාන ස්ථාපිත කිරීම.
 - 0 ප්‍රදේශයේ සතිපාරක්ෂාව ඉහල නැංවීම සහ සංචාරක ස්ථාන සඳහා පහසුකම් සැලැස්මට අප ජලය පිරිපහදු කිරීමේ පද්ධති සංවර්ධනය කිරීම.
 - 0 පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කිරීමෙන් සහ දූෂක ප්‍රභවයන් හඳුනා ගැනීමෙන් ද අභ්‍යන්තර සහ ආශ්‍රිත මුහුදු ප්‍රදේශයන්ට අපද්‍රව්‍ය සහ රොන්මඩ ඇතුළුවීම අවම කිරීම.
- 0 පර්යේෂණ වැඩි දියුණු කිරීමෙන් සහ ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් මගින් වෙරළ තීර සංවර්ධනය තහවුරු කිරීම සඳහා:
 - 0 විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය ඉල වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ වෙරළරක්ෂිත අවශ්‍යතාවන් සහ ගොඩනැගිලි ගැනීමේ රෙගුලාසි බල ගැන්වීම.
 - 0 අනවසර ඉදිකිරීම් කඩා ඉවත් කිරීම.
 - 0 විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය ඉල වැලි ඉවත්කිරීම වැලැක්වීම සඳහා පියවර ගැනීමට සහ මෘදු වෙරළ ස්ථාපිතකරන ක්‍රම දිරිමත් කිරීම.
 - 0 හික්කඩුව සංචාරක පර්යේෂණ සඳහා 1987 දී සකස් කරන ලද නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියේ සැලැස්ම සහ එම කටයුතු සඳහා වූ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ මාර්ගෝපදේශ යාවත්කාලීන කිරීම.
 - 0 වෙරළ තීර කළමනාකරණයට උපකාරීවීම සඳහා අධ්‍යයන ප්‍රදේශයේ ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනය සහ සමුද්‍ර විදුලිමත රටාවන්, රොන්මඩ වලනය සම්බන්ධ අධ්‍යයනයක් ඇරඹීම.
 - 0 වාහන ගමනාගමනය විධිමත් කිරීම තහවුරු කිරීම සඳහා වාහන නවතා ගැනීමේ පහසුකම්, විකල්ප මාර්ගයන් හඳුනාගැනීම සහ වාහන ගමනාගමන නීති බලාත්මක කිරීම.
- 0 සංචාරක කර්මාන්තය සංවර්ධනය කිරීම සහ ජීවනෝපායන් පිළිබඳ අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම
 - 0 (අ) පර්යේෂණ සහ ප්‍රාදේශීය ආර්ථිකයට සංචාරක කර්මාන්තයේ වැදගත්කම පිළිබඳව, හා
 - 0 (ආ) සමාජ සේවාවන්, සංචාරක ව්‍යාපාර සමඟ අධ්‍යාපන ජාලයක් ස්ථාපිත කිරීම ඔස්සේ කර්මාන්තයේ අහිතකර සමාජ බලපෑම් අවම කිරීම පිළිබඳව පාසැල් ශිෂ්‍යයින් දැනුවත් කිරීම.
 - 0 සංචාරක මධ්‍යස්ථානයක් ඉදිකිරීම සඳහා සැලසුම් සංවර්ධනය කිරීම හා ඊට සුදුසු ස්ථානයක් හඳුනාගැනීම.
 - 0 ප්‍රදේශය ඉල සංචාරක පොලීස් ඒකකයක් ස්ථාපිත කිරීම.

රැකව කලසුව ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්

රැකව කලසුවේ විශේෂ ප්‍රදේශය

රැකව කලසුව ශ්‍රී ලංකාවේ දකුණු පළාතේ හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ කොළඹට කි.මී. 200 ක් දකුණින් පිහිටා ඇත. මෙම කලසුව විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර් 250 ක් පමණ ඉතා, පුළුල් ද්‍රෝණියක් සහ මුහුදු ආසන්නයේ ඇති මොහො වෙත දිවෙන පටු වංග සහිත ඇල මාර්ගවලින් යුක්තවේ. ප්‍රදේශයේ ඇති ප්‍රධාන සම්පත් වනුයේ කලසුව, එහි ජල සැපයුම, ධීවර සම්පත්, කඩොලාන සහ අනෙකුත් ලදු කැලෑ, වනජීවී, කෘෂි ගුණි, සහ ගනින වෙරළබඩ පර්යේෂණය. මෙම ප්‍රදේශයේ සම්පත් ප්‍රමාණය අනුමැතිය නෙලාගැනීම, හා වැරදි සහගත සම්පත් භාවිතය හා ඇතිවූ ප්‍රතිඵල හිසා ජනිතවූ ගැටළු කෙරෙහි අවධානය යොමුකිරීම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමට හේතුවිය. මෙම සැලැස්මේ ප්‍රධාන අරමුණ නම් රැකවට අයත් සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම සහ කළමනාකරණය මගින් ප්‍රදේශයේ ජෛව විවිධත්වය සහ පාරිසරික ගුණය ආරක්ෂා කරගැනීම මගින් එහි ප්‍රතිලාභ අබණ්ඩ ලබාගැනීමට සැලැස්මිය. ඉටු ස්වභාවික සම්පත් මත පදනම්ව ආර්ථිකයට ආධාරකාරීවීමත්, ඊට ගැලපෙන තිරසාර නව සංවර්ධනයන් ප්‍රදේශය ඉල ඇති කිරීම පහසු කරවීමටත් එයින් අපේක්ෂා කෙරේ. රාජ්‍ය ආයතන බොහෝ ගණනාවක් මගින් රැකව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි. මූලික කළමනාකරණ වගකීම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව යටතට වැටෙන අතර ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යය භාරයක් සහිත අනෙකුත් ආයතන වනුයේ මධ්‍යම පර්යේෂණ අධිකාරිය, ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වාර්මාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, නාරා ආයතනය, සහ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. පළාත් පාලන ආයතන, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සහ පුජා මූලික සංවිධාන වලටද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධාන කාර්යභාරයක් ඉටුකිරීමට ඇති අතර, සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සම හදුලකරුවන්ද වෙති.

සහයෝගාත්මක ක්‍රියාකරකම් ඔස්සේ යොදාගත් ක්‍රියාපිළිවෙත්.....

- 0 මිලදිය ගලා ඒම (දැන් වාර්ෂිකව හානියක් නිසා පහල බැස ඇත.) සහ කලපුවේ කරදිය හුවමාරුව වැඩි දියුණු කිරීමෙන් හා දුප්පත් සහ රෝගීන් වෙත ගැහැන්පවීම පාලනය කිරීමෙන් කලපු ජලයේ ගුණාත්මක බව පවත්වාගෙන යාම.
- 0 කලපුවේ ඉස්සන් හා මසුන් ප්‍රමාණය ඉක්මවා ඇලලා ගැනීම පාලනය කිරීම, කොරල් කැණීම වැලැක්වීම, කැසබෑ බිජු එක්රැස් කිරීම නවතාලීම, සහ කැසබෑවුන් මැරීම, කඩොලාන සහ ලදු කැලෑ වලට හානි පැමිණවීම යනාදිය වලක්වාලීම මගින් කලපු සහ සමුද්‍රීය සම්පත් වැඩිදියුණු කිරීම.
- 0 අධික ලැවණත්ව නිසා ඉඩම් වල වගා කටයුතු අහිමිවීම, මාර්ගෝපදේශ ප්‍රමාණවත් නොවීම, සහ ජලජීවී වගාවට සහ සංචාරක කර්මාන්ත සංවර්ධනයට කලාපීය කර්මාන්ත නොමැතිවීම නිසා ඇතිවූ ඉඩම් පරිහරණ හානිය අවම කිරීම.
- 0 සමාජ සුභසාධන වැඩසටහන් මත ප්‍රමාණය ඉක්මවා යෑමට, දුර්වල නායකත්වයෙන් යුත් ප්‍රජා මූලික සංවිධාන, විකල්ප ජීවනෝපායන් සඳහා ප්‍රමාණවත් පුහුණුව සහ අධ්‍යාපනය නොමැතිවීම සහ නිරසා නොවන ජලජීවී වගාව සහ සංචාරක කර්මාන්තය යන හේතූන් නිසා ප්‍රදේශයේ පවත්නා දුගී බව අවම කිරීම.

අත්කරගන්නා ලද ප්‍රතිලාභ.....

- 0 ජලයේ ගුණාත්මක නාවය වැඩි දියුණු කිරීම
 - 0 කපුහේන්වල සපත්තූ පාලම නැවත සකස් කිරීම සහ කලපුවට මිලදිය ජලය බාධා රහිතව ගලා ඒම තහවුරු කිරීම සඳහා පාලමක් ඉදිකිරීම.
 - 0 ජලයේ ගුණාත්මක නාවය සුපිරිසෂණයට ලක් කිරීම හා සම්පත් පරිහරණ රටාව වෙනස් කිරීම.
- 0 සම්පත් කලමනාකරණයේ කාර්යක්ෂමතාව පුළුල් කිරීම
 - 0 වෙරළබඩ කලපු පරිසර අධ්‍යයන සහ පර්යේෂණ මධ්‍යස්ථානයක් ස්ථාපිත කිරීම
 - 0 කඩොලාන ප්‍රදේශ වනරක්ෂිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කිරීම, කලාපීය කර්මාන්ත වැඩසටහනක් සංවර්ධනය කිරීම, කඩොලාන නිරසා ලෙස හානිය සඳහා සැලැස්මක් ඇති කිරීම සහ ප්‍රජාව මගින් කඩොලාන පද්ධතිය කලමනාකරණය කිරීම.
 - 0 රුකව කලපුවේ ධීවර කලමනාකරණ කමිටු ගණනක් කිරීම සහ පුළුල් කිරීම. මෙය 1995 දී ස්ථාපිත කරන ලද රුකව කලපු ධීවර සමුපකාර සමිතිය වෙයි.
 - 0 ධීවර සමුපකාර වෙළඳසැලක් ස්ථාපිත කිරීම සහ අවශ්‍ය උපකරණ මිලදී ගැනීම.
 - 0 ඉස්සන් පැටවු කලපුව තුළට බහාලීම මගින් කලපුවේ ඇති ඉස්සන් සම්පත ප්‍රතිපෝෂණය කිරීම
 - 0 කැසබෑ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති මගින් මුහුදු කැසබෑවුන් සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රජා මූල සංවිධානයක් ගොඩනැගීම
 - 0 මුහුදු ධීවර සමුපකාර සමිතිය පුළුල් කිරීම හා ගණනක් කිරීම.
- 0 දුගී බව තුරන් කිරීම සඳහා:
 - 0 ස්වභාවධර්මය මත පදනම් වූ සංචාරක හෝටලයක් ස්ථාපිත කිරීම.
 - 0 ප්‍රජා සංවිධාන විසඳුම යොදා ගනිමින් ආදායම් උත්පාදන ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 - 0 ප්‍රජා සංවිධාන අධ්‍යයන හා පුහුණුව මගින් ප්‍රාදේශීය, ආර්ථික සංවර්ධනය හා ස්වයං ගණනය පුහුණුව ලීම.
 - 0 යාර වල හා පානපලිම වෙල්ලියා වලට අයත් කරදිය මිලදුම් පුනරුප්ඵාපනය කිරීම.

හිතකඩුව සහ රුකව විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ අතුරු ඇඟවීමෙන් උගත් ආදර්ශ

හිතකඩුව සහ රුකව ප්‍රදේශවල ක්‍රියාත්මක කරන ලද විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවල පළමු වසරේදී මෙම ඇඟවීම කරන ලදී. ව්‍යාපෘති දෙකෙහිදීම ආයතනික නිර්මාණයේ ප්‍රධාන ගැටළු සහ, සැලසුම් වල ගුණාත්මක බව නිර්මාණය සහ මූලික ක්‍රියාත්මක කිරීම් පිළිබඳව මෙම ඇඟවීමේ අවධානය යොමුවිය. ප්‍රධිපල පහත සඳහන් පරිදි වේ.

- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ගුණිතව වල සීමාවන් නම්කල යුත්තේ වි.පු.ක ව්‍යාපෘති සැලසුම් කල යුත්තේ, පැහැදිලි නිර්දායක මතය. සැහෙන මූලධර්ම අවශ්‍යවන , උසස් මට්ටමේ තාක්ෂණික විශ්ලේෂණ මතය. මූලධර්ම සමීක නම් සැලසුම් සහ කලමනාකරණය නිර්ණය සඳහා විකල්ප ක්‍රම අවශ්‍ය වේ.
- 0 ප්‍රජා සංවිධාන ගොඩනැගීම සහ සජීවීකරණය සඳහා වෙරළබඩ හානි කරන කණ්ඩායම් තෙරෙහි මූලික අවධානය යොමු කිරීම විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණය සඳහා වන පිලිබද ක්‍රමෝපායකි.
- 0 ව්‍යාපෘති ප්‍රදේශයට පරිබාහිරව වෙසෙන අය ඇතුළුව ජල ලාභී අයිතිය සහිත හානි කණ්ඩායම් හඳුනාගැනීම අනාගත විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ සැලසුම් වලදී වැඩි අවධානයක් ලැබිය යුතුය.
- 0 අවශ්‍යවන ප්‍රජා සජීවීකරණය සඳහා ද රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහ රාජ්‍ය නිලධාරීන් සමඟ සමායෝජිතව ලබාගැනීම සඳහාද කටයුතු සඳහාද දීර්ඝ වූ පිලිබද ව්‍යාපෘති ද පහසුකාරකයින් විසින් ඉතා වැදගත් කාර්යය භාරයක් උසුලනු ඇත.
- 0 ප්‍රමුඛතා ගත කල උපාය මාර්ග ද, ක්‍රියාකාරකම්ද ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යය සටහනක් ද අනාගත සැලසුම් වල අඩංගු කල යුතුය.

- 0 ව්‍යාපෘතියට අවශ්‍ය තාක්ෂණික සහාය ලබාගැනීමේ යාන්ත්‍රණයක් වශයෙන් වෙරළබඩ ප්‍රදේශවල වෙසෙන ආර්ථික වශයෙන් ආන්තික වූවන් සඳහා වැඩි දියුණු කල ජීවන උපායයන් විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ව්‍යාපෘතියට අවශ්‍ය අංගයකි.
- 0 ප්‍රාදේශීය මට්ටමෙන් රාජ්‍ය සම්පත් ද, තෙතක/ පර්පාලන ආධාර වශයෙන් ප්‍රමාණවත් සහායක් සනාථ කිරීමට තරම් වූ නව උත්පාදන යාන්ත්‍රණයන් අවශ්‍ය වීම ශ්‍රී ලංකාවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ව්‍යාපෘති වල සාර්ථකත්වය සඳහා රජයේ සක්‍රීය කාර්යය භාරයේ මූලික ලක්ෂණයකි.
- 0 ව්‍යාපෘති නිර්මාණකරණ මූල අවස්ථාවේදීම, රාජ්‍ය සහගාමිත්වය සඳහා වන මූලික රීති ස්ථාපිත කිරීමද විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ක්‍රියාවලිය තුළ ඇති රාජ්‍ය ආයතන වල කාර්ය භාරය පිළිබඳව ද මනා අවබෝධයක් ලබාදීමෙන් විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ සැලසුම් සඳහා වන රාජ්‍ය යෙදවුම් පිළිබඳ උග්‍රාධාර්ථයක් සහ ව්‍යාකූලත්වයන් පහවනු ඇත.
- 0 තාක්ෂණික හා දේශපාලනමය සහාය ලබාදීමේදී ද අවශ්‍ය සම්බන්ධීකරණ සේවා සැපයීමේදී ද මේ අවශ්‍යතා සපුරාලීමට කාර්යය මණ්ඩල ධාරිතාව පුළුල් කිරීමටද වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ වෙරළ සම්පත් කලමනාකරණ ව්‍යාපෘති නිලධාරීන්ගෙන් වැදගත් සේවාවක් බලාපොරොත්තු වේ.
- 0 සහ සහයෝගීතා පද්ධති විකාශය වීමට කලක් ගතවේ. එනිසා විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවල ප්‍රතිඵල කෙටිකාලීනව දිගු නොවිය හැක. එහෙත් සහයෝගීතා සම්පත් කලමනාකරණයට අනන්ව සහාය තහවුරු කිරීමට නම් හානි කණ්ඩායම් වලට ප්‍රත්‍යාස ප්‍රතිලාභ පෙන් යා යුතු ය.
- 0 සහයෝගීතා කාර්යයන්ගේ සාර්ථකත්වය සනාථ කිරීමට ප්‍රාදේශීය රාජ්‍ය ආයතන හා හානි කණ්ඩායම් අතර සහදායක සක්‍රීය සම්බන්ධතා ගොඩනැගී තිබිය යුතුය.

රුකව විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ සැලසුම් කරන ක්‍රියාවලියේ අත්දැකීම්, 2002

ශ්‍රී ලංකාවේ ග්‍රාමීය වෙරළ බඩ ප්‍රජාවන් තුළ පවතින ජීවනෝපායයන්ගේ නිරසා බවට බලපාන සාධක විශ්ලේෂණය පිළිබඳ පුළුල් අධ්‍යයනයක් සම්බන්ධව 2002 වසරේ අගෝස්තු මස පවත්වන ලද සම්පණය මගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අත්දැකීම් (පාඩම්) කිහිපයක් සැපයීණ.

- 0 රජයේ සහනාධාර මත ප්‍රමාණය ඉක්මවා බලාපොරොත්තුවීම මගින් සුරක්ෂිතනාවය පිළිබඳ වැරදි සහගත ඇඟවීමක් ලබාදෙයි. එබැවින් ආධාර මුදල් ඇතිවීමෙන් පසු අරමුදල් ස්ථායීව උත්පාදනය කරගැනීම සඳහා ප්‍රජා මූල සංවිධාන වල ධාරිතාව ගොඩනැගීමේ යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍යවේ. ප්‍රජාව අතර ස්වභාවික සම්පත් සහගාමිත්ව කලමනාකරණය සඳහා ප්‍රජා මූලික සංවිධානයන්ගේ කාර්යභාරය පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමක් ගොඩනැගිය යුතුය.
- 0 සම්පත් හානිය පිළිබඳව වූ ගැටළු නිරාකරණය කිරීම සඳහා පිළිගත් ගැටළු නිරාකරණය කිරීමේ ශිල්පක්‍රම යොදාගත යුතු අතර, ප්‍රජා මූල සංවිධානයන්හි සාමාජිකයින් මෙම ශිල්පක්‍රම හානිය පිළිබඳ පුහුණුවක් දිය යුතුය.
- 0 කලමනාකරණ ප්‍රතිමාණයක් ලෙස මූල්‍යමය විනිදිදහාවය අත්‍යවශ්‍යවේ.
- 0 ප්‍රදේශයේ ජනතාව විසින් සම්පත් නිරසා ලෙස කලමනාකරණය කිරීමේ සාර්ථකත්වය තහවුරු කිරීම සඳහා කලමනාකරණය කරනනාව ස්වභාවික සම්පත් පිළිබඳ අවබෝධය නිරන්තරව ලබාදීම සඳහා වලදයි සන්තවේදනයක් වැදගත්වෙයි.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ක්‍රියාවලියේදී ප්‍රජාවගේ අඛණ්ඩ සහාය සහතික කිරීම සඳහා, ගැටළු නිරාකරණය සඳහාත් සම්පත් හානි කණ්ඩායම් සහ පළාත් පාලන ආයතන අතර එකඟ වැඩ කිරීමේ ප්‍රමාණවත් සබඳතාවක් අත්‍යවශ්‍ය වෙයි.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ස්ථානයන්හි තනනම් කරන ලද කාර්යය යළි නගා අරඹන බව සහතික කිරීම සඳහා සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ රෙගුලාසි අඛණ්ඩව ක්‍රියාත්මක කිරීම වැදගත්වේ.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණය ඔස්සේ විකල්ප ආදායම් උත්පාදන කාර්යයන් අනුමතව හඳුන්වා නොදිය යුතු අතර, දිගුකාලීන නිරසාගතවය සහතික කිරීම සඳහා සුදුසු වෙළඳපොලවල හඳුනාගැනීම සහ ගැමුණින් කරන ලද ගණනය අධ්‍යයනයන් මත කල යුතුය.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ඔස්සේ උත්පාදනය වූ වැඩ සටහන් ස්ථායීව සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ ඇඟවීම වැදගත් වන අතර, වි ශේෂයෙන්ම ජීවනෝපාය වැඩිදියුණු කිරීම වැදගත්වේ.
- 0 ප්‍රජාව අතර සංරක්ෂණය පිළිබඳ දැනුවත්තාවය වැඩිකිරීමට සඳහා ප්‍රජා සජීවී කරන ශිල්පක්‍රම පිළිබඳව ප්‍රජා සංවිධානවලට අවශ්‍ය පුහුණුව ලබාදිය යුතුය.
- 0 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ කමිටුවල සාර්ථකත්වය වැඩි වශයෙන් රජු පවත්වන ජීවයේ සහායන් වැරදුනේ උනන්දුව හා කාර්යක්ෂමතාව මතය.

6.2 විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණය සඳහා සඵලත්වය වැඩි දියුණු කිරීම

විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණ සැලසුම්කරණය දශක දෙකක් පමණ කාලයක් තුළ සිදුකොට ඇත. සංකීර්ණ වටපිටාවක් තුළ සංවර්ධනයක් කලමනාකරණය කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රවේශය පැහැදිලි ලෙස පිලිබද බව ගැඹියෙන් අතර, මෙම කලමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ උපරිම ප්‍රතිලාභ ස්ථර්ථයක් බවට පත්කිරීම බාධක කිපයක් මගින් වළක්වා ඇත. අනාගතයේදී වෙනත් ස්ථානවල විශේෂ ප්‍රදේශ කලමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට, රුකව සහ හිතකඩු නියමු ව්‍යාපෘති සහ මිනමු මෝස් සහ මුතුරාජවෙල වතුරැකීම ආදින ලැබූ මහල අත්දැකීම් යොදා ගත හැක.

ii වන මට්ටමේ වි.ප්‍ර. ක. ප්‍රදේශ (විශේෂිත අවධාන ප්‍රදේශ)

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඔස්සේ ලබාගත් වැදගත් අත්දැකීමක් වනුයේ, බහුවිධ සම්පත් භාවිතයන් පිළිබඳව සංකීර්ණ ගැටළු සහිත ස්ථානයන් සඳහා වඩාත් විස්තීර්ණ වූ සහයෝගාත්මක විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් අවශ්‍ය වන අතර, භූගෝලීය වශයෙන් කුඩා , සංකීර්ණ බවින් අඩු, පහසුවෙන් නිරාකරණය කළ හැකි භාවිත ගැටළු කිහිපයක් සහිත ලක්ෂණයන්ගෙන් යුතු, ස්ථාන කළමනාකරණය සඳහා ii වන මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක (APC) යනුවෙන් හටත් වර්ගයක් තිබිය යුතු බවයි. කෙසේ වුවත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් මෙන්ම එම සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සහ සැලසුම් මූලධර්මද ii වන මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක සඳහා අනුගමනය කළ යුතුය. එම ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා වන ව්‍යාපෘති සංකීර්ණ නොවූ පරිපාලන ගැටළුවලින් තොරවූත් ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් ලබාගත හැකි අරමුදල මගින් ක්‍රියාත්මක කළ හැකිවූත් ඒවාය.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීමේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා එම සංකලනයේ මූලික අවශ්‍යතාවන් පදනම්කොට ප්‍රධාන ගැටළු කිහිපයක් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම සඳහා :

- 1 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා සැලසුම් ආකෘතිකයක් (Blue Print) නොමැත. එකාබද්ධව ක්‍රමවේදයක් යොදාගැනීමේ අවශ්‍යතාව, සැලසුමට පදනම් වන ස්ථානයට විශේෂ වූ ගැටළු ආවරණය කළ යුතු ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය, සහ කරුණු මත එක් එක් ස්ථානය අද්විතීය ස්ථානයක් වශයෙන් සැලකිය යුතුය.
- 2 ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය ප්‍රධාන සාධකයකි. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය මගින් සාර්ථකත්වයක් ලබාකරගැනීමේ හැකියාව කුඩා ප්‍රදේශ සඳහා වැඩි වශයෙන් පවතී.
- 3 වි.ක.ප සම්බන්ධයෙන් විශාල ප්‍රදේශ පිළිබඳව සඳහා බැලිය හැක. එසේ වුවද වෙරළබඩ කලාපයේ අර්ධ දැනවීම තුළින් ප්‍රකාශිත මුළු මහත් වි.ක.ප සැලසුම් ප්‍රදේශය ආවරණය කිරීමට නිර්මාණය කළ වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ සංශෝධනයට අනුව ඒ සඳහා රෙගුලාසි පැනවිය යුතු වේ. එසේ නොවේ එවැනි ප්‍රදේශයක සිදු කරන සියළුම සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් සිදුකළ යුත්තේ පනත සංශෝධනය වූ දිනයේ සිටය. එසේ ප්‍රකාශ කරන ලද ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය අවම ප්‍රමාණයක් තැබිය යුතුය.
- 4 සැලසුම් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර වලදී ගන්නා තීරණ පැහැදිලිය යුතුය. ලේඛණගත කළ යුතුය. ඒවා සියලුම වෙන දැනවිය යුතු අතර, මෙම ක්‍රියාවලියේ කඩා වැටීමක් සිදුනොවීම සඳහා සියලුම ඒවාට අනුකූලව ක්‍රියා කළ යුතුය.
- 5 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථානයකි ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම සහිත රාජ්‍ය ආයතන මවුලින් වාර්ෂික වැඩ සටහන් සහ අයවැය ඇස්තමේන්තුවලට සැලැස්මේ අදාළ කොටස් ඇතුළත් කළ යුතුය.
- 6 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සාර්ථකත්වය සාප්ත රඳාවකින් යුතුව සියලුම අදියරයන්හි නියෝජනය කරනු ලබන පාර්ශව කණ්ඩායම් පුද්ගල සහ සක්‍රීය ලෙස සහභාගිවීමකි. මෙය අහිතකර බලපෑම් අඛණ්ඩව යැමට වැදගත්වේ.
- 7 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්පූර්ණයෙන් වින්ඩිද වූත් පාර්ශවකරුවන් සියලුමගේ එකඟතාව සමඟ සහභාගිත්වයෙන් යුක්තවූත් එකක් විය යුතුය.
- 8 ප්‍රජාවක් හා සම්පත් භාවිතාකරුවන් ඇතුළු සියලුම පාර්ශවකරුවන්, රාජ්‍ය හා රාජ්‍යනොවන ආයතන එකට වැඩකළ යුතුව මෙන්ම, සැලසුම් හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියරවලදී විභාගව කනකා කළ යුතුය.
- 8 ස්වභාවික සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රියාශීලීවීමට නම් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ මූලික අවසානවේදී ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට දැනෙන ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමේ අවස්ථාවක් තිබිය යුතුය.
- 9 සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මූලික අවසානවේදී ප්‍රජාවට මවුලින් සංවිධාන හැකියාවන් ගනිමින් කර ගැනීම සඳහා මූල්‍යමය සහ තාක්ෂණික ආධාර වලින් උපකාර කළ යුතුය.
- 10 බාහිර මූල්‍යාධාර කෙරෙහි සැපයීම අවම කිරීම සඳහා ස්වයං වින්වාසය ඇතිකිරීමේ අපේක්ෂාවෙන් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්වලට අදාළ ක්‍රියාමාර්ගයන් ඇතුළත් කළ යුතුය.
- 11 හැකි සෑම අවස්ථාවේදීම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් දියුණුකර හෝ පලාත් සමඟ ඒකාබද්ධ කිරීම හෝ රජයේ ප්‍රාදේශීය ව්‍යාපෘති ජාතික සහ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන සැලසුම් සමඟ අනුකූල විය යුතුය.
- 12 ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියාවලිය අවසාන වූ වැඩිදියුණු කිරීමට සහ ප්‍රතිඵල ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේ ආරම්භයේදී හඳුනාගත් නිර්ණායක මත වූ සහභාගිත්ව පසුපසට පසුපසට සහ තොරතුරු ගලා ඒමේ පද්ධතියක් සඳහා වූ ක්‍රියාමාර්ගයක් සියලු විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්වල තිබිය යුතුය.
- 13 කාලය අනුව සිදුවන වෙනස්වීම් ලේඛණගත කිරීමෙන්, සියලු දෙනාටම කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අවබෝධ කර ගැනීමට හැකිවන අතර, ධනාත්මක ප්‍රතිඵල ලැබීම නිසා වඩාත් හොඳ සහභාගිත්වයක් හා කළමනාකරණ කටයුතු වල නියැලීමට පෙළඹ වීමක් සිදුවේ.

6.3 විශේෂ ප්‍රදේශ සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ යාන්ත්‍රණ

6.3.1 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන හඳුනාගැනීම සහ ඒ පිළිබඳ එකඟතාව

විශේෂ ප්‍රදේශ සංකීර්ණ ගැටළු සහිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විනවයක් ඇති (හික්කඩුව, මීගමුව සහ රුකට ඇතුළු) ස්ථාන 23 ක් 1997 සංශෝධන වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලදී. හික්කඩුව, රුකට සහ මීගමුව යන ස්ථානයන්හි විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඒ වන විටත් ආරම්භ කොට තිබූ නමුත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විනවයක් ඇති ස්ථාන ලැයිස්තුව යටතේ 1997 සැලැස්මට ඇතුළත් කරන ලද්දේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව සිදුකිරීම සඳහා මූල්‍යාධාර ලබා ගැනීමේ අපේක්ෂාවෙනි. එම ස්ථාන 23 තෝරා ගන්නා ලද්දේ (අ) සම්පත් කළමනාකරණ ගැටළුවල උග්‍රතාවය (ආ) ජෛව විවිධත්වය (ඇ) ස්ථානීය ස්වභාවිකත්වය සහ (ඈ) ආර්ථික වැදගත්කම යන නිර්ණායක අනුවය. ප්‍රමුඛතා පෙලගැස්වීම අනුව මේවා අතුරින් ගවයක් අධිප්‍රමුඛතා ස්ථාන ලෙස හඳුනා ගන්නා ලද අතර ඒවා නම් අරුගම් බොක්ක, මඩකලපුව මෝස, බාද්පරය, හලාවත කලපුව, බේරුවල - බෙන්තොට වෙරළ තීරය, හික්කඩුව නගරය සහ සමුද්‍ර උද්‍යානය, මීගමු මෝස, රුකට කලපුව සහ උණුවෙල බොක්ක යනාදියයි.

1997 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන ලැයිස්තුවේ ප්‍රධාන අඩුපාඩුවක් වූයේ ඊට උතුරු සහ නැගෙනහිර පලාත්වලින් ස්ථාන සුළු සංඛ්‍යාවක් පමණක් ඇතුළත් වීමයි. මහජන අදහස් වි මසීම සඳහා මෙම ප්‍රදේශවලට පිවිසීමට සහ යුධමය තත්ත්වය හේතුවෙන් එම ස්ථානයන් හඳුනාගැනීමට තිබූ බාධාවන් ඊට හේතුවිය. එම ප්‍රදේශවල විවිධ ස්ථාන පිළිබඳ තොරතුරු හික්කඩුව මහල ද එම දුර්වලතා තවත් උග්‍රවිය.

වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ මැතදී 2002 ජනවාරි සිට ජූනි දක්වා කාලය තුළ කරන ලද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති පිළිබඳ සමීක්ෂණය මගින් පෙන්වා දෙන ලද්දේ 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් හඳුනාගත් ස්ථාන සංඛ්‍යාව පසුගිය වසර පහ තුළ සිදුවී ඇති විශාල වෙනස්කම් හේතුවෙන් ගෙන තවදුරටත් වලංගු නොවන බවයි. මෙම පසුබිම අනුව මාස 6 ක කාලයක් තුළ දිවයිනේ වෙරළ කලාපයේ විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ හඳුනාගැනීම සඳහා සමීක්ෂණයක් කරන ලදී.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට සුදුසු ස්ථාන හඳුනා ගැනීමට දියුණු මට්ටමින් පාර්ශවකරුවන් සඳහා වූ වැඩිමුළු පවත්වන ලදුව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විනවයක් ඇති ස්ථාන සහ ඒවායේ මායිම්, දැනට පවත්නා ගැටළු වල උග්‍රතාව, විශේෂ සමාජ-ආර්ථික සහ පාරිසරික වැදගත්කම යනාදිය සඳහා නොමැතිවූත් පාර්ශවකරුවන් විසින් හඳුනා ගන්නා ලදී. ඉන්පසුව එම ස්ථාන, කාණ්ඩ දෙකක් යටතේ පෙල ගස්වන ලදී. එනම්, (අ) විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන වශයෙන් හඳුන්වන බහුවිධ සම්පත් භාවිත ගැටළු සහිත භූගෝලීය වශයෙන් විශාල ප්‍රදේශ හා (ආ) භූගෝලීය වශයෙන් කුඩාවන සීමා සහිත ගැටළු කිහිපයක් පමණක් ඇති එය ii මට්ටමේ වි.ක.ප යනුවෙන් හඳුන්වන විශේෂිත අවධාන ප්‍රදේශ වශයෙන් හඳුන්වන ප්‍රදේශ වේ (APC). ii මට්ටමේ වි.ක.ප ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රමුඛතාව පාර්ශවකරුවන්ගේ විමසීමක් තුළින් පෙලගස්වන ලද අතර විශේෂයෙන්ම ඇගයීමක් තුළින් එය තවදුරටත් සනාථ කර ගන්නා ලදී. (ඇමුණුම 6.1) එම පෙලගැස්වීම සමාජ ආර්ථික හා පාරිසරික නිර්ණායක කිහිපයක් ආනුයෙන් සිදුකරුවන් (ඇමුණුම 6.2). විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මෙහිදී ප්‍රමුඛතා නොකරන ලද අතර එය ආයතනික වශයෙන් ස්ථාවර තත්ත්වයට පත්කළ යුතු බවත්, එම ස්ථාන ප්‍රමුඛතා තවම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ සැලැදි අවබෝධයක් ඇති විශේෂ මණ්ඩලයක් මගින් කළ යුතුව ඇත. එසේ වුවත් දැනට වි.ප්‍ර.ක. ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක වන ස්ථාන වල හැරෙන්නට සෛද්‍ය ස්ථාන පිළිබඳ කරන ලද පාර්ශවකරුවන්ගේ ඇගයීම ඇමුණුම 6.3හි ඇතුළත් නොව ඇත. කෙසේ වුවත්, විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන සඳහා වූ ඇගයීම ඇමුණුම 6.3 ඇතුළත් කොට ඇති අතර ඊට දැනට ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කටයුතු අරඹා ඇති ස්ථාන ඇතුළත් කොට නොමැත.

දැනට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අරඹා ඇති ස්ථාන වග අංක 6.1 හි දක්වා ඇත. මෙම ලියවිල්ලේ දක්වා ඇති කළමනාකරණය සඳහා ලැයිස්තුගත කොට ඇති ඉතිරි ස්ථාන 50 අතුරින් ස්ථාන 27 ක් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට හැකියාවක් ඇති ස්ථාන ලෙස හඳුනාගෙන ඇති අතර ස්ථාන 23 ක් විශේෂ අවධානයක් යොමුකල යුතු ස්ථාන ලෙස හඳුනාගෙන ඇත. (වග අංක 6.2)

වගුව 6.1 දැනට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කොට ඇති

දියුණුකරණය	සෞභූග
කොළඹ	උග්‍රතාව කලපුව
ගාල්ල	මාදුගත ගං මෝස හික්කඩුව ස්වභාවික රක්ෂණය සහ අවට ප්‍රදේශය උණුවෙල බොක්ක සහ කොග්ගල ගං මෝස
හම්බන්තොට	හම්බන්තොට වෙරළ තීරය මාදුගල කලපුව කලමැටිය කලපුව
ගම්පහ	මීගමුව ගං මෝස / මුතුරාජවෙල වගුරුබිම්
පුත්තලම	බාද් පරය

වගු අංක 6.2 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විනවයක් පවත්නා ස්ථාන

දිස්ත්‍රික්කය	විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය - I මට්ටමේ වි.ක.ප්‍ර	විශේෂ අවධානයක් යොමු කළ යුතු ප්‍රදේශ II මට්ටමේ වි.ක.ප්‍ර
අම්පාර	<ul style="list-style-type: none"> පෙරියකලපුව සහ කොරෙයි කලපුව පානම වැලි වැටිය, අරුගම් බොක්ක සහ අරුගම් කලපුව 	<ul style="list-style-type: none"> කල්මුනේ ධීවර ප්‍රදේශ කෝන්වත්ත කලපුව සහ ඔලිව් ධීවර ප්‍රදේශ කෝමාර් කලපුව
මඩකලපුව	<ul style="list-style-type: none"> මඩකලපුව මෝස අපාර් පනිවිටත්තේ මෝස (වාකරෙයි) කල්කඩා-පාසිකඩා බොක්ක, වැන්වැසිය සහ තෙන්නාඩි බොක්ක, වාලවිටනේ මෝස 	<ul style="list-style-type: none"> පුත්තෙයිකඩා, කලුවත්තේ බොක්ක කානත්තකඩි තෝන වෙරළ ප්‍රදේශ වෙරුගල් ආරු
කොළඹ		<ul style="list-style-type: none"> දෙහිවල-ගල්කිස්ස වෙරළ
ගාල්ල	<ul style="list-style-type: none"> බේරු වෙරළ තීරය සහ බෙන්නොට මෝස දෙවනදුටු කලපුව (රත්ගම වැට) 	<ul style="list-style-type: none"> කොස්ගොඩ කලපුව සහ වෙරළ මාදම්පේ වැට
හම්බන්තොට	<ul style="list-style-type: none"> රුකටු කලපුව 	-
යාපනය	<ul style="list-style-type: none"> මාතලේකඩු වැලි වැට යාපනය මෝස (හරට ප්‍රදේශ) තොන්ඩියිමනාරු කලපුව කනකසන්තුවේ සහ කිරිමලේ වෙරළ ප්‍රදේශය මන්ඩනවි, බෙල්ල, කෙයිනනවි දූපත කරෙයිතගර් වෙරළ ප්‍රදේශ (කැපුවර්නා වෙරළ ඇතුළුව) නාවාලි වෙරළ ප්‍රදේශ 	<ul style="list-style-type: none"> වඩමාරවිටි වෙරළ තිරුවාඩිනිලෙයි-සන්කනෙයි වෙරළ ප්‍රදේශ පාලනිවි දූපත
කළුතර		<ul style="list-style-type: none"> කඵ ගත මෝස
මන්නාරම	<ul style="list-style-type: none"> මන්නාරම් බොක්ක තලෙයිමන්නාරම වෙරළ ප්‍රදේශය සිලාවතුරේ, ආර්ථික සහ අර්ථ ආරු වෙරළ ප්‍රදේශය සහ කොන්ඩවිටි බොක්ක 	<ul style="list-style-type: none"> පෙරියකඩේ වෙරළ ප්‍රදේශය සවුකිකාර් වෙරළ ප්‍රදේශය එරුකුලම්පිටිය වෙරළ ප්‍රදේශය බටහිර මාන්තායි වෙරළ ප්‍රදේශය පේසාලෙයි වෙරළ ප්‍රදේශය වානකාලෙයි වෙරළ ප්‍රදේශය
මාතර	<ul style="list-style-type: none"> වැලිගම්බොක්ක, 	<ul style="list-style-type: none"> පොල්තේන වෙරළ
මුලතිව්	<ul style="list-style-type: none"> නාන්තිකඩාලි කලපුව නායිආරු මෝස 	-
පුත්තලම	<ul style="list-style-type: none"> පුත්තලම් මෝස හලාවත මෝස මුත්තලම වැට සහ පුත්තලම ජලනිරය 	-
ත්‍රිකුණාමලය	<ul style="list-style-type: none"> ත්‍රිකුණාමලය බොක්ක තිලාවැලි වෙරළ, පිප්පිනදුටු, පෙරියකරවිටි හා සිත්තකරවිටි මෝස කැලපත්තර්ග බොක්ක 	<ul style="list-style-type: none"> කුට්ටුවේලි- පුඬුවකට්ටු වෙරළ ප්‍රදේශය (පයිරට් කෝට් ඇතුළුව) තම්පලගම් බොක්ක පුල්මුඩේ වෙරළ ප්‍රදේශය

6.3.2 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා වන මාර්ගෝපදේශ

අතිශය අත්දැකීම් වලින් ලබාගත් ආදර්ශ ඇසුරෙන් පහත සඳහන් මාර්ගෝපදේශයන් සකසා ඇත. කෙසේ වුවද නියත ස්ථානවල අවශ්‍යතා වලට අනුකූලව මේ මාර්ගෝපදේශ යොදා ගැනීමේදී පවතින තත්ත්වය අනුව ඇතුළු පියවර නොසලකා හැරීම වුවද කළ හැකිය.

1. ස්ථානයක් තෝරාගැනීම

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ 6.2 වගුව යටතේ ලැයිස්තුගත කොට ඇති ස්ථාන සඳහා වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් සකස් කිරීමට තෝරාගන්නා ලද ස්ථානය සඳහා ස්ථානීය විශේෂ වූ සැලැස්මක් වෘත්තීමය පහසුකරුවෙක්/ කළමනාකරුවෙක් මගින් දිරිමත්කළ ප්‍රජා සහභාගිත්වයකින් ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතන මගින් පිළියෙල කළ යුතුය.

11. ස්ථානීය සැලැස්ම පිළියෙල කිරීම

සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමේදී පහත සඳහන් මාර්ගෝපදේශ අනුගමනය කළ හැක.

(අ) ප්‍රජාව විමසීම මගින් ගැටළු හඳුනාගැනීම

නාර්ථක රාමු ප්‍රවේශය (Logical frame work) සහභාගිත්ව ගැන විමසුම (PRA) හෝ SWOT වැනි සුදුසු ක්‍රමවේද යොදා ගනිමින් ප්‍රජාව විමසීමක් මස්සේ සිදුකරන සහභාගිත්ව ඇගයුම් මගින් ස්ථානයට අදාළ ගැටළු හඳුනා ගැනීම සහ පෙල ගැන්වීම වි.ප්‍ර.ක / අ:ආ: ස්ථාන කළමනාකරුවෙක්, පහසුකරුවන්ගේ වගකීමයි. (මෙම අවස්ථාවේදී ගැටළුවේ විශාලත්වය හඳුනාගැනීමට නොහැක.)

(ආ) ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුව ස්ථාපිත කිරීම

- වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් කිරීමේ සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතනය ලෙස ක්‍රියාකිරීම සඳහා ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවක් අදාළ ස්ථානයේ ස්ථාපිත කළ යුතුය.
- ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවක සංයුතිය විය යුත්තේ
 - ප්‍රදේශයේ සම්පත් නාවිකාකරු ලබන සියලු කණ්ඩායම් වල නියෝජිතයන්
 - සම්පත් ආරක්ෂකයින් (රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, පුද්ගලික සංවිධාන)
 - සම්පත් කළමනාකරුවන් (උදා: රාජ්‍ය, අර්ධ රාජ්‍ය, සහ පළාත් පාලන ආයතන යනාදී අයගෙනි.
 - ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවට සියලු සම්පත් නාවික කණ්ඩායම් වල නියෝජිතයන් ඇතුළත් වන බවට කළමනාකරු/ පහසුකරු වග බලා ගත යුතුය.

(ඇ) හඳුනාගන්නා ලද ගැටළු පෙලගැස්ම සහ පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව ස්ථාන විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම

- විසඳිය යුතු ගැටළු වල නිවු බවත්, හා ඒවා වහා විසඳාගැනීමේ අවශ්‍යතාව සැලකිලිට ගෙන පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක්, ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතනය විසින් පිළියෙල කළ යුතුය. මෙය කළ යුත්තේ සම්බන්ධීකරණ කමිටුවේ හා පහසුකරුවන් සහාය ඇතිවය.
- පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීමේදී ප්‍රමුඛතා අනුපිලිවෙලින් ගැටළු හඳුනාගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මීට අමතරව, දත්ත පිළිබඳව පවත්නා හිඬුප දැනීම දත්ත විශ්ලේෂණයට හා ප්‍රාථමික දත්ත එක්රැස් කිරීමෙන් පිරවිය යුතුය.
- දත්ත රැස්කරගන්නා යොදා ගැනීමෙන් පහසුකරුවා/ කළමනාකරුට ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවේ සහභාගිත්වයෙන් දත්ත රැස් කළ හැක.

(ඈ) විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ සඳහා සැලසුම් කෙටුම්පත්, සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

- සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කරන ආයතනය පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් උපයෝගීකොට ගෙන, විනිවිද බවින් යුක්ත, න්‍යායානුකූල වි.ප්‍ර.ක.වි.අ.ප්‍ර සැලසුමක් පාර්ශවකරුවන්ගේ සහයෝගය ඇතිව පිළියෙල කළ යුතුය. එම සැලැස්මෙන්,
- ක්‍රියාත්මක සැලසුම් සඳහා උපයෝගී කර ගත යුතු ප්‍රතිපත්ති සහ කළමනාකරණ අරමුණු පැහැදිලිව හඳුනාගත යුතුය.
- අදාළ ස්ථානයේ සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගැනීමේදී පාර්ශවකරුවන්ගේ අයිතින් සහ වගකීම් පැහැදිලිව විස්තර කළ යුතුය.
- වි.ප්‍ර.ක./ස්ථාන ප්‍රකාශයට පත්කිරීමෙන් පසු ඒවාට අදාළ නෛතික අධිකාරිය සහ රෙගුලාසි පැහැදිලිව විස්තර කළ යුතුය.
- සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ සුපරීක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය දර්ශක හඳුනා ගත යුතුය.
- සැලසුම් යෝග්‍ය වෙනස්කම් සුපරීක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය දර්ශක හඳුනාගෙන ඒවා සැලැස්මට ඇතුළත් කළ යුතුය.
- පාර්ශවකරුවන් අතර ප්‍රජාව දකුටත් කිරීම, අධ්‍යාපනය සහ සන්නිවේදන වැඩසටහන් සඳහා අවශ්‍යවන විධිවිධාන යෙදීම.
- සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රජාවන් විසින් ඉටුකළ යුතු කාර්යයන්හැර පැහැදිලිව අර්ථ දැක්වීම.
- දීර්ඝ කාලීන සැලසුමට සමගාමීව ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකි වන පරිදි කෙටි කාලීන ප්‍රමුඛතා පදනම මත ක්‍රියාත්මක කළ හැකි වැඩසටහන් හඳුනාගැනීමට සහ කෙටි, මධ්‍යම සහ දීර්ඝ කාලීන ලෙස වැඩසටහන් පැහැදිලි කර දැක්වීම.
- වි.ප්‍ර.ක. සැලැස්ම නිම කිරීමට පෙර අඩුපාඩු හඳුනාගැනීම සඳහා ප්‍රජා කළමනාකරණ කමිටුව විසින් අධ්‍යයනය කළ යුතු අතර ඒවා නිවැරදි කළ යුතුය.

- III විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
අවසාන වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම වෙරළ කළමනාකරණ උපදේශක සභාවේ අනුමැතිය සඳහා ඉදිරිපත් කළ යුතුය. වෙරළ කළමනාකරණ සැලැස්ම සඳහා කර ඇති විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ වල සීමා ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය විධිවිධාන, සංගොඨිත වෙරළ සාර්ඝ්‍ය පනත මගින් ලබාදෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. මෙමගින් වි.ප්‍ර.ක. තුළින් සැලසුම් වල සඳහන් ස්ථාන සහ රෙගුලාසි සම්බන්ධයෙන් නෛතික තත්ත්වය නීතිමය තත්ත්වයන් ලබාදෙනු ඇත.
- IV සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේ ක්‍රියාවලියට සමගාමීව තෝරාගත් වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
වි.ප්‍ර.ක. ක්‍රියාවලියට ප්‍රදේශයේ ජනතාවගේ සහභාගිත්වය දිරිතැනවීම සඳහා ඔවුන්ට නියත ප්‍රතිලාභ ලැබෙන කුඩා ප්‍රමාණයේ සුදුසු ක්‍රියාත්මක කළ යුතුය. වි.ප්‍ර.ක./ප්‍ර. ක්‍රියාවලිය තුළින් එම ප්‍රදේශයට කෙටි කාලයක් තුළදී ප්‍රතිලාභයක් ලැබීම පෙන්වුම් කරන කුඩා කලසු වල මසුන් ඇල්ලීම වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය සැලසුම් සකස් කිරීම මීට උදාහරණ වේ.
- V සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම, සුපරිසරය සහ ඇගයීම
සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේදී හදුනාගත් නියත දර්ශකයන් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී උද්ගතවන බලපෑම් අධීක්ෂණයට හා සුපරිසරයට හානිය කළ යුතුය.

6.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියා

අරමුණු 1
ස්ථාන සුවිශේෂ සහ සමාජයේ නිරසා සම්පත් කළමනාකරණය අවශ්‍ය සියළුම ප්‍රදේශ සඳහා වි.ප්‍ර.ක ක්‍රියාවලිය පැතිරවීමෙන් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය ශක්තිමත් කෙරේ.

ප්‍රතිපත්ති 1.1
හදුනාගත් පරිච්ඡේදවලින් සහභාගිත්වය තුළින් පළාත්, දිස්ත්‍රික් සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.1
රාජ්‍ය ආයතන, රාජ්‍ය නොවන ආයතන සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සහයෝගයෙන් සහ සහභාගිත්වයෙන් තෝරා ප්‍රමුඛ ගත කරන ලද අවශ්‍ය ස්ථාන සඳහා විස්තරාත්මක වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ස්ථානයක් ලෙස කළමනාකරණය කළ යුතු ස්ථාන තෝරා ගැනීම.
2. මූල්‍ය ආධාර ලබා ගැනීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම.
3. ප්‍රාදේශීය සහ දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම පිණිස ප්‍රාදේශීය ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන්, 2004 වෙරළ කළමනාකරණ සැලැස්මේ සපයා ඇති මාර්ගෝපදේශයන් අනුගමනය කිරීම.
4. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලියේ ප්‍රගතිය සහ බලපෑම් ඇගයීම සඳහා සහභාගිත්ව සුපරිසර සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.2
වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය සහයෝගිතාවය සහ සහභාගිත්වය වැඩිදියුණු කිරීමට යාන්ත්‍රණයක් පිළියෙල කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා පාරිච්ඡේදවලින් සක්‍රීය සහභාගිත්වය ලබාගැනීම තහවුරු කරනු පිණිස සන්නිවේදන සැලැස්මක් පිළියෙල කිරීම.
2. ප්‍රජාවන්ට නියත ප්‍රතිලාභ ලැබීම තුළින් ඔවුන්ගේ සහයෝගය සහ සහභාගිත්වය උනන්දු කරවීමට ප්‍රෝත්සාහක වැඩසටහන් සැකසීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.3
වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී හදුනාගනු ලබන දුර්වලතාවයන් නිවැරදි කිරීමෙන් දැනට ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ව්‍යාපෘති ශක්තිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී මුහුණපාන ප්‍රධාන බාධක හඳුනාගැනීම. ලැබූ අනදැකීම් විග්ලේභණය කිරීම, ස්ථානීය විග්ලේභණයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ දැනට ක්‍රියාත්මක කෙරෙන වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් වල අඩුපාඩු නිවැරදි කිරීම සඳහා පිලියම් සොයාගැනීම මගින් මෙම ක්‍රියාවලිය ඉදිරියට ගෙන යාම පහසු කිරීම.
2. කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වඩාත් කාර්යක්ෂම කරනු පිණිස වි.ප්‍ර.ක. ව්‍යාපෘති තුළ සුපරිසර සැලසුම් සහ ඇගයීම් සහ පසුපෙටුම් යාන්ත්‍රණයක් ආයතනය තුළ ස්ථාපිත කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.2
වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම ශක්තිමත් කිරීමට පළාත් පාලන ආයතන සහ අනෙකුත් අදාල රාජ්‍ය ආයතනයන්ගේ ධාරිතාව වර්ධනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.2.1
ඵලදායී නීති සම්පාදනය, දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් සහ පුහුණු කිරීම් තුළින් අදාල පළාත් සහ රාජ්‍ය ආයතන අධිකාරීන්ගේ වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය පුහුණු සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් මගින් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
2. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් කිරීම සඳහා වූ නෛතික රාමු ශක්තිමත් කිරීම.
3. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් කමිටු තුළින් සහභාගිත්ව කළමනාකරණය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
4. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රජා කළමනාකරණ කමිටු, ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල, රාජ්‍ය සහ අර්ධ රාජ්‍ය සංවිධානයන්ගේ වගකීම් දැක්වෙන මාර්ගෝපදේශයක් සකස් කිරීම.
5. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය නිලධාරීන්ගේ ධාරිතාව ශක්තිමත් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.3
ජාතික සහ කලාපීය සංවර්ධන වැඩසටහන් හා සමඟ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධ කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.3.1
යෝග්‍ය අවස්ථාවන්හිදී කලාපීය ඒකාබද්ධ සංවර්ධන වැඩසටහන් තුළට වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් සහ කළමනාකරණය අන්තර්ග්‍රහණය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම්, කලාපීය ව්‍යාපෘති සහ ඒකාබද්ධ ජාතික ව්‍යාපෘති වලට ඇතුළත් කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් හඳුනාගැනීම.
2. වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා පොදුගලික අංශයේ සහභාගිත්වය පහසු කරවීමට යාන්ත්‍රණයක් ඇතිකිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.4
වි.ප්‍ර.ක. ව්‍යාපෘතිවල දීර්ඝ කාලීන පැවැත්ම සහතික කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.4.1
වි.ප්‍ර.ක. ක්‍රියාවලියේ දීර්ඝ කාලීන පැවැත්ම, එක් එක් ස්ථානයක් සඳහා වූ ස්වයං පැවැත්මේ ක්‍රියාවලියක් සඳහා වූ ක්‍රමෝපායක් හඳුන්වාදීම තුළින් සහතික කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ව්‍යාපෘතින්ගේ මූල්‍යමය ස්වභාවය සහතික කරනු වස් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලබාගත් අනදැකීම් පදනම් කරගනිමින් අන්තර්කරණවූ ස්වයං පැවැත්මේ යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දීම.

7. සුවිශේෂ වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන කළමනාකරණය සහ පොදු පිවිසුම්

7.1 හැඳින්වීම

7.1.1 පුරා විද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමින් යුතු ස්ථාන හා ඒවායේ ස්වභාවය

වසර 2500 කට වඩා වැඩි දිගු ඉතිහාසයක් සහිත විශිෂ්ට දිවයින ශිෂ්ටාචාරයක් ශ්‍රී ලංකාව සතුව ඇත. අතීතයේදී අසල්වැසි රටවලින් මෙන්ම යුරෝපීය ජාතීන්ගේ සංක්‍රමණය හේතුකොට දිවයිනේ වෙරළ කළාපය වටා වරාය, බලකොටු, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික වටිනාකමක් ඇති ස්ථාන වර්ධනය විය. දිවයිනේ වෙරළබඩ උරුමය ගොඩ නැංවීමට රාජාණ්ඩු සහ යටත් විජිත සුදානන් සිදු වූ වෙළඳ හා වාණිජ කටයුතු වලින්ද දයකන්වසක් ලැබිණි.

වෙරළ කළාපය තුළ ස්ථානගත වී ඇති ස්මාරක සහ ස්ථාන, ස්වභාවයෙන් විවිධ වන අතර, සුවිශේෂ වැදගත්කමකින් යුක්ත ඒවා ද වේ. ප්‍රාග් ඓතිහාසික සහ මූල ඓතිහාසික ස්ථාන සමඟ ආගමික සිද්ධස්ථාන (බෞද්ධ, හින්දු, ක්‍රිස්තියානි සහ මුස්ලිම්) සහ බලකොටු, වරාය, පුද්ගලාගාර, නේවාසික ගොඩනැගිලි යනාදිය සහ සර්ව ආගමික පෞරාණික ස්ථාන ඇතුළු ඓතිහාසික යුගයට අයත් ස්ථාන ගණනාවක්ම ඇත. ඓතිහාසික සහ ආගමික ස්ථාන පිළිබඳව සලකන විට, ඒවා අතර ඇතුළත් වන වෙනස් දැකවිය නොහැක. ඒ සමඟම බලකොටු, වරාය සහ පුද්ගලාගාර වැනි ඇතුළු ස්ථාන, වෙරළ කළාපයටම හිමි සුවිශේෂ වූ වස්තූන් ලෙස පවතී. වෙරළත සිට කි.මී. 2 මුහුදු දෙසට අයත් ප්‍රදේශය තුළ පවත්නා ගිලුනු නැව් (මුහුදුබත්වූ) කිහිපය අවධානයට ලක්විය යුතු වැදගත් පුරාවස්තු වෙති. මේ පිළිබඳව දැනට ක්‍රියාත්මක වන සමුද්‍රීය පුරාවිද්‍යා ව්‍යාපෘතිය වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතික උරුමය සුරැකීම සඳහා ඉමහත් ලෙස වැදගත් වන වෙරළබඩ ස්ථාන ගණනාවක්ම ඇත. වෙරළ බාද්‍රය වැනි ස්වභාවික හේතූන් සහ ඉදි කිරීම් කටයුතු සහ වෙරළබඩ දූෂණය වැනි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා මේවා රට අභ්‍යන්තරයේ පවත්නා ඒවාට වඩා, විනාශයට භාජනය වීමේ වැඩි ප්‍රවණතාවක් ඇත. මේ නිසා, දිවයිනේ ශිෂ්ටාචාරය සුරැකීමට අවශ්‍ය යටපත් වශයෙන් මෙම ස්ථාන ආරක්‍ෂා කර ගත යුතු වූ ඇත. ඒ වැනි වෙරළබඩ ස්ථානගෙන් ස්වභාවය සහ වැදගත්කම කෙටියෙන් පහතින් සාකච්ඡා කෙරේ.

ස්ථාන හඳුනා ගැනීම සහ ප්‍රමුඛතාගත කිරීම

වෙරළ කළාපය තුළ පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික, දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක වැදගත් කමකින් යුතු ස්ථාන (වගු අංක 7.1) 1989 දී පවත්වන ලද සම්පූර්ණයකින් හඳුනා ගන්නා ලද අතර, එය 2002 වසරේදී සංශෝධනය කරන ලදී. කල්පිටිය සහ කිරිඳි අතර වූ බස්නාහිර සහ දකුණු ප්‍රදේශයන් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන් ඇති ස්ථාන, සෞම්‍ය සම්පූර්ණය මගින් හඳුනාගන්නා ලද අතර, එවකට ඇවතු යුද්ධමය තත්වය යටතේ උතුරු සහ නැගෙනහිර පළාත්වල සම්පූර්ණ මගින් ලබාගත නොහැකිවූ නොරතුරු ද්විතීක දත්ත පරිශීලනයෙන් පමණක් හඳුනා ගන්නා ලදී. එහෙත්, 2002 දී පවත්වන ලද සෞම්‍ය සම්පූර්ණයෙන් උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශ ඇතුළු දිවයිනේ සම්පූර්ණ වෙරළ කළාපයම ආවරණය කරන ලදී. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ඉහල ප්‍රමුඛතාවෙන් යුත් අලුත් ස්ථාන රැස්කම එම ප්‍රදේශ වලින් හඳුනාගත හැකි විය.

කළමනාකරණ අවශ්‍යතාවන් සඳහා ප්‍රමුඛතා සකස් කිරීමේදී හඳුනා ගන්නා ලද සියලුම ස්ථාන පහත දැක්වෙන අයුරින් වර්ගීකරණය කරන ලදී.

- අ - අධි ප්‍රමුඛතා සහිත ස්ථාන- වර්ෂ 1815 ට පෙර වූ සැලකිය යුතු පෞරාණික සමයකට අයත්වූද, ඓතිහාසික සබඳතා සහිතවූද සොන්දර්ශාත්මක අගයක් සහ / හෝ ආගමික මූලික වැදගත්කමක් සහිතවූද ස්ථාන සහ ස්මාරක (වගු අංක 7.1 බලන්න)
- ආ - මධ්‍යම ප්‍රමුඛතා සහිත ස්ථාන- වර්ෂ 1815 ට පසුව වූ පහත, වසර 100 කට වඩා පැරණි සම් ඓතිහාසික, සොන්දර්ශාත්මක සහ / හෝ ජනප්‍රියතා අගයක් සහිතවූ ස්ථාන.
- ඇ - අඩු ප්‍රමුඛතාවයක් සහිත ස්ථාන - කිසිදු විශේෂ සොන්දර්ශාත්මක හෝ ජනප්‍රියතා අගයක් නොමැති මෑත කාලීන සම්භවයක් ඇති ආගමික ස්මාරක.

අලුතින් එකතු කරන ලද ස්ථාන ඇතුළුව සීඝ්‍ර ලෙස ප්‍රමුඛතාවකඩ සහිත කාණ්ඩයකට අයත් ස්ථාන 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මට ඇතුළත් කොට ඇත. ස්ථාන පිළිබඳ ලැයිස්තුව සාධනකාරීකරණය කිරීමේදී 1989 සම්පූර්ණය මගින් හඳුනාගනු ලැබූ මධ්‍යම ප්‍රමුඛතාවක් සහිත ඇතුළු ස්ථාන සියයකට 2002 වසරේ සම්පූර්ණයෙන් ලබා ගන්නා ලද අතිරේක නොරතුරු පදනම් කොට වර්තමාන ලැයිස්තුවේදී අධි ප්‍රමුඛතා සහයට පත්කොට ඇති බව සැඟව කළ යුතුය.

ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි.ව.සම අංක	ග්‍රා.නි.සේ.ව අංක
පුනරුම දිස්ත්‍රික්කය			
1 කුදිරිවෙලේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානය	A/H/C	පුස්කුලම්	634
2 කොල්ල ගහනේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානය	A/H/C	පුස්කුලම්	634
3 මිලන්ද දේවස්ථානය	H/C	සිත්තකුටිරිප්පු	631
4 මිලන්ද කොටුව	H/C	සිත්තකුටිරිප්පු	631
5 මිලන්ද නිවාසය	A/H	සිත්තකුටිරිප්පු	631
6 ගාන්ත අනා දේවස්ථානය	H/R/C	අලලොඩොලේ	625/626
7 ශ්‍රී මාර දේවස්ථාන කොටුව	H/R/C	උඩප්පුව	594
8 කාලි අමනේ කොටුව	H/R/C	උඩප්පුව	594
9 මොහිදින ප්‍රීමා මුස්ලිම් දේවස්ථානය	H/R/C	උඩප්පුව	594
10 ශ්‍රී පානානුදි අලුතින් කොටුව	H/R/C	උඩප්පුව	594
11 අසියනර කොටුව	H/R/C	කැරැකපනේ	582
12 වට්ටය ගාන්ත අනේනි දේවස්ථානය	H/R/C	කැරැකපනේ	582
13 ගාන්ත අනේනි දේවස්ථානය- නොඩුවා-දකුණ	H/R/C	නොඩුවා-දකුණ	531
14 ගාන්ත අනේනි දේවස්ථානය	H/C/R	උල්ලිකොට-උතුර	294

ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි.ව.සම අංක	ග්‍රා.නි.සේ.ව අංක
15 කුඩාපාටු දේවස්ථානය	H/C/R	ඒත්තකාල	73
16 ගාන්ත සොළොස්වන දේවස්ථානය	H/C/R	වැලවිදිය	158
17 ගෙරිය දේවස්ථානය	H/C/R	මුත්තකපේ	156
18 දිස්ත්‍රික් උසාවි ගොඩනැගිල්ල	A/H	මුත්තකපේ	156
19 මිහඳු කොටුව	A/H	මුත්තකපේ	156
20 සිත්තකුටිරිප්පු ස්වමිදාන දේවස්ථානය	H/C/R	අව	162 A
21 මුහුදුබත් වූ නැව්	A(M)	අව	162 A
22 ගාන්ත අනා දේවස්ථානය	H/C/R	පිටපත	162
23 ගාන්ත මේරි මුදලේනා දේවස්ථානය	H/C/R	නලාගේන	163
24 ගාන්ත බාද්‍රා දේවස්ථානය	H/C/R	නලාගේන	163
25 ගාන්ත අනේනි දේවස්ථානය	H/C/R	කැපුරනොඩ	163 A
26 ගාන්ත ජෝතප් දේවස්ථානය	H/C/R	පුණ්ණක	164
27 මුහුදුබත් වූ නැව්	A(M)	උස්වැටෙනයාට	167
28 කැපුරනොඩ අසසාමිදාන දේවස්ථානය	H/C/R	පල්ලියටත	168
කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය			
29 ටිස්සි බංගලාව	A/H/C	මොහුර	2
30 සිට කොටුව	H/C/R	මොහුර	2
31 ගාන්ත ජෝතප් දේවස්ථානය	H/C/R	අලුත් මාවත	4
32 ප්‍රීමා මුස්ලිම් දේවස්ථානය	H/C/R	අලුත් මාවත	4
33 ශ්‍රී පොත්තමබලලොවුරු කොටුව	H/C/R	කොට්ටිකඩ	9
34 ගාන්ත නොසේ දේවස්ථානය	H/C/R	කොට්ටිකඩ	9
35 ගාන්ත අනේනි දේවස්ථානය	H/C/R	කොට්ටිකඩ	9
36 කොළඹ කොටුව	A/H/C	කොටුව	20
37 කොළඹ වරාය	A/H/C	කොටුව	20
38 ජී අල අලකොටු දේවස්ථානය	H/C/R	කොටුව	20
39 ගොඩන උදුන	H/C	කොටුව	20
40 ගාන්ත මීරු දේවස්ථානය	H/C	කොටුව	20
41 නැපුරනේ නොටලය	H/C	කොටුව	20
42 කාන් කොටු ස්මිතිය	H/C	කොටුව	20
43 නාමික මහලු මුහුදුබත්	H/C	කොටුව	20
44 ගල්කොත් පුද්ගලාගාරය	H/C	කොටුව	20
45 කාබ්ලේස් දෙපාර්තමේන්තුව ගබඩාව	H/C	කොටුව	20
46 ජනාධිපති මහලය	H/C	කොටුව	20
47 පැරණි නැපුරු කැපුරු ගොඩනැගිල්ල	H/C	කොටුව	20
48 මුහුදුබත් වූ නැව් ස්මිතිය	H/C	කොටුව	20
49 මිලන්ද රෝහල	H/C	කොටුව	20
50 ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජු සිටි බත්කොටු කුටිය	H/C	කොටුව	20
51 පැරණි පැරිමේන්තුව ගොඩනැගිල්ල	H/C	කොටුව	20
52 පැරණි ලේකම් කාර්යාලය	H/C	කොටුව	20
53 කොල්ල කේන්ද්‍රය	H/C	කොටුව	21
54 කොටුව	H/C	කොටුව	21
55 ටැප් සමුද්‍ර නොටලය	H/C	කොටුව	21
56 කොල්ල කේන්ද්‍රය	H/C	කොටුව	37
57 කොල්ල කේන්ද්‍රය	H/C	කොටුව	37
58 අලුත් ගහ නේදිය	H/C	කොටුව	37
59 ගාන්ත අනේනි ස්මිතිය දේවස්ථානය	R/H/C	කොටුව	37
60 ශ්‍රී ජයවර්ධනපාය	R/H/C	කොටුව	37
61 මිලන්ද රෝහල පල්ලිය	R/H/C	කොටුව	38
62 කොටු මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	වැලවිදිය	38
63 රාජමුණි මිපත්	R/H/C	ලලිකිය	47
64 මිලන්ද දේවස්ථානය	R/H/C	ලලිකිය	541
65 ගාන්ත නොසේ වැලලය	H/C	ලලිකිය	541
66 ගාන්ත නොසේ වැලලය	H/C	ලලිකිය	541
67 ගාන්ත භූමියේ සේවය දේවස්ථානය	H/C	අලුත	547
68 අව දේවල දේවස්ථානය	H/C	අලුත	547
69 උසාවි දේවලය	R/H/C	ඉඩම උයන	552
70 මොහොතින් දේවස්ථානය	R/H/C	ඉඩම උයන	552
71 ගාන්ත ජෝතප් දේවස්ථානය	R/H/C	ඉඩම උයන	552
72 කාලි අමනේ කොටුව	R/H/C	කටුකැරැන්ද	555
73 බොධිජාතිය	R/H/C	පහොටුය	556
කලුත දිස්ත්‍රික්කය			
74 රත්කොත් විහාරය	R/H/C	පට්ටිය උතුර	685
75 ශ්‍රී සුඛරාමාරාමය	R/H/C	ඉලලුව	692
76 සමුද්‍රාරාමය	R/H/C	නලකිය	697
77 පර්ණි වලවුව	H/C	මොල්ලොඩ	704
78 ශ්‍රී සුඛරාම රජ මහා විහාරය	R/H/C	මහලකොටුව	714
79 අගනකාරාමය	R/H/C	කලුත උතුර	717
80 පුලිගල රාමය	R/H/C	කලුත උතුර	717
81 කලුත කොටුව	R/H	කලුත දකුණ	725
82 කලුත මොඩිය (ගංගා නිලක විහාර)	R/H/C	කලුත දකුණ	725
83 ජේයබද්ද දේවස්ථානය	R/H/C	කලුත	731
84 ගාන්ත ජෝතප් දේවස්ථානය	R/H/C	කුඩා පහොල	734
85 රාජමුණි මිපත් දේවස්ථානය	R/H/C	කුඩා පහොල	734
86 ගාන්ත ජෝතප් දේවස්ථානය	R/H/C	මහ පහොල	735
87 භූමියේ සේවය දේවස්ථානය	R/H/C	මහ පහොල	735
88 පුරාණ ඓතිහාසික	R/H/C	මහලකොටුව	746
89 කොට්ටිකඩ මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	පර්ණිකඩ	753/757
90 කොටුව පුද්ගලාගාරය	H/C	පර්ණිකඩ	753/757
91 මදුන මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	මදුන	754
92 අව විහාරය	R/H/C	මොල්ල	760/761

සංඛ්‍යාව	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.අ.නි.ව.සම	ග්‍රා.නි.සේ.ව.අංක
	ගාලු දිස්ත්‍රික්කය			
93	බෙන්තොට නාමය	H/C	පහුරුමුල්ල	1
94	බෙන්තොට රජමහා විහාරය	R/H/C	පහුරුමුල්ල	1
95	ගම්පහා ගොඩනැගිල්ල	H/C	අංගගොඩ	2
96	ශ්‍රී ආනන්ද පුරාණ විහාරය	R/H/C	අනුගල්ල	18
97	සමුද්‍රාමය	R/H/C	අනුගල්ල	18
98	සුමනාරාමය	R/H/C	අනුගල්ල	89
99	ප්‍රමිත මුද්‍රාණි දේවස්ථානය	R/H/C	බෝලපිටිය	89
100	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	බෝලපිටිය	89
101	අම්බලන්ගොඩ නාමය සහ මිලන් පල්ලිය පාසැල	H/C	බෝලපිටිය	82
102	මෝදර දේවාලය	R/H/C	මෙ අම්බලන්ගොඩ	82
103	වේනිගිරි පුරාණ විහාරය	R/H/C	මෙ අම්බලන්ගොඩ	80
104	මුහුදුබත් ව නුව	A (M)	අකුරල	76
105	සීහිගම දේවාලය	R/H/C	සීහිගම	64
106	සුමනාරාමය	R/H/C	නොගමුව	61
107	මෙලබ්බිබාරාමය	R/H/C	දෙවනුව	51
108	නමිට් මොහොමඩ් මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගින්නොට	103
109	මිරිකන්ද මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගින්නොට	103
110	ගුණේ මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගින්නොට	103
111	දෙවෙල් දේවාලය	R/H/C	ගින්නොට	103
112	මුහුදුබත් ව නුව	A (M)	ගින්නොට	103
113	වෙහෙරගල	R/H/C	ගින්නොට	103
114	ගාලු කොටුව	H/C	ගාලු කොටුව	96
115	අනුගම මහා විහාරය	R/H/C	අනුගම මහාම. නැගෙනහිර	157,156
116	ගාතන මහා දේවස්ථානය කලාවැල්ල	R/H/C	දංගොදර දකුණ	97 A,98 C
117	ශ්‍රී මිනවි මුහුදුබත් ව කොටුව	R/H/C	දංගොදර දකුණ කලාවැල්ල	97 A,98 C
118	ශ්‍රී කදවෙලාසා ස්වාමි කොටුව	R/H/C	දංගොදර දකුණ කලාවැල්ල	97 A,98 C
119	සැලැක්කන්ද	H/C	මානාලල	97 A,98 C
120	මුහුදුබත් ව නුව	M.A	මානාලල	99
121	වැලිදේ දේවාලය	R/H/C	උනටුව - බටහිර	99
122	ආර්යකර විහාරය	R/H/C	තල්පෙ - දකුණ	137
123	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	කොහගල	132
124	මාලිගා විකුණුම උපන් ස්ථානය සහ කවුගොඩ	H/C	කොහගල	144 A
125	දේවගිරි විහාරය (නිරුගල් දේවාලය)	R/H/C	කොහගල	144 A
126	ගමන් කැවුර	H	කොහගල	144 A
127	අනේ වලව	H/C	කනලව බටහිර	162
	මාතර දිස්ත්‍රික්කය			
128	රාජකුමාරවත්ත රජ මහා විහාරය	R/H/C	මෙවිදිය	382
129	නෙරුමුල්ල කොටුව	R/H/C	මෙවිදිය	382
130	වෙලුමනාරාමය	R/H/C	මීරියිය දකුණ	406
131	බොධි ගඟ සහ දේවාලය	R/H/C	මීරියිය දකුණ	406
132	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	මීරියිය දකුණ	406
133	සමුද්‍රාමය විහාරය	R/H/C	මීරියිය දකුණ	406
134	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	කඳුරුගමුව	408
135	සමුද්‍රාමය විහාරය	R/H/C	කඳුරුගමුව	408
136	කොටුපත්තන කොටුව	R/H/C	මේය	411
137	පුරාණ නිවාස	H/C	මේය	411
138	ස්ව මහා විහාරය	R/H/C	පොල්ගේන	412
139	ගලගෙඩියාට විහාරය	R/H/C	පොල්ගේන	412
140	මාතර කොටුව	R/H/C	කටුපිටිය	417 B,C
141	මාතර අප ස්වාමිදේවගේ දේවස්ථානය	R/H/C	ගනගමුල්ල	416
142	වැලිපොළ මහා විහාරය	H/C	මැදුරුගම	425
143	සීගිරිය රජමහා විහාරය	R/H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
144	විශාල දේවාලය	R/H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
145	මුහුදුබත් වලව	H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
146	පුද්ගලාමය	H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
147	සීගිරිය කොටුව	R/H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
148	වනවාස රජමහා විහාරය	R/H/C	දේවකුමාර බටහිර	433 A
149	තලගස්ගේන විහාරය	A/R/H/C	ගාතර නැගෙනහිර	473/473 A
150	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	කොටුවගොඩ	440
151	අභයගිරි වලව	H/C	කොටුවගොඩ	440
152	ගුණේ විහාරය	R/H/C	බහිගම	451
153	මාලිගානැගෙන රජමහා විහාරය	R/H/C	දොඩම්පහල නැ.	453 A
154	වෙහෙරගේ මිනිකිරු රජමහා විහාරය	R/H/C	දොඩම්පහල නැ.	453 A
	ගම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය			
155	වැලුමනාරාමය	R/H/C	කුඩාවැල්ල නැ. ගා බ	464 A,B
156	තංගල කොටුව	H/C	කොටුවගොඩ	458
157	තංගල බොධිය	R/H/C	කොටුවගොඩ	458
158	ගිරිබත් විහාරය	R/H/C	කොටුවගොඩ	458
159	සුමන නිවාස	H/C	කොටුවගොඩ	458
160	නිවාස නිකේතනය (පැරණි කොටස)	H/C	කොටුවගොඩ	458
161	වෙහෙර නිවාස	R/H/C	බටහිර	562
162	උස්සැහගොඩ	A	ලුණ	555
163	ගොතනිබන්ත විහාරය	A/R/H/C	වලව	586
164	ගොඩපාස කොටුව	A/H	වලව	586
165	මාටුවෙල් කුමන	H/C	ගම්බන්තොට	584
166	තව මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගම්බන්තොට	584
167	බුහුදු පුරාණ රජමහා විහාරය	A	බුහුදු	604
168	තෙලුල කොටුව නටබුන්	A/H	බුහුදු	604
169	කිරිඳි විහාරය	R/H/C	කිරිඳි	601
170	පලුපත්ත කොටුව	H/C	කිරිඳි	601
171	ගිලනු මීසර් නුව 1922	A (M)	කිරිඳි	601

සංඛ්‍යාව	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.අ.නි.ව.සම	ග්‍රා.නි.සේ.ව.අංක
172	ගිලනු නුව (1961)	A (M)	කිරිඳි	601
173	පටුනකල	A/H/C	මාගම	602
174	මිනිගලකන්ද	A/H	මාගම	602
	අම්පාර දිස්ත්‍රික්කය			
175	මෙගලිතික සිටි, කුමන	A	කුමන	1
176	සමුද්‍රාමය විහාරය	R/H/C	කුමන	1
177	මෙගලිතික සිටි, පහම	A	පහම	2
178	මහනද මාලය	A/R/H/C	පහම	2
179	වේලාසා ස්වාමි කොටුව	R/H/C	පහම	2
180	මහා මෙ විහාරය	R/H/C	පොතුවල් 1	3
181	අරුගම් මේ වරාය	A/H	පොතුවල් 1	3
182	කෝමරි පුද්ගලාමය	H/C	කෝමරි	9
183	සන්තකනකන්ද	A/H/C	කෝමරි	9
184	කෝමරි	A/H/C	කෝමරි	9
185	වීරවිජයලාසී ශ්‍රී මුදුගන් කොටුව	R/H/C	කෝමරි	9
186	වික්‍රමාදිතිය කන්ද ස්වාමි කොටුව	R/H/C	කිරුකොටුව	10
187	කිරුකොටුව මෙගලිතික සිටි	A/R/H/C	කිරුකොටුව	10
188	කන්තකි අම්මන් අලයාම	R/H/C	කිරුකොටුව 1	12
189	පුලුකොම කොටුව	R/H/C	පදිප්පු 1 සහ 2	66
190	චූපති අම්මන් කොටුව	R/H/C	පදිප්පු 1 සහ 2	66
191	කඩකොටුවේ මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	කල්මෙත් 3	59
	මඩකලපුව දිස්ත්‍රික්කය			
192	මිලන්ද කොටුව	H/C	කොඩිමඩකලුපුර -1&2	113
193	අම්පාර විල්ලේලේඩියාට කොටුව	R/H/C	කොඩිමඩකලුපුර -1&2	113
194	කන්තකි අම්මන් කොටුව	R/H/C	ඉරුපිල්ල	115
195	ප්‍රමුද්‍රාමය දේවස්ථානය	R/H/C	කන්තකි 1	167
196	මඩකලපුව කොටුව	H/C	පුලුකන්තකි	179
197	මුහුදුබත් ව නුව	A(M)	පුලුකන්තකි	179
198	මේයගම ගමන නාමයේ දේවස්ථානය	R/H/C	කල්කුඩා	204
199	ගින්නොට	H/C	වැලිවගේ දෙමළ පුරාණ	205
200	පැරණිකොටුව	H/C	- පළ -	205
201	මුහුදුබත් ව නුව	A(M)	සානර්පිති	211 A
202	පතිවගන්තකි	H/C	මාතකපිති	211
	ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කය			
203	ඉලනගොටේ වරාය	A/H	ඉට්ටලම්පහල	214
204	මොහොමඩ් පෙරේරා	A/H/C	නාටුකන්තකි	215
205	නම්පලකාමම	A/H/C	නම්පලකාමම දකුණ	228 A
206	ගල් මැටියන පුරාණය	A/H	නම්පලකාමම දකුණ	228 A
207	ත්‍රිකුණාමල කොටුව	R/H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
208	ආර්යකර කොටුව	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
209	කොහගම විහාරය	R/H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
210	සීගිරිය කුමන ස්වාමි පර්වතය	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
211	ත්‍රිකුණාමල වරාය	A/H	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
212	මුහුදුබත් ව නුව ත්‍රිකුණාමල වරාය	A (M)	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
213	මධ්‍යතන කොටුව	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
214	ගිලනු (පාටුගම) නාමය	A (M)	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244 B
215	කුට්ටම්ම මොහොමඩ් සිටි	A/H/C	කුට්ටම්ම	239
216	පැරැවැනි	H/C	කුට්ටම්ම	239
	මුලතිවු දිස්ත්‍රික්කය			
217	මුලතිවු කොටුව	H/C	මුලතිවු නගරය	233
218	මොහොමඩ් සිටි, කුරුමුල්ල	A/H/C	මුලතිවු නගරය	233
	පාලු දිස්ත්‍රික්කය			
219	පාලු දිස්ත්‍රික්කය	A/H	මුලතිවු	149
220	කන්ද කොටුව	R/H/C	කන්ද කොටුව	145
221	වල්ලපුරේ සුමන නිවාස	A/H	නන්තලය	131
222	කොහගම මුහුදු පුද්ගලාමය	H/C	කුට්ටම්ම	140
223	ගාලු වෙලය	H/C	කොහගම මුහුදු	137
224	කේ.කේ.පී. පුද්ගලාමය	H/C	කන්තකිකුමාර	67
225	කේ.කේ.පී. කොටුව	H/C	කන්තකිකුමාර	67
226	සීගිරිය මුහුදු පුද්ගලාමය (ප්‍රමුද්‍රාමය)	A/H/C	කිරුකොටුව	64 A
227	කිරුකොටුව දිසා උල්පත්	H/C	කිරුකොටුව	64 A
228	කුරුමුල්ල ස්වාමි කොටුව	R/H/C	කිරුකොටුව	64 A
229	විශාල කොටුව	A/H/C	කිරුකොටුව	64 A
230	මොහොමඩ් සිටි, කිරුකොටුව	A/H/C	කිරුකොටුව	64 A
231	කිරුකොටුව නිලය	A/H/C	පුලුකොටුව	49
232	මෙගලිතික සිටි, අනෙකුත් කොටස	A/H/C	අනෙකුත් කොටස	40
233	පාලු කොටුව	H/C	කුරුමුල්ල	8
234	කරුණකොටුව පුද්ගලාමය	H/C	කරුණකොටුව උතුර	9
235	ගම්බන්තොට කොටුව	H/C	කරුණකොටුව උතුර	9
236	මෙගලිතික සිටි,	A/H	කරුණකොටුව උතුර	9
237	කඩකොටුව වරාය (උතුරු කොටස)	A/H	අල්ලේ	19
238	පහම කොටුව (උතුරු කොටස)	H/C	අල්ලේ	19
239	අල්ලේ කොටුව	H/C	අල්ලේ	19
240	අල්ලේ	A/H/C	අල්ලේ	19
241	නාගදිප විහාරය	R/H/C	නෙහෙරි	04
242	නාගදිප මුහුදු පුද්ගලාමය	R/H/C	නෙහෙරි	04
243	පුරාණ කොටුව	R/H/C	පුරාණ කොටුව	05
244	මිලන්ද කොටුව	H/C	මෙගලිතික සිටි	02
245	නාගදිප බටහිර	H/C	මෙගලිතික සිටි	02
246	පහම කොටුව	H/C	මෙගලිතික සිටි	01
247	කරුණකොටුව නැගෙනහිර	H/C	මෙගලිතික සිටි	01
248	මොහොමඩ් සිටි, වල්ලපුරේ කොටුව	A/H/C	මෙගලිතික සිටි	01

සංඛ්‍යා	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි.වයම	ග්‍රා.නි.සේ.ව අංක
249	මිලනද කුමාර, කුට්ටිනද	H/C	ඩෙල්ෆ් නැගෙනහිර	03
250	අලිපොකඩ කොටුව	H/C	ඉකරිලි	153
මහනාරාද දිස්ත්‍රික්කය				
252	මහනාරාද	H/C	නොඩ්ඩවෙලි	194
253	මහනාරාද මිලනද කොටුව	H/C	නොඩ්ඩවෙලි	194
254	තලෙයිමහනාරාද පුද්ගලාගාරය (02)	H/C	තලෙයි මහනාරාද	192
255	වත්තාලෙයි ජනාවාසය	A/H/C	වත්තාලෙයි	195
256	තමිලපත්ති වරාය	A/H	අර්ථපු	198
257	දොනකුරුනාගේ නිවාඩු නිකේතනය (අලිලි රාති කොටුවෙයි)	H/C	අර්ථපු	198
258	මිලනද කොටුව	H/C	කොක්ක පදයන්	198
259	උරුමෙල	A/H	මෙරිපුකඩායි	202
260	ලොලිතික සයිට් මෙරිපුකඩායි	A		203

මහනාරාද වරායන්, නැව්ගොටු, බලකොටු සහ පුද්ගලාගාර

මහනාරාදමේ මානිකායි (පුරාතන මහනාරාද), සම්බලේගරෙයි, (පුරාතන ජම්බුකෝලපවුන), යාපනය නැව්ගොටු (පුරාතන යාපා පවුන) කය්ට්ස් (පුරාතන සුකාර්තික) දකුණේ ගොඩවාය ආදිය ඉතා හොඳින් දැනෙන, පුර්ව ක්‍රිස්තුයානී යුගයට අයත් වරායන් සහ නැව්ගොටුවල වෙති. කොළඹ, ගාල්ල, තංගල්ල, මඩකලපුව, සහ ත්‍රිකුණාමලය ඉතා හොඳින් සංවර්ධනය කරන ලද වරායන් සහ නැව් ගොටුය. අද දක්වා පවතින ඉතා හොඳින් තනන ලද බලකොටුවලට අයත් වනුයේ පානුගිසි සහ මිලනද බලකොටුය. ඒවා පුරා විද්‍යාත්මක වශයෙන් ඉතා වැදගත් වේ. මේවා අතර, කල්පිටිය, මොමුව, ගාල්ල, තංගල්ල, පලවුපාන, අරුගමබොක්ක, මඩකලපුව, කනකසන්තුවේ, යාපනය, තමිලපත්තිය සහ අර්ථපු වැදගත්ය. බේරුවල, ගාල්ල, දෙවුනදර, කල්මුනේ, පිහිටි පුද්ගලාගාර වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි මෙම වර්ගයේ ඉතා වැදගත් ස්මාරක වෙති.

වර්ෂ 1815 සිට පැවත එන සියළුම ආගමික හෝ සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන, ඓතිහාසික ස්ථාන ගණයට අයත් වෙයි. මෙයට අමතරව වරාය, නැව්ගොටු, මුහුදුබත් වූ නැව් ද මෙම ගණය යටතේම සලකනු ඇත.

A - පුරා විද්‍යාත්මක අගයැති ස්ථාන H - ඓතිහාසික අගයැති ස්ථාන C - සංස්කෘතික අගයැති ස්ථාන
R - ආගමික ස්ථාන

ස්ථාන වර්ග සහ ඒවායේ ලක්ෂණයන්

පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන

1815 වර්ෂයට හෝ ඒට වඩා පැරණි යුගයකට හෝ අයත් සියළුම පෞරාණික ස්ථාන, ගොඩනැගිලි සහ වෙනත් ව්‍යුහ, පුරාමානව කෘති, ආගමික සහ වෙනත් සංස්කෘතික ස්ථාන මෙම වර්ගයට අයත්වේ. මෙම ස්ථාන දැනටමත් ප්‍රකාශිත පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සහ ස්මාරක වන අතර එම වර්ගය තුළට ඇතුළත් කිරීමට සුදුසු ස්ථාන වෙයි. සම්පූර්ණයෙන් පෙනේවා දී ඇති ආකාරයට, මෙම කාණ්ඩයට අයත් ඉතා වැදගත් ඇතැම් ස්ථාන වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටා ඇත. ඒවායින් පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන, ඒවායේ සුවිශේෂත්වය, සොන්දර්ය අගය, පර්යේෂණ විභවය, තනාතාවය සහ ආගමික සහ පුරා විද්‍යාත්මක වැදගත්කම පදනම් කොට ගෙන ඒවාට පිළිගැනීමක් ලැබිය යුතුය.

මුහුදුබත් වූ පෞරාණික නැව්

වෙරළේ සිට කි.මී. 2 ක් මුහුද දෙසට පිහිටි ප්‍රදේශයේ මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක් ඇත. ඒවා සමුද්‍රය පුරා විද්‍යාත්මක වැදගත් කමකින් යුක්තවේ. වෙරළට මී. 750 ක් පමණ ඇති අතර කොරල් පරය අසල ඇති මුහුදුබත් වූ නැව් දෙක මේ පිළිබඳ උදෙසාණ වශයෙන් පෙන්වා දිය හැක. ඩි කොනච් ඩි (Conch) නමින් යුත් මුහුදුබත් වූ නෙල් නැව් 1956 දී නැවත සොයා ගන්නා ලදී. ගින්නට වෙරළට මීටර් 500 පමණ ඇති ගිලි පවත්නා ඩි එල්සියා ඩි ඩි Elsia ඩි මහ නොකාට නැවත නිදසුනකි. මුහුදුබත් වූ බොහෝ නැව් ගාල්ල වරාය තුළ ඇත. උද- VOC හර්ස්සුලිස්, VOC ඇවොනඩ්ස්ටර් (Avondster) ආදිය. දිය යට පුළුල් පර්යේෂණ පැවැත්වීමේ වැඩ සටහනක් දැනට සිදු කර ගෙන සහ සමුද්‍රය පුරා විද්‍යාත්මක හෙදර්ලන්ත රජයේ ආධාර මත දියත් කොට ඇත. බොහෝ පුරාමානව කෘති සහිත ත්‍රිකුණාමල වරායේ ඇති වැදගත් මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක් එළඳි ගවේෂණයන්ට මග පාදයි. යුරෝපීය සහ චීන පිහිටි ගාණ්ඩ, මැටි පිස්සු, කාසි ආදී පුරාමානව කෘති සහිත මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක් යාපනය වෙරළ තීරයෙන්ද සොයා ගෙන ඇත.

ආගමික වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන

බොද්ද, හින්දු, ක්‍රිස්තියානි, සහ ඉස්ලාමීය ආගම් හා සම්බන්ධ විවිධ ආගමික ස්මාරක සහ ස්ථාන රාශියක් වෙරළ කලාපය පුරා ඇත. ඒවායේ ආගමික වැදගත්කමට අමතරව, ඇතැම් ඒවා සැලැකිය යුතු පුරාවිද්‍යාත්මක, කලාත්මක, ඓතිහාසික සහ ගෘහිතකර්ම/ සංස්කෘතික වැදගත්කමකින්ද යුක්ත වේ. දේවාල වශයෙන් ගැනෙන පූජනීය ස්ථාන කාණ්ඩය ඒවායේ ස්වභාවය අනුව අතිවාර්යයෙන්ම හින්දු පූජනීය ස්ථානයන් වන නමුත් ඒවා බොද්ද සහ ගැමි ගෘහිතකර්ම පිළිවෙත් වල බලපෑමටද ලක්වී ඇත.

වෙරළබඩ ආගමික ස්ථානයන්ගේ විවිධත්වය

බොද්ද ආරාමයන්ගෙන් බොහොමයක් වැදගත් පුරා විද්‍යාත්මක ස්ථාන වෙති. පෞරාණික පිහිටි මුහුදු මහා විහාරය බුදුන්ගේ සහ බොධිසත්ව පිලිඳු වලින් යුත් තැන්පිටියක වලින් සමන්විත වන අතර, අනුරාධපුර යුගයට අයත් ප්‍රාසාද ගෘහ නිර්මාණයන් ගොඩ ද යුක්තය. ත්‍රිකුණාමලයට උතුරින් පිහිටි කුට්ටිවෙලි ඉතා වැදගත් හමිනා වලින් යුත් වි මෙහි මහායාන බොද්ද ස්ථානයකි. යාපනයට උතුරින් පිහිටි වලිපුරම් වෙතින් වැදගත් පුරා විද්‍යාත්මක තැන්පිටියක රැසක් සොයාගෙන ඇත. මීට නිදසුන් වශයෙන් වසන රජ සමයට අයත් (පළමු සියවස AD) වලිපුරම් රත්න සහ 2 වන සියවස (AD) ට අයත් දැනට තායිලන්තයේ බැංකොක්හි චන්දාමාන සදනා නැගුණ කොට ඇති හිටි බුදු පිලිමයද පෙන්වා දිය හැක.

වටදගේ සහ කුඩා දහම් ඇතුළු වැදගත් බොද්ද තැන්පිටියක රැසක් ඩෙල්ෆ්ට දුපතෙන් සොයා ගෙන ඇත. මේවායේ ආගමික, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික අගයන්ට අමතරව මුහුදු ප්‍රදේශයන්ගේ විශ්‍රාම සහ ගෘහ නිර්මාණ හා සම්බන්ධ උදාසීන ඒවායින් නිරූපණය වේ.

හින්දු කෝවිල්

විලාල හින්දු ආගමික ජනගහනයක් සිටින වයඹ, නැගෙනහිර සහ උතුරු ප්‍රදේශයන්ගේ වෙරළ කලාපයේ කෝවිල් වශයෙන් ගැනෙන හින්දු පූජනීය ස්ථාන රාශියක් පිහිටා ඇත. මේවා ඉතා ජනප්‍රිය ආගමික ස්ථාන වන අතර, අනෙකුත් ආගම් අදහන අයද ඒවා වෙත යති. මහනාරාදමේ හින්දු කෝවිල්, උඩපුටුවේ ශ්‍රී මාර් අම්මාන සහ විස්නු කෝවිල, කරුණපොළේ අයියනාර් කෝවිල, තිරුකෝවිලින් විශ්‍රාවෝදාස කන්ද ස්ථාන කෝවිල, ත්‍රිකුණාමලයේ කෝනෙස්වරම් කෝවිල, වලිපුරම්හි විස්නු කෝවිල, කිරිමලේ නගරස්වරම් කෝවිල, කනකසන්තුවේ කන්දසාම් කෝවිල, ආදිය ඒවාට නිදසුන් වෙති. මෙම හින්දු කෝවිල් වල ඉපැරණි පූජා පූජා නොකඩවා පවත්වන අතර, ඒවා කාලාන්තරයක් තිස්සේ බැතිමතුන් දහස් ගණනකගේ ආකර්ෂණයට ලක්වී ඇති බවද විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුය.

වෙරළබඩ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන

උස්සන්ගොඩ ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයට අයත් රතු පස් සහිත නොපෙළු ස්ථානයක් වන අතර, එය රාමායන පුරාවෘත්තයේ එන රාචණාගේ ජීවිතය හා සම්බන්ධව ඇත. එම ස්ථානයේ මතුපිට කරන ලද ගවේෂණයන් මගින් එය ඒකල වශයෙන් වූ පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කමක් හා විවහරයක් සහිත ස්ථානයක් බව ඔප්පු වන අතර, වසර 25,000 (BP) ට පෙර එහි මිනිසුන් වාසය කළ බවට විශ්වාස කළ හැක. දකුණු ප්‍රදේශයේ බුන්දල වෙරළබඩ ස්ථානයේ පවත්වන ලද පුරා විද්‍යාත්මක ගවේෂණයන් (වෙරළගම්ගොඩ සහ පනරාජවෙල) අනුව, මධ්‍යම පැලියොලිතික් (Mid-Palaeolithic) / මෙසොලිතික් (Mesolithic) යුගය (125,000 BP / 37,000 BP) දක්වා දිවෙන පැරණිදිලි ප්‍රාග් ඓතිහාසික වෙරළබඩ ස්ථාන බව හෙළිවී ඇත. වෙනත් වැදගත් ස්ථානයන් වනුයේ: මිනිහාලකන්ද (යාල වනෝද්‍යයේ ගිණිකොන දිග වෙරළ තීරයේ) කුමනට ආසන්නව පිහිටා ඇති ගුරුගොඩ හා වයඹ දිග වෙරළේ කදිරමලේ, පුකුලමේ කොල්ලන්තකන්ත යනාදිය වෙයි. පොම්පර්පු හි පිහිටි මුල ඓතිහාසික ස්ථානය වෙරළ කලාපයෙන් මදක් ඔබ්බෙන් පිහිටියත් එය ක්‍රිස්තු පූර්ව දෙවන සියවස සහ තුන්වන සියවස (3rd Century AD) ට අයත් ඉතා වැදගත් පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථානයක්ද වෙයි. දඹුල්ලට ආසන්න ඉබ්බන්කටුව, කොන්ඩදෙණියේ හමිදන ස්ථානය සහ අස්මන්දල වැනි රට අගාන්තරයේ ස්ථාන සමඟ පොම්පර්පු වල හමිදන පිළිබඳ කරන ලද අධ්‍යයනයන් ශ්‍රී ලංකාවේ (Megalithic / Iron Age) මෙහෙලිකර යුගය පිළිබඳ දැනුම වැඩිමට බොහෝමයක් දෙසට වී ඇත.

ඓතිහාසික ස්ථාන සහ ස්මාරක

වසර 1815 ට පසු, එහෙත් වසර 100 ට වඩා පැරණි, පෞරාණික ස්ථාන, ගොඩනැගිලි, වෙනත් ව්‍යුහ හා අනෙකුත් සංස්කෘතික අගයක් ඇති දේපල මෙහිලා සැලකෙන අතර, දැනට ක්‍රියාකාරී අන්තර්වයකින් පවතින වුවද ඒවා ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට යෝග්‍ය පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සහ රක්ෂිත වෙති. මෙයට ආගමික ස්ථාන, බලකොටු, වරාය, ගිලන නැව්, උදුන, පොකුණු, ගුප්ත නොටුපු සහ තානායම් ඇතුළත්ය.

දේවාල
 දේවාල හෝ පූජනීය ස්ථාන වෙරළ තීරය දිගේ ප්‍රාදේශීය දෙවිවරුන් නමින් පවත්නා අතර ඇතින ඇතින පිහිටා ඇති සංඛ්‍යාවෙන් සුව සංඛ්‍යාවක් වන නමුත් මෙම කාණ්ඩයට අයත් පූජනීය ස්ථාන කිහිපයක් ඉතා වැදගත්වන අතර ජනයාගේ සංස්කෘතික දිවියේ වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. සිහිගම පිහිටි සිහිගම දේවාලය, උණුවන පිහිටි වැල්ලේ දේවාලය, දෙවනිකව ගැඹුරු මුහුදේ ධීවර කටයුතු වල නියැලෙන ධීවර ජනයාගේ ආරක්‍ෂකයා ලෙස ක්‍රියා කරනු ලබන බවට අදහන දෙවොල් දෙවියන් නමින් කැප කොට ඇත.

ක්‍රිස්තියානි සහ කතෝලික දේවස්ථාන
 කල්පිටිය සහ ගාල්ල අතර වෙරළ තීරයේ කතෝලික සහ ක්‍රිස්තියානි දේවස්ථාන රාශියක් ඇත. මේවායින් වඩාත් වැදගත් සහ ජනප්‍රිය ඒවාට අයත් වන්නේ තලවිල ගාන්ත අත්තෝනි දේවස්ථානය, මෙහෙව් සිහිගම මාතා දෙවි මැදුර (පාස්ක සාදර්ශණය සඳහා ප්‍රසිද්ධ) සහ කොට්ටිකඩේ, කොටුකේන් ගාන්ත අත්තෝනි දේවස්ථානය (ප්‍රාතිහාර්ය ලෙස රෝග සුවකරණ බවට ප්‍රසිද්ධ) ය. පෘතුගීසි, ඕලන්ද සහ බ්‍රිතාන්‍ය බලපෑම විදහා දක්වන විවිධ නිකාය වලට අයත් එම දේවස්ථානයන් ඒවායේ ගෘහ නිර්මාණ නිසැද වැදගත් වේ.

මුස්ලිම් දේවස්ථාන
 මුස්ලිම් ආගමිකයන්ට අරාබි ප්‍රභවයක් ඇති අතර, වෙලආට්ට සම්බන්ධ වෙමින් බටහිර වෙරළ තීරයේ ස්ථාන වූහ. මේ නිසා අරාබි ආකෘතින් අනුගමනය කරමින් වැදගත් මුස්ලිම් දේවස්ථාන කිහිපයක් ගොඩනගා ඇත. උඩස්පුවේ මොහිදින් ප්‍රමිත පල්ලිය, කොළඹ පිලි-උල්-අල්කර් පල්ලිය, බම්බලපිටිය බෝරා පල්ලිය, බේරුවල කෙට්ටිමලේ පල්ලිය, බෙන්තොට හුසේන් පල්ලිය කල්මුණේ කුඩි කරෙයි කාර් පල්ලිය මෙයට හොඳ නිදසුන්ය. මේවා අතුරින්, බේරුවල පිහිටි කෙට්ටිමලේ පල්ලිය ඉතා පැරණි බෙන්ම, ඉතා අලංකාරවන අතර එය මුස්ලිම් ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පයේ ඓතිහාසික ස්මාරකයක් ලෙස සලකනු ලැබේ.

සංස්කෘතික වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන

ගාන්තිකර්ම සහ අනෙකුත් සංස්කෘතික උත්සව සහාදීය පවත්වන ස්ථානයන්ගෙන් මේවා සමන්විත වේ. උදා: මාර්ග දෙසස පිහිටුවා ඇති බුද්ධ ප්‍රතිමා, කතෝලික සුරුවම්, වාර්ෂික මංගල්‍ය සහ උත්සව පවත්වන ස්ථාන ආදිය, පුරාවිද්‍යාත්මක සහ ඓතිහාසික ස්ථාන/ස්මාරක ලෙස අර්ථ නිරූපිත සියල්ල සංස්කෘතික ස්ථානද වෙයි. මෑත කාලයන්හි මේවා අධික ලෙස වැඩිවී ඇත.

7.1.2. දර්ශණීය ස්ථානයන්ගේ වැදගත්කම සහ ස්වභාවය

වෙරළ කලාපයේ විවිධත්වයෙන් යුත් ස්වාභාවිකව නිර්මාණය වූ පරපුර පද්ධතීන් රාශියක් තිබීමෙන් දිවයිනේ සුන්දරත්වය වැඩි කිරීමට ඉවහල් වෙයි. (වගුව 7.2) ඉහත සඳහන් ස්ථානයන්ගෙන් බොහොමයක් බටහිර, නිරිතදිග, දකුණු සහ ඊසාන වෙරළ තීරය දිගේ පිහිටා ඇත. විනෝදාත්මක කටයුතු සඳහා සුදුසු එමෙන්ම නොවියදුල් හුම් දර්ශණයන්ගෙන් යුත් බොහෝ වෙරළ තීරයන් ශ්‍රී ලංකාව සතු ව ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ දර්ශණීය ස්ථාන විනෝදාත්මක සහ ආර්ථික කටයුතු සඳහා කේන්ද්‍රස්ථාන බවට පත්වී ඇත. ඒවා විශේෂයෙන් දිවයිනේ ආර්ථික වශයෙන් වැදගත් සංචාරක කර්මාන්තයට උපකාරී වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය විශේෂයෙන් දර්ශණීය වූ වෙරළ තීරයන්හි සංකේතණය වී ඇත. ශ්‍රේණිගත හෝටල් සංඛ්‍යාවෙන් සියයට 70 ක් සහ කාමර සංඛ්‍යාවෙන් සියයට 80කම වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ වැදගත් දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ප්‍රදේශ බොහොමයක්ම නොකිලීවී තත්වයේ පසුවන අතර අනෙකුත් ඒවා හානියට ලක්ව ඇත. සියවස් ගණනාවක් මුළුල්ලේ වෙරළබඩ ස්ථාන ඒවායේ ස්වරූපය සහ ලක්ෂණ වශයෙන් වෙනස් වී ඇත්තේ සංවර්ධන කටයුතු නිසාය.

වෙරළබඩ දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ස්ථාන වර්ග සහ ඒවායේ ගති ලක්ෂණ

දර්ශණීය ස්ථාන

වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා දර්ශණීය ස්ථාන සමන්විත වන්නේ සෞන්දර්යාත්මක ගැඹුම් ජනිත කරවන දර්ශණ පද්ධතීන්ගෙන් යුත් වෙරළ තීර සහ නොවියදුල් හුම් දර්ශණයන්ගෙන් සහ සමූළ දර්ශණයන්ගෙන් යුත් ස්ථානයන්ගෙනි. මෙම ස්ථාන ඒවාහි ලක්ෂණයන් අනුව සහ ඒවායේ පාරිසරික සහ ක්‍රියාකාරී වැදගත්කම අනුව විවිධ කාණ්ඩයන් විඳහා පෙන්වයි. පාරිසරික වශයෙන් වැදගත් දර්ශණීය ස්ථානයන්ට අයත් වනුයේ පුළුල් වෙරළ තීරයන්, වැලි වැටි, වැලි තුඩු, නෙත්තිම්, කලපු, මෝය, ගල් සහිත තුඩු, දුපත් සහ විවෘත මංපෙත්ය. ක්‍රියාකාරී වශයෙන් වැදගත් දර්ශණීය ස්ථානයන් සමන්විත වනුයේ වානිජ වශයෙන් ධීවර කටයුතු කරන වෙරළ තීරයන්, වෙරළබඩ උද්‍යාන, සංචාරක වෙරළ ප්‍රදේශ, පොදු වෙරළ තීර, බලකොටු, නැව් නොටුපල සහ උද්‍යානයන්ය.

විනෝදාත්මක ප්‍රදේශ

වෙරළබඩ විනෝදාත්මක ප්‍රදේශ යන්නෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ පිහිටීම, කිහිදීම, දියමත ලිස්සීම, මරු පැදීම, විනෝදයක් ලෙස මසුන් මැරීම, සත්මකිරීම, පසින් ගැරීම සහ දේශීය සහ විදේශීය සංචාරකයින් සම්ප්‍රදායිකව හාවිතා කරනු ලබන ස්වභාවික වෙරළ තීරයන්ය. වෙරළ කලාපයේ දර්ශණීය බව සැලකිය යුතු ලෙස වැඩි කිරීමට කොළඹ ගාලු මුවදොර පිටිය හා ගාල්ල ක්‍රීඩාංගනය වැනි ක්‍රීඩාංගන සහ උද්‍යාන ඇතුළත් වේ. ගාලු මුවදොර පිටිය, ගාල්ල ක්‍රීඩාංගනය ආදියෙන් මහජනයාට විවේකය සුවය ලබාදීමේ සේවයට අමතරව පොදු කටයුතු සඳහා විශාල මෙහෙවරක් ඉටු වෙයි.

ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි.වයම	ග්‍රා.නි.සේ.ව අංක
පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කය			
1 ගන්කුඳුල	SR	කුර්දෙණෙහිපිටිය	629
2 තලවිල වෙරළ	SR	මුදලෙයිපාලි	625/620
3 උඩස්පුව	S	උඩස්පුව	694
4 කරුක්කපන වෙරළ	SR	කරුක්කපන	582
5 බාර් පර්ය ආශ්‍රිත රැකිණිය	P/SR	කඩා කරුක්කලිය	629 C
6 හලාවත වෙරළ	R	හලාවත මුහුදු වෙරළ	577
7 මොරු වැල්ල	SR	මොරුවැල්ල	511 A
8 ගොස්පත්තොල වෙරළ	SR	මාරුවිල	512
9 වෙන්නස්පුව වෙරළ	R	උල්තිට්ටාව	492
10 වැසිකොල වෙරළ	SR	වැසිකොල දකුණ	482 A
ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය			
11 මොමය වැල්ල	SR	සිත්තලිය	481
12 මීගමුව වෙරළ	SR	මුත්තක්කරය	156
13 ලුම්ප්පොදිය	SR	ඒත්තකල/වැල්ලවිදිය	73/158
14 දුව-මීගමුව	R	මුත්තක්කරය	156
15 තලාගේන වෙරළ	R	තලාගේන	163
16 කැපුන්ගොඩ වෙරළ	SR	කැපුන්ගොඩ	163 A
17 උස්වැටකොයාව වෙරළ	R	උස්වැටකොයාව	167
18 ප්‍රිතිවුර වෙරළ	SR	පල්ලියවත්ත උතුර	168 A
කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය			
19 මොරු වෙරළ	R	මොරු	..
20 කාක දූපත	SR	වට්ටකඳුලය	1
21 ගාලු මුවදොර	R	කොමසඳුදොර	21
22 වැල්ලවත්ත-ගල්කියිස වෙරළ	SR	වැල්ලවත්ත-දකුණ	47
		දැතිපල	540
		ගල්කියිස	541
ගලුතර දිස්ත්‍රික්කය			
23 පානඳුර වෙරළ	SR	පට්ටිය (වයඹ)	685/686
24 වාද්දුව/තලපිටිය වෙරළ	SR	තලපිටිය	697
		වාද්දුව (බටහිර)	699
25 ආබෘ පාර්ශ්වයේ ග-දිය	R	මොස්සමුව	714
26 වැන්ජේනි වෙරළ	R	කලුතර (උතුර)	717
27 කලුතර වැල්ල	SR	කලුතර (උතුර)	717
28 ගේගොත වෙරළ	S	ගේගොත (බටහිර)	742
29 බේරුවල බොහෝ පොලොව	S	පොලොව	748
30 කෙට්ටිමල සිංදුම් පොදිය	SR	පරණකඩ	753/757
31 මොරලල වෙරළ	R	මොරලල	760/761
ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කය			
32 බෙන්තොට	SR	පහුරුමුල්ල	1
33 ගොඩගල ඉඳුරුව වෙරළ	SR	අංගාගොඩ	2
34 අතුරු වැල්ල/සාහගල	S	සාහගල	8
35 කයිකාපල/කාආදියල	SR	කයිකාපල	9
36 බැලුන්ගල/අර්නල	SR	ඉඳුරුව	10
37 කොස්ගොඩ වැල්ල	SR	නාපය	16
38 මුදු වැල්ල අම්බලන්ගොඩ	SR	මොම්බලන්ගොඩ	82
39 අම්බලන්ගොඩ ගිනකඩු රැකිණිය	PS	මොම්බලන්ගොඩ	82
40 අකරු වෙරළ	R	අකරු	76
41 ගිනකඩු මුහුදු රැකිණිය	P/SR	වැටල	57
		වුවුලගොඩ	58
42 පවුල-නාර්ගම වෙරළ	R	නාර්ගම	56
43 නිරිතතල		නිරිතතල	54
		පවුල	53
44 ගාල්ල කොටුව	SR	ගාල්ල කොටුව	96 D
45 ක්ලේසන්තර්න්	S	මාගාල්ල	99
46 දුසේසල	S	උණුවන (බටහිර)	137
47 උණුවන බොක්ක	P/SR	උණුවන (බටහිර)	137
		උණුවන (නැගෙනහිර)	138
		තලපො (දකුණ)	138
48 කොත්තල වෙරළ	SR	කොත්තල	144 A
49 අවැල කණු	S	අහ-ගම (නැගෙනහිර)	156
50 යකිතිගේ දූව	S	අහ-ගම (නැගෙනහිර)	156
51 මීදුන ග-දිය	S	මීදුන	
මාතලේ දිස්ත්‍රික්කය			
52 කප්පරනොට	SR	කප්පරනොට	386
53 වැල්ල කොත්තල	SR	ගල්බොක්ක	385
		මහවැලිය	382
54 පොල්ලොමෝරු වෙරළ	SR	පොල්ලොමෝරු	308
55 මීරියිස බොක්ක	SR	මීරියිස (දකුණ)	406
56 පොල්ගේන වෙරළ	SR	පොල්ගේන	412
57 බිට් පක් මාතලේ	SR	ගිනකඩුමුල්ල	416
58 වැල්ලවෙහ	S	ගිනකඩුමුල්ල	416
59 දෙවිනුවර සුදුපාතාය පොදිය	S	දෙවිනුවර	433 H
		පුදුපාතාය පොදිය	
60 තලල වෙරළ	SR	තලල (දකුණ)	438
61 නයාගලකන්ද-දක්වැල්ල වෙරළ	R	නයාගම	451/452

ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි.වයම	ග්‍රා.නි.සේ.ව අංක
ගම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය			
62	කුඩා වැල්ල හම්මානය	S	කුඩා වැල්ල (බටහිර) 466 A
63	සීනිමොදර (මාවැල්ල බොක්ක)	S/R	සීනිමොදර 468
64	පල්ලිකඩා වෙරළ	S/R	උනාකැව් 469
65	පැරවැල්ල වෙරළ	R	කොටුවේගොඩ 458
66	මැදකැටිය වෙරළ	S/R	
67	රැකව කලපුට සහ බොක්ක	S/R	රැකව 463
68	කලමැටිය කලපුට සහ බොක්ක	P/S/R	හාහාගල 563
(කලමැටිය අභ්‍යන්තරය)			
69	ලනම කලප (කලමැටිය අභ්‍යන්තරය)	P/S/R	ලනම 555
70	උස්සන්ගොඩ	S	ලනම 555
71	කරුණේ ලේවාස	S	වැලව් 586
72	ගම්බන්තොට වෙරළ	S/R	ගම්බන්තොට 584
73	බුන්දල ජාතික උයන	P/S/R	බුන්දල 604
74	කිරිඳි කුඹුට	S	කිරිඳි 601
75	නිලේව අභ්‍යන්තරය	S	කිරිඳි 601
76	යාල ජාතික වනෝද්‍යාන/සැරසින ප්‍රදේශ	P/S/R	කිරිඳි 601
77	යාල නැගෙනහිර ජාතික වනෝද්‍යාන		1
අම්පාර දිස්ත්‍රික්කය			
78	මුහුදුමැටිය වෙරළ	S	-
79	පානම වෙරළ	R	පානම 2
80	අරුගම්බන්තොට වෙරළ	S/R	පොතුට්ටේ 3
81	කලමුනේ වෙරළ		
82	සංගනකන්ද පුද්ගලාචාරය පෙදෙස	S	..
මධ්‍යම දිස්ත්‍රික්කය			
83	කැරැට් වෙරළ	S/R	
84	පුන්හනඳකඩා වෙරළ	S	පිරුවැව් 192 D3
85	කලුගමනේ වෙරළ	S	198/198A
86	පලයන්දොනා වෙරළ	R	වනභවේලි 200
87	කිරිඳි වෙරළ	R	කිරිඳි 203
88	කලුකඩා බොක්ක	S	කලුකඩා 204
89	පාසිකඩා බොක්ක	S	කලුකඩා 204
90	වැලවිවිනිය මෙස	S	වැලවිවිනිය 205
(අදමුල කොට්ඨාසය)			
91	ගොන්නේ බොක්ක-අලිකුඩුව	S	වැලවිවිනිය 205
(අදමුල කොට්ඨාසය)			
92	කාසකරන	S	.. 211 A
93	ඉරිවිවුල් උපත	S	මානකරන 211
94	කැලුගම උපත	S	මානකරන 211
95	වකරේඩි වැලිගම කලපුට	S/R	වකරේඩි 212
96	සේදුම්පල-අලුගම රක්ෂිතය	P/S/R	..
ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කය			
97	කලුපනකරන නිල්	S	වකරේඩි 229
98	ත්‍රිකුණාමලය-මාතලේ වෙරළ	S/R	ත්‍රිකුණාමලය නගරය 244/244A/2
99	ත්‍රිකුණාමලය-වෙරළ පාර	R	ත්‍රිකුණාමලය නගරය 244 B
100	නිලාපර්ව වෙරළ	R	කුම්පුරුපිටිය, නිලාපර්ව, සමුලුනිව් 240, 241, 242
(අදමුල කොට්ඨාසය)			
101	පිපුන් අඹිලකඩි අභ්‍යන්තරය	P/S/R	..
102	දේවි රෝක් වෙරළ	S/R	කුම්පුරුපිටිය 239/237
103	පරිවර්තන කොට්	R	කුම්පුරුපිටිය 239/237/2
104	කොකිලායි කලපු අභ්‍යන්තරය	PS	කොකිලායි 255
යාපනය දිස්ත්‍රික්කය			
105	මහලිකාඩු වැලි වැටි	S	කුඩාහනමෙයි-කරුමුසුර් 142
106	වනභවේලි අභ්‍යන්තරය	P/S/R	වනභවේලි මුලයාන 141/149
107	සෙන්නකලම් වෙරළ	S/R	මෙරලි වෙරළ 72 A
108	කැපුටුරිනා වෙරළ	S/R	කරුමුසුරු උතුර 10 A
109	කාසල් වෙරළ	S/R	ධොම මෙරලි 2
110	කලමුනේ කුඹුට	S/R	කපුතර්මුනෙයි 172
111	පාර්කර් උපත අභ්‍යන්තරය	P/S/R	ගොඩබොඩු 189 A
මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කය			
112	විල්පත්ත ජාතික උයන	P/S/R	පොම්පරුපු පැලැම් 635/634
113	කලුගම	S	
114	මුලුකලම	S	153
115	ගම්බන්තොට වරාය	S	
116	මන්නාරම වෙරළ/ගොඩබොඩු	S/R	මේවිලකඩි 203
117	ගොඩබොඩු වෙරළ	S	194
118	පේනාමෙයි වෙරළ	S	191
119	තලෙයිමන්නාරම වෙරළ	S/R	192

S - දර්ශනීය අභ්‍යන්තරය R- විනෝදනමය අභ්‍යන්තරය P-ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයන්ට ස්ථානවික දැඩි රක්ෂිත, ජාතික උද්‍යාන, ස්වභාව රක්ෂිත, වන සිවිසුම්, සමුද්‍රීය රක්ෂිත, ස්වභාව කලාප, අභ්‍යන්තර, රක්ෂිත වන, සංරක්ෂණ වන, ජාතික උද්‍යාන වන හා හිමි හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ පුරා විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් යෝජිත ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ඇතුළු වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි, ප්‍රධානයට පමුණුවන ලද ස්ථාන ඇතුළත් වේ. මේවායේ පවත්නා දර්ශනීය සහ විනෝදනමය වැදගත්කම

අනුව මේවායින් ඇතුළු වී විනෝදනමය සහ දර්ශනීය ස්ථාන පිලිබඳ අධි ප්‍රමුඛතා ලැයිස්තුවටද ඇතුළත් කොට ඇත.

(නියෝගාත්මක පද්ධතිය පිලිබඳ 3 වන පරිච්ඡේදයේ වග අංක 8.2 බලන්න)

දර්ශනීය සිවිසුම් සහ මහජන සිවිසුම්

දර්ශනීය සිවිසුම් සහ විවෘත දූෂණයන්ට අයත් වන දර්ශනීය සහ සුදුසුකර ගත හැකි පොදු ස්ථානයක (මහා මාර්ගය) සහ වෙරළ අතර බාධාවකින් තොරව සහ දර්ශනීයව හසු කර ගන්නා ස්ථානයේ සිට හදිසි හරහා ජලය සහ වෙරළ දකින පහසුකම් ලබා කර දෙනු ලබන වෙරළ තීරයන්ය.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ මහජන සිවිසුම් පිලිබඳව (1977, 1999) සහ පවු වෙරළබඩ තීර දඩයායනයක් කියවෙත් මගින් විමර්ශනය කොට ඇත. මෙම අධ්‍යයනයන්ගේ ප්‍රතිඵල අනුව පවු වෙරළ තීරයන් නැගෙනාත් දර්ශනීය සිවිසුම් 222 ක් දකුණු සහ නිරිත දිග වෙරළේ හඳුනා ගෙන ඇත (වග අංක 7.3)

එම වගුවේ දී ඇති ඉඩම් කට්ටි පිලිබඳ විස්තර තනි ඉඩම් කොටස මෙන්ම වෙරළබඩ තීර ද ඇතුළත් වේ. මුළු සංඛ්‍යාවෙන් 170 ක් තනි ඉඩම් කොටස බව, ඉතිරිය එකල ඉඩම් කොටස වන අතර සෑදුම් 52 ට එරට් 80 ට වඩා දිගැති පවු තීරයන්ය.

වග අංක 7.3 පවු වෙරළබඩ ඉඩම් තීරයන්ගේ ව්‍යාප්ති රටාව

ප්‍රදේශය	ඉඩම් කට්ටි ප්‍රමාණය
ගොළඹ දිස්ත්‍රික්කය	24
කලුතර	25
ගාලු	121
මාතලේ	43
ගම්බන්තොට	09
මුළු එකතුව	222

7.1.3 මහජන සිවිසුම් වැදගත්කම සහ ස්වභාවය

භෞතික සහ ද්‍රව්‍ය ආකාරයට වෙරළ වෙත හෝ වෙරළ ඉම හෝ දිගේ මහජනයාට ගමන් කිරීමේ ඇති අයිතිය, වෙරළ අයිතිය යනුවෙන් අර්ථ දැක්විය හැක. මෙය වැදගත් ගැටළුවක් වන අතර, මේ පිලිබඳව මෙයට පෙර සැලසුම් මගින් පුළුල්ව සාකච්ඡා කොට නොමැත. නේවාසික, විනෝදනමය සහ ආර්ථික අවශ්‍යතා සඳහා වෙරළ වෙත සිටියමට මහජනතාවට ඇති අයිතිය අහිමිවීම සහිතව සිවිසුම් පිලිබඳව සිදුකර ඇත. කෙසේ වුවත්, මෑතකදී වේගවත්ව සංවර්ධන කටයුතු, ජලජීවි වගාව, සංචාරක, වරාය සංවර්ධන, වෙරළාසන සහ මානව ජනාවාස මගින් වෙරළ වෙත සහ වෙරළ ඉම පොදු සිවිසුමට පිලිබඳ විවිධ ආකාරයේ බාධාවන් මතු වී ඇත. වෙරළ කලාපයේ ආර්ථික සංවර්ධන කටයුතු වල වේගවත් බව සැලකිල්ලට ගැනීමේදී විශේෂයෙන් වෙරළ තීරයේ, වෙරළේ, වෙරළබඩ ජලයේ සහ මුහුදු පත්ලේ හිමිකම් රජය සතු වන හෙයින්, පොදු සිවිසුම වැදගත් හිමිකම් බවට පත්වෙයි. මේ නිසා, මහජනතාවට තම නිත්‍යානුකූල කටයුතු කිරීම සඳහා එම සම්පත් වෙත සිටියමේ අයිතිය රජය මගින් තහවුරු කළ යුතුය. විශේෂයෙන් බටහිර සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි, පොදු සිවිසුම්, හානිකා කිරීමේ අයිතිය සහ ඉඩම් හිමිකම පිලිබඳ ගැටළු ජනිත කිරීමට සංවර්ධන කටයුතු ද හේතු වී ඇත. මේ නිසා මහජනතාව සතු වෙරළ හානිකා කිරීමේ අයිතිය පෙන්වාදීම සහ රැකගැනීම සඳහා රජයේ මැදිහත්වීම ඉතා වැදගත් වෙයි.

7.2 ගැටළු සහ තර්ජන

7.2.1 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ගැටළු ස්වභාවය

වෙරළ කලාපය තුළ මධ්‍යම සහ කුඩා ප්‍රමාණයේ සංවර්ධන කටයුතු වල සමූහිත බලපෑම සහ ජනාවාස ව්‍යාප්ත වීම විශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථානවල පැවැත්ම කෙරෙහි සංරක්ෂණ බලපෑම් මතු වේ.

උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා සුදුබමය තත්ත්වයද, එම ප්‍රදේශයන්හි වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා සුළිගේ වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීමේදී ගැටළුවක් වී ඇත. මේ නිසා, එවැනි ස්ථාන සංරක්ෂණ සඳහා යෝග්‍ය සැලසුම් අලු බලධාරීන් විසින් සකස් කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වී ඇත.

මෙම ප්‍රදේශයන්හි වැදගත් ස්ථාන භාග්‍යය වීමට හේතු වී ඇති තවත් සාධකයක් වන්නේ එවැනි සුළිගේ ස්ථාන කලමනාකරණය කිරීම සඳහා යෝග්‍ය ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් යොදා ගැනීමයි. කලමනාකරණය සඳහා වඩාත් සුදුසු ආයතනික යාන්ත්‍රණයක අවශ්‍යතාව මෙයට පෙර සැලසුම් මගින් පෙන්වා දී ඇති නමුත්, එය මෙතෙක් යථාර්ථයක් බවට පත්වී නොමැත. මෑතකදී කරන ලද සම්පූර්ණවලින් යෝජනා කළ අන්දමට, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සියලුම ආයතනික ක්‍රියාකාරකම් එකරා ගි කොට සජීවීකරණයකට බඳුන්කල යුතුව ඇත.

පුරාවිද්‍යාත්මක, ජෛව විද්‍යාත්මක, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි පුරාවිද්‍යාත්මක, ජෛව විද්‍යාත්මක, ආගමික සහ සංස්කෘතික උරුමයන්, රට අභ්‍යන්තරයේ පිහිටි ඒවාට වඩා වේගවත්ව භාග්‍යයට සහ විනාශයට ලක්ව ඇත. මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම ස්වභාවික හේතුද මීට ඉටුපාලී වී ඇති බව ගොඩවිය මුහුදු මහා විහාරය, අරපුපු වැනි ස්ථානවල වෙරළ බාධනය හේතුවෙන් වී ඇති අලාභනාති වලින් පෙන්නුම් කෙරේ. වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි වැදගත් පුරා විද්‍යාත්මක ස්ථාන සමඟ මිනිස් මැදිහත්වීම් පිලිබඳව ඇති හිඳසුන් බොහෝය. කල්පිටියේ මිලනද පල්ලියට කරන ලද අලාභනාති සහ අත්පත් කර ගැනීම්, මිලනද මිලනද කොටුව බන්ධනාගාරයකට පරිවර්තනය කිරීම, මොදර පිහිටි ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජුගේ නවාතැන සම්පූර්ණයෙන් විනාශ කිරීම සහ සුදුසු හේතුවෙන් යාපනේ කොටුවට වී ඇති විනාශයන් මේ සම්බන්ධයෙන් පෙන්වා දිය හැකි හොඳ උදාහරණ වෙති.

සමස්ත කළමනාකරණ ගැටළු පහතින් දක්වා ඇති ලෙස සාරාංශගත කළ හැක

- 0 සුදුසු මාර්ගෝපදේශ ප්‍රමාණවත් නොවී නිසා වෙරළ කලාපයේ අධි ප්‍රමුඛ ස්ථානයන්හි සැලසුම් රහිත සහ අනවසර සංවර්ධන කටයුතු වලට තුඩු දීම සහ එමගින් එම ස්ථානයන්හි ගුණාත්මක භාවය හානිය වීම.
- 0 මහජනයා අතර මෙන්ම ආර්ථික ආයතන අතර මෙම ස්ථානයන්හි වැදගත්කම පිළිබඳ දැනුවත්භාවය අඩුවීම හේතුවෙන් එම ස්ථාන අනවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම සහ එම ස්ථාන ආරක්‍ෂා කිරීමට සහ සංවර්ධනයට බාධා ඇතිවීම.
- 0 ස්ථාන සංරක්‍ෂණය සඳහා අධිකාරීන්ට ප්‍රතිබද්ධ සැලසුම් නොමැති වීමත් නිසි සම්බන්ධීකරණයක් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට අරමුදල් නොමැති වීම නිසා එම ස්ථාන හානියට සහ විනාශයට හේතු වී ඇත.
- 0 අදාළ ස්ථාන වල වැදගත්කම සහ අගය පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් යොමු නොකිරීම ඒවායේ හානියට සහ ක්ෂය වීමට හේතු වී ඇත.

දරුණු ස්ථාන

ශ්‍රී ලංකාවේ වැදගත් දරුණු ස්ථාන විනෝදාත්මක ස්ථාන රැසක්ම හානියට ලක්වී ඇත්තේ ප්‍රධාන වශයෙන්,

- 0 ඒකාබද්ධ පුනර්ජීවන හා සංවර්ධන සැලසුම්, මෙන්ම විශේෂයෙන් ඉඩම් පරිහරණ සහ කලාපීය සැලසුම් නොමැතිවීම.
- 0 මෙම ස්ථානයන් තුළ සහ අවට විනෝදාත්මක සංවර්ධන කටයුතු වලට තර්ජනයක් විය හැකි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ ආරක්‍ෂිත මට්ටම සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු ප්‍රමාණවත් ලෙස බෙදා නොගැනීම.
- 0 නිර්මාණ සඳහා මාර්ගෝපදේශ සහ ඒකාබද්ධ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියා පිළිවෙතක් නොතිබීම හේතුවෙන් එකිනෙක නොගැලපෙන ඉදි කිරීම්, දැඩි වෙරළාරක්‍ෂක නිර්මාණ, ස්වභාවික දරුණුකරණට බාධා ඇතිවීම සහ ස්වභාවික හා දරුණු විනාශ වීම යන කරුණු නිසාය.

මහජන පිටිසුම

වෙරළ වෙත සහ එය ඔස්සේ පිටිසුමේ පොදු අයිතිය හා පහසුකම් පිළිබඳ බාධක සහ සීමාවන් පැන නැගී ඇත. සුදුසු සැලසුම් සහ කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ නොමැති තත්ත්වයක් තුළ, සිතුවම් කටයුතු සංවර්ධනය, ඉස්සන් වගාව, සංචාරක කර්මාන්තය, වාරය සංවර්ධන, වෙරළ ආරක්‍ෂණය සහ ප්‍රවාහන සංවර්ධනය පසුගිය දශකය තුළ මෙම ගැටළු ඉස්මතු වීමට හේතු විය.

වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ පොදු පිටිසුම් පිළිබඳව පවත්වන ලද අධ්‍යයනයන් අනුව වෙරළබඩ තීක්‍ෂ්ණ සිරස් පිටිසුම් වැටවල් ඉදි කිරීම, තාප සහ බාම් ඉදි කිරීම, සහ අනවසර අත්පත් කර ගැනීම් වැනි බාධා වලින් අවහිර වී ඇත. (වගු අංක අංක 7.4) මෙය සිදුවී ඇත්තේ සම්ප්‍රදායික පිටිසුම් පිළිබඳ පොදු අයිතිය නොමැති නිසාය. මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල අනුව, අංක 7.4 දරණ වගුවේ පෙන්වා ඇති වෙරළ බාණ්ඩ, තීක්‍ෂ්ණ සිරස් පිටිසුම් අවහිරතා වැඩි වශයෙන් පවත්නා ප්‍රදේශ ලෙස හඳුනා ගෙන ඇත.

මහබය - පමුණුගල, වැල්ලවත්ත-ගල්කිස්සා, හික්කඩුව දෙබන්දුව - වල්ලම පොල්තේන සහ සිහිමෝදර-ගාලුල් වෙරළ බාණ්ඩයන්හි ස්වභාවික මෙන්ම මිනිස් කටයුතු හේතුවෙන් වැඩි වශයෙන් පිටිසුම් අවහිරතා පවත්නා ප්‍රදේශයන් බව අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වෙයි.

වෙරළබඩ පොදු පිටිසුම් මාර්ග අවහිරතාවන් ඇති වීමට හේතුවූ අනෙකුත් සාධක වනුයේ හානිකරුවන් අතර පවත්නා ගැටළු, නාම පුරුදු සහ සැකුණු ප්‍රමාණවත් නොවීම, නිසි නඩත්තුවක් නොමැතිවීම සහ එම පිටිසුම් මාර්ග ස්වභාවික ලක්‍ෂණයන්ට අනුකූල නොවීම යනාදියයි.

වගු අංක 7.4 සිරස් පිටිසුම් අවහිරතා දැඩි ලෙස පවත්නා ප්‍රදේශ

වෙරළ බාණ්ඩය	සිරස් පිටිසුම් සංඛ්‍යාව	අවහිරතා පවත්නා සංඛ්‍යාව
කැලණිය මෝස සිට මීනමුව	106	20
වැල්ලවත්ත සිට ගල්කිස්සා	64	11
ගල්කිස්සා සිට පානදර	181	15
හික්කඩුව සිට දෙබන්දුව	51	20
දෙබන්දුව සිට වැල්ල දේවාලය	70	16
සීත මෝදර සිට ගාලුල්	20	03

දරුණු මංපෙත්

වෙරළ කලාපයේ පිහිටා ඇති දරුණු මංපෙත් සහ පටු බිම් තීර පිහිටා ඇත්තේ මුහුදු වෙරළ සහ මහා මාර්ගය අතරය. මෙම ඉඩම් බොහෝවිට පලඹිත ඉතා පටු හෙයින්, සංවර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ අඩංගු වෙරළාරක්‍ෂිතයන් පවත්වාගෙන යෑමට නුපුළුවන, මෙය වගු අංක 7.5 මගින් නොදින නිරූපනය වේ. මෙම පටු බිම් තීර බොහෝමයක් සංවර්ධන කටයුතු වලින් තොරව නිදහස්ව පවත්නා නමුත්, වෙරළබඩ ඉඩම් සඳහා පවත්නා අධික ඉල්ලුම, ඉඩම් අයිතිය පිළිබඳ තොරතුරු නොමැතිවීම සහ සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීමේ නිර්මාණ සඳහා මාර්ගෝපදේශ නොමැතිවීම නිසා මෙම ඉඩම් බොහෝමයක් අනවසර ඉදි කිරීම් ඇතිවීමේ තර්ජනයට මුහුණ පා ඇත. දරුණු මංපෙත් පුද්ගලික හෝ රජයට අයත් වුවත්, දරුණු අවහිරතාවන් මත ඇරඹී සඳහා සහභාගිව කළමනාකරණ ප්‍රවේශයක් ඔස්සේ නිසාකාර පිලියම් යෙදිය යුතුය.

වගු අංක 7.5 පටු බිම් තීරයන්හි වෙරළාරක්‍ෂිත පවත්වා ගෙන යාමේ තත්ත්වය

ප්‍රදේශය	නියමිත වෙරළාරක්‍ෂිත තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව ඇති	නියමිත වෙරළාරක්‍ෂිත තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව නොමැති ඉඩම් සංඛ්‍යාව
කොළඹ	01	23
කලුතර	02	23
ගාලුල්	09	112
මාතර	05	38
ගම්බන්දොට	01	08
මුලුගණන	18	204

අවශ්‍ය වෙරළාරක්‍ෂිතය පවත්වාගෙන යෑමට නොහැකිවීම නිසා වෙරළ කලාපයේ පටු බිම් තීරයන්ගෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් සංවර්ධන කටයුතු කිරීමට සුදුසුකම් නොලබන බව මෙම සංඛ්‍යාවලින් පෙනීයයි. මේ අනුව මෙම පටු බිම් තීරු දරුණු මංපෙත් ලෙස නිත්‍යානුකූලව සැලකිය යුතු අතර, ඒවා නිසි පරිදි නඩත්තු කිරීමද අවශ්‍ය වේ.

7.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික සැකැස්ම

7.3.1 පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන

වෙරළ කලාපයේ ඇතුළත්ව දිවයිනේ පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ නීති තීරණය කිරීමේදී පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ආඥා පනත් වල පනවා ඇති ආඥාපනත් සහ නීති වලට අනුකූලව ම වැදගත් වේ. 1940 පුරාවිද්‍යා ආඥාපනත සහ එහි 1956, 1998 සහ 2000 සංශෝධන සහ 1988 සංස්කෘතික දේපල පනතද මේ සම්බන්ධයෙන් වැදගත් වෙයි.

මෙම ස්ථානයන් අවට සංවර්ධන කටයුතු සඳහා අවසර පත් නිකුත් කිරීමේදී වර්ෂ 2000 පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු කිරීමේ පනතේ උපදේශන සහ සී.ඒ.ඩී. මෙන්ම පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නිර්ණය කරනු ලබන ස්ථාරක්‍ෂක කලාපය (මීටර 200 සීමා කළ කලාපය සහ මීටර 400 සාමාන්‍ය කලාපය) නොදින සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

විශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රධාන කාර්යභාරය වනුයේ අදාළ ආයතන (පුරාවිද්‍යා, වන ජීවි සහ වන සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තු) වලට පහත සඳහන් කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් සහාය වීමයි.

- (අ) පොදුගලික හෝ රජයේ අයිතිය ගැන නොසලකා අධිප්‍රමුඛතා ස්ථාන සංරක්‍ෂණය කිරීම.
- (ආ) අදාළ ස්ථාන සහ ඒවායේ ලක්‍ෂණයන්ට අනවසර කටයුතු වලින් වන අහිතකර බලපෑම් 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්‍ෂණ පනත යටතේදී පරිලාභී විධි විධාන මගින් පාලනය කිරීම.
- (ඇ) අදාළ ස්ථාන සඳහා සංරක්‍ෂණ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

වෙරළ කලාපය තුළ වූ ඓතිහාසික සහ දරුණු ස්ථාන තවදුරටත් හානිය වීම වැලැක්වීම සඳහා වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සුවිශේෂ වියවල කිහිපයක් ආරම්භ කොට ඇත. මේ අනුව 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්‍ෂණ පනත අනුව අනවර්තය කොට තිබූ විශේෂ වැදගත්කමක් සුන් අධි ප්‍රමුඛතා ස්ථාන හඳුනා ගැනීම සඳහා 1980 මැද භාගයේදී මූලික උත්සාහයක් ගන්නා ලදී. 1985 දී පවත්වන ලද සම්මේලනයක් මගින් නීතිමය අවශ්‍යතාව සපුරාලන ලද අතර, පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික සහ දරුණු ස්ථාන විනෝදාත්මක අගයයන් සුන් ස්ථාන ලැයිස්තුගත කරන ලදී. උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්හි පැවැති අවහිරතා හේතුවෙන්, සෞභූමික සම්මේලනයක් බවට පත්ව සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්ට පමණක් සීමාවූ අතර, උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශ ද්විතීක තොරතුරු එක් රැස් කර ගැනීම මගින් ආවරණය කරන ලදී. සංස්කෘතික සහ සොන්දර්ශාත්මක දේපල හරි කර ගැනීමට අලංකාර සහ අරමුණු වලට අනුකූලව, 1990 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික, දරුණු ස්ථාන විනෝදාත්මක ස්ථාන පිළිබඳ කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සහ අරමුණු සම්පාදනය කිරීම සඳහා මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල හාදා කරන ලදී. මෙම ප්‍රතිපත්ති 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යටතේ නැවත සම්පාදනය කරන ලද අතර අදාළ කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් හඳුන්වා දෙන ලදී.

7.3.2 දරුණු ස්ථාන විනෝදාත්මක ස්ථාන සහ දරුණු මංපෙත් සහ වෙරළට පිටිසුම් මහජන අයිතිය

දරුණු ස්ථාන, විනෝදාත්මක වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන හා දරුණු මංපෙත් සහ වෙරළ පිටිසුම් මාර්ග සම්බන්ධයෙන් වූ ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්ති සම්පාදන ආයතන වනුයේ, වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, පළාත් පාලන ආයතන, පරිසර අමාත්‍යාංශය, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය, වනජීවී සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ වන සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. මෙම වගකීම් දරීම සඳහා වූ තනි ආයතනයක් නොමැති වීමත්, තනි නීති පද්ධතියක් නොතිබීමත් නිසා, ඉහත දැනුණු වෙරළ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයේ සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ආයතන කිහිපයක් මගින් ඔවුනොවුන්ගේ නීති උපයෝගී කර ගනිමින් සිදු කරනු ලබයි.

ඉහත සඳහන් උෂ්කරණ සහ අඩුපාඩු හඳුනා ගනිමින්, බවට පත්ව සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි පිටිසුම් මාර්ග සහ පටු බිම් තීරයන් පිළිබඳ සෞභූමික අධ්‍යයනයක් කිහිපයක් වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දියත් කරන ලදී.

වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවධානයෙන් පරිදි (1999 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම) සඳහා දිවයිනේ දැන පවත්නා තත්ත්වයෙන් අවස්ථාව ලබාදී ඇති හෙයින් 2002 වසරේදී කරන ලද සමීක්‍ෂණය මගින් දිවයිනේ වෙරළ තීරයේ පවත්නා සියලුම වර්ගවල ස්ථාන සැලකිල්ලට ගන්නා ලදී.

7.3.3 කළමනාකරණ කටයුතුවල අනාගත ප්‍රවේශයන් සහ ප්‍රවණතාවයන්

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ වැඩ සටහන සමස්ථව සලකා බලන විට ආයතන සහයෝගිතාව සහ මහජන සහභාගිත්වයෙන් මෙම සැලැස්ම මගින් හඳුනාගත් ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමටද අදාළ වෙනත් ආයතන වලට සහායවීමට වෙරළ සංරක්‍ෂණය එහි වගකීම් ඇතුළත ක්‍රියා කරනු ඇත.

මේ අනුව, කලට වේලාවට දියත්කරන බව තහවුරු කිරීම සඳහා මෙම සැලැස්මෙන් හඳුනාගත් ක්‍රියාකාරකම් තම තමන්ගේ වාර්ෂික වැඩ සටහන්වල අඩංගු කිරීමට අදාළ වෙනත් ආයතන දිරි ගන්වනු ඇත. තවද, අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම්, අධිප්‍රමුඛතා ප්‍රදේශ තුළ දැඩිව විධිමත් කිරීමද සුපරිසරයේදී සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම්, අධිප්‍රමුඛතා ප්‍රදේශ තුළ දැඩිව විධිමත් කිරීමද සුපරිසරයේදී සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම්, මේ අනුව වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විෂයය පථයට වැටෙන විධිවිධ සෞභූමික සම්බන්ධයෙන් පහත සඳහන් ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාවට නංවනු ඇත.

මුහුදුබත් වූ පෞරාණික නැව් පවත්නා ස්ථාන ඇතුළුව, පුරාවිද්‍යා ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන -

- 0 සංරක්‍ෂණ සැලසුම් සකස් කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආධාර ලබාදීම
- 0 අධි ප්‍රමුඛතා ස්ථානවල සංවර්ධන කටයුතු විධිමත් කිරීම.

දර්ශණීය හා විනෝදාත්මක වැදගත්කමින් යුත් ස්ථාන

- 0 පළාත් පාලන අධිකාරීන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් සංවර්ධන හා පුනර්ජීවන සැලසුම් සකස් කොට, ක්‍රියාත්මක කිරීම, සඳහා ආධාර ලබාදීම.
- 0 කෘෂිකර්මාන්ත, සෞඛ්‍ය සේවා, සෞඛ්‍ය සේවා මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට, ක්‍රියාත්මක කිරීම

දර්ශණීය මංපෙත් හා මහජන පිවිසුම

- 0 දර්ශණීය මංපෙත් හා මහජන පිවිසුම් පිළිබඳව සහභාගිත්ව කළමනාකරණ වැඩ සටහන් හඳුනා ගැනීම, සකස් කිරීම හා ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

7.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණු 1

පුරාවිද්‍යාත්මක ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වශයෙන් වැදගත් වන පෞරාණික නැව් මුහුදුබත් වූ ස්ථාන ඇතුළුව වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි ආරක්‍ෂණීය කළසුනු ස්ථාන සැලකිලිලට ගෙන, සංරක්‍ෂණය කොට තිරසාරව නාවනා කෙරෙනු ඇත.

ප්‍රතිපත්ති 1

වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටා ඇති අධි ප්‍රමාණවත් ලබන පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික හා ආගමික ස්ථාන වල සංවර්ධන කටයුතු ඒකාබද්ධ සංරක්‍ෂණ සැලසුම්, මායිම් නිර්ණය කිරීම, යෝජනා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම මගින් විධිමත් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1

වගු අංක 7.1 හි දක්වා ඇති පරිදි ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ පිහිටා ඇති පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික හා ආගමික ස්ථාන වල සංවර්ධන කටයුතු ඒකාබද්ධ සංරක්‍ෂණ සැලසුම්, මායිම් නිර්ණය කිරීම, යෝජනා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම මගින් විධිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් -

1. වගු අංක 7.2 දක්වා ඇති ස්ථාන අවට සංවර්ධන කටයුතු වලට අවසර දීම ඇමුණුම් අංක 7.2 හි දක්වා ඇති විශේෂ වැදගත් කමක් ඇති ස්ථාන සංවර්ධන කිරීම හා තබන කිරීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ වලට යටත්ව සිදුකෙරෙනු ඇත. පුරා විද්‍යාත්මක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ප්‍රකාශිත සීමාගතර කලාපයක (මීටර් 200 සීමාව තුළ) සංවර්ධන කටයුතු සිදුකිරීම තහනම් කරනු ලැබේ.
2. සංවර්ධන යෝජනා සමාලෝචනය කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන සමඟ සහභාගිත්වයෙන් ක්‍රියාකාරී කමිටු පිහිටුවනු ලැබේ.
3. වගු අංක 7.1 හි දක්වා ඇති ස්ථාන වල මායිම් හා සීමා නම් කිරීමට, මායිම් නියම කිරීමට ස්ථාන කිරීමට ඒවා සඳහා සංවර්ධන සැලසුම් පිලියෙල කිරීමත් අරගයා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ හා ආගමික කටයුතු පාලනය කරන ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම.
4. නම්කරන ලද ස්ථාන වල සහ ඒ අවට සංවර්ධන කටයුතු වලට අවසර දෙනු ලබන සැලැස්මේ මාර්ගෝපදේශ පදනම් කරගත් ස්ථාන - සුවිශේෂ මාර්ගෝපදේශ අත්පොතක් පිළියෙල කිරීමට අදාළ ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් ක්‍රියාකිරීම.
5. ඉහල ප්‍රමුඛතාවයක් ගන්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වැදගත් කමක් ඇති ස්ථාන වල වැදගත් කම හා අගය පිළිබඳ තොරතුරු අදාළ අලුතින් කණ්ඩායම් අතර ප්‍රචාරය කිරීම සඳහා ඔවුන්ටම සරිලන දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහනක් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
6. පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු වලට අදාළ ප්‍රධාන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති දියත් කිරීමට පෙර පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 2

නැව් මුහුදුබත් වූ ස්ථාන ඇතුළුව, වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටා ඇති විශේෂ වැදගත් කමක් ඇති ඉහල ප්‍රමුඛතාවයක් ලබන ස්ථානවලින් ලැබෙන සමාජීය ආර්ථික ප්‍රතිලාභ වැඩි කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 1.2.1

වෙරළ කලාපය තුළ ගිලුණු නැව් ඇති ස්ථාන ඇතුළුව විශේෂ වැදගත් කමක් යුත් ස්ථානවලින් උපරිම සමාජීය හා ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලබාගැනීම සඳහා ආයතනවල සහයෝගයෙන් සැලසුම් ගත සංවර්ධන කටයුතු කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ඉහල ප්‍රමුඛතාවයක් ලබන ස්ථානවල ඒකාබද්ධ සැලසුම් සකස් කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආධාර ලබාගැනීමට අවශ්‍ය සැලසුම් වෙනත් ආයතනවල සහයෝගිත්වයෙන් සකස් කෙරෙනු ඇත.
2. සංවර්ධන කටයුතු නිසා ඇතිවන බලපෑම සුපරීක්‍ෂණය කිරීමට සංවර්ධන කටයුතු වල තිරසාර නාවය සහතික කිරීමත් අරගයා සුදුසු ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වාදී පිහිටුවනු ලැබේ.
3. වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේදී මුහුදුබත් වූ නැව් පිලිබඳ අන්තර් අමාත්‍යාංශ කමිටුවේ මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූලව ක්‍රියා කරනු ලැබේ.
4. පසුගිය දශක දෙක තුළ පැවතුණු යුධමය තත්ත්වය යටතේ හායනම් ඇති ඉහල ප්‍රමුඛතාව ලබන ස්ථාන සඳහා ඒකාබද්ධ සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා අදාළ ආයතනවලට සහාය වීම.

අරමුණු 2

වෙරළ ප්‍රදේශයේ පාරිසරික ගුණාත්මකභාවය පවත්වාගෙන යන අතරම දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක ලබාදෙන ස්ථාන ආරක්‍ෂා කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම සහ ප්‍රගසි ප්‍රතිලාභ ලබාදීම සඳහා යොදාගනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 2.1

ආර්ථික දියුණුවත් විනෝදාත්මක වැඩි දියුණු කරන අවසර ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක ස්ථාන සංරක්‍ෂණය කොට තිරසාර ලෙස නාවනා කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.1.1

වෙරළ හා ජලය නාවනා කරනනන්ගේ විනෝදය හා ආරක්‍ෂාව සහාය කරමින්ද, ඔවුන්ගේ පාරිසරික, සමාජික හා ආර්ථික වටිනාකම ප්‍රවර්ධනය කරමින්ද, සැලසුම් ගත පිවිසුමක් හා බලපෑම් තක්සේරු වූ ස්ථාන සංවර්ධන ක්‍රම මගින් සහයෝගිත්වයෙන් වෙරළ කලාපයේ දර්ශනීය සහ විනෝදය ලබාදෙන ස්ථාන ආරක්‍ෂා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. පළාත් පාලන ආයතන, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය හා වෙනත් අදාළ පාර්ශවකරුවන් සහභාගිත්වයෙන් මෙම සැලැස්මෙන් හඳුනා ගෙන ඇති දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක ස්ථාන සංවර්ධනයටත් පුනර්ජීවනයටත් අවශ්‍ය සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම
2. වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සිදුකෙරෙන ජලගුණාත්මක අධ්‍යයනයන් පදනම්කොට ගෙන වෙරළ බඩ ජලයේ ආරක්‍ෂණ තත්ත්වය නිරූපණය කෙරෙන සංඥා පද්ධතියක් හා ආරක්‍ෂණ ප්‍රමිතියක් පවත්වා ගෙන යෑම පිළිබඳ විගණනයක් කිරීම.
3. මෙම සැලැස්මෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන පොදු මාර්ගෝපදේශ පදනම් කරගනිමින් ස්ථානීය සංවර්ධන හා සංරක්‍ෂණ මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අරමුණු 3

සෞඛ්‍ය සේවා සහ ගුණාත්මක අගයන් වැඩි දියුණුවත් සේවෙරළ කලාපීය දර්ශනීය මංපෙත් සංරක්‍ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය 3.1

වෙරළ කලාපයේ දර්ශනීය මංපෙත් හා පවු වෙරළ තීරු සංරක්‍ෂණ කිරීමත්, තිරසාර ලෙස නාවන කිරීමත් සඳහා සහභාගිත්ව ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 3.1.1

වෙරළ කලාපය තුළ දර්ශනීය මංපෙත් හා පවු වෙරළ තීරු හඳුනාගෙන ඒවායේ පාරිසරික හා ගුණාත්මක අගයන් ආරක්‍ෂා කිරීම සහ වැඩිදියුණුවත් සහභාගිත්ව කළමනාකරණ මැදිහත් වීම් සැලසීම හා ප්‍රවර්ධනය.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. දකුණු හා නිරිත දිග වෙරළ කරන ලද අධ්‍යයනයක් හඳුනාගන්නා ලද පවු වෙරළ තීරු සඳහා සහභාගිත්ව කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. සහයෝගිත්ව අධ්‍යයනයක් මගින් උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළ වල ඇති දර්ශනීය විවෘත ස්ථාන හා මංපෙත් හඳුනාගැනීම ඇරඹීම.
3. මංපෙත් අවට සංවර්ධන කටයුතු කිරීම සඳහා සුදුසු නිර්මාණ මාර්ගෝපදේශ සහයෝගිත්ව ප්‍රවේශයක් තුළින් සකස් කිරීම.

අරමුණු 4

සමාජ, ආර්ථික හා පාරිසරික ප්‍රතිලාභ ප්‍රමුඛ කිරීමටත්, සම්පත් නාවිකය පිලිබඳ ගැටළු අවට අවම කිරීමටත් අදාළ පිවිසීමේ පොදු මහජන අයිතිය ආරක්‍ෂා කිරීම, ස්ථානීය කිරීම හා වැඩිදියුණු කිරීම සිදුකෙරේ.

ප්‍රතිපත්ති 4.1

තිරස් හා සිරස් ප්‍රවේග ඇති කිරීම තුළින් වෙරළ කලාප තුළට ගමන් කිරීම පහසු කරවනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 4.1.1

සිරස් සහ තිරස් ප්‍රවේග සම්බන්ධතා ආරක්‍ෂා කිරීම, පිහිටුවීම සහ ශක්තිමත් කිරීම, උද්ගරණයන් වශයෙන් වෙරළ තීරය දිගේ මහජන ප්‍රවේගය සහතික කිරීම පිණිස නීති ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතනවල සහ සෞඛ්‍ය ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් සහ නිවැරදි හඳුනාගැනීම් තුළින් සිදු කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. අදාළ පිවිසුම් අධ්‍යයනයන් පදනම් කරගෙන දිස්ත්‍රික් පදනම මත වෙරළ ප්‍රවේග වැඩි දියුණු කිරීමේ වැඩසටහනක් පිලියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියාවලියන්ගේ බලපෑම් ඇතිවිය හැකි, විශේෂයෙන්ම උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි කළමනාකරණ යටිතල පහසුකම් සහ ප්‍රවේග ස්ථාන හඳුනාගැනීම.
3. නිදහස් සිරස් සහ තිරස් ප්‍රවේගයන් සීමා කෙරෙන වර්තමාන බාධක ඉවත් කිරීමට අවශ්‍ය පටිපාටි බලාත්මක ක්‍රියාත්මක කිරීම.
4. පළාත් අධිකාරිය සහ නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය මගින් ඉඩම් හටු සැලසුම් අනුමත කිරීමේදී, අත්පත් කර ගැනීමේදී සහ නව සංවර්ධන බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේදී වෙරළට ඇතුළුවීමේ නව පිවිසුම් ඇතුළත් කිරීම.
5. රාජ්‍ය ඉඩම් බදුදීමේදී වෙරළට පිවිසෙන මාර්ග පද්ධති පුළුල් කිරීම ඇතුළත් කිරීම.
6. මෙම ප්‍රවේගයට එන අය දැනුවත් කිරීම සඳහා දැනටමත් පුවරු ස්ථානගත කිරීමේ වැඩසටහනක් පිලියෙල කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
7. ප්‍රවේග සැලසුම් සාර්ථක ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් අදාළ ආයතනයන්හි නියෝජිතයන්ගෙන් සමන්විත අනුකමිටු පිහිටුවීම.

8. නියෝගාත්මක පද්ධතිය

8.1 හැඳින්වීම

වෙරළ කලාපය ඇතුළත සිදුකෙරෙන ක්‍රියාකාරකම් කළමනාකරණය සඳහා වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව අභිමතයේදී බොහෝ දුරට 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සාර්ථක පනතේ නීතිය රාමුව (නියෝගාත්මක පද්ධතිය) පදනම් කොට ගෙන ඇත. මෙය 1990 සහ 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් මගින් ප්‍රතිරූපනය වෙයි. කෙසේ වුවත් මෑත වර්ෂවලදී විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඔස්සේ ඉහල ප්‍රජා සහභාගිත්වයක් ලබා ගැනීම, අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධකරණය උපයෝගී කර ගැනීම, සුසර්කිෂණය, අධ්‍යාපනය හා දැනුවත් කිරීමේ කටයුතු වැනි සිව්වැනි 2000: ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් කළමනාකරණයට යන ප්‍රකාශනයේ අඩංගු ප්‍රතිපත්තිමය මාර්ගෝපදේශ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ගැටළු සම්බන්ධයෙන් නාවිකා කිරීමේ ඉහල ප්‍රවණතාවයක් පෙන්වනු ලබන බවට ඇත. එවැනි ප්‍රවණතාවයක් පැවතියද වෙරළබඩ පරිසරයේ අවහිරතාවය සහ එහි යහපැවැත්ම සහතික කිරීමට හා වෙරළ කලාපයේ කටයුතු පාලනය කිරීමට යොදා ගත් වැදගත් මෙවලමක් වශයෙන් වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව නීතිය රෙගුලාසි බලගන්වීම තවදුරටත් උපයෝගී කොට ගනී.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළසන්න ප්‍රදේශවලට 2004 දෙසැම්බර් 26 දින ඇති වූ විනාශකාරී සුනාමි රළු පහර හේතුවෙන් මෙහි අවශ්‍යතාවය තවදුරටත් උද්දීපනය කරන ලදී. සුනාමි සිද්ධියෙන් විශාල වශයෙන් සිදු වූ බලපෑම් වල ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා නියෝගාත්මක පද්ධතියක් සැකසීමේ දී විශාල වශයෙන් සිදු විය හැකි ස්වභාවික වෙරළ විපත් පිළිබඳව සලකා බැලීම අත්‍යාවශ්‍ය දෙයක් විය.

වෙරළ කලාපය හා සම්බන්ධව වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව උපයෝගී කරගන්නා නියෝගාත්මක පද්ධතියට ඇතුළත් දෑ අතර

- 0 අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය බලාත්මක කිරීම
- 0 ඇතුළු වෙරළ ක්‍රියාකාරකම් තහනම් කිරීම
- 0 වෙරළ පසසිටු ප්‍රකාශයට පත් කිරීම, වෙන්ස් කිරීම හෝ ඒවායින් නිදහස් කිරීම.
- 0 දිගුකාලීන ප්‍රවේශයක් යොජනා කිරීම.
- 0 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා අන්තර්ගත මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.
- 0 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ තුළ අවසර දිය හැකි පරිහරණයන්
- 0 ජාතික වශයෙන් වැදගත් වූ ව්‍යාපෘති සඳහා අන්තර්ගත මාර්ගෝපදේශ සැකසීම.
- 0 අනුකූල පිළිබඳ සුපරීක්ෂණය
- 0 අනවසර ඉදිකිරීම් ඉවත් කිරීම
- 0 බලතල පවරාදීම
- 0 විශේෂ ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධයෙන් ප්‍රමිතීන් සහ මාර්ගෝපදේශ සැපයීම
- 0 පාරිසරික බලපෑම් ඇතුළු සහ මූලික පාරිසරික විමර්ශණ

8.2 අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය

වෙරළ කලාපය තුළ වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කටයුතු කළමනාකරණය කිරීම සඳහා නාවිකාකරු ලබන ප්‍රධාන මෙවලම අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය වන අතර, එය වෙරළ සාර්ථක පනතේ 111 වන කොටසේ විස්තර කොට ඇත. අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටියේ අරමුණ වනුයේ සංවර්ධන කටයුතු මගින් සිදුවන අහිතකර බලපෑම් වැලැක්වීම හෝ අවම කළ හැකි අන්දමකට වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු හසුරුවාලීමයි. විශේෂයෙන්ම වෙරළසන්න ප්‍රදේශ ස්වභාවික වෙරළ විපත් සඳහා වැඩි වශයෙන් ලක්විය හැකි නිසා ආයෝජනයේ අවදානම අවම කිරීමට ද සලකා බැලිය යුතුය. පෞද්ගලික හෝ ජාත්‍යන්තරයේ කටර හෝ අයෙක් වෙරළ කලාපය තුළ, සම් සංවර්ධන කාර්යයක නිරතවීමට අපේක්ෂා කරන තම (අවසරපත්‍ර අවශ්‍ය නොවන කටයුතු හැර) වෙරළ සාර්ථක පනතට අනුව ඒ සඳහා වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසරපත්‍රයක් ලබාගැනීමට බැඳී සිටී.

යෝජිත සංවර්ධන කාර්යයකින් මතු විය හැකි බලපෑම් ඇගයීමකට භාජනය කිරීමත් එයින් විය හැකි බලපෑම්වල ප්‍රමාණය සහ උග්‍රතාව එම සංවර්ධන කාර්යයෙන් උත්පාදනය වන ප්‍රතිලාභ අහිමි වූ යන්ත්‍රණ පිළිබඳවද තීරණය කිරීමක් සිදුකෙරෙනු ඇත. "සංවර්ධන කාර්යය" යනු වෙරළ කලාපයේ භෞතික ස්වරූපය කවර හෝ අන්දමකින් වෙනස්කරන කාර්යයක් වශයෙන් නිර්වචනය කොට ඇත. වෙරළ කලාපය, රූපය 1.1 රූපයෙහි අර්ථ දක්වා ඇත.

වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව හෝ ඔහු විසින් 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සාර්ථක පනතේ සඳහන් වන අන්තර්ගත යටතේ බලය පවරනු ලැබූ කවර හෝ නිලධාරියෙකු විසින් නිකුත් කරන ලද අවසර පත්‍රයක් ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය වන වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු පහත සඳහන් පරිදි වේ.

- 0 වාසස්ථාන සහ අදාල ඉදිකිරීම්
- 0 සංචාරක, වාණිජ සහ කාර්මික ඉදිකිරීම්
- 0 විනෝදාස්වාදන හෝ/සහ ජල ක්‍රීඩා පහසුකම්
- 0 වරාය හා සම්බන්ධ ඉදිකිරීම් හා යාත්‍රාවාරක මාර්ග
- 0 මාර්ග, පාලම්, සහ දුම්රිය මාර්ග
- 0 පොදු හෝ ආගමික ඉදිකිරීම්
- 0 පුද්ගලයකු හෝ කණ්ඩායමක් විසින් කරනු ලබන වෙරළ ඉම ආරක්ෂණ ඉදිකිරීම්
- 0 පලදෙණු/කැලිසල පිලියම් පහසුකම් හෝ සහරා පිටවන (outfall)
- 0 ජලජීව වනා පහසුකම්
- 0 අපත ජලය මුදාහැරීමේ පහසුකම්
- 0 සහ අපත බැහැර කිරීම
- 0 කැණීම්, පිරවීම් හෝ වැලි අවුරු ව්‍යවස්ථා
- 0 ඉදුරු බාදන වැලැක්වීම සඳහා ඉදිකිරීම් වෙරළ කලාපයට අයත් ජල ප්‍රදේශ පිරවීම
- 0 හු දර්ශන සැකසීම
- 0 කැනීම්, සහ බනිජ ද්‍රව්‍ය නිසැරණය

- 0 වැලි හෝ සිසිලිකු ඉවත් කිරීම
- 0 වාසලභා ඉවත් කිරීම
- 0 පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා හිරිගල් ඉවත් කිරීම
- 0 බලගන්ති උත්පාදන ව්‍යාපෘති
- 0 ගොඩනිර්මි සහ බිම් සැකසීම
- 0 වාහක මාර්ග ඉදිකිරීම
- 0 පුද්ගලයින් හෝ කණ්ඩායම් විසින් ගංවතුර පාලන හෝ ආපද පාලනය සඳහා කෙරෙන ඉදිකිරීම්, කැනීම්, විවර කිරීම්
- 0 වෙරළ කලාපයේ භෞතික ස්වරූපය වෙනස් කිරීමට තුඩුදෙන වෙනත් කවර හෝ කටයුතු.

වෙරළ කලාපය තුළ අවසරපත්‍රයක් රහිතව සිදුකළ හැකි කාර්යයන් වන්නේ

- 0 මසුන් ඇල්ලීම
- 0 වෙරළ හෝ වැලි වැටී පද්ධති අස්ථාවර වීමට හේතු නොවන බෝටා වගාව
- 0 ගස් හෝ අනෙකුත් ගස රෝපණය
- 0 වෙරළ බාදන කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායට සහ 2 වැනි පරිච්ඡේදයේ දක්වා ඇති වෙරළ බාදන වැලැක්වීමේ අදිසි ක්‍රියාපටිපාටියට අනුකූලව වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණ ඉදිකිරීම සහ නඩත්තු කිරීම යනාදියයි.

8.2.1 අවසරපත්‍ර වර්ග සහ ඒවා ඇගයීමේ දී නාවික කෙරෙන නිර්ණායකයන්

පරිපාලනමය අවශ්‍යතා සඳහා අවසරපත්‍ර ධ්‍රැවණය, ධ්‍රැවණය සහ ධ්‍රැවණය යන කාණ්ඩ තුළ යටතේ නිකුත් කරනු ලබයි.

ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර

අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් සෘජුවම නිකුත් කරනු ලබන අවසරපත්‍ර ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර යනුවෙන් හැඳින්වේ. ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර සමාලෝචනය කිරීමේදී පහත සඳහන් ක්‍රියාපටිපාටිය යොදා ගනු ඇත.

- I පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම හෝ මූලික පාරිසරික ඇගයීම් අවශ්‍ය නොවන ව්‍යාපෘති වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සපයනු ලබන පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් (check list) (ඇමණුම් 8.1) මගින් පරීක්ෂා කරනු ලබන අතර, වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුවේ සැලසුම් කමිටුව මගින් එම දෙපාර්තමේන්තුවේ පෞද්ගලික අධ්‍යයනයෙන් සහායෙන් කරනු ලබන සමාලෝචනයකින් පසුව ඒ සඳහා අවසරපත්‍රය නිකුත් කළ හැකිය.
- II පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් / මූලික පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍ය වන්නාවූ ව්‍යාපෘතීන් එකාබද්ධ සමාලෝචන ක්‍රමවේදයක් යටතේ සිදුකරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා ව්‍යාපෘති යෝජක විසින් පහත දැක්වෙන දෑ සැපයිය යුතුය.

- 0 සම්පන්නාත්මක ව්‍යාපෘති වාර්තාවක්
- 0 සංකල්පිත නිර්මාණයක්
- 0 ව්‍යාපෘති ස්ථානයේ චිතීන්ද්‍රයේදී සැලැස්මක්
- 0 පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් සඳහා උපකාරී වන සෛල ලේඛනයක්.

ව්‍යාපෘති යෝජක විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලබන ව්‍යාපෘති යෝජනාව වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව විසින් කැඳවනු ලබන, අදාල ආයතන නියෝජිතයින්ගෙන් සැදුම්ලත් සමාලෝචන කමිටුවක් මගින් නිරීක්ෂණය කරනු ඇත. ඉන්පසුව පාරිසරික ඇගයීම් හෝ මූලික පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍ය ද යන්න තීරණය කරන අතර, මෙම ක්‍රියාවලිය අවසානයේ අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් අවසරපත්‍රය නිකුත් කිරීම හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීම කරනු ඇත.

- III ඕනෑම ජල කඳක් පරිච්ඡේද හෝ ඉදුරු ආරක්ෂාව සඳහා ඉදිකිරීම් වලට ප්‍රධාන බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතුයි.

ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර සඳහා වන අයදුම්පත් ඇගයීමේදී වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නාවික කළමනාකරණ නිර්ණායකයන්

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්,

- 0 3 සිට 8 වන තෙක් පරිච්ඡේදයකින් දක්වා ඇති කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සහ වෙනත් අන්තර්ගත මාර්ගෝපදේශ හා අනුකූලවීම
- 0 මෙම සැලැස්ම මගින් තහනම් කර නොතිබීම.
- 0 නියම කරන ලද වෙරළ පස සිටු ප්‍රමිතීන් වලට අනුකූලවීම.
- 0 වාසුල්ල ගුණාත්මක බව පිළිබඳ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් සකසා ඇති ජාතික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලවීම
- 0 මුහුදු වෙරළ දිගේ සහ මුහුදු වෙරළට පිවිසීමට ඇති පොදු පිවිසුම් අවහිර නොකිරීම සහ සිරස් සහ තිරස් පොදු පිවිසුම් සහතික කිරීම
- 0 දැනට සිදුකෙරෙන සිවර කටයුතුවලට බාධා නො පමුණුවන බව හෝ අවහිර නොවන බව සහතික කිරීම
- 0 අදාල ආයතනයන්ගේ කලාපීකරණ යෝජනා ක්‍රම සහ/හෝ වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පිලිගත් මාර්ගෝපදේශ හා අනුකූල වීම, සහ
- 0 කෘත්‍රීම ලෙස පෝෂණය කරන ලද හෝ ගොඩවූ වෙරළ තීරයක් යෝජිත කටයුතු සඳහා නොහැකිම යනාදිය එම නිර්ණායක අතර වෙති.

වෙරළ සාරසැණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නම් කරන ලද නියත ස්ථාන වලින් කිසිදු දෙනක ප්‍රමාණයක් දක්වා වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර ලබා දිය හැක. මෙම නියත ස්ථාන කලින් කලට වෙනස්වීම් වලට භාජනය වනු ඇත. ප්‍රාදේශීය ලේකම් හෝ බලයලත් නිලධාරියා හැමවිටම මේ සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සාරසැණ අධ්‍යක්ෂවරයා නිකුත් කරන නවතම මගපෙන්වීම් අනුගමනය කළ යුතුය.

පහත සඳහන් චාර්ටර්වලට වාණිජ නොවන භාවිතයන් සඳහා පමණක් වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම සඳහා පමණක් උපයෝගීකර ගත යුතුය. කෙසේ වුවත් ස්ථානයට සුවිශේෂ චාර්ටර්වලට වෙරළ සාරසැණ, සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලය තුළ කලින් කලට නිකුත් කරනු ලබන බව සඳහන් කළ යුතුය.

- අ) එක් එක් අයදුම් කරුවකු සඳහා වැලි කිසිදු 2 ක උපරිමයකට යටත්ව පමණක් වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර පත්‍ර නිකුත් කෙරෙනු ඇත.
- ආ) යන්ත්‍ර යොදා ගැනීමෙන් වැලි ඉවත් කිරීම සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ.
- ඇ) වැලි ගොඩ නොගැසෙන වෙරළකින්ද, බාධක වැලිලෙන්/ හෝ වැලි තුඩුව වලින්ද වැලි ඉවත් කිරීම සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ.
- ඈ) මෑතදී ගොඩවූ වෙරළකින් වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර පත්‍ර දෙනු නොලැබේ.
- ඉ) නියත ස්ථානයක පසුගිය මාස 12 ක තුළ වෙරළ බාදනය හටගෙන ඇත්නම් අවසර පත්‍ර නිකුත් නොකළ යුතුය.
- ඊ) වැලි ඉවත් කරන ස්ථානයකට ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයේ ගෘහ ආවරණයට හානි වන පරිදි වැලි ඉවත් නොකළ යුතුය.
- උ) ගං ඉවුරුවලට සහ මෝසවලට හානි වන පරිදි වැලි ඉවත් නොකළ යුතුය.
- ඌ) ප්‍රාථමික හා වෙරළ තබන වැලි කඳු ප්‍රදේශ වල වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර දෙනු නොලැබේ.

හදිසි අවසර පත්‍ර

වෙරළ සාරසැණ අධ්‍යක්ෂ විසින් හෝ 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සාරසැණ පනතේ 5 වන වගන්තිය යටතේ බලය පවරනු ලැබූ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයක ප්‍රාදේශීය ලේකම් හෝ බලය ලත් නිලධාරියකු විසින් හදිසි අවසර පත්‍ර නිකුත් කරනු ලබන අවසර පත්‍ර "හදිසි අවසර පත්‍ර" ලෙස හැඳින්වේ.

එවැනි හදිසි අවසර පත්‍රයක් තාවකාලික පිළියමක් ලෙස දින හතකට වැඩි නොවන වලංගු කාලයක් සඳහා

- 0 ගංවතුර පාලන පිළියමක් ලෙස හෝ වෙනත් ස්වාභාවික හානි වැළැක්වීමේ පිළියමක් ලෙස,
- 0 ගංවතුර වැළැක්වීමට වැලි වැටී ඉවත් කිරීම සඳහා
- 0 මහජන ජීවිත හෝ පොදු/පෞද්ගලික දේපල වලට හානිපත්කර/පරිහානියක් වන වට ප්‍රධාන/සුළු අවසර පත්‍රයක් ලබා ගන්නා තෙක් නිකුත් කළ හැකිය
- 0 හදිසි තෙල් කාන්දුවීම් හා වෙනත් උපහන මාරුව වලින් අපිරිසිදු වූ වෙරළ ජලය හා ජලාන පිරිසිදු කිරීම

හදිසි අවසර පත්‍රයක

- 0 වලංගු කාලය, සහ
- 0 එමගින් වැළැක්විය යුතු හදිසි අවස්ථාව හෝ හානිපත්කර
- 0 භාවිතා කරන උපකරණ හා ද්‍රව්‍ය සඳහන් විය යුතුය

8.3 තහනම් ක්‍රියාකාරකම්

වෙරළ සාරසැණ පනත යටතේ වෙරළ සාරසැණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළ කලාපය තුළ තහනම් කරන ලද කාර්යයන් වන්නේ

- 0 හිරිගල් ඉවත් කිරීම (සටහන: පර්යේෂණ කාර්යයක් සඳහා හිරිගල් ඉවත් කිරීමට අවශ්‍ය වන විට, ඉවත්කරන හිරිගල් වර්ගය, ප්‍රමාණය, ස්ථානය සහ ඉවත් කරන කාලසීමාව සඳහන් කරමින් හිරිගල් ඉවත් කිරීමේ අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමට වෙරළ සාරසැණ අධ්‍යක්ෂවරයාට පුළුවන.
- 0 වෙරළ සාරසැණ දෙපාර්තමේන්තුව නම් කරන ලද ප්‍රදේශවලින් හැර වෙනත් ස්ථානවලින් වැලි ඉවත් කිරීම
- 0 විශේෂිත දර්ශනීය හෝ සංස්කෘතික අගයක් ඇති නම් කළ ප්‍රදේශයක ඉතිහාසික බව සැලකිය යුතු පරිදි පරිහානියට හේතු කරන කවර හෝ සංවර්ධන කාර්යයක්
- 0 ප්‍රකාශයට පත් කොට ඇති කරන ලද ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක් තුළ සිදු කරනු ලබන සංවර්ධන කාර්යයන් (මෙයට, ජාතික දැඩි රක්ෂිත, ජාතික උද්‍යාන, ස්වභාව රක්ෂිත, වන පිටිසුම්, ආරක්ෂා ස්ථාන, සමුද්‍රීය රක්ෂිත, සීමාන්තරික කලාප, රුමිසා තෙත් බිම්, අභය භූමි, රක්ෂිත වනාන්තර, සාරසැණ වනාන්තර, සහ ජාතික උරුම වන භූමි ඇතුළත් වේ.)
- 0 මෙම සැලැස්මෙහි පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නම් කරන ලද පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික ස්ථානයක පර්යන්තයේ සිට මීටර් 400 ක අරයක් ඇති ප්‍රදේශය තුළ සිදුකරන සංවර්ධන කාර්යයන්.

වගුව 8.2 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයට යාබද ව පිහිටි ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ

නම	පිහිටීම - භූගෝලීය ඛණ්ඩාංක		ආසන්න වෙරළ ඛණ්ඩය	මෝ.සං.සං. වර්ගීකරණය	ප්‍රමාණය (හෙක්ට.)	සමාජීය වර්ගය
	අක්ෂරාංශය (උ)	දේශාංශය (හැ)				
1. මාර්පර අභය භූමිය	8°16'00 - 8°37'00"	79°40'75 - 79°46'70"	02, 70	-	30,670	1992
2. ගොතදොර අභය භූමිය	6°27'17 - 6°28'55"	79°58'31 - 80°00'16"	17	IV	8,44	1973
3. හෙල් වනාන්තර අභය භූමිය*	6°16'00 - 6°08'55"	80°01'53 - 80°03'52"	20	IV	1,425	1938
4. අම්බලන්ගොඩ, හිතකවුටු ගල්පාර අභය භූමිය	6°09'00 - 6°08'00"	80°08'00 - 80°05'00"	20, 21	IV	1,26	1940
5. හිතකවුටු මහස්ථාන අභය භූමිය *	6°09'00 - 6°08'00"	80°08'00 - 80°05'00"	20, 21	IV	45	1961, 1979
6. පර්ප්පු දොර සහ පොලොස් දොර අභය භූමිය *	6°05'00 - 6°06'00"	80°56'00 - 80°59'00"	22	IV	190	1988
7. කලුමැලිය කලුපොර අභය භූමිය *	6°07'00 - 6°14'00"	80°07'00 - 81°17'00"	36, 37, 38	IV	712	1984
8. බිත්තරු ජාතික වනෝද්‍යානය	6°08'20 - 6°46'05"	81°08'46 - 81°49'25"	40, 41	-	6,216	1992
9. නිමලේ අභය භූමිය	6°16'00 - 6°42'00"	81°15'00 - 81°41'30"	41	-	1,066	1993
10. රුහුණ(හල) 1 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00 - 6°42'00"	81°15'00 - 81°41'30"	41	II	16,133	1938 ඩ 1973
11. රුහුණ(හල) 2 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00 - 6°42'00"	81°15'00 - 81°41'30"	41	II	9,931	1954
12. පාල දැඩි රක්ෂිතය *	6°16'00 - 6°42'00"	81°15'00 - 81°41'30"	41, 42	I	28,906	1954
13. පාල නැගෙනහිර 1 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00 - 6°42'00"	81°04'00 - 81°45'00"	42	II	17,864	1969
14. පාල නැගෙනහිර 2 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00 - 6°42'00"	81°04'00 - 81°45'00"	42	II	285.2	1969
15. කුම්බිකල අභය භූමිය *	6°46'05 - 6°57'23"	81°49'25 - 81°51'30"	42	IV	4,403	1973
16. සේරුවිල ඇල අභය භූමිය *	8°20'00 - 8°25'00"	81°20'00 - 81°23'00"	52	IV	15,540	1970
17. කුඩා කොබර් දොර අභය භූමිය මහා කොබර් දොර අභය භූමිය	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	53	IV	73	1963
18. පරේලි දොර අභය භූමිය *	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	53	IV	5	1974
19. ගොතදොර කලුපොර අභය භූමිය *	8°56'00 - 9°03'00"	80°52'00 - 80°58'00"	56, 57	IV	2,995	1951
20. මහලිකලම් අභය භූමිය *	9°26'00 - 9°32'00"	80°24'00 - 80°37'00"	57	IV	11,129	1938
21. පාර්ශ්ව දොර අභය භූමිය *	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	60	IV	97	1973
22. දිලිසනගල (ඉහර) අභය භූමිය	8°30'00 - 8°37'00"	79°52'00 - 80°04'00"	70	IV	1,878	1938
23. දිලිසනගල (බටහිර) අභය භූමිය	8°12'00 - 8°32'00"	79°52'00 - 80°10'00"	70	IV	12	1938, 1941,
24. දිලිසනගල කොට්ඨාස 5 ජාතික වනෝද්‍යානය *	8°12'00 - 8°32'00"	79°52'00 - 80°10'00"	70	II	21,486	1938, 1941, 1973

* දකුණු ආසියාවේ රකමින ප්‍රදේශ පිළිබඳව ලෝක පරිසර සංරක්ෂණ සංවිධානයේ නාමාවලියේ දක්වා ඇති පරිදි
 ** ස්ථානයට අදාළ නියත තොරතුරු නොමැති අවස්ථාවලදී අදාළ වෙරළ කණ්ඩාය සඳහා භූගෝලීය
 *** ශ්‍රී ලංකාව හා සම්බන්ධයෙන් පිලිගත් ලෝක පරිසර සංරක්ෂණ සංවිධානයේ වර්ගයන්
 i විදුලිසන රකමින/දැඩි ස්වාභාවික රකමින
 ii ජාතික උද්‍යාන
 iii කලුමනාරණය කෙරුණු ජාතික රකමින/වන ජීවි අභය භූමි

8.4 වෙරළාරක්‍ෂිත (පසසිටු) ප්‍රදේශ

වෙරළාරක්‍ෂිතයක් යනු යම් සංවර්ධන කාර්යයක් සම්බන්ධයෙන් තහනමක් හෝ සැලකිය යුතු පරිදි සීමාවක් හෝ පනවන ලද්දේ වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි බිම් තිරුවක් හෝ බිම් පටියකි. ආර්ථික වාසි ලබා ගැනීම සඳහා වෙරළ ප්‍රදේශය පිහිටි ඉඩම් පාවිච්චි කිරීමට ඇති සාමාජික ඉල්ලුම සැලකිල්ලට ගනිමින් 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් මුළු පස සිටු ප්‍රදේශය කොටස් 2 කට බෙද ඇත. එනම් විශේෂ වෙරළ බාණ්ඩයක් තුළ ගොඩබිම දෙසට පිහිටි යොමු ඉම හා මුහුද දෙස පිහිටි යොමු ඉම අතර පවතින වෙන් කළ ප්‍රදේශයකින්ද සීමාකළ ප්‍රදේශයකින්ද සමන්විත වේ. කෙසේ නමුත් 2004 සුනාමි සිද්ධියෙන් ලබා ගත් අත්දැකීම් සමඟ බැලීමේ දී මෙම ආර්ථිකව ප්‍රදේශ වල වලංගුතාවය සහ යෙදු ගැනීම් ප්‍රශ්න කළයුතු තත්වයේ ප ව ත් . එම නිසා සුනාමි ආහ්වාද වැනි වෙරළ විපත් මගින් සිදු විය හැකි හානි හා ආයෝජනයේ අවදානම අවම කිරීම සඳහා පෙර ආර්ථිකව ප්‍රදේශ වෙනුවට නව අතිරේක ආර්ථිකව ප්‍රදේශ ආලාපක් හඳුන්වා දීමට වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට යොමු කරන ලදී. වෙරළ විපත් මගින් ජීවිත හා දේපල ආරක්‍ෂා කර ගැනීමට ද එයින් සලකා බලන ලදී.

8.4.1 වෙරළාරක්‍ෂිත (පස සිටු) ප්‍රදේශ සංරක්‍ෂණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය

1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් පහත සඳහන් නිර්ණායකයන් පදනම් කර ගෙන පස සිටු ප්‍රදේශ ප්‍රමිතීන් සකස් කර ඇත. 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සඳහා පස සිටු ප්‍රදේශ බෙද වෙන් කිරීමේ දී වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් යොදු ගන්නා ලද නිර්ණායකයන් පහත වේ.

- වෙරළ බාදන සීමාගාමී
- පුරාවිද්‍යාත්මක හා ඓතිහාසික ස්ථාන වල වැදගත්කම
- සම්පත් හානිය සිදුකර ගැනීම වල මට්ටම
- භෞතික තත්වය
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ හිමි වීම
- වෙරළාරක්‍ෂණ පිලියම් ක්‍රියාත්මක කොට ඇති ප්‍රමාණය
- ආරක්‍ෂක ප්‍රදේශ
- සුළු සුළු, උදම් රළු වැනි අතිශය ස්වභාවික සංසිද්ධි වලට නිරාවරණය වීම
- හුදු පැහැ වැනි අතිශය අනු ලක්‍ෂණ
- වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති අන්තරායට ලක්වීමේ හැකියාව
- විනෝදාස්වාදය සහ ස්වභාවික අගයන් දැක්විය හැකි වැනි අනෙකුත් ස්වභාවික ගති ලක්‍ෂණ වල වැදගත්කම
- සංවර්ධනයේ මට්ටම

කෙසේ වුවත් වෙරළ දේපල වලට සුනාමියෙන් සිදු කරන ලද අහිමිවීම් විනාශය නිසා රජය විසින් වෙරළ සංවර්ධනයේ දී පුළුල් ආරක්‍ෂණ කලාපයක් පැනවීම සිදුකර ප්‍රවේශීයව සංවර්ධනයක් යොමු කර ඇත. ආරක්‍ෂණ කලාප නියම කිරීමේ දී ඉහත සාධක වලට අමතරව 2004 සුනාමියේ විනාශකාරී බව සැලකිල්ලට ගතයුතු ව ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පිළිවෙලින් බස්නාහිර, නිරිත හා දකුණු පළාත්වල සහ උතුරු නැගෙනහිර පළාත් වල වෙරළ සඳහා මීටර් 100 ක මීටර් 200 පස සිටු ප්‍රදේශ රජය විසින් ප්‍රකාශ කරන ලදී.

වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු කරගෙන යාමේ දී දෙසැම්බර් 26 දින සිදු සුනාමි සිද්ධිය සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍ය වන්නා සේම සුළු සුළු, උදම් රළු සහ ආහ්වාද වැනි අනාගත වෙරළ ව්‍යාප්තියක් ගැන විශේෂ අවධානය තැබිය යුතු ව ඇත. වෙරළ කලාපය තුළ වන වෙරළ ව්‍යාප්ත වලින් මහජන ජීවිත හා දේපල ආරක්‍ෂා කර ගැනීම අවශ්‍ය වන්නා සේම හානි සහ ආයෝජනයේ අවදානම අවම කර ගැනීමට ද පියවර ගතයුතු ව ඇත.

සුනාමියෙන් බලපෑමට ලක් වූ වෙරළ ප්‍රදේශ තුළ සිදු කරන ලද සේනා පරික්‍ෂා වලින් අනාවරණය වූයේ වෙරළේ සිට ඇතුළත ප්‍රදේශවලට අවශ්‍ය වන ව්‍යාප්තියෙන් වූ බලපෑම වැඩි, මධ්‍යස්ථ හා අඩු මට්ටම් වශයෙන් වෙනස් වන බවයි. ඒ අනුව ජීවිත හා දේපල හානි සිදු වී වැඩි බලපෑමට ලක්වූ වෙරළේ සිට ගොඩබිම දෙසට මධ්‍ය දුර දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශයේ ආසන්න වශයෙන් මීටර් 100 වන අතර ස්වභාවික සමඟ බිම් අඩංගු වන උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ කලාපයේ ආසන්න වශයෙන් මීටර් 200 ලෙස සැලකිය හැකිය.

සුනාමි ව්‍යාප්තියෙන් පසු ශ්‍රී ලංකාව වටා මුහුදු පතුළේ හටගත් සැලකිය යුතු මට්ටමින් අස්ථාවර තත්වයට ලඟා වූ අතර අතිශය සාධක ප්‍රදේශ වල ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළට බලපෑම ලඟා විය හැකි, වෙනස් පරිමාණ වලින් හිමිකම්පා ගණනාවක් වාර්තා විය. සේනා භාරදුරු වලට අනුව, සුනාමි රළ මගින් වැලි කඳු, කොරල් පර, ස්වභාවික වෙරළ ආශ්‍රිත ආබාධ බහුලව ඇති සහ ලැටරයිට් වැනි දැඩි පස් වර්ග තිබෙන උස් හිමි ප්‍රදේශවලට වූ හානිය සාපේක්‍ෂ වශයෙන් අඩු බව අනාවරණය විය. සුනාමි විපතකින් පසු බලපෑමට ලක් වූ ප්‍රදේශයන්හි පස් වල තත්වය වෙනස් වූ අතර වෙරළට ආසන්නව අස්ථාවරත්වය වැඩි හා ඇතුළත ප්‍රදේශවල එය අඩුව ඇත.

සුනාමි වලින් විනාශයට පත් වූ උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළ ආසන්නයේ ඉඩම් වල වැඩි ප්‍රමාණයක සංවර්ධන සහතික අඩු මට්ටමක වූ අතර බලපෑමට ලක්වූ දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන සහතික වැඩි මට්ටමක පවති. යටිතල පහසුකම් වලින් වැඩි කොටසක් එක් රැස් වී තිබුණද බලපෑමට ලක් වූ දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශ වලය.

8.5 යෝජිත දිගු කාලීන ප්‍රවේශය

වෙරළ ව්‍යාප්ත වලින් සිදු විය හැකි හානි අවම කිරීම සේම සුනාමි ව්‍යාප්තියෙන් කරන ලද බලපෑම අවම කිරීමේ අවශ්‍යතාවය සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී දිගුකාලීන වෙරළ ව්‍යාප්ත කළමනාකරණ ප්‍රවේශයක් ආරම්භ කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් සුනාමි වැනි ස්වභාවික විපත් තහනම් කිරීම උත්සාහ වන නමුත් පුළුල් අනතුරු ඇගවීමේ පද්ධතියක් සමඟ සුදුසු කළමනාකරණ ආර්ථිකව ප්‍රදේශ අනුගමනය කිරීමෙන් වෙරළ ව්‍යාප්ත වලින් වන ජීවිත හානි හා අහිමිවීම් විනාශය අවම කිරීමට හැකියාව ඇත. බලපෑමට ලක් වූ ප්‍රදේශවල පුනරුත්ථාපන කටයුතු වේගවත් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය සලකා බැලීමේ දී මෙම සැලැස්මෙන් වෙරළ සංවර්ධනය සඳහා අතිරේක ආර්ථිකව ප්‍රදේශ ඉදිරිපත් කරන අතර අනාගත හානිය සඳහා ඉතාමත් ප්‍රායෝගික හා යථාර්ථ කළමනාකරණ ආර්ථිකව ප්‍රදේශ සැකසීමට මූලිකවශ්‍ය දෙමින් පහත සඳහන් අධ්‍යයනයක් සහ සොයා බැලීම් ක්‍රියාත්මක කිරීම නිර්දේශ කෙරේ.

- (අ) වෙරළ විපත් වලින් ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ නිර්ණය කිරීමට මධ්‍යම මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 3 පටියක සමඟ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 300 ක සමෝච්ඡ පර්මා සීමාවක් සැකසීම.
- (ආ) අතිරේක ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ නිර්ණය කිරීමට ආසන්න වෙරළ තුඩු සමඟ වෙරළ ක්‍රියාවලින් අවසාදන පරිවහනය ආදිය ආවරණය කරමින් විස්තරාත්මක ආරක්‍ෂණ අධ්‍යයනයක් කිරීම.
- (ඇ) සුනාමි රළු රළු, ආහ්වාද රළු සහ සුළු සුළු වැනි වෙරළ විපත් වලින් බලපෑමට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ ඇස්තමේන්තු කිරීම.
- (ඈ) පස සිටු ප්‍රමිතීන් වලින් සිදු වන සමාජය හා ආර්ථික බලපෑම ඇස්තමේන්තු කිරීම.
- (ඉ) වෙරළ විපත් වලට වැඩියෙන් ලක්විය හැකි අස්ථාවර වෙරළ ප්‍රදේශ වල ගොඩනැගිලි සැලසුම් කිරීමේ දී ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට නිර්ණායකයන් සැකසීම.

8.6 අතිරේක ආර්ථිකව ප්‍රදේශ සහ පස සිටු ප්‍රමිතීන්

ඉහත සඳහන් පර්යේෂණ හා සොයා ගැනීම් පදනම් කර ගනිමින් වඩා හොඳ පස සිටු ප්‍රමිතීන් (ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ) සහ ආර්ථිකව ප්‍රදේශ සකස් කරන ඉදිරි වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු සහ පුනරුත්ථාපන වැඩ කිරීමේ දී පහත සඳහන් අතිරේක ආර්ථිකව ප්‍රදේශ සහ පස සිටු ප්‍රමිතීන් යොදු ගත යුතුය.

- (අ) වන ජීව සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ප්‍රකාශිත හා කළමනාකරණය කරනු ලබන විල්පත්තු, යාල, කුමන, පානම ජාතික වන උද්‍යාන සහ අනෙකුත් වලට අයත් වෙරළ ප්‍රදේශ සඳහා මධ්‍ය වඩදිය ඉමේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 300 ඉදිරිපිට රහිත වෙරළ රක්‍ෂිතයක් (පස සිටු) පවත්වා ගෙන යා යුතුය.
- (ආ) ඉහත සඳහන් වෙරළ ප්‍රදේශ ඇර ශ්‍රී ලංකාව වටා ඇති කුඩා උපත් ඇතුළත් කරමින් අතිශය වෙරළ ප්‍රදේශ සඳහා ආරක්‍ෂිත කලාප පහත පරිදි වේ.
 - (1) කලා මය මුවදෙර (ගඟේ වාඩිය) සිට කිරිඳි මය මුවදෙර දක්වා වූ බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමේ දී ස්ථිර උතුරු ලඟා තීරයේ සිට මීටර් 100 ක ඉදිරිපිට වලින් තොර වෙරළාරක්‍ෂිත කලාපයක් තැබිය යුතුය.
 - (11) කිරිඳි මය මුවදෙර සිට නැගෙනහිර සහ උතුරු ප්‍රදේශය ආවරණය වන ලෙස මන්නාරම ගඟ කලා මය දක්වා වූ වෙරළ තීරයේ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමේ දී ස්ථිර උතුරු ලඟා තීරයේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200 ක ඉදිරිපිට වලින් තොර වෙරළාරක්‍ෂිතයක් තැබිය යුතුය.
 - (111) කලා මය මුවදෙර සිට කිරිඳි මය දක්වා වූ බටහිර වෙරළ තීරයේ සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ ක්‍රීඩාණාංග බොහෝම මධ්‍ය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 5 සමෝච්ඡ පර්මා වෙන් ඉහළ පිහිටි ගල්පර සහිත හෝ කබොක් වැනි තද පාෂාණ වලින් සමන්විත පහත සඳහන් උසිම් ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්‍ෂණ උපදේශන සහායේ අනුමැතියට යටත්ව තුඩුවේ කෙලවර සිට මීටර් 25 ක ඉදිරිපිට වලින් තොර වෙරළාරක්‍ෂිතයක් සහිතව අවසර දෙනු ලැබේ. එවැනි අනුමැතියක් එකින් එක පදනම් කරගෙන අනු ලබන අතර වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෙම විශේෂිත වෙරළ බාණ්ඩවල සීමාවන් වල GPS ලක්‍ෂණයන් නිර්ණය කරනු ලබයි.
 - 1. කලා මය - සෙරකකුලිය
 - 2. ගඟේගොන තුඩුව
 - 3. බෙරු වල - මරදන උසිම්
 - 4. අම්බලන්ගොඩ පොලිස් ස්ථානය අසල උසිම් ප්‍රදේශය
 - 5. ගාලුේ ක්ලෙසන්බර්ග්
 - 6. රුමස්සල උසිම්
 - 7. කප්පරතොට උසිම්
 - 8. වැලිගම - මිරිසස තුඩුව
 - 9. මාතර බුටුන්සි කන්ද
 - 10. දෙවිනුවට පුද්ගාචාර්ය - වාට්ට
 - 11. නිල්වැලේ උසිම්
 - 12. ගොයම් බොක්ක - නංගල්ල නාඩික කඳවුර
 - 13. ක්‍රිකුණාමලය බොක්ක - මිලන්ද බොක්ක, මාර්බල් බොක්ක, කොනේස්වරම්
- (ඇ) වෙරළ කලාපය තුළ ස්ථිරවම හෝ නාටකාලීනව සාගරයට සම්බන්ධ වන ගංගා, ඇළ දෙළ හා කලපු ඇතුළු ජල ආර්ථිකයන්හි ඉදිරි දෙපස සිට මීටර් 100 ක ඉදිරිපිට වලින් තොර රක්‍ෂිතයක් බටහිර හා දකුණු වෙරළ තීරය සඳහා, මීටර් 200 ක රක්‍ෂිතයක් උතුරු - නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් සඳහාත් තැබිය යුතුය.
- (ඈ) බටහිර හා දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ කල්පිටිය, ගලවිල, උඩපපුව, හම්බන්තොට, කොහොලන්කල, කිරිනද සහ ; උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ පානම, පොතු විල්, නිරුක්කොට්ටේ, මනලිකාඩු, කැපුරුනා වෙරළ සහ මන්නාරම අර්ධද්වීපයේ වැලි කල පිහිටි ස්ථානයන්හි පෙර හා පසු වැලි වැටී වල මුළු පළල එකතුව පිළිවෙලින් මීටර් 100 ක් හෝ මීටර් 200 ට වැඩි අවස්ථාවේ පසු වැලි වැටියේ ගොඩබිම බැලීමෙන් ප්‍රදේශයේ ඉදිරිපිට වලින් තොර වෙරළාරක්‍ෂිතයක් ලෙස පවත්වා ගතයුතුය.

8.6.1 වෙරළ ආරක්‍ෂිතයන් තුළ අවසර දෙනු ලබන පරිහරණයන් (හානි)

අලු වෙරළ කාණ්ඩය තුළ හෝ ජීව ආසන්න වෙරළ කාණ්ඩය තුළ හෝ සැලකිය යුතු කිසිදු බලපෑමක් ඇති නොවන බව පෙන්වා දීමට හැකි වෙනත් සහ වෙරළ වෙත සහ වෙරළ මසිසේ ද මහජන පිවිසුමට අවහිර නොකරනොත් පහත සඳහන් කාර්යයන්හි නිරතවන පුද්ගලයින් සඳහා අවසර පත්‍ර නිකුත් කිරීමට වෙරළ සංරක්‍ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂවරයාට හැකිවේ.

- (1) ධීවර අම්පන්න සහ අනෙකුත් උපකරණ ගබඩා කිරීමේ පහසුකම්
- (11) මාදුල් ගබඩා කිරීම හා යාත්‍රා නවතා තැබීමේ නාටකාලීන ආවරණයන්

- (111) අයිස් නිෂ්පාදනාගාර, තබඩා සහ බෙද හැරීම සඳහා වූ පහසුකම්
- (1v) ජල ජීවි වගාව සඳහා මුහුදු ජලය ලබා ගැනීම හා පිරිසිදු කිරීම සඳහා වූ පහසුකම්
- (v) මසුන් වෙන්දේසිය සඳහා වූ පහසුකම්
- (vi) ධීවර නැංගුම්, තොටුපල, වරායන් සඳහා අන්වර්ත පහසුකම්
- (vii) ජාතික ආරක්‍ෂාව සඳහා ඉදිකිරීම් හා ගොඩනැගිලි
- (viii) වෙරළ ආරක්‍ෂණ ඉදිකිරීම්

ඉහත සඳහන් පහසුකම් සඳහා ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීමේ දී ප්‍රමාණවත් පහසුකම් පස සිටු ප්‍රදේශයක් වෙන් කළයුතු අතර සුදුසු සැලසුම් තීරණයකගත් යොදා ගතයුතුය.

(ආ) මුහුද දෙසට යොමු ඉම (Sea ward Reference Line) යන්නෙන් සාමාන්‍යයෙන් මධ්‍යන්‍ය මුහුදු මට්ටමේ සිට ධන මීටර් 0.6 ක ඉම ගැනේ. කෙසේ වෙතත් පොල් (*Cocos nucifera*), මහරාවතා රු.වුල (*Spinifex littoreus*), වැටකෙයිසා (*Pandanus*) මුදිල්ලා (*Barringtonia speciosa*) වැනි ගෘහ පවතින විට වෙරළ මුහුදු තෙත් ස්ථර තුරු ලෙස ඇති විට හෝ ස්ථර තුරු ලෙස තිරයක් නොමැති විට මුහුද දෙසට යොමු ඉම ලෙස සැලකිය යුත්තේ මධ්‍ය වඩදිය ඉම මධ්‍ය මුහුදු මට්ටමට ඉහලින් වූ යෝග්‍ය සමෝච්ඡ දේවාට්ඨ, වැලි වැටි වල ගොඩබිම දෙසට වූ පාමුල හෝ දැමියක මුහුද දෙසට වූ අද්දරයි.

(ඇ) ගොඩබිම දෙසට යොමු ඉම (Landward Reference Line) යන්නෙන් සාමාන්‍යයෙන් හැඳින්වෙන්නේ අත් ලෙසකින් සඳහන් නොකලහොත් වෙරළ රක්‍ෂිතයෙන් (පසසිටුවෙන්) ගොඩබිම දෙසට ඇති මායිමයි.

8.7 ජාතික මය ලෙස වැදගත් වන ව්‍යාපෘතීන් සඳහා අතිරේක මාර්ගෝපදේශ

බටහිර හා දකුණු වෙරළ තීරයන්ගේ සහ උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන්හි මධ්‍ය වඩදිය ඉමේ සිට පිළිවෙලින් මීටර් 100 සහ මීටර් 200 ක් ගොඩබිම දෙසට වන ලෙස ප්‍රකාශිත වෙරළ ආරක්‍ෂිත කලාපයන් තුළ නිවාස සංවර්ධන ව්‍යාපෘතීන්, සංචාරක කටයුතු, කර්මාන්ත වැනි පොදු ප්‍රතිලාභයක් විඳිනා දක්වන සංවර්ධන කටයුතු ස්ථානගත කිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන අවස්ථාවන්හි එම කටයුතු මෙහෙය වන විෂය භාර අමාත්‍යාංශ හරහා සවිස්තරාත්මක ව්‍යාපෘති වාර්තාවක් අනුමැතිය සඳහා වෙරළ සංරක්‍ෂණ උපදේශක සභාව වෙත ඉදිරිපත් කළයුතුය. මේ යටතේ විශේෂ ජාතික මය වශයෙන් වැදගත් වන ව්‍යාපෘතීන් සඳහා අනුමැතිය ලබා දීම පිළිබඳව සලකා බලනු ලැබේ. එම ව්‍යාපෘතීන් සලකා බැලීම සඳහා පහත සඳහන් විස්තර ව්‍යාපෘති වාර්තාවට අනුලක් විය යුතුය.

- (1) සංවර්ධන කාර්යය කිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන භූමිය සඳහා මධ්‍ය වඩදිය ඉමේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 3 ක පරාසයක් සහිතව සකස් කරන ලද සමෝච්ඡ දේවා පෙන්වනු ලබන සැලැස්මක්
- (11) යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය කරනු ලබන ප්‍රදේශයේ පස හා පාංශු ලක්ෂණයන් පිළිබඳ සංකීර්ණ වාර්තාව
- (111) වෙරළබඩ උපදව මගින් වන හානි අවම කිරීමේ හැකියාවක් පවත්නා ගොඩනැගිලි පහසුකම්
- (1v) හදිසි ආපද තත්ත්වයක දී නේවාසිකයන් ඉතා කෙටි කාලයක් තුළ එම ස්ථානයෙන් ආරක්‍ෂිත ස්ථානයක් වෙත ඉවත් කිරීම සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ පැහැදිලි වාර්තාවක්
- (v) යෝජිත ව්‍යාපෘතියේ ජාතික මය වශයෙන් පවත්නා වැදගත්කම පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තරයක් ඉදිරිපත් කළයුතුය.

ජාතික වශයෙන් වැදගත් වන්නා වූ ව්‍යාපෘති සඳහා නිර්ණායකයන්

- 0 යෝජිත කාර්යය මගින් මුළුමනින්ම තනි පුද්ගලයෙකුගේ හෝ පොදුගලක අවශ්‍යතා අභිබවා මුළු මහත් ජනතාවටම පොදු ප්‍රතිලාභ සපයන්නාවූ පොදු කටයුත්තක් වීම. එය පහත දැක්වෙන කාර්යයන්ගෙන් එකක් හෝ කිපයක් විය හැක.
- 0 උපයෝගීතා, බලශක්ති, සන්නිවේදන, සහ ප්‍රවාහන පහසුකම් වැනි පොදු යටිතල පහසුකම් සමඟ බැඳුණු කාර්යයන්
- 0 ප්‍රජාවට සැලකිය යුතු ආර්ථික ප්‍රතිලාභයක් අත්කර දෙන්නාවූ හෝ වෙරළට පිවිසීම වඩාත් පහසු කරවන ජලයෙන් යැපෙන කාර්යයන්
- 0 ජාතික ආරක්‍ෂාව හා බැඳුණු කාර්යයන්
- 0 පාරිසරික බලපෑම් සහ හෝනාදිත ගැටළු අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍යවන සියලු සියවරම ගත යුතුය.
- 0 නිදහස් කිරීමක් ඉල්ලා සිටින්නේ මහජන කටයුත්ත උදෙසා සාධාරණ වූ වෙනත් විකල්පයක් නොමැති අවස්ථාවක විය යුතුය.

8.8 සුනාමියෙන් බලපෑමට ලක්වූ සංචාරක ආයතන පුනරුත්ථාපන සඳහා මාර්ගෝපදේශ හා අනුමත ක්‍රියාපටිපාටිය.

2004 වර්ෂයේදී සිදු වූ සුනාමි සිද්ධියෙන් බලපෑමට ලක් වූ වෙරළාසන්න දිස්ත්‍රික්කවල පිහිටි ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත සඳහා හාවිතා කරන ගොඩනැගිලි සඳහා TAFREN මගින් සකස් කර ප්‍රකාශ කරන ලද මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව අනුමැතිය ලබා දිය යුතුය.

- (ආ) සුනාමි ව්‍යාපනයෙන් හානියට පත් නොවූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළු සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබා ගෙන ඉදිකොට ඇති ගොඩනැගිලි, වෙරළ සංරක්‍ෂණ කලාපය ඇතුළත පවත්වාගෙන යාමට ඉඩ දෙනු ලැබේ.
- (ඇ) සුනාමි ව්‍යාපනයෙන් අර්ධ වශයෙන් හානියට පත් වූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන

- අළුත්වැඩියා කිරීමේ වියදම්, අදාළ ගොඩනැගිලි වෙනුවට නව ගොඩනැගිලි ලෙස ඉදිකිරීමට වැය වන මුදලින් 40% කට වඩා අඩු නම් එය අර්ධ හානියට පත් වූ ගොඩනැගිලි ලෙස වගයෙන් සලකනු ලැබේ.
- 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර, ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළු සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබා ගෙන තිබුණේ නම් පමණක් එවැනි ගොඩනැගිලි යළි ඉදිකිරීම සඳහා ඉඩ දෙනු ලැබේ.
- 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්‍ෂණ පනතේ විධි විධාන යටතේ නැවත ගොඩනැගීම ආරම්භ කිරීමට පෙර වෙරළ සංරක්‍ෂණ අධ්‍යක්ෂ විසින් තිකුත් කරන අවසර පත්‍රයක් සංවර්ධන කරු විසින් ලබා ගතයුතුය.
- එම අවසර පත්‍ර තිකුත් කළයුත්තේ TAFREN මගින් විශේෂයෙන් නියම කරන ලද නිර්ණායකයන්ට අනුකූලවය.
- මූලික අනුමත ගොඩනැගිලි සැලසුමෙන් වෙනස්ව විශාල කිරීම් සඳහා ඉඩ දෙනු නොලැබේ.

(ඈ) සුනාමි ව්‍යාපනයෙන් සම්පූර්ණ වශයෙන් හානියට පත් වූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන

- අළුත්වැඩියා කිරීමේ වියදම්, අදාළ ගොඩනැගිලි වෙනුවට නව ගොඩනැගිලි ලෙස ඉදිකිරීමට වැය වන මුදලින් 40% කට වැඩි ප්‍රමාණයක් නම්, එය සම්පූර්ණයෙන් විනාශ වූවක් ලෙස සැලකේ.
- ප්‍රකාශ කිරීමට යන සංචාරක කලාපවල එම ගොඩනැගිලි පිහිටා නොතිබුණේ නම් පස සිටු ප්‍රදේශවල ඉදිකිරීම් සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ. රජය ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය හා එක්ව ඉදිරියේදී සංචාරක කලාප ස්ථාපිත කරනු ඇත. වෙරළාසන්න කලාපය ඇතුළත ගොඩනැගිලි යළි ඉදිකිරීමෙන් වළක්වාගනු ලැබූ ව්‍යාපාර ආයතනවලට එම ව්‍යාපාර යළි ගොඩනැගීමට සංචාරක කලාප වල පිහිටි ඒ හා සමාන හෝ වැඩි පහසුකම් සහිත ඉඩම් වෙන් කර දීමේ දී ප්‍රමුඛත්වය දෙනු ලැබේ.
- කෙසේ නමුත්, එම ගොඩනැගිලි ලෙස මගින් සංචාරක මණ්ඩලයේ නිර්දේශය මත ප්‍රකාශ කිරීමට යන සංචාරක කලාප වල පිහිටා තිබුණේ නම් එය නැවත ඉදිකිරීමට අවසර දීමේ තීරණය හෝ ඒ සඳහා විකල්ප ඉඩම් ලබා දීම පිළිබඳ තීරණය අදාළ සියළුම ආයතන වල නිර්දේශ මත වෙරළ සංරක්‍ෂණ උපදේශක සභාව විසින් ඒ ඒ ව්‍යාපාරිකයට අදාළව ගනු ලැබේ.

(ඊ) 2004 දෙසැම්බර් 25 දින වන විට ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්තයට අදාළ ගොඩනැගිලි ඉදිකරමින් පවතින ව්‍යාපාරික ස්ථාන

- 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළු අනිකුත් සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබා ගෙන ඉදිකරමින් තිබුණු හා සුනාමියෙන් හානියක් සිදු නොවූ ඉදිකරමින් තිබුණ ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට අවසර දෙනු ලැබේ.
- අදාළ සියළුම අනුමැතිය ලබා ගෙන ඉදිකරමින් තිබුණ ගොඩනැගිලිවලට සුනාමි ව්‍යාපනයෙන් හානියක් සිදුව ඇත්නම්, එම ගොඩනැගිලි සම්පූර්ණයෙන් නිම කිරීමට වැය වන වියදම ගොඩනැගිලි මුළු වටිනාකමින් 60% ක් ඉක්මවා නොයන්නේ නම් පමණක් ඉදිකිරීම නිම කිරීමට අවසර දෙනු ලැබේ.
- මේ අනුව ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට හිමිකමක් නොමැති ආයතනයන්ට ඉහතින් සඳහන් කරන ලද සංචාරක කලාපවල ඇති ඉඩම් ලබා ගැනීම සඳහා හිමිකමක් ඇත.
- ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම සඳහා දැනටමත් රජයේ අනුමැතිය ලබා ගෙන ඇති නමුත් 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර අදාළ ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම ආරම්භ කොට නොමැති පුද්ගලයන්ට ද එකී වරප්‍රසාදය (සංචාරක කලාපවලින් ඉඩම් ලබා දීම ආදී) හානි වි දීමට ඉඩ දෙනු ලැබේ.
- අදාළ සියළුම අනුමැතිය ලබා ගෙන ඉදිකරමින් තිබූ ගොඩනැගිලි ලෙස සුනාමි ව්‍යාපනයෙන් හානියක් සිදුව ඇත්නම් එම ගොඩනැගිලි සංචාරක කලාපයක් තුළ පිහිටා තිබේ නම් එය නැවත ඉදිකිරීමට අවසර දීමේ තීරණය හෝ එයට විකල්ප ඉඩමක් ලබා දීමේ තීරණය සංචාරක මණ්ඩලය හා සෛද්‍ය ආයතනයන් නිර්දේශයන් මත වෙරළ සංරක්‍ෂණ උපදේශක සභාව දෙනු ලැබේ.

ඒ අනුව ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට අවසර නොලැබෙන ආයතනවලට ඉහත සඳහන් කල සංචාරක කලාප වලින් ඉඩම් ලබා ගැනීමට හිමිකමක් ඇත.

8.9 ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා වෙරළාසන්න (පසසිටු) දුරප්‍රමාණ

රජය විසින් ප්‍රකාශයට පත් කල මීටර් 100 සහ මීටර් 200 වෙරළ ආරක්‍ෂිතයන් ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ පිළිබඳව අදාළ නොවේ. කවර හෝ වෙරළ කාණ්ඩයක් තුළට වැටෙන ඕනෑම ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශයක් "ඉදිකිරීම් තොර" ප්‍රදේශයක් ලෙස සලකනු ලබයි.

ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශවලට අයත්වන්නේ,	0	ස්වභාවික දැඩිරසේන	0	රම්සා පහනම් ප්‍රදේශ
	0	ජාතික උද්‍යාන	0	වෙරළාසන්න
	0	ස්වභාව රක්‍ෂිත	0	අභයභූමි
	0	වන පිටිසුම්	0	රක්‍ෂිත වනාන්තර
	0	ආරක්‍ෂා ස්ථාන	0	සංරක්‍ෂණ වනාන්තර
	0	සමුද්‍රීය රක්‍ෂිත	0	ජාතික උරුම වන භූමි
	0	ස්චාරක කලාප		

0 මීටර් 300 ක වෙරළාරක්‍ෂිතයක් (පසසිටුවක්) ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශ ධීවර රක්‍ෂිත හෝ ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් ප්‍රකාශයට පත්කළ ප්‍රදේශයක් හෝ ස්ථානයක් යොදා ගත යුතුය.
0 මීටර් 400 ක මුළු වෙරළාරක්‍ෂිතයක් සියළුම වෙරළබඩ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සඳහා යොදා ගත යුතුය.

8.10 අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය

විශේෂයෙන්ම ප්‍රාදේශීය වගයෙන් බලය බෙදාහැරීම සඳහා වූ වර්තමාන වැඩපිළිවෙල තුළ මෙන්ම එවැනි බලය පැවරීමක් ව්‍යාප්ත කිරීමේ පසුබිම යටතේ, වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය ඉතා වැදගත් වෙයි. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය කටයුතු පහසු කරවීම සඳහා වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් වැඩිදියුණු කරන ලද මාර්ගෝපදේශ සපයා ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ,

- 0 අනුමත කරන ලද අවසරපත්‍ර වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ දක්වා ඇති ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල දැයි තීරණය කිරීම.
- 0 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ අභිමතානුකූල සපුරා ගැනීම සඳහා වෙරළ කලාප කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ සහ ප්‍රමිතීන් ප්‍රමාණවත් දැයි තීරණය කිරීම.
- 0 අවසරපත්‍ර පිළිබඳ තීරණ සහ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙහි අභිමතානුකූල අතර ඇති විය හැකි හෝ පවත්නා නොගැලපීම් අනාවරණය කර ගැනීම.
- 0 වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් දෙන ලද පුහුණුවේ ප්‍රමාණවත්කමත් ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ වූ සම්පත්වල ප්‍රමාණවත්කමත් පදනම් කරගෙන විමර්ශන ගත කල අවසර පත්‍ර ක්‍රියාවලිය ඇගයීම.

අවසර පත්‍ර වල, කොන්දේසිවලට අනුකූලවීම සහතික කර ගැනීමට පහත දැක්වෙන සුපරීක්ෂණ මෙවලම් වලින් එකක් හෝ වැඩි ගණනක් හෝ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් යොදා ගත හැකිය.

- 0 සම්මත පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් නාමාවලියක් භාවිතා කරමින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රධාන අවස්ථාවලදී එහි නිලධාරීන් විසින් වාර්තා පරීක්ෂණ කෙරෙනු ඇත.
- 0 කොන්දේසි කඩකරන්නන්ට විරුද්ධව බලාත්මක පියවර ගැනීමට මූලපුරන පරිදි විධිමත් සහ අධිකාරී ලෙස පැමිණිලි එකරැස් කිරීමෙන් උල්ලංඝනයන් අනාවරණය කර ගැනීම සඳහා තොරතුරු ජාලයක් පිහිටුවීම.
- 0 වාර්ෂිකව අවසර පත්‍ර සුපරීක්ෂණ අනුකූලතා සම්පරීක්ෂණයන් පැවැත්වීම.
- 0 එක් එක් වෙරළ කාණ්ඩ තුළ විවිධ කාලවලට අයත් බලපෑම් ඉස්මතුකර දක්වන සමූහික පරීක්ෂණ බලපෑම් තක්සේරු සුපරීක්ෂණයක් කිරීම.
- 0 සංවර්ධන කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් සංවර්ධකයින්ගේ වාර්තා, සම්පෂණ, මධ්‍යම පරීක්ෂණ අධිකාරීන් විසින් හෝ වෙනත් නියෝජිත ආයතන විසින් හෝ නියම කරනු ලැබ ඇති පරීක්ෂණ අවශ්‍යතා ගැන සැලකිලිමත්වීම හා
- 0 බලපත්‍රයේ සඳහන් කොන්දේසි සපුරාලීම සනාථ කරමින් පළාත් පාලන ආයතනයන් හෝ වෙනත් නීතික ආයතනයකින් අනුකූලතා සහතික පත්‍ර ලබා ගැනීම.

8.11 පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව සහ මූලික පාරිසරික අධ්‍යයනය

වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කාර්යයක නියැලීම සඳහා අවසර පත්‍රයක් ලබාගැනීම පිණිස අයදුම් පතක් ලැබුණු විට, වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 16.1 වගන්තියට අනුකූලව ඒ කාර්යය සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවක් (පා.බ.ත) අවශ්‍ය වන්නේ දැයි අධ්‍යයන විසින් තීරණය කරනු ඇත. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවක් හෝ මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ අවශ්‍යතා නිශ්චය කිරීමේදී මධ්‍යම පරීක්ෂණ අධිකාරියේ උපදෙස් ලබා ගන්නා අතර ජාතික පරීක්ෂණ පනත යටතේ වූ නියමිත ව්‍යාපෘති නාමාවලිය කෙරෙහි ද වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සැලකිලිමත් වනු ඇත. පා.බ.ත. පටිපාටියට අදාළ අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූල වීම සංවර්ධන අවසර පත් අයදුම් කරන්නන්ගෙන් යුතුකම වේ.

8.11.1 මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණය (ම.ප.ප)

අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමේදී, ඒ නිසා වෙරළ කලාපයේ පාරිසරික හානිය කෙරෙහි අතිහකර බලපෑමක් ඇති නොකරන බව සහතික කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යයන වර්ගය බැඳී සිටී. එලෙස සහතික වීම සඳහා, සංවර්ධකයාගෙන් මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් අධ්‍යයන වර්ගයට ඉල්ලා සිටිය හැකිය.

ජාතික පාරිසරික පනතේ අර්ථ දක්වා ඇති පරිදි මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් යනු,

"යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය නිසා හටගත හැකි බලපෑම් වැදගත් වන්නේද යන්න සලකා බැලීම පිණිස එකී බලපෑම් ඇගයෙන ලිඛිත වාර්තාවක් වේ. ඒ වාර්තාව අනුව පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය. නියම කරනු ලබන වැඩිදුර තොරතුරු, විස්තර, දත්ත, සිතියම් සහ සැලසුම් ද වෙනත් තොරතුරු සහ විස්තරද ඒ වාර්තාවට ඇතුළත් විය යුතුය."

වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑම් හටගන්නේ යැයි සැලකෙනවාට වැඩි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ යන කෘතියෙන් විස්තර කරන්නාවූ "නියමිත ව්‍යාපෘති" සඳහා මූලික පාරිසරික වාර්තාවක් අවශ්‍ය වේ. එය පිළියෙල කිරීම අයදුම්කරුගේ වගකීමකි. මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාව පිළියෙල කිරීම සඳහා වන සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ පනතින් දක්වා ඇත. අදාළ නියෝජිතායතන වලින් ප්‍රදේශ පිලබාගැනීමෙන් පසු මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණයක් පිළිබඳ පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් සහ යොමු කිරීමේ (TOR) වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පිළියෙල කරන අතර ඒවා ඉල්ලීම්කරු වෙත ඉදිරිපත් කරනු ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙත මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කෙරුණු විට, එය විමර්ශනයට ලක්කෙරෙන අතර, අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කල/ නොකල හැකි බව සහ ඊට අදාළ කොන්දේසි සම්බන්ධයෙන් තීරණයකට එළඹෙනු ලබන්නේය. පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍ය නොවන අයදුම්පත් පිළිබඳ තීරණය, සාමාන්‍යයෙන් සියලු තොරතුරු ලැබීමෙන් පසු සති තුනක් ඇතුළත් වනු ඇත.

මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණය (ම.ප.ප.) සහ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම (ප.බ.ත) පිළියෙල කිරීම සඳහා වන සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ

- e) යෝජිත කාර්යයේ විස්තරය
 - i. යෝජිත කාර්යයේ ස්වභාවය අරමුණු සහ විෂය පථය පිළිබඳ විස්තර
 - ii. ඉදිකිරීමේදී, මෙහෙයවීමේදී සහ නඩත්තුවේදී උපයෝගී කරගන්නා ක්‍රමවේද පිළිබඳ විස්තර
 - iii. යෝජිත ව්‍යාපෘතියේ සමාජීය, ආර්ථික සහ පාරිසරික ප්‍රතිලාභ ද පිරිවැයද, විස්තර සහ
 - iv. යෝජිත කාර්යයේ දිගු කාලීන සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහන පිළිබඳ විස්තර

ආ) වැඩබිම් පිළිබඳ විස්තර

යෝජිත කාර්යය, සංවර්ධනය හෝ පිහිටුවීමට හෝ පිහිටුවීමට අදහස් කරන ස්ථානය පිළිබඳ සහ අවට පරිසරය

- i. පිළිබඳ විස්තර ඊට ඇතුළත් විය යුතුය. එනම්
 - 0 සැතපුමට අතර (1:50,000) පරමාණය මෙට්‍රික් සිතියමක සලකුණු කරන ලද යෝජිත කාර්යයේ පිහිටීම පිළිබඳ විස්තරය
 - 0 යෝජිත කාර්යයේ දැක්වීම සඳහා සුදුසු පරමාණයකින් අදින ලද වැඩබිම් සිතියම
 - 0 තුන්වන පරිච්ඡේදයේ අර්ථ දක්වා ඇති පරිදි වෙරළ බඩ පරිසර පද්ධති පිළිබඳ සහ ඒවායේ පරිසර විද්‍යාත්මක තත්ත්වය පිළිබඳ විස්තර
 - 0 ජලාශයන් හා වැඩබිම් අතර ඇති දුර ප්‍රමාණය
 - 0 පවත්නා ඉඩම් පරිහරණය සහ වෙනත් මානව ක්‍රියාකාරකම්
 - 0 වග අංක 7.1හි දක්වා ඇති වෙරළ කලාපයේ පිහිටි අධිප්‍රමුඛතා පුරාවිද්‍යාත්මක ඓතිහාසික, සංස්කෘතික, ස්ථාන සහ වග අංක 2හි දක්වා ඇති අනෙකුත් අධි ප්‍රමුඛතා විනෝදාත්මක, දර්ශනීය සහ ආරක්‍ෂිත ස්ථානයන්, සමඟ සම්බන්ධ කමක් ඇතොත් අදාළ විස්තර
 - 0 වෙනත් අදාළ තොරතුරු

උ) අදාලතාවය හැකි බලපෑම් පිළිබඳ විස්තර

ii. යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය නිසා වෙරළ කලාපය කෙරෙහි සෘජු සහ වක්‍ර අයුරින්, දිගු සහ කෙටි කාලීන වගයෙනුත් උද්ගතවීය හැකි බලපෑම් ඇතුළත් විය යුතුය. මේ අනුව, කෙටිකාලීන සහ දිගු කාලීන යන නොවන කිසිදු නිශ්චිත කාල පරිච්ඡේදයක් නොකියවෙන නමුත්, අවධානය යොමු කල යුත්තේ යෝජිත කාර්යය නිසා පාරිසරිකව සිදුවන වැදගත් ප්‍රතිඵල කෙරෙහිය. සම්පත් අපහේ යැවෙන හෝ පසුව වෙනස් කල නොහැකි සේ සම්පත් යොදවන අවස්ථා ගලනා ගත යුතු අතර යටෝක්ත විස්තරයට පහත සඳහන් දෑ කෙරෙහි විය හැකි බලපෑම් අඩංගු විය යුතු වෙයි.

- 0 පරිච්ඡේද 3 හි විස්තර කොට ඇති වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්,
- 0 වෙරළබඩ ජලයේ ගුණය සහ ප්‍රමාණය,
- 0 වර්තමාන සහ අනිකු ඉඩම් පරිහරණ රටාවන්,
- 0 ගාබ සහ සත්වයන්ගේ විවිධත්වය/ බහුලත්වය,
- 0 වෙරළ බාදනය වීමේ සහ වැලි තැන්පත්වීමේ ක්‍රියාවලිය,
- 0 ජල සංරක්ෂණය, ජලය දෝරනය, වලංගාව සහ අවසානය,
- 0 මිරිදිය ගලායාමේ රටාව සහ/ හෝ කාර්ය ගොඩගැනීම,
- 0 පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික, ආගමික, දර්ශනීය, විනෝදාත්මක සහ ආරක්‍ෂිත ප්‍රදේශ
- 0 වෙරළ වෙත, වෙරළ ඔස්සේ සහ වෙරළබඩ ජලය වෙතට මහජන පොදු පිවිසුම

ඇ) බලපෑම් අවම කිරීමේ යෝජිත ක්‍රියාමාර්ග

i. බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා යෝජිත ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ ප්‍රකාශයක් සහ ඒ ක්‍රියා මාර්ගයන්ගේ පිලිබඳව පිළිබඳව ප්‍රකාශයක් ඉදිරිපත් කල යුතුය. විකල්ප ක්‍රියාමාර්ග සලකා බලන හොත් ඒ ගැනද සඳහන් කල යුතු අතර, බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා යෝජිත කරන ක්‍රියාමාර්ගය තෝරා ගැනීම පිළිබඳව ද හේතු දැක්විය යුතුය.

ඉ) අතිරේක අවශ්‍යතා

i. එක් එක් යෝජිත කාර්යයක් අධ්‍යයනය කිරීමේදී පරිසර බලපෑම් තක්සේරුවට හෝ මූලික පරිසර අධ්‍යයනයකට අදාළ වෙනත් විස්තර ඉල්ලා සිටීමට අධ්‍යයන වර්ගයට හැකිය.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසර පත්‍රයක් ලබාගැනීමේ ක්‍රියාවලියට පියවර 8.2 හි සාරාංශ ගතකොට ඇත. පාරිසරික ඇගයීම් තක්සේරුවක් අවශ්‍ය නොවන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා සියලු තොරතුරු ලැබීමෙන් පසු සාමාන්‍ය සහ තුනක් ඇතුළත එම අයදුම්පත් පිළිබඳව තීරණයක් ගනු ඇත. ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේ මූලික අදියරේදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සාකච්ඡාකිරීම, මෙම සැලැස්ම පරිහරණය කිරීම සහ ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීම ප්‍රයෝජනවත් වන අතර එමගින් අවසර පත්‍ර ලබා ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය ද පහසු කෙරෙනු ඇත.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව (ප.බ.ත)

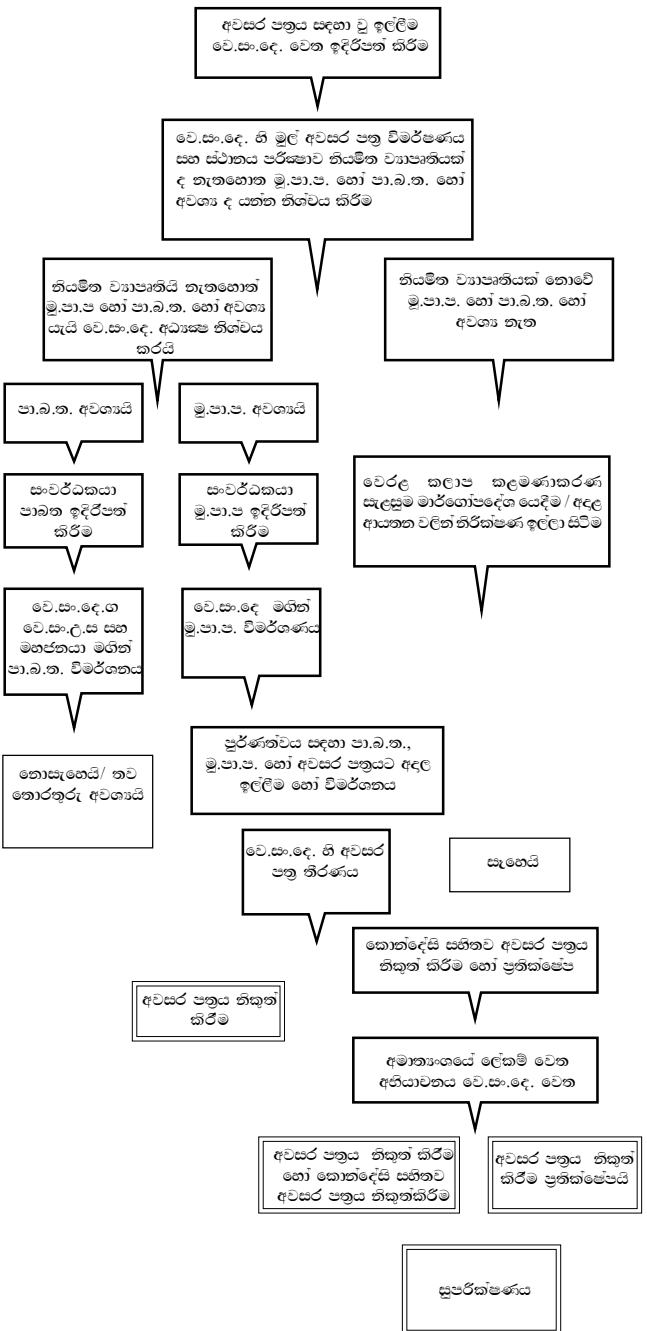
1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ පහත දැක්වෙන පරිදි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව අර්ථ නිරූපනය කොට ඇත.

"යෝජිත සංවර්ධන කාර්යයකින් ඇතිවිය හැකි පරිසරය හා සම්බන්ධ ප්‍රතිඵල පිළිබඳ ලිඛිත විශ්ලේශණයක් වන අතර යෝජිත කාර්යය පිළිබඳ විස්තරයක්ද යෝජිත කාර්යයක් පරිසර විෂයෙහි හටගන්නා වැලැක්විය හැකි සහ ඇතිවිය නොහැකි අනිෂ්ඨ ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විස්තරයක් වෙරළ කලාපයේ පරිසරයට අඩුවෙන් හානිකර ඒවා කාර්යයට ඇති විකල්ප පිළිබඳ විස්තරයක් සමඟ ඒ විකල්ප ප්‍රතික්ෂේප කිරීමට හේතු ද සහ යෝජිත සහ යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය සඳහා අවශ්‍ය වෙනස් කල නොහැකි හෝ අපසු ලබා ගත නොහැකි සම්පත් හා විනය පිළිබඳ විස්තරයක්ද ඇතුළත් වේ."

වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑම් හටගන්නේ යැයි වෙරළසංරක්ෂණ අධ්‍යයන වර්ගය විසින් තීරණය කෙරෙන ව්‍යාපෘති සඳහා පරිසර බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කිරීම අවශ්‍ය වෙයි. අදාළ ආයතන වෙතින් උපදෙස් ලබාගැනීමෙන් පසු පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශයන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පිළියෙල කරනු ලබන අතර එය ව්‍යාපෘති යෝජකයා වෙත නිකුත් කරනු ඇත. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු පිළියෙල කිරීම සඳහා ඉහත දක්වා ඇති සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ සහ දෙන ලද මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව පරිසර බලපෑම් තක්සේරුව පිළියෙල කිරීම අයදුම්කරුගේ වගකීමකි.

පරිසර බලපෑම් තක්සේරු සැලසුම් කිරීමේදී සහ පිළියෙල කිරීමේදී වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව වෙතින් උපදෙස් ලබාගන්නා ලෙස සංවර්ධකයන්ට උපදෙස් දෙනු ලැබේ. වඩාත්ම අදාළ වූ ගැටලු සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කිරීම සඳහා සංසිද්ධි පුවත්, පිරිවැය අනුව ප්ලාන්ට් පරිසර බලපෑම් තක්සේරුව පිළියෙල කිරීම උදෙසා සංවර්ධකයින් වෙත සහාය වීමට එමගින් වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුවට ඉඩ සැලසෙයි.

සංවර්ධකයාගෙන් වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව වෙත පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාව ලැබුන විට, වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව විසින් වෙරළ සාර්ථක උපදෙශය සහායවී අදහස් ලබාගැනීම සඳහා එම සහායට ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ. තවද අධ්‍යක්ෂ විසින් ගැසට් පත්‍රයේ ද සිංහල, දෙමළ හා ඉංග්‍රීසි පුවත් වලටද නිවේදනයක් පලකල යුතු අතර මහජනතාවට පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාව පරීක්ෂා කල හැකි ස්ථාන සහ කාල වේලාවන් දක්වා මහජනතාවට දින 30 ක් තුළ අදහස් දැක්වීමට ආරාධනයක්ද එමගින් කල යුතුය. වෙරළ සාර්ථක උපදෙශය සහායව තම අදහස් දින 60 ක් තුළ අධ්‍යක්ෂ වරයාට ඉදිරිපත්කරනු ලබයි. අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් ලැබුණ සියලු අදහස් සැලකිල්ලට ගතයුතු අතර අදහස් ලැබී දින 60 ක් තුළ අවසරපත්‍රයක් නිකුත් කලහැකිද යන්න පිළිබඳවත්, ඒ සඳහා වූ කොන්දේසි පිළිබඳවත් තීරණයක් ගනු ලැබේ. (රූපය 8.2)

9.0 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමෝපායක් සහ ක්‍රියාකාරකම් දියත් කිරීම.

ඉදිරි පස් වැරදි කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ සම්පත් හා පරිසරය කළමනාකරණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් මෙම සැලැස්මේ සඳහන් දිගු කාලීන ඉදිරි දැක්ම, අභිමතාර්ථ හා අරමුණු මුද්‍රණය කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රමෝපායන් ඉහත පරිදිදී මගින් විස්තර කෙරුණි. එම ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රමෝපායන් ක්‍රියාවට නැගීම සඳහා තර්කානුකූලව සකස් කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් සමුදායක් ඇතුළත් ක්‍රියාමාර්ග සැලැස්මක් අවශ්‍ය වේ. ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම ඉතා අභියෝගාත්මක කාර්යයක් වන අතර, ඒ සඳහා තවදුරටත් ක්‍රියාකාරකම් පටිපාටිනිදි සිටිම සමාජයෙන් සහ පාදකවරුන්ගෙන් ඉහල මට්ටමක සැලකිල්ලක් හා කැපවීමක් අවශ්‍ය වේ.

පළමුව, ස්වකීය නීතිමය විධිවිධාන යටතේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය හා අදාළ සමහර විෂය ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳව නීත්‍යානුකූල වගකීමක් දැරූ විවිධ නියෝජ්‍ය ආයතන සහ ආයතන රාජ්‍යයන් ඇත. වෙරළ කලාපය පිළිබඳව වඩාත් වගකීම් සහිත ප්‍රධාන ආයතනය වන වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් කල හැකි දැ සීමා සහිත වන අතර, එම දෙපාර්තමේන්තුවට වෙනත් ආයතනයන්ගේ ක්‍රියාකාරී සහයෝගය අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, අදාළ ආයතනයන් අතර වඩාත් වැදගත් සහ සහයෝගයක් අවශ්‍ය වන අතර එවැනි සහයෝගීතාවයක් සහ එකමුතුබවක් අත්කර ගැනීම සඳහා පවු සිඟා-සිඟා හෝ ආගමිකවිධි අවශ්‍යතාවන්ගෙන් ඔබ්බට ගොස් පුළුල් ජාතික අවශ්‍යතාවයන්ගෙන් කෙරෙහි යොමු වූ ප්ලාන් සම්බන්ධීකරණ යාන්ත්‍රණයක් හා ප්‍රවේශයක් අනුව ක්‍රියා කිරීම අවශ්‍ය වේ.

දෙවනුව, සැලැස්මේ අන්තර්ගත කොට ඇති එක් එක් විෂය ක්ෂේත්‍රයක් යටතේ විස්තර කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් සමුදායක් ක්‍රියාත්මක කිරීම වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ අපේක්ෂා කෙරේ. මේ සියලුම ක්‍රියාකාරකම් සම්පූර්ණයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම අභියෝගාත්මක වන නමුත්, අවශ්‍ය අරමුදල් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ධාරිතාවන් පිළිබඳ ඉමහත් බාධක ඇති වාතාවරණයක් යටතේ, ඒවා පුළුල්ව මත පෙළ ගැසීමට අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, පවත්නා අරමුදල් ප්‍රමාණය තුළ අවම වශයෙන් ඉතාම හදිසියෙන් ක්‍රියාත්මක කල යුතු කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකි වනු ඇත.

තෙවනුව, පුළුල් ක්‍රියාකාරකම් සහ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය සම්පත් අත්පත් කරගැනීම ඉමහත් අභියෝගයක් වනු ඇත. වෙරළ කලාපයේ පවත්නා සංකීර්ණ බව අනුව ගැටළුවෙන් ගැටළුවට විසඳුම් යෙදීමේ යොමුව වෙනුවට, දිගුකාලීන ප්‍රවේශයක් අනුමතය කිරීම අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, අවම වශයෙන් පුළුල් ක්‍රියාකාරකම්වල ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය සම්පත් වෙරළ සාර්ථක දෙපාර්තමේන්තුවට අයවැය ප්‍රතිපාදන මගින් ලබාදීම සඳහා ජාතික මට්ටමේ කැපවීමක් අවශ්‍ය වේ. මෙයට අමතරව, අදාළ අනෙකුත් ආයතනයන් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය හා බැඳුණු විවිධ ක්ෂේත්‍රයන්ගේ අනුබද්ධ ක්‍රියාකාරකම් මගින් වාර්ෂික වැඩ සටහන් වලට සහ අයවැය වලට අන්තර්ගත කිරීමෙන් වෙරළ කළමනාකරණය උදෙසා දායකත්වයක් ලබාදීම අවශ්‍ය වේ. වර්තමානයේදී වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා අරමුදල් ආයෝජනය කිරීමට මැලි වීම හෝ අපොහොසත් වීමේ ප්‍රවේශය වන්නේ අනාගතයේදී හානියක් වූවත්, වටිනාකම අඩුවූවත් වෙරළබඩ පරිසරයක් ඇති වීමයි. දැනටමත් පැති බවෙන් පෙළෙන්න වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ දරිද්‍රතාවය එමගින් තවදුරටත් එසේම පවතිනු ඇත. ඊට තුළ පොදු සමාජ හා ආර්ථික වර්ධනය සීමා කිරීමටද එය හේතු සාධක වනු ඇත.

මෙම පරිදිදීදී කොට ඇති ධාරිතාවය සැලැස්මේදී ඉහත දක්වන ලද ගැටළු කෙරෙහි අවධානය යොමු කොට සම්පාදනය කරන කරන ලද අතර මෙම කාර්යයේදී මීට පෙර වෙරළකලාප කළමනාකරණ සැලසුම් දෙකක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලද අත්දැකීම් පාදක කරගෙන ඇත. සිව්කාර්යය සැලැස්මේ මගින් විවිධ ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය වැඩි දියුණු කිරීම සහ ආගමික රාමුව ගනිමින් කිරීමට සහ දැඩි කිරීමට උත්සාහ කෙරේ. ඇතිවිය දුරට දැනට පවත්නා ආගමික රටාවන් මත ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම ගොඩනංවා ඇති අතර, ආගමික ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධීකරණය සහ සාමූහික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වූ හා ආගමික යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වාදීමේ අවශ්‍යතාවද එමගින් ඉස්මතු කරයි.

මෙම වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යටතේ අපේක්ෂිත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩ පිළිවෙල පිළිබඳ සඳහන් කළ යුතු වැදගත් කරුණක් වන්නේ ප්‍රාදේශීය සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල වැනි ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ ආයතන වෙත වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වැඩි වගකීමක් පවරා තිබීමයි. එසේම වෙරළබඩ හා ධීවර ප්‍රජාව සහ මාළු ගොඩබැංගීමේ ස්ථානවල පවත්නා කළමනාකරණ කමිටු හා කළමනාකරණ සම්බන්ධීකරණ කමිටු යනාදී සංවිධාන වෙතින් ඉහල මට්ටමේ ක්‍රියාකාරී සහභාගීත්වයක් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අපේක්ෂා කෙරේ. මේ අනුව අපේක්ෂිත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩපිළිවෙල වූ කලී, ප්‍රාදේශීය ආයතන සහ ප්‍රජා සංවිධානවල කැපවීම සහ සහයෝගය මත පදනම් වූවකි.

- මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ :
- ඉ ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ප්‍රතිපත්ති ද බලාපොරොත්තු වන නිමැවුම් ද හඳුනාගැනීම.
 - ඉ පුළුල්ව මට්ටම් ද නිමැවුම් සාධකය කර ගැනීමට බලාපොරොත්තු වන කාල පරාසයන් දැක්වීමට ද,
 - ඉ අදාළ ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සහ නිමැවුම් සාධකය කරන ප්‍රධාන ආයතනය හා ඒ සම්බන්ධයෙන් පහසුකාරක කාර්යයන්ගේ ඉටුකරන අනෙකුත් ආයතන යෝජනා කිරීමද සිදුවේ.

මෙම ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම අතරමග අතර එය නිරන්තරව සමාලෝචනයට භාජනය කල යුතු බව සඳහන් කල යුතුය. සැලැස්මේ දුර්වලතම් මෙන්ම ගනිමින් අංශ සහ සාර්ථක අභ්‍යන්තර හා වාසනද අරමුණුවලට සමගාමීව සුපරීක්ෂණයට සුදුසු ක්‍රමවේදයක් ගොඩ නගනු ලැබේ. අවස්ථානුකූලව/තත්ත්වනුකූලව ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සැලැස්ම සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය වන වෙනස්කම් කල යුතු බව නිර්දේශ කෙරේ.

1.5.1 ගොටසේ දක්වා ඇති ආකාරයට වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සංශෝධනය කිරීමේ ප්‍රාරම්භයක් ලෙස, පාර්ශව කරුවන්ගේ අවශ්‍යතාවන් නියෝජනය වන ලෙස ක්‍රියාකාරී කණ්ඩායම් ඉහක් ස්ථාන කරන ලද අතර, එක් එක් ගැටළුවට අදාළ පරිදිදී සකස් කිරීමේදී එම කණ්ඩායම්වල දායකත්වය උපයෝගීකර ගන්නා ලදී. මෙය ඉතා වැදගත් වැඩ පිළිවෙලක් වූ අතර, මෙම කණ්ඩායම් ක්‍රමය ආයතන ගත කල යුතු බවට නිර්දේශ කෙරෙන අතර එක් එක් පරිදිදීදීදී ඇතුළත් ක්‍රියාකාරකම් වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම හා මෙහෙයවීමේ වගකීම මෙම කණ්ඩායම්වලට පැවරිය යුතු බව නිර්දේශ කෙරේ.

කේතය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන	
1. වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය	<p>1.1 උග්‍ර වෙරළ බාදනයට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ඒවා අධ්‍යයනය කොට ඒ ප්‍රදේශ සඳහා සුදුසු ආරක්‍ෂක පිලියම් නිර්දේශ කරම.</p> <p>නිමැවුම්, 1. තනනට වාර්තාවක් පිලියෙල කොට කාලිතව යාවත්කාලීන කරම, 2. ආරක්‍ෂණය අවශ්‍ය ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ප්‍රමුඛතාව මත පෙල ගැසවීම, 3. වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට ස්ථානගත ප්‍රතිචාරයන් පිලියෙල කරම.</p> <p>1.2 සුපරිසරයක් සහ ඇගයීම් වැඩ සටහන් සහිතව, වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලැස්මක් සකස් කිරීම සහ නියාමක පදනම මත වෙරළ තීර කළමනාකරණය ආරම්භ කරම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළ තීර කළමනාකරණ සංකල්පයන් පිලිබදව එකඟතාවය ලබා ගැනීම. 2. වෙරළ තීර කළමනාකරණය සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ / ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. වෙරළබඩ සහ මුහුදු ව්‍යුහයන් ඉදිකිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 4. නියමු ව්‍යාපෘති දියත් කිරීම. 5. ක්‍රියාත්මක කිරීම සුපරිසරයක්.</p> <p>1.3 අවශ්‍යතා අනුව කර්මාන්ත හා නිවාස ප්‍රතිස්ථානගත කිරීමට සුදුසු ස්ථාන සඳහා ඉඩම් අත්පතකර ගැනීමේ වැඩ සටහනක් පිලියෙල කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. විකල්ප ඉඩම්/ස්ථාන හඳුනා ගැනීම. 2. ප්‍රතිස්ථානගත කළයුතු නිවාස සහ ආයතන හඳුනාගැනීම. 3. මූල්‍ය දිරිදීමනා සහ ක්‍රමෝපායන් ස්ථාපිත කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.4 වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය පිලිබද සුපරිසරය වැඩසටහනක් මඟින් මධ්‍යම දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අදාළ පාරාමිතින් සම්බන්ධව දත්ත එකරැස් කිරීම 2. දත්ත හුවමාරු/ පිවිසුම් යාන්ත්‍රණ සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.5 පෞද්ගලික සංවර්ධකයින් සහ රාජ්‍ය ආයතන මඟින් වෙරළ තීරයන් ඉදිරිපස ගොඩ කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. මාර්ගෝපදේශ පිලියෙල කොට බෙදා හැරීම. 2. අනුමත කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම. 3. අනුකූලතා සුපරිසරයක් ක්‍රමයක් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.6 වෙරළාරක්‍ෂිතයන් පසසිටු පිලිබද අනුකූලතා සුපරිසරය සැලැස්මක් පිලියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළාරක්‍ෂිත ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම. 2. වෙරළ බාණ්ඩයන් සහ සීමාවන් සලකුණු කිරීම/ දැනවීම් පුවරු ප්‍රදර්ශනය. 3. අවසරපත්‍ර පටිපාටි ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ අනුකූලතාව සහතික කිරීම. 4. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් යුත් සුපරිසරයක් / සෝදිස් මෙහෙයුම් ක්‍රමෝපායන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.7 වෙරළ කලාපයට බලපෑමක් ඇති කරනු ලබන වෙරළ කලාපයෙන් පිටත සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගැනීම සහ අදාළ බලධාරීන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා සුදුසු මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.</p>	ඉ දී	වෙ: සා: දෙ: ඩ: වෙ: ප්‍ර:	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ: විශ්ව විදුල ම.ප.අ.
		ඉ මැ	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ: විශ්ව විදුල ම.ප.අ.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.
		ඉ දී	වෙ: සා: දෙ: විශ්ව විදුල නාරා ල: සා: ම: ඩ: ජ.ස.දෙ. ම.ප.අ. ල:ඩ:ව:නි:සා:	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම.
		ඉ මැ	වෙ: සා: දෙ. ඉ.ගො.සා.ම. ආ:සා:ම හා ල:සා:ම. නා:සා:අ. ප:ප:ආ:	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම.
		ඉ දී	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප්‍රා: ලේ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ: නා: සා: අ: ප: පා: ආ:	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම.
		ඉ මැ	වෙ: සා: දෙ. ම.ප.අ. ප.පා.ආ.	වෙ: සා: දෙ. ම.ප.අ. ප.පා.ආ.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම.

කේතය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන	
	<p>නිමැවුම් - 1. ක්‍රියාකාරකම් ලැයිස්තුවක් පිලියෙල කිරීම. 2. අභ්‍යන්තර ප්‍රතිඵල අවම කිරීමට මාර්ගෝපදේශ පිලියෙල කිරීම. 3. පාර්ශව කරුවන් සංවේදී කිරීම.</p> <p>1.8 වෙරළ කලාපයේ සහ ඉන් පිටත වැලි ඉවත් කිරීම හා අදාළ සියලු විෂයය සෛත්‍ර පිලිබද සම්පූර්ණ කිරීම සහ ගංගා මහින්/ මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම වැලැක්වීමට/අවම කිරීමට පිලියෙල ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. බලපෑම්, නිවුනාව සහ ආදිනව හඳුනාගැනීම. 2. තිරසාර සීමාවන් සහ ස්ථාන සඳහා විශේෂිත ස්ථාන සම්බන්ධයෙන් වැලි ලැබෙන ප්‍රමාණයන් සහ ඉවත් වෙන ප්‍රමාණයන් (අයවැය) තීරණය කිරීම. 3. සුපරිසරයක් සහ නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රමෝපායන්ට එකඟතාවය ලබා ගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.9 ඉදිකිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගංගා වැලි වෙනුවට විකල්පයන් විශේෂයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ගැඹුරු මුහුදින් වැලි කැනීම සහ විකිණීම සඳහා නියමු ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම. 2. නොකඩවා කෙරෙන සුපරිසරයක් මඟින් තාක්ෂණික වශයෙන් එම වැලි, ඉදි කිරීම් කටයුතු සඳහා පිලියැනීම සහතික කිරීම. 3. ගොඩනැගිලි කර්මාන්තයේ නියැලුන අය සහ භාවිතා කරුවන් දැනුවත් කිරීම.</p> <p>1.10 හිරිගල් කැනීමේ තහනම පලදෙයි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සැලැස්මක් පිලියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ හිරිගල් පර පදනම් වූ හුණු වෙනුවට විකල්පයන් භාවිතා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. හුණු සඳහා විකල්පයන් භාවිතය ප්‍රවර්ධනය. 2. හුණුගල් කඩනනන් සඳහා විකල්ප ජීවනෝපායන් ප්‍රවර්ධනය 3. නිති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය ගනිතිමත් කිරීම. 4. රජයේ ගොඩනැගිලි සඳහා කොරල් පර පදනම් වූ හුණු භාවිතා කිරීමේ තහනම ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>1.11 වෙරළ කලාපය තුළ මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යෑමට අදාළ පුරෝකථනය සඳහා දේශගුණික වෙනස්වීම් පිලිබද දත්ත රැස්කිරීම සහ විශ්ලේෂණය කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළ කලාප කළමනාකරණයට අදාළ දේශගුණික වෙනස්වීම් පිලිබද දත්ත සමුදායක් හා සුපරිසරයක් ක්‍රමයක් සකස්කිරීම. 2. ඇති වියහැකි ආපදාවන් පිලිබද පූර්ව අනතුරු ඇගයීම් පද්ධතියක් ගොඩනැගීම සහ අවම කිරීමේ කාර්යයන් දියත් කිරීම.</p>	ඉ මැ	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.
2. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති	<p>2.1 කොරල් පර වලට සිදුවන හානි පරිහරණ හා විමර්ශන ඉලිත් හඳුනාගැනීම සහ අන්තර් ආයතනික සබඳතා ඉලිත් හානි අවම කිරීම පිලියෙල ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. තොරතුරු එකරැස් කිරීම, විශ්ලේෂණය කිරීම සහ බෙදා හැරීම.</p>	ඉ කෙ	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.	වෙ: සා: දෙ. භ.ස.ම. විශ්ව විදුල ම.ප.අ.

සේනාංගය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>2. තොරතුරු පද්ධති පුනරුත්ථාපනය සඳහා වූ ස්ථාන සහ පිළිවෙත් හඳුනාගැනීම.</p> <p>3. පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය තුළින් නීති සම්පූර්ණ කිරීම සඳහා අදාළ පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>			
	<p>2.2 වාර්ෂික/වර්ෂාදායක ගැටළු මගින් මෙහි හා කලපු වෙත කෙරෙන බලපෑම් අධ්‍යයනය කිරීම සහ ජල පොහොසත් ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සහ මෝසම් කළමනාකරණය ඒකාබද්ධ කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. කලපුවලට වන අහිතකර බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම හා අවම කිරීමේ පිළිවෙත් හඳුනාගැනීම.</p> <p>2. සම්බන්ධීකරණ ක්‍රමෝපායක් ආරම්භ කිරීම.</p>	ම	දි	වෙ.සා.දේ. වා.මා.දේ.
	<p>2.3 ගංගා මෝසම් සහ කලපු සීමාවන් මැන සලකුණු කිරීම සහ රක්ෂිතයක් ස්ථාපිත කොට, ගොඩ කිරීම සහ අනවසර අත්පත් කර ගැනීම් වැළැක්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සීමාවන් පෙන්වන ලබන පිඹුරුපත් වල සලකුණු යොදා සීමාවන් ස්ථාපිත කිරීම. 2. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ඉ	කෙ	වෙ.සා.දේ. මී.දේ. ප්‍රා.ලේ. ප.පා.ආ. ඩී.වෙ.ප්‍රජා.
	<p>2.4 සංවේදී කඩොලාන ප්‍රදේශ, ලැවණු වගුරු, මුහුදු තෘණ බිම් සංරක්ෂණය සහ පුනරුත්ථාපනය සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන්, යෝග්‍ය කළමනාකරණ පිළිවෙත් සකසා, ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සංවේදී කඩොලාන ප්‍රදේශ සීමාසහිත කිරීම. 2. කළමනාකරණය අවම කිරීම සඳහා පිළියම් හඳුනාගැනීම. 3. පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් පිළියම් ක්‍රියාත්මක කිරීම. 4. අන්තර් ආයතන සහයෝගිතාව ස්ථාපිත කිරීම. 5. සුපරිසරයේ ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ඉ	දි	වෙ.සා.දේ. ව.සා.දේ. ප්‍රා.ලේ. වෙ.සා.ස ඩී.වෙ.ප්‍රජා.
	<p>2.5 වැදගත් වැලි වැටි ප්‍රදේශ සඳහා 2004 වසරේ වෙරළරක්ෂිත (පසසිටු) ප්‍රමිතිය යොදාගනිමින් සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් විධිමත් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. හිමි අධ්‍යයනයන් සිදු කිරීම. 2. වැදගත් ප්‍රදේශවල වැලි වැටි ආරක්ෂණ රේඛාව ස්ථාපිත කිරීම. 3. ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීම. 4. අන්තර් ආයතන සහයෝගිතාව මගින් නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ඉ	මැ	වෙ.සා.දේ. නා.සා.ආ. ප.පා.ආ. ප්‍රා.ලේ. ඩී.වෙ.ප්‍ර.
	<p>2.6 බාධක වෙරළ, වැලි පර, වැලි වැටි වලින් බේරුම් වැලි සහ බේරුම් ඉවත් කිරීම කළමනාකරණය/ නිසැරණය විධිමත් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. නීති හා මාර්ගෝපදේශ සකස්කොට ප්‍රදේශව සංවර්ධනය කිරීම දැනුවත් කිරීම. 2. නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ඉ	දි	වෙ.සා.දේ. ප්‍රා.ලේ. භ.ස.ම.
	<p>2.7 වැලිවැටි, වෙරළ, වැලි තුඩු ප්‍රදේශ, ආශ්‍රිතව කළමනාකරණ කණ්ඩායම්/ ආරක්ෂණ සංවිධාන ගොඩනැගීම සහ එම සම්පත් දුර්වලයෙන් වැළකවී ගැනීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ආරක්ෂණය සඳහා ප්‍රදේශය කණ්ඩායම් සංවිධානය කිරීම. 2. දුර්වලය වැළකවීම සහ ගාස සම්පත් විනාශ කිරීම/හානි ඇතිවීම වැළැක්වීම පිළිබඳ දැනුවත් භාවය වැඩිකිරීම. 3. ආවේණික ගාස සිටුවීම. 4. දැනටම ප්‍රදර්ශනය කිරීම. 5. නීති බලාත්මක කිරීම.</p>	ම	මැ	වෙ.සා.දේ. ප්‍රා.ලේ. ප.පා.ආ. ඩී.වෙ.ප්‍රජාව

සේනාංගය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>2.8 මුහුදු කැස්බෑවුන් බිඳ දමන වැදගත් ස්ථාන සංරක්ෂණය සඳහා අදාළ ආයතන සහ ප්‍රජාව සමඟ සහයෝගයෙන් ක්‍රියාකාරකම් ඇරඹීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අධ්‍යයනයන් පවත්වා ඇත. 2. සංරක්ෂණ සැලසුම් පිළියෙල කර ඇත. 3. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කර ඇත.</p>	ම	මැ	වෙ.සා.දේ. ව.ස.දේ. ලෝ.සා.සා. නාරා
	<p>2.9 වෙරළාසන්න පරිසරය කේන්ද්‍ර කොට ගත් සියළුම පාර්ශව කණ්ඩායම් ඉලක්ක කොට දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. දැනුවත් කිරීමේදී හානිකාරක මූලාශ්‍ර ද්‍රව්‍ය සකස් කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම. 2. වැඩමුළු සහ රැස්වීම් පැවැත්වීම. 3. දැනටම ප්‍රවරු හානිය.</p>	ඉ	කෙ	වෙ.සා.දේ. නාරා ලෝ.සා.ස. අධ්‍යා.දේ. රා.නො.ස. ප්‍ර.මු.ස.
3. වෙරළබඩ දූෂණය	<p>3.1 වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරිසරය මගින් උග්‍ර ජල දූෂිත ස්ථාන සොයා ගැනීම සඳහා, වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බවට අදාළ දත්ත සමූදායක් ස්ථාපිත කෙරේ.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සම්පූර්ණ පැවැත්වීම. 2. දත්ත සමූදාය ස්ථාපිත කොට යාවත්කාලීන කිරීම. 3. දූෂණයට බලපාන ක්‍රියාකාරකම් හේතු මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීම. 4. අවම කිරීමේ ක්‍රියාකාරකම් යෝජනා කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ම	මැ	වෙ.සා.දේ. ම.ප.ආ. සා.දු.වැ.ආ. නාරා විග්ව විදුල
	<p>3.2 අපසන්දන බැහැර කිරීමේ ප්‍රමිතිය සම්පාදනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ සංවර්ධනයන් එම ප්‍රමිතියට අනුකූලව කටයුතු කිරීම සනාථ කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ප්‍රමිතිය සම්පාදනය කිරීම සහ දැනුවත් කිරීම. 2. ප්‍රමිතිය බලාත්මක කිරීම /අනුකූලතාව සුපරිසරය.</p>	ම	මැ	වෙ.සා.දේ. ම.ප.ආ. නාරා විග්ව විදුල
	<p>3.3 දූෂණයන් ඇති කරනු ලබන කර්මාන්ත වෙත ස්ථානයන්හි පිහිටුවීම සඳහා සැලැස්මක් සකස් කිරීම, දූෂණයන් අවම කිරීම, පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් හඳුන්වාදීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ප්‍රතිස්ථානගත කළයුතු කර්මාන්ත සහ විකල්ප ස්ථානයන් හඳුනාගැනීම. 2. මූල්‍ය සහ අනෙකුත් දිරිදීමී යෝජනා ක්‍රම, යෝජනා කිරීම. 3. දූෂණයන් අවම කිරීම/පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් පිළිබඳ තොරතුරු බෙදාහැරීම. 4. සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම/නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>	ම	දි	වෙ.සා.දේ. ම.ප.ආ. නා.සා.ආ. ප.පා.ආ. ප්‍රා.ලේ.
	<p>3.4 ජලයේ සාදක ගුණාත්මක බව මත නව සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් අනුමත කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. විශේෂිත ස්ථානයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම. 2. ආයතන සහයෝගිතාව මත කලාපකරණ සැලැස්ම පිළියෙල කිරීම. 3. අනුකූලතාව සුපරිසරය.</p>	ම	මැ	වෙ.සා.දේ. ම.ප.ආ. නාරා විග්ව විදුල
	<p>3.5 ජීව වාසු දැනුවත්කරණය, නොමිනිසුන් නිපදවීම වැනි පාරිසරික වගකීම් හිතකර ආර්ථික වගකීම් ප්‍රදේශීය ක්‍රම දිරිගන්වමින් සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැරවීම විධිමත් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සහ අප ද්‍රව්‍ය ගැටළුව පවත්වා ස්ථාන හඳුනාගැනීම සහ පාරිසරික හානිය සුපරිසරය. 2. සහ අප ද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ විකල්ප ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. අවම අත්පත් කරගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.</p>	ඉ	කෙ	වෙ.සා.දේ. ප.පා.ආ. ම.ප.ආ. ප.සවසා.ආ.

කොටස	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>3.6 අදාළ ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් භූගත ජලය උපයෝගී වීම අවම කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. භූගත ජලයේ ගුණාත්මක බව තීරණය කිරීම සහ උපකරණ මූලධර්ම/ හේතු හඳුනාගැනීම. 2. සහයෝගීතා පදනම මත අවම කිරීමේ පිළිවෙත් යෙදීම.</p> <p>3.7 උපයෝගී පිළිබඳවත් අවශ්‍ය අවම කිරීමේ පිළිවෙත් පිළිබඳවත් දැනුවත් බව ඉහල නැංවීම සඳහා අධ්‍යාපනික, තොරතුරු සහ සන්නිවේදන වැඩ සටහන් පැවැත්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ඉලක්ක කණ්ඩායම් ද සුවිශේෂ ගැටළු සහ දැනුවත් කිරීමේ ක්‍රමවේදයන් ද හඳුනාගැනීම. 2. තොරතුරු උපයෝගී පිළියෙල කොට ප්‍රචාරණය. 3. පුහුණුවීමේ/දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.</p>	ඉ	මැ	වෛ.සා.දේ. ජ.ස.ම. ජා.ජ.ස.ජ.ම
4. පුරා විද්‍යාත්මක සහ දර්ශනීය ස්ථාන	<p>4.1 පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් ඇගයීම් වලට අදාළ නීති හා මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව උපදෙස් විමසීම් සහිතව (මුහුදු බත් වූ නැව් ඇතුළුව) වෙරළ තීරයේ පුරාවිද්‍යාත්මක/ ඓතිහාසික/ ආගමික සංස්කෘතික වැදගත් තැන් ස්ථාන සංරක්ෂණයට සහ සංවර්ධනයට අදාළ වැඩසටහනක් සකසා ක්‍රියාත්මක කෙරේ.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අන්තර් ආයතන කමිටුවක් පත් කිරීම. 2. පොදුවේ සහ ස්ථානීය සුවිශේෂ වූ මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 3. ස්ථාන සඳහා සුවිශේෂ සැලසුම් පිළියෙල කර නැවත සමාලෝචනය. 4. පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු වාර්තා ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම. 6. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය.</p> <p>4.2 පුරාවිද්‍යාත්මක හා ඓතිහාසික සංස්කෘතික සහ ආගමික වටිනාකමකින් යුතු ප්‍රමුඛ ස්ථාන පිළිබඳව අධ්‍යාපන සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් පිළියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ වෙරළබඩ ප්‍රජාව සහ අනෙකුත් පාර්ශවකරුවන් අතර තොරතුරු ප්‍රචාරණය.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ඉලක්ක කණ්ඩායම් හඳුනාගැනීම. 2. අධ්‍යාපන හා දැනුවත් කිරීමේ මූලාශ්‍ර උපයෝගී කිරීම. 3. වැඩමුළු/ රැස්වීම් පැවැත්වීම.</p> <p>4.3 හඳුනා ගන්නා ලද වෙරළබඩ විනෝදාස්වාදී ස්ථාන සහ දර්ශනීය ස්ථාන සඳහා සංවර්ධන සහ පුනර්වන සැලසුම් පාර්ශවකරුවන්ගේ/ ආයතන උපදේශක විමසීම් ද පාර්ශ්වක බලපෑම් ඇගයීම සහ මූලික පාර්ශ්වක පරීක්ෂණ වාර්තා පදනම් කොට පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සම්බන්ධකරණ ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීම. 2. සැලසුම්/ මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කිරීම, විමර්ශනය සහ ප්‍රචාරණය. 3. සංවර්ධන අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම. 4. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය. 5. ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට ප්‍රතිලාභ සහතික කිරීම.</p> <p>4.4 හඳුනා ගන්නා ලද පවු වෙරළබඩ බිම් තීරු, දර්ශන මංපෙත් හා විවෘත ප්‍රදේශ සඳහා සහභාගිත්ව කලමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළබඩ පවු ඉඩම් තීරයන්, දර්ශන මංපෙත් සහ විවෘත ප්‍රදේශ පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම.</p>	ම	මැ	පු.වි. ස.ක.දේ. නා.සා.ආ. ම.ප.අ. ප.පා.අ
		ම	මැ	පු.වි.දේ. සා.ක.දේ. වෛ.සා.දේ.
		ම	මැ	ලං.ස.ම. වෛ.සා.දේ. ප.පා.ආ. ඩී.වෛ.පු. වි.පු.සැ.ක. නා.සා.ම
		ඉ	කෙ	ප්‍රා.ලේ. වෛ.සා.දේ. ප.පා.ආ. නා.ස.අ. ඩී.වෛ.පු.ඡා.

කොටස	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>2. ප්‍රමුඛ ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. වැදගත් ස්ථාන සඳහා සැලසුම් සහ සංවර්ධන මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 4. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. මාර්ගෝපදේශ සමඟ වූ අනුකූලතාවයන් සුපරීක්ෂණය.</p> <p>4.5 වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග කඩත්තු කිරීම/වැඩිදියුණු කිරීමේ වැඩසටහනක් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වැදගත් වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග හඳුනාගැනීම. 2. ප්‍රජාව සහ ප්‍රදේශයේ ආයතන සමඟ පිටිසුම් බාධක ඉවත් කිරීම. 3. ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම/අවසර පත්‍ර/ඉඩම් පරිහරණය සඳහා විධි විධාන ක්‍රියාත්මක කිරීම. 4. වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග සඳහා සංඥා ප්‍රදර්ශනය කිරීම. 5. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය.</p>	ඉ	කෙ	ප්‍රා.ලේ. ප.පා.ආ. නා.සා.ආ. වෛ.සා.දේ. ඩී.වෛ.පු.ඡා. වි.පු.සැ.ක.
5. වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු සහ ජල ජීවි වගාව	<p>5.1 ජෛව විවිධත්වය, පාරිසරික පද්ධතිය සහ පරිසරයට වන හානි ද සම්පත් උපයෝගීතා ගැටළු අවම කිරීමටද ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අභිනවකර ධීවර කටයුතු හඳුනාගැනීම සඳහා අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම. 2. පවත්නා නිවර්තන සහ රෙගුලාසි සමාලෝචනය සහ නව නීති හඳුනවාදීම. 3. කලමනාකරණ පිළිවෙත් සැකසීම. 4. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>5.2 කලමනාකරණ පිළිවෙත් හේතු කොට බලපාන ලද ප්‍රජාවන් සඳහා ආදායම් වැඩි දියුණු කිරීමේ විකල්ප ජීවනෝපායන් ලබාදීමේ වැඩසටහන් හඳුනවා දෙනු ඇත.</p> <p>නිමැවුම් - 1. විකල්ප ජීවනෝපායන් හඳුනාගැනීම. 2. හඳුනා ගන්නා ලද විකල්ප ජීවනෝපායන් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වැඩසටහන්.</p> <p>5.3 මාළු ගොඩබෑන ස්ථානවල පවත්නා සහ අපද්‍රව්‍ය (මාළු අපද්‍රව්‍ය/බොකු බඩවැලි යනාදිය) බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ඇති කෙරේ.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අදාළ ස්ථාන හඳුනා ගැනීම 2. අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම කලමනාකරණය ඇතුළත් සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීම 3. පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම</p> <p>5.4 ධීවරයන්ට අභිනවකර ලෙස බලපාන සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ සෙසු සංවර්ධන වැඩ හා සබැඳි නීති විරෝධී / අනවසර ඉදිකිරීම් සහ විශේෂයෙන් මාදැල් ධීවර කර්මාන්තය ඇතුළු ධීවර කාර්මික කටයුතු වලට ඇති බාධක ඉවත් කිරීම හා අදාළ කටයුතු විධිමත් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සම්පූර්ණ සිදු කිරීම 2. හඳුනාගත් ඉදි කිරීම් බිඳ දැමීම/ ඉවත් කිරීම/ කටයුතු අත්හිටුවීම ආදිය 3. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් පිළිවෙත් බලාත්මක කිරීම</p> <p>5.5 වයඹ වෙරළ තීරයෙහි ඉස්සන් රෝපණ කටයුතු පාරිසරික තිරසාරීත්ව පදනමක් යටතේ පුනරුත්ථාපනය සඳහා ඒකාබද්ධ සංවර්ධන වැඩ සටහන් සකස්කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ආයතනික සහයෝගිත්වය ගනිමින් කිරීම 2. ප්‍රදේශයේ ධාරක ධාරිතාව තීරණය කිරීම 3. ධාරක ධාරිතාවට ගැලපෙන අයුරින් ගොවි පලවල විශාලත්වය සීමා කිරීම</p>	ඉ	දී	ඩී.ජ.ස.දේ. නාරා වෛ.සා.දේ. ජ.ජන.ස.නී. රා.නො.ස. ඩී.වෛ.පු.ඡා. පු.සා.
		ඉ	දී	ඩී.ජ.ස.දේ. වෛ.සා.දේ. ප.ස. ඩී.වෛ.පු.ඡා.
		ඉ	මැ	ඩී.ජ.ස.දේ. ඩී.අ. ඩී.ව.නී.සා. නාරා ප.පා.ආ.
		ඉ	මැ	ඩී.ජ.ස.දේ. වෛ.සා.දේ. ප.පා.ආ. ප්‍රා.ලේ. ඩී.වෛ.පු.ඡා.
		ඉ	කෙ	වෛ.සා.දේ. ඩී.අ. ජ.ජී.ජී.ස.නී. නාරා ම.ප.අ. ඉස්සන් වගා කරුවෝ ල.නැ.ප.ස.

සේත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>4. පාර්සරික මාර්ගෝපදේශ, මනා වගා හා රෝපණ කටයුතු සමාලෝචනය කිරීම හා බලාත්මක කිරීම. 5. මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව කටයුතු කිරීමට අවශ්‍ය තාක්ෂණික ආධාර හා ප්‍රෝත්සාහන ගොවීන් වෙත ලබා දීම. 6. සුපරිසරයේ ධාරිතාව/ යාන්ත්‍රණය වැඩි දියුණු කිරීම.</p> <p>5.6 ලන්දේසි ඇලේ බහු ප්‍රතිලාභ හුවා දැක්වෙන සහ ඇල පුනරුත්ථාපනය සඳහා යෝජනා සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම</p> <p>නිමැවුම් -</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. යෝජනා සකස් කිරීම 2. ආයතනවල සහයෝගීත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම <p>5.7 අලුත් ප්‍රදේශවලට ඉස්සන් රෝපණ කටයුතු නිරසාරව ක්‍රියාත්මක කිරීමට වැඩසටහනක් හඳුන්වා දෙනු ඇත.</p> <p>නිමැවුම් - 1. කලාප සැලසුම් හා අත් පොත් / මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 2. ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ පටිපාටි ලිහිල් කිරීම. 3. පාරම්පරික ඉඩම් උපයෝගීතාවය සහ ජෛව විවිධත්වය සුරැකීම. 4. මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම හා අනුකූලතාවය සුපරිසරයේ.</p>	ඉ	දි	ඩී.අ. ජ.ජී.ස.නි. නාරා
	<p>6.1 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්, ii මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක සඳහා ප්‍රදේශ වාසිතවේ සහයෝගය සහ සහයෝගාත්මක සුපරිසරය සහිතව සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. හඳුනාගත් ස්ථාන/ප්‍රදේශ ප්‍රමුඛතා ගත කිරීම/ තරා කිරීම 2. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් සැලසුම් සකස් කිරීම 3. ප්‍රජා සහභාගීත්ව සුපරිසරය වැඩ සටහනක් නිර්මාණය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම</p> <p>6.2 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ හා ii මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක වැඩ සටහනවල නිරසාරනාථය පහසුකරවීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපනය කිරීම</p> <p>නිමැවුම් - 1. වි.ප්‍ර.ක සැලසුම් ජාතික ව්‍යාපෘති හා සම්බන්ධකොට ප්‍රවා ක්‍රියාත්මක කිරීම. 2. පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ලබා ගැනීමට ප්‍රෝත්සාහන සහිත යාන්ත්‍රණයක් පිළියෙල කිරීම. 3. ප්‍රජාවට ප්‍රයෝජනවත් අත්දැකීම් ප්‍රතිලාභ ලබා දීම 4. සුපරිසරය හා ඇගයීමේ සැලැස්මක් ආයතන ගත කිරීම</p> <p>6.3 වි.ප්‍ර.ක කළමනාකරණ ක්‍රියාවලි පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමේ හා පුහුණු වැඩ සටහන් ප්‍රවර්ධනය</p> <p>නිමැවුම් - 1. නෛතික රාමුව ගනිමින් කිරීම 2. සහයෝගාත්මක කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දීම 3. පාර්ශව කරුවන්ගේ වගකීම් පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ සකස්කොට හඳුන්වාදීම</p> <p>6.4 වි.ප්‍ර. කළමනාකරණ සංකල්පයට අනුකූලව, පෞද්ගලික අංශයට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතුවලට හවුල් වීමට පහසුවන යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපන කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. පෞද්ගලික අංශය සඳහා යෝග්‍ය ක්‍රියාකාරකම් හා සම්බන්ධවීම වීම සම්පූර්ණව ඇති කිරීම. 2. ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට ප්‍රතිලාභ ලබා දෙන අත්දැකීම් වැඩ සටහන් සකස් කිරීම</p>	ම	මැ	වෙ.ස.දේ. වෙ.ස.ක.ව්‍යා. ප්‍රා.ලේ. ප.ප.ආ. වි.ප්‍ර.සැ.ක. ඩී.වෙ.ප්‍රජා.

සේත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර:	කා:	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>3. ප්‍රතිලාභ ලැබීම සුපරිසරය සඳහා සහ-සහයෝගීතා යාන්ත්‍රණයක් ඇති කිරීම</p> <p>6.5 විශේෂ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලැබූ අත්දැකීම් පදනම් කොට, ස්ථාපන කරනු ලබන යාන්ත්‍රණයක් මගින් මූල්‍ය ස්වාධීනත්වය සිටුවනු ලබාදීම</p> <p>නිමැවුම් - 1. ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කටයුතු කාලීනව සුපරිසරයට පාත්‍ර කිරීම. 2. අදාළ වැඩ සටහන් ගනිමින් කිරීම සඳහා (මුදල් පිළිවෙත් ඇතුළුව) අවශ්‍ය කටයුතු කිරීම 3. වි.ප්‍ර. කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ වලින් කොටසක් උපයෝගීකොට ගනිමින් ප්‍රජා කමිටු අරමුදල් ස්ථාපනය කිරීම</p>	ම	දි	වෙ.ස.දේ. වෙ.ස.ක.ව්‍යා. සංවර්ධන බැංකු වි.කු.ප. පෞද්ගලික ආයතන

ඉහත සඳහන් වගුවෙහි යොදා ඇති කෙටි යෙදුම් වල අර්ථය

වෙ: සා: දේ:	-	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
නා: සා: අ:	-	නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය
ප: පා: ආ:	-	පළාත් පාලන ආයතන
ජා: සැ: දේ:	-	ජාතික සැලසුම් දෙපාර්තමේන්තුව
ලා: සා: මා:	-	ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය
ඩී.ජී.ස.දේ.	-	ඩිවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව
ඉ.ගො.සා.ම.	-	ඉඩම් ගොඩනිර්මේ සංවර්ධන මණ්ඩලය
හ.ස.ම.	-	හ වීද සම්පත් මණ්ඩලය
ඉ.ක.අ.	-	ඉදිකිරීම් කටයුතු අමාත්‍යාංශය
රා.නො.සා.	-	රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන
ප්‍ර.ස.	-	ප්‍රජා සංවිධාන
කා.දේ	-	කාලගුණ දෙපාර්තමේන්තුව
ලො.ස.සා.	-	ලෝක සංරක්ෂණ සංගමය
වා.මා.දේ.	-	වාර්ෂික දෙපාර්තමේන්තුව
මී.දේ.	-	මිනිත්තදේරු දෙපාර්තමේන්තුව
ප්‍රා.ලේ.	-	ප්‍රාදේශීය ලේකම්
ඩී.වෙ.ප්‍රජා.	-	ඩිවර හා වෙරළබඩ ප්‍රජා
ව.සා.දේ.	-	වනසංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
අධ්‍යා.දේ.	-	අධ්‍යාපන දෙපාර්තමේන්තුව
ප්‍ර.මු.ස.	-	ප්‍රජා මූල සංවිධාන
සා.දු.වැ.අ.	-	සාගර දූෂණ වැළැක්වීමේ අධිකාරිය
ප.ස.ව.ස.අ.	-	පාර්සරික හා ස්භාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය
පු.වි.දේ.	-	පුරා විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව
සා.ක.දේ.	-	සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව
වි.ප්‍ර.ක.සැ.	-	විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්
ඩී.අ.	-	ඩිවර අමාත්‍යාංශය
ලා.ඩී.ව.නි.සා.	-	ලංකා ඩිවර වරාය නීතිගත සංස්ථාව
ජ.ජී.ව.සා.නි.	-	ජල ජීව වගා සංවර්ධන නියෝජ්‍යාංශය
සැ.කු.අ.	-	සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අමාත්‍යාංශය
වෙ.ක.ක.ව්‍යා.	-	වෙරළ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය
ආ.සා.ම	-	ආයෝජන සංවර්ධන මණ්ඩලය
දී.වා.ම	-	දිස්ත්‍රික් වාණිජ මණ්ඩලය
ජ.ස.ම	-	ජල සම්පත් මණ්ඩලය
ජා.ජ.ස.ජ.ම	-	ජාතික ජල සම්පත් හා ජලාපවහන මණ්ඩලය
පු	-	ප්‍රමුඛතාව
ක	-	කාල පරාසය
ඉ	-	ඉහල ප්‍රමුඛතාව
ම	-	මධ්‍යම ප්‍රමුඛතාවය
ප	-	පහල ප්‍රමුඛතාව
දී	-	දිගුකාලීන
මැ	-	මැද කාලීන
කෙ	-	කෙටිකාලීන